

מאמרים לתלמידי קבלה

מאת המקובל האלוקי

רבי ברוך שלום הלוי אשל"ג צוק"ל

המקובל במאמריו מגלה לאדם שרוצה להתחיל לעלות בסולם העולמות את הפעולות הדרושות לו להגיע להכרת הבורא. מאמרים אלו הם המדריך הגלוי והמעשי ביותר הקיים היום, המלווה התלמיד לאורך כל פרטי הדרך מהעולם הגשמי ועד הכי עליון. מאמרים אלו הם " השולחן ערוך" למי שרוצה בהשגה רוחנית

מאמרי תשמ"ח

מדוע החיים נחלק לב' בחינות

מאמר א', תשמ"ח

עד כמה שיעור התשובה

מאמר ב', תשמ"ח

מהו שמו של הקב"ה נקרא אמת

מאמר ג', תשמ"ח

מהי התפלה על עזרה ועל סליחה, בעבודה

מאמר ד', תשמ"ח

מהו בעבודה, ישראל שגלו, שכינה עמהם

מאמר ה', תשמ"ח

מהו ההבדל בעבודה בין שדה לאיש שדה

מאמר ו', תשמ"ח

מהי חשיבות החתן, שמוחלין לו עונותיו

מאמר ז', תשמ"ח

המשך למאמר ז' תשמ"ח

מאמר ח' תשמ"ח

מהו, שהמתפלל צריך לפרש דבריו כראוי

מאמר ט', תשמ"ח

מהו, שהצדיק סובל רעות

מאמר ט"ו, תשמ"ח

מהו הד' מידות בהולכי בית המדרש, בעבודה

מאמר י', תשמ"ח

מהו הב' הבחנות שלפני לשמה

מאמר י"א, תשמ"ח

מהו תורה ומלאכה בדרך ה'

מאמר י"ב, תשמ"ח

מהו, רועה העם הוא כל העם, בעבודה

מאמר י"ג, תשמ"ח

הצורך לאהבת חברים

מאמר י"ד, תשמ"ח

מהו, אין ברכה במקום ריק, בעבודה

מאמר ט"ו, תשמ"ח

מהו היסוד שהקדושה נבנה עליה

מאמר ט"ז, תשמ"ח

ההבחן העקרי בין נפש הבהמית לנפש אלקית

מאמר י"ז תשמ"ח

מתי נקרא עובד ה' בעבודה

מאמר י"ח תשמ"ח

מהו כסף, זהב, ישראל, שאר עמים, בעבודה

מאמר י"ט, תשמ"ח

מהו השכר בעבודה דלה שפיע

מאמר כ', תשמ"ח

מהו שהתורה נתנה מתוך החושך בעבודה

מאמר כ"א, תשמ"ח

מהו זכיות ועוונות אצל צדיק בעבודה

מאמר כ"ב, תשמ"ח

מהו שמתחילים בשלא לשמה, בעבודה

מאמר כ"ג תשמ"ח

מהו הנסתרות לה' והנגלות לנו, בעבודה

מאמר כ"ד, תשמ"ח

מהי ההכנה בערב שבת, בעבודה

מאמר כ"ה, תשמ"ח

מהו ההבדל בין חוק למשפט, בעבודה

מאמר כ"ו, תשמ"ח

מהו, שהמתגאה אין הקב"ה סובלו, בעבודה

מאמר כ"ז, תשמ"ח

מהו, השגחתו יתברך היא בהסתר ובנגלה

מאמר כ"ח, תשמ"ח

מהו ההיכר בין עובד אלקים ללא עבדו

מאמר כ"ט, תשמ"ח

מה לדרוש מאסיפת חברים

מאמר ל', תשמ"ח

מהי הפעולה שבאדם בדרך העבודה, שמיחסים לה'

מאמר ל"א, תשמ"ח

מה הן הב' פעולות שבזמן ירידה

מאמר ל"ב, תשמ"ח

מהו ההבדל בעבודת ה' בין כללי לפרטי

מאמר ל"ג, תשמ"ח

מהו יום ולילה, בעבודה

מאמר ל"ד, תשמ"ח

מהי העזרה בעבודה, שיבקש מה'

מאמר ל"ה, תשמ"ח

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מדוע החיים נחלק לבי בחינות

מאמר א', תשמ"ח

חז"ל (ברכות י"ח) אמרו וזה לשונם "כי החיים יודעים שימותו". אלו צדיקים שבמיתתן קרויים חיים. ופירוש רש"י "אלו צדיקים", ומאי יודעים שימותו, נותנים אל לבם יום המיתה, ומושכין ידיהן מן העבירה. "והמתים אינם יודעים מאומה", אלו רשעים שבחייהם קרויים מתים. ופירוש רש"י "הרשעים אינם יודעים מאומה", שעושים עצמם כאינם יודעים וחוטאים", עד כאן לשונו.

ובהאמור יוצא, שיש חיים שנקרא "מיתה". היינו אצל הרשעים, החיים שלהם נקרא "מיתה". וכמו כן יש מיתה שנקרא "חיים". וזהו אצל הצדיקים. כלומר שיש בי בחינות חיים:

(א) חיים של רשעים,

(ב) חיים של צדיקים.

ואיך נקרא החיים של צדיקים, לא כתוב. אלא מה כן כתוב. שהמיתה של צדיקים נקרא "חיים". ובודאי צריכים לומר, אם המיתה של צדיקים נקרא "חיים", ובודאי החיים של צדיקים היא מדרגה יותר גדולה.

ולפי פירוש רש"י משמע, שבמיתתן, היינו כשמסתכלים על בחינת מיתה שלהם, לכן אינם חוטאים. אבל איזה שייכות יש זה לחיים. כי מי שאינו חוטא, כבר יש לו חיים. וכמו כן שרש"י מפרש, שרשעים בחייהם נקראים "מתים", מדוע. מטעם, כי המתים אינם יודעים מאומה. כלומר שעושים עצמם כאינם יודעים. צריכים לפרש, שאינם יודעים מיום המיתה.

גם זה יש להבין. כי מי שאינו זוכר מיום המיתה, הוא מוכרח לחטוא. הלא אמרו חז"ל (ברכות ה') "לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר. אם נצחו, מוטב, ואם לאו, יעסוק בתורה. אם נצחו, מוטב. ואם לאו, יקרא קריאת שמע. ואם לאו, יזכיר לו יום המיתה. משמע אפילו שלא זוכר את יום המיתה, גם כן לא מוכרח לעשות חטאים".

אם כן, מהו שפירש רש"י, שעושים עצמם כאינם יודעים מיום המיתה, לכן חוטאים. שמשמע, שמי שלא רוצה לעשות חטאים, הוא צריך לזכור תמיד את יום המיתה.

ובכדי להבין את כל הנ"ל, צריכים לזכור את כל אשר לפנינו, היינו מטרת הבריאה, וגם ענין תיקון הבריאה, שנעשה אח"כ. וגם צריכים להבין את הכלל, שאין אור בלי כלי. ידוע שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. וגם ידוע, שאין אור בלי כלי. כלומר, שאי אפשר להיות מילוי בלי חסרון. ומשום זה ברא הקב"ה יש מאין בחינת חסרון והשתוקקות לקבלת תענוגים, שזה מכונה "רצון לקבל הנאה".

ועל הכלי הזו, הנקרא "רצון לקבל", נעשה אח"כ תיקון, המכונה "צמצום". כלומר, היות שע"י קבלת השפע אין השתוות בין המשפיע להמקבל, והכלי הזה חשקה להשתוות הצורה, המכונה "דביקות", לכן לא רצתה לקבל לתוך הרצון לקבל שלה, אלא על בחינה זו יהיה צמצום, ולא תקבל יותר, אלא מה שהיא יכולה לכוון בעמ"נ להשפיע. וזהו תיקון הבריאה. כלומר, בכדי שהנבראים ירגישו אי נעימות בזמן קבלת התענוגים מהבורא.

ועכשיו מובן לנו, שהמטרת הבריאה הוא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג. ותיקון הבריאה הוא, שהנבראים לא ירגישו בחינת אי נעימות בעת קבלת התענוגים. ו"כלי" נקרא חסרון, ו"אור" נקרא מילוי. ולפי זה יוצא, שהכלי שמלוּבש בה החיים, הכלי נקרא רצון, והחיים, המלוּבש בה, נקרא אור.

ומזה נבין, שיש לנו ב' מיני כלים :

(א) כלי אחד בלי תיקון הבריאה, הנקרא "מקבל עמ"נ לקבל"

(ב) ויש לנו כלי, שכן יש עליו תיקון הבריאה, הנקרא "מקבל בעמ"נ להשפיע".

ובהנ"ל, שהחיים נקרא "אור", נמצא, שיש לנו חיים, המלוּבש בכלים דרצון לקבל, שע"י זה מקבלים שינוי צורה מהבורא, שזה גורם לנו פירוד מחיי החיים. ולכן החיים האלו נקראים בחינת "מיתה", מסיבת הפירוד שנעשה שם.

ויש חיים המכונה "אור", המלוּבש בכלים שיש עליהם תיקון הבריאה, הנקרא "מקבל בעמ"נ להשפיע". שע"י זה, הגם שהם נקראים "מקבלים", אבל היות שהכוונה היא בעמ"נ להשפיע, הם נשארים בדביקות, אפילו בעת קבלת התענוגים. נמצא, שהאור שהוא מקבל, היינו החיים, נקרא "חיים", משום שהאור נשאר דבוק בחיי החיים.

ובזה יש לפרש מה שנאמר "רשעים בחייהם נקראים מתים", משום שכל מה שמקבלים, הם מקבלים בכלים דקבלה, שזה גורם פירוד. לכן אמרו "רשעים בחייהם נקראים מתים". ומזה מובן ממילא "צדיקים בחייהם נקראים חיים", משום שמקבלים את המילוי של הכלי, היינו האור והתענוג, בכלים דהשפעה, שבזה הם דבוקים בחיי החיים, אף על פי שהם נעשים מקבלים.

אולם לפי זה איך יתפרש את מה שאמרו חז"ל "צדיקים במיתתן נקראים חיים". והענין הוא, כי בסדר העבודה הוא, שמתחילים ב"שלא לשמה", ומתוך "שלא לשמה" באים "לשמה".

נמצא, כשאדם נכנס בהעבודה, היתה הכוונה לתועלת עצמו, המכונה "שכר ועונש". ואח"כ הוא זוכה, ומראים לו מלמעלה בבחינת אתערותא דלעילא, שהוא צריך ללכת בדרך של אמת, היינו שיעשה הכל לשם שמים. ובזמן שמראים לו מלמעלה, מה זה לשם שמים ולא לתועלת עצמו, אז הגוף בורח מעבודה זו, ולא רוצה יותר לעבוד. והאדם חושב אז,

שהוא נמצא במצב של ירידה.

כלומר, כשהתחיל לעבוד הוא היה במצב עליה, היינו שהוא היה יותר זך, ולא היה כל כך מגושם. לכן הגוף לא היה מתנגד לו לעבודה. מה שאם כן עכשיו הגוף נעשה מגושם, ובגלל זה הגוף לא רוצה לעבוד. והוא אומר אז, העבודה זו היא לא בשבילי. כי אני רואה, שלא די שאני לא מתקדם יותר, אלא אני הולך אחורה. אם כן חבל על העבודה שלי ועל הזמן שלי. אי לזאת, היות שאני לא מסוגל לקנות חיים רוחניים, לכל הפחות אני אקנה חיים גשמיים, כמו כל העולם, שלא חושבים על רוחניות, רק על גשמיות.

כמו כן אני אהיה כמוהם. לכל הפחות אני אשתדל להנות מהעולם מה שאפשר. אחרת אני אשאר קרח מכאן וקרח מכאן. והוא אומר אז, שאקיים מה שאמרו חז"ל (יומא ע"ב) וזה לשונם "אמר להו רבא לרבנן, במטותא מינייכו, לא תירתון תרתי גיהנום". ופירוש רש"י "תרתי גיהנום", להיות יגעים ועמלים בתורה בעולם הזה. "ולא תקיימוה, ותירשו גיהנום במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמכם".

ובזה יש לפרש, בזמן שהאדם בא לידי מצב של ירידה, הנקרא "מיתה", כלומר, שמרגיש טעם מיתה, אם הוא ילך בדרך של השפעה, היינו שכל מעשיו שהוא עושה, יהיו רק שע"י זה תהיה נחת רוח להבורא, ובשביל עצמו הוא לא רוצה שום דבר, שזה נקרא "עובד את ה' במסירת נפש", ודבר זה, מרגיש האדם, שזהו בחינת מיתה אצלו.

ובאמת נתעוררה השאלה ששאלנו, הלא ידוע ש"מצוה גוררת מצוה". אם כן, מדוע הוא בא ממצב שהיה מרגיש טעם חיים בעת התעסקותו בתורה ומצות, לידי מצב, שבזמן שמתחיל רק לומר שהוא הולך לקיים תו"מ לשם שמים, הוא מרגיש בזה טעם של מיתה ולא של חיים. איפוא הכלל ש"מצוה גוררת מצוה", שכתוב (אבות פרק ד' ב') וזה לשונו "בן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה. ושכר עבירה, עבירה".

אלא הענין כנ"ל. דהיינו, בזה שהתחיל בעבודה דשלא לשמה, והתמסר לעבודה בלב ונפש, וקבל הכל על עצמו ברצינות, ומשום זה הוא זכה שמלמעלה נתנו לו לדעת, שיש עבודה דלהשפיע ולא לתועלת עצמו. והסיבה שזכה לידיעה זו, להרגשה באיברים, היתה מטעם "מצוה גוררת מצוה", כי לא כל אחד זוכה להרגיש מה הוא שכל העבודה שלו תהיה רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. וזה דוקא שייך במי שנתן כל כוחו בשלא לשמה, וע"י זה הוא בא להרגשה של לשמה. ובודאי על זה הגוף לא מסכים בשום אופן.

אולם עתה, כלומר במצב שהוא רואה, שהעבודה דלהשפיע אין לו להגוף מה לקבל, האדם עומד בפני הדילמה:

או להגיד שעכשיו הוא במצב של ירידה, הנקרא "עבירה". ואז הוא בא לידי יאוש, שאומר כנ"ל, שהוא רואה עכשיו, כי עיקר הוא להשפיע, ולהשפיע אין הוא מסוגל לעבוד, לכן הוא צריך לברוח מהמערכה, ולחזור לכל הפחות להנות מחיים הגשמיים.

או להגיד, כי כשהתחלתי בעבודה היה כל המעשים על הכוונה דשלא לשמה. אז העבודה היא לא כנגד הרצון לקבל. אז הגוף לא היה מתנגד. מה שאם כן עכשיו, שזכיתי לדעת, שיש ענין של לשמה, הנקרא "לעבוד עבור תועלת ה'", ובטח הגוף צריך להתנגד, היות שזהו נגד הטבע. ואיך יכולים לעבוד עבור תועלת ה'. התשובה היא, שיש בטבע, שהקטן יכול לשמש את הגדול בלי שום תמורה, היות שמרגיש הנאה גדולה, בזה שהוא משמש אותו.

אם כן מתעוררת השאלה, מדוע אין הגוף מסכים לעבוד עבור תועלת הבורא. והתשובה היא, שאין הגוף מאמין בגדלות הבורא. כי במקום שצריכים להאמין, הגוף מתנגד, משום שענין אמונה הוא דבר שלא חשוב. זאת אומרת, שאם אין גדלותו יתברך מגולה בתוך הדעת, אלא שצריכים להאמין, זה נקרא אצל אדם דבר "שפל" ובחינת "מטה" בחשיבות. ועבודה הזו אין הגוף סובלתן.

ואם כן יש לשאול, מדוע עשה הבורא ענין ההסתר והצמצום, שלא מגולה גדלותו יתברך. אלא שאם האדם רוצה להרגיש גדלות ה', הוא יכול לבוא לזה רק ע"י אמונה. התשובה היא ידועה. היות שבזמן שהאדם עוד לא נקי מכלים דקבלה, אז הוא יקח הכל, היינו כל הגילויים של הבורא יתברך, לתוך כלים דאהבה עצמית. וזה יגרום לו פירוד מרוחניות. וזה יהיה כבחינת "היודע את רבונו ומכוון למרוד בו".

ואם האדם צדיק, כמו שאמרו חז"ל, ש"צדיק נקרא מי שמצדיק את קונו". היינו שאומר, בטח מה שהוא מרגיש עכשיו זמן של ירידה, בטח שה' לא דחה אותו מלעבוד אותו, אלא שזהו תיקון גדול בשבילו. כלומר, שניתן לו עכשיו מקום להאמין למעלה מהדעת בגדלות ה'. וכמו כן ניתן לו עכשיו צורך לבקש מה', שיאיר לו מגדלותו יתברך.

ואין הוא רוצה להרגיש את גדלות ה', משום הנאה שיש בהתגלות הזה. כלומר, שאין כוונתו, שהוא רוצה להנות את הכלי קבלה שלו. אלא להיפך, היות שהוא רוצה לבטל את כל אהבה עצמית שבו, והגוף אינו רוצה להיכנע, לכן הוא מבקש מה', שיאיר לו, ולהעביר ממנו את ההסתרה, כדי שהרצון לקבל לעצמו יתבטל מנגד ה'.

ובזה נבין את מה שאמר בן עזאי "הוי רץ למצוה קלה". פירוש, היות שאדם עומד לפני דילמה:

או להגיד, שהירידה, שנפל ממדרגתו הקודמת, שהיה לו רצון וחשק לעבודה, ועכשיו המצב, שמרגיש טעם בעבודה הוא בחינת אי נעימות בלי שום חיות, אלא הכל עושה בדרך כפיה, היא באה לו מלמעלה, מטעם שרוצים שהוא ילך בדרך האמת, היינו באמונה למעלה מדעת, שהיא בחינת מצוה קלה, שהאדם מקל בזה, מטעם שהיא בחינה בלתי חשובה אצל האדם, בזמן שהוא צריך ללכת למעלה מהדעת.

או לומר להיפך, שזה הוא לא מטעם "מצוה גוררת מצוה", אלא פשוט שהוא אדם יותר גס ויותר בעל מידות רעות משאר אנשים. אי לזאת, זה הוא פשוט בעל עבירה, ואין הוא ראוי לעבוד עבודת הקודש. אלא "עבירה גוררת עבירה". היות מה שאני עושה עתה בתו"מ, הוא על דרך כפיה, שאין לי שום אהבה לעבודת הקודש. לכן אני יעשה עוד עבירה, היינו לעזוב

את דרך הכפיה, ומתי שיהיה לי מצב רוח טוב, אז אני אעסוק בתו"מ. ובינתים אני אשוב לחיי הגשמיים, ואני אהנה לכל הפחות מעוה"ז, כנ"ל בדברי רבא.

ולכן כשהאדם עומד בפני הדילמה, אומר בן עזאי "הוי רץ למצוה קלה, שתריץ ותכריע למצוה קלה". היינו שהמצב הזה הוא בחינת מצוה קלה, שנתנו לך מן השמים, שאתה תלך קדימה לדרך המוליך להאמת. והסיבה היא "כי מצוה גוררת מצוה", היות שהתחלת בשלא לשמה, וכוונתך היתה להימסר לתו"מ בלב ונפש, לכן "מצוה גוררת מצוה".

ומשום זה נתנו לך מן השמים, להודיע שיש ענין "לשמה", והתחלת להרגיש זה, ועכשיו הזמן, שיש להאדם צורך שה' יקרבהו. כי האדם רואה אז את מה שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

ובורח מן העבירה. כלומר, שתברח מלהגיד שהמצב הזה, שבו אתה נמצא עכשיו, הוא בחינת עבירה. אלא שתגיד, שמצוה גוררת מצוה, ולא יכול להיות שזהו עבירה. ואם לא תגיד כך, אלא שתגיד שזהו עבירה, תדע ש"עבירה גוררת עבירה". לכן אתה תהיה מוכרח לעשות עוד עבירה. זאת אומרת, אתה תהא בהכרח לחזור לחיים הגשמיים, ולעזוב את העבודה שהתחלת בה, כי תרצה לכל הפחות להנות מחיי עוה"ז, כנ"ל בדברי רבא, שאמר, שלא תירשו גיהנום במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמכם.

ובהאמור נבין מה ששאלנו בדברי פירוש רש"י, שאומר במה שכתוב "כי החיים יודעים שימותו, אלו צדיקים שבמיתתן קרויים חיים". "ומאי יודעים שימותו", נותנים אל לבם יום המיתה, "ומושכין ידיהן מן העבירה", "והמתים אין יודעים מאומה", אלו רשעים, שבחייהם קרויים "מתים". ואומר, שעושים עצמם כאינם יודעים, וחוטאים.

ושאלנו, לפי פירוש רש"י משמע, מי שאינו נותן לב ליום המיתה, כבר הוא חוטא. ושאלנו:

א) על מה שמפרש, כי הצדיקים במיתתן קרויים חיים. כי ע"י שיודעים שימותו, אינם חוטאים. נמצא, כי מי שאינו חוטא כבר יש לו חיים. איזו שייכות יש בין מי שאינו חוטא לחיים.

ב) כאן משמע מדברי רש"י, שאומר על אלו צדיקים "כי החיים יודעים שימותו", נותנים אל לבם יום המיתה. "ומושכין ידיהן מן העבירה", משמע מדבריו זה שלא חוטאים, הוא מסיבת שנותנים אל לבם יום המיתה, אחרת הם היו חוטאים, והלא יש מאמר חז"ל "לאו דוקא יום המיתה מעכב מן החטא (ברכות ה') וזה לשונו "לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר, אם נצחו מוטב, ואם לאו, יעסוק בתורה. ואם לאו, יקרי קריאת שמע. ואם לאו, יזכיר לו יום המיתה".

אם כן אנו רואים, שלאו דוקא יום המיתה מעכב את האדם מלחטוא. ובהאמור נבין, ולכן יש לדייק במה שאמר "יום המיתה", פירוש, שהכוונה היא, בזמן שהאדם בא למצב של ירידה, היינו שאין לו טעם בתורה, וטעם בתפלה, וכל מה שהוא עושה בענין תו"מ, הכל

אצלו בדרך הכפיה, ואין לו שום חיות, שזה ממש הרגשה של מיתה.

והאדם שואל לעצמו, מה היא הסיבה, שירדתי ממצבי הקודם. היינו, מטרם שנכנס בעבודה דלהשפיע, הייתי בשמחה ובטחון, שאני אהיה עובד ה'. והיה מעורר בי תמיד לתת כוחות. ולא ידעתי שום עצלות ושום חלשות, אלא תמיד הייתי ער לכל דבר. מה שאם כן לאחר שנכנסתי לעבוד בדרך של השפעה, נאבד לי כל החיים בעבודה, וכל דבר הולך לי בעצלתיים. ואני מרגיש טעם מיתה בהחיים של העבודה זו. והלא חז"ל אמרו, שמצוה גוררת מצוה. ואני רואה עכשיו ההיפך.

אלא האדם צריך לתת לב להמצב של מיתה, מה שהוא מרגיש עכשיו. וזהו מה שאומר "כי החיים יודעים שימותו, נותנים אל לבם יום המיתה, ומושכין ידיהן מן העבירה". הפירוש "נותנים אל לבם יום המיתה" יהיה, לפי הכלל "מצוה גוררת מצוה", היה צריך להיות עכשיו יום. היינו, בזמן שהוא נכנס לעבודה דלשמה, היה צריך להיות יותר חיים, היות שהוא הולך עכשיו על דרך האמת. ומדוע הוא מרגיש עכשיו בחינת מיתה, שהוא חושך ולא יום, אלא שהוא בחינת לילה.

אלא מי שהוא בחינת צדיק, הוא מצדיק את קונו, ואומר, בטח מה שה' נתן לו עכשיו בחינת ירידה הוא לטובתו. פירוש, שעכשיו ה' נתן לו לדעת, מהו הפירוש שהאדם עובד לא לתועלת עצמו, אלא רק לתועלת ה'. ובטח הגוף הוא מתנגד לזה, משום שזהו נגד הטבע שלו. מה שאם כן מטרם שנכנס בעבודה דלשמה, אלא שהיה עובד לתועלת עצמו, לכן אין הגוף היה מתנגד לזה.

נמצא, זהו סימן שהודיעהו לו, שידע, שהוא הולך על דרך הנכונה, היות שהגוף מתנגד, אחרת לא היה מתנגד. ולכן עכשיו יש לו צורך, הנקרא "כלי", שהקב"ה יעזור לו. כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו", משום שכדי ללכת נגד הטבע, צריכים לעזרת ה'. כי מה שיש בדרך הטבע, האדם מסוגל לעשות. מה שאם כן מה שהוא נגד הטבע, זה נקרא "נס מן השמים", שפירוש, שרק מן השמים יכולים לתת לו כוחות, שיהיה באפשרותו ללכת נגד הטבע.

אם כן יהיה הפירוש "נותנים אל לבם להבין את יום המיתה", שבאמת המיתה הזו, מה שאני מרגיש, היא בחינת יום ולא לילה. וביום - המיתה הכוונה שיש כאן מקום בחירה, להגיד שהוא יום, הנקרא חיים, או להגיד שזהו מיתה. שזה בא לי לאחר שעבדתי באמת ובמרץ, בכדי להגיע להמטרה שבשבילה נולדתי. והיות שהתחלתי בשלא לשמה, ובשלא לשמה אין זה בהופכיות להטבע, לכן הגוף לא היה מתנגד.

מה שאם כן עכשיו, זיכה אותי מהשמים, שאני אלך בדרך של לשמה, לכן הגוף מתנגד, ולא רוצה לתת כוחות עבודה, משום שהוא נגד הטבע. לכן אני מרגיש עכשיו טעם מיתה. אם כן, אם אני אומר, שעכשיו הוא יום ולא מיתה, אז אני מקבל מהמצב הזה כח בטחון, שאני אצליח בהדרך, שאני הולך עתה.

ואני מושך ידי מלהגיד, שהמצב הזה, שאני מרגיש בחינת מיתה, הוא מטעם שאני נמצא

במצב של עבירה, שנקרא "ירידה". ובגלל זה אין לי מה לעשות עוד בעבודה, כי אני רואה, שאני מדרדר והולך. אם כן חבל על הזמן שלי. אלא אני אומר, שאין המצב הזה בחינת ירידה, אלא עליה בדרגה, עליתי על המסלול של אמת.

וזה שכתוב "ומושכין ידיהן מן העבירה". היינו שמושכים עצמן מלומר, שהמצב הזה הוא בחינת עבירה. וממילא "עבירה גוררת עבירה". כלומר, שכדאי לי לעזוב את כל המערכה, אלא שאני אומר, שעליתי בדרגה, מטעם "מצוה גוררת מצוה".

נמצא, שענין "מצוה גוררת מצוה", יכולים לפרש הן על העבר והן על העתיד. כלומר, אם הוא אומר שהמצב הזה הוא מצוה, אז "מצוה גוררת מצוה", היינו שיש לו עכשיו אמונה ובטחון, שיזכה לעלות במעלת הקודש, ויזכה להגיע להמטרה.

ובזה נבין מה שאנו אומרים "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים, למענך אלקים חיים". ויש להבין, מהו הסיוס, שאומרים "למענך אלקים חיים". וכפי שאנו רואים, שיש ב' מיני חיים:

(א) של רשעים,

(ב) של צדיקים.

שהחיים של רשעים הם בכלים דקבלה, הנקרא "פירוד מהבורא", והחיים של צדיקים הם בכלים דהשפעה, שהוא בחינת "דבקות בהבורא". לכן אומרים "זכרנו לחיים". איזה חיים, "למענך", היינו להשפיע. כלומר, אנחנו מבקשים חיים, שיהיו בכלים דהשפעה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

עד כמה שיעור התשובה

מאמר ב', תשמ"ח

הכתוב אומר "שובה ישראל עד ה' אלקיך", (הושע י"ד).

מכאן משמע, ששיעור התשובה הוא "עד ה' אלקיך". אמנם יש להבין, מה הפירוש "עד ה' אלקיך", שמשמע, שעד המקום הזה צריכים לעשות תשובה. וכשהוא מגיע למקום הזה, כבר אינו צריך לעשות תשובה, מטעם שכבר שב למקומו, מאיפוא שהוא בא. אמנם צריכים להבין, מהו שהאדם הלך מהמקום, ואומרים לו, שהוא צריך לחזור למקומו, מאיפוא שהוא בא. שזה נקרא "תשובה". ולפי זה, מהו המקום שהלך משם, שהוא צריך לחזור לשם.

ידוע מה שכתבו המקובלים, שנשמתו של אדם הוא חלק אלקי ממעל. כמו שכתוב (הקדמה לספר הזהר, אות ב') וזה לשונו "חקירה הג', במה שאמרו המקובלים, שנשמתו של אדם היא חלק אלקי ממעל. באופן, שאין הפרש בינו יתברך לבין הנשמה, אלא שהוא יתברך כל והנשמה חלק".

וכמו שכתוב (הקדמה לספר הזהר, אות ט') "והנך מוצא, שברוחניות פועל שינוי צורה, כמו גרזן מפריד בין הגשמיים. ומכאן תשכיל, כיון שנטבע בהנשמות הרצון לקבל הנאתו, הרי שינוי צורה הזה, שהשיגו הנשמות, פועל להפרידם מעצמותו יתברך, באופן שע"י שינוי צורה הזה, יצאו הנשמות מכלל בורא ונבדלו הימנו להיות נבראים".

וכמו שכתוב (הקדמה לספר הזהר, י"א) "ונשתלשלו העולמות עד למציאות עוה"ז הגשמי, דהיינו למקום, שתהיה בו מציאת גוף ונשמה, וכן זמן קלקול ותיקון". וכמו שכתוב (הקדמה לספר הזהר, י"ב) "וע"י תורה ומצות, נמצאים בסופם, שיהפכו צורת הרצון לקבל כמו צורת הרצון להשפיע. ואז יכולים לקבל כל הטוב שבמחשבת הבריאה. ויחד עם זה זוכים לדבקות חזקה בו יתברך. מפאת שזכו ע"י עבודה בתו"מ להשואת הצורה ליוצרים, שזה נבחן לגמר התיקון", עד כאן לשונו.

ובהאמור יוצא, שכל מה שיש לנו לעשות בעוה"ז, הוא לתקן עצמנו ולהכשירנו, שנוכל לקבל את הטוב והעונג, שישנם במחשבת הבריאה. ונמצא, שע"י זה שהאדם נברא עם רצון לקבל, שהוא בהופכיות מהבורא, מבחינה זו נבחן שהאדם הלך מהמקום. מאיזה מקום, מהשורש. היות שהנשמה היא חלק אלוקי ממעל. אלא שנתרחקה מסיבת שינוי צורה, מהבורא, וירדה לעוה"ז, בכדי שתהיה מלובשת בגוף.

וכנ"ל, שבעוה"ז יש זמן קלקול ותיקון, שבסגולת תו"מ יתוקן את מה שנתקלקל. והיות

כי כל הקלקול הוא בזה, שהרצון לקבל מרחק את האדם מהבורא, לכן לאחר שהאדם עוסק בתורה ומצות, בכדי שהאדם יקבל את התכונת **בעמ"נ להשפיע**, שזהו נקרא **"השתוות הצורה"**, נמצא שבזה נעשה **תיקון על הקלקול**.

ובזה נבין את השאלה, מהו המקום שהאדם יצא משם, שאומרים לו, שהוא צריך לשוב למקומו, שזה נקרא. **"תשובה"**. יש לפרש, היות שהנשמה היא חלק אלוקי ממעל, ונתרחקה מהבורא להיות רק **"חלק"** ולא **"כל"**, כנ"ל. וכל זה הוא מסיבת שינוי צורה, וממילא כשהוא מתקן זה בסגולת תו"מ, על הכוונה שזה יביא לו התיקון, שיכול לעשות הכל בעמ"נ להשפיע, וממילא שוב נעשה מחובר ל"הכל", הנקרא **"דבקות בהבורא"**, כנ"ל. וזה הוא השיעור שהאדם צריך לדעת, עד כמה הוא צריך לעבוד, עד שהוא יגיע לתשובה.

על זה באה התשובה **"שובה ישראל עד ה' אלוקיך"**. שפירושו **"אלקיך"** היינו, שהוא לשון יחיד. כלומר, היות שע"י הרצון לקבל, שישנו באדם, הוא נתחלק לשתי רשויות, שהאדם נתרחק מבורא. וכשאדם מתקן עצמו ועושה הכל בעמ"נ להשפיע, שבזה הוא בא לידי דבקות, נמצא, השינוי צורה, שהיה מחלק את האדם, שנתרחק ע"י זה ממקורו, שזה נקרא, שהאדם נתרחק ממקומו, ועכשיו חזר למקומו, וזה נקרא **"אלקיך"** לשון יחיד, שאין שום דבר שיפריד בין הבורא להנברא. וזה נקרא **"תשובה"**, שהאדם חוזר למקומו. היינו כמו שהיה מטרם הבריאה, שהיתה הנשמה נכללת בכל. ואחר כך, ע"י הרצון לקבל, נתחלקה לחלק מהכל, כנ"ל. ועכשיו נעשה רשות היחיד, וזה נקרא **"תשובה"**. וזו **"שובה ישראל"**. עד כמה הוא צריך לשוב. אומר לנו הנביא **"עד ה'"**, שהוא יהיה **"אלקיך"**, רשות היחיד.

ובהאמור אנו רואים, שהכתוב רוצה להראות לנו מהי תשובה. כלומר, שבבחינת הכלל, שמלמדין אותם לעסוק בתורה ומצות שלא לשמה, שם, היינו בבחינת הכלל, האדם צריך לעשות תשובה על בחינת המעשה. פירוש, שאם האדם נזהר לקיים תורה ומצות בכל פרטיה ודקדוקיה, בבחינה זו האדם צריך להאמין למעלה מהדעת, שבטח הוא עוד לא יצא ידי חובתו בקיום תורה ומצות. ומתחיל תמיד לחפש, אולי דיבר לשון הרע, או אולי דיבר דברים בטלים.

כלומר, הוא עוסק תמיד, אם הוא רוצה לקנות שלימות, בחיפוש אחר העבודה שהוא עושה. ובדרך כלל, אין אדם רואה חוב לעצמו. וכמו כן בענין שפלות, כמו שאמרו חז"ל **"מאוד מאוד הוי שפל רוח"**, גם בזה הוא מחפש אצלו איזה חסרון, שע"י זה הוא יכול לומר לעצמו, שהוא יותר גרוע מאחרים, היות שהאדם צריך להיות שפל בעצמו, ושקר בודאי אסור לומר. לכן הוא דואג וחושב תמיד, למצוא לעצמו איזה חסרון, שיכול לומר, שהוא גרוע מאחרים.

ובטח אדם הנמצא במצב כזה, קשה לו מאוד לעשות תשובה. וכל מה שיכול לומר, אחרי כל התאמצות שלו, הוא יכול למצוא ספקות, אולי לא התפלל כראוי, אולי דבר לשון הרע והוא לא שם לב לזה. זאת אומרת, הוא מוציא בעצמו מקום, שיכול לעשות תשובה

על עבירות, שעבר עליהם מספק. וכמו כן בקשר לשפלות, גם כן אומר, אולי מספק אני יותר גרוע מאחרים. נמצא, שכל התשובה שלו היא רק על ספק עבירה. זאת אומרת, הוא מאמין למעלה מהדעת, שבטח חסרה לו עדיין שלימות. וכל זה אמור לאלו אנשים, ששיכים להכלל.

אולם לאנשים ששייכים להפרט, שמגמתם היא לזכות לדביקות ה', שהיא בחינת השתוות הצורה, כלומר שהם רוצים, שכל מעשיהם יהיו לשם שמים, כאן מתחיל סדר אחר לגמרי. היות שהמודד שלהם בתו"מ הוא לאו דוקא רק המעשה, אלא הם רוצים, שגם הכוונה תהיה לשם שמים. כלומר, שלא מסתפקים בזה, שהם מקיימים מצות ה' בבחינת המעשה. זאת אומרת, הגם שהם מקיימים תו"מ, משום שה' צוה אותנו לקיים את התורה ומצות, ולא מטעם שהסביבה מחייבים אותם לקיים את התו"מ, שזה נקרא, שעושים לא שהסביבה יכבדו אותם או שלא יכבדו אותם, שזהו הסיבה המחייבם לקיום תו"מ.

אלא שהם עושים הכל בהצנע לכת עם ה' אלקיך, וממילא אין הם דורשים מהסביבה לא כבוד, וכו', אלא שהם רוצים לקיים תו"מ על הכוונה שלא על מנת לקבל פרס, אלא בלתי ה' לבדו. והם רואים, שעל העבודה זו הגוף לא מסכים. והיות שהם רוצים להגיע להאמת, אז מן השמים מראים להם כל פעם, לפי ערך העבודה שלהם, מגלים להם את האמת, איך שהרצון לקבל הוא בהפכיות הצורה להבורא. וכל פעם הוא מתנגד יותר בתקיפות, לזה שהאדם רוצה לעבוד רק לתועלת הבורא.

האדם הזה אינו רואה, שיש לו משהו, איזו מעלה ברוחניות. והוא רואה, שהוא יותר מגושם משאר עובדי ה', שעוסקים בתו"מ. והסיבה היא כנ"ל, היות שהאדם, בזמן שמשקיע יותר כוחות בכדי להגיע להאמת, אז מלמעלה מראים לו, לראות את מצבו האמיתי של הרע. ואז הוא רואה, שאין בכוחו לעזור לעצמו. ויש לו אז צורך, הנקרא "כלי", שה' יעזור לו לצאת משליטת הרע שבו.

ובהאמור יוצא, מה שכתוב "שובה ישראל עד ה' אלקיך", זה נאמר בכדי שהאדם לא ירמה עצמו, לומר, אני לא רואה בעצמי שום חטא. אלא הוא יכול להבין, אולי מספק יש לו עבירות שצריך לתת עליהם תשובה. לכן אומר לנו הכתוב "שובה ישראל". ואם אתה תשאל, עד היכן שיעור התשובה, בכדי שאני אדע בוודאות, שאני צריך לעשות תשובה. על זה בא הכתוב ואומר לנו "שובה ישראל עד ה' אלקיך". שאם הוא רואה, שעדיין יש לו שתי רשויות, היינו שהוא רוצה, שה' יתן לו טוב ועונג לרשותו של אדם, הנקרא "רצון לקבל לעצמו", אז הוא יודע בודאי, שהוא מרוחק מה', שהוא נעשה חלק נפרד מהכל, כנ"ל. וצריך לעשות כל מה שבידו, בכדי לחזור למקורו ושורשו. היינו שיחזור למקומו, שזה נקרא "ה' אלקיך".

הכוונה, שאין יותר מרשות אחד, שהוא רשותו של הקב"ה, וזהו שנאמר "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", היינו רשות אחד.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו שמו של הקב"ה נקרא אמת

מאמר ג', תשמ"ח

בזהר האזינו (דף צ"ג ובהסולם אות ר"י) וזה לשונו "אשרי חלקו מי שקראו אל המלך, ויודע לקראו כראוי. ואם הוא קורא ואינו יודע למי קרא, הקב"ה מתרחק ממנו, שכתוב "קרוב ה' לכל קוראיו". למי הוא קרוב. חזר ואמר "לכל, אשר יקראוהו באמת". וכי יש מי שיקראוהו בשקר, אמר ר' אבא, כן, זהו מי שקורא ואינו יודע למי קורא. מאין לנו. כי כתוב "לכל אשר יקראוהו באמת". מהו באמת. היינו בחותם טבעת המלך, שהיא שלימות הכל", עד כאן לשונו.

מאוד קשה להבין תשובת הזה"ק על השאלה. וכי יש מי שיקראוהו בשקר. על זה באה התשובה, אמר ר' אבא, כן, זהו מי שקורא ואינו יודע למי קורא. הדבר הזה מתמיה מאוד, מדוע מי שאינו יודע למי קורא, נקרא "שקר". יכולים לומר, שהאדם הזה הוא טועה, אבל לא שקרן. וגם הראיה שמביא על פירוש "אמת" ואומר, היינו בטבעת המלך, שהוא שלימות כל. איזו ראייה זו, שצריכים לדעת למי שהוא קורא, אחרת נקרא שקר.

ובכדי להבין את הנ"ל, שזה דבר נחוץ להבין, כי לפי דברי הזה"ק, "מי שמתפלל ואינו יודע למי קורא, הקב"ה מתרחק ממנו". היתכן להבין דבר כזה. וכי איך אפשר להאדם לדעת למי קורא. בטח כל אדם קורא לה'. אלא למי הוא מתפלל. אם כן מהו הפירוש "למי קורא". ועוד יותר מזה קשה, במה שאומר "ואינו יודע למי קורא". הלא אנו למדנו, שהאדם צריך להאמין ולא לידע למי קורא.

ונחוץ לנו להקדים את ענין מטרת הבריאה ותיקון הבריאה. ואז נדע מה מוטל על האדם לתקן. כיודע, מטרת הבריאה היא, שהתחתונים יקבלו טוב ועונג, ולסיבה זו ברא בהם רצון לקבל הנאה, ואחרת לא יכולים להתקיים בעולם. והרצון הזה מכריח אותם לעשות כל מה שביכולתם, בכדי להשיג תענוג, שע"י זה יש להם זכות קיום בעולם.

אבל יחד עם זה, כמו שכתוב בהקדמות, נולדה ברצון לקבל הזה, בעת קבלת התענוג, שהוא מקבל באופן בלתי ישר, בחינת בושה. ובכדי לתקן זה, נעשה בחינת צמצום והסתרה, שהתענוג הרוחני נסתר מאתנו, ולא מתגלה אלא בשיעור שהרצון לקבל לעצמו מסתלק, בשיעור זה מתגלה תענוג הרוחני. ובאם הרצון לקבל שורה באיזה מקום, תיכף מסתלק משם השפע, ואין שניהם יכולים להיות במקום אחד.

ובהאמור נבין מהו תיקון הבריאה, שעושים תיקונים, שהבריאה תקבל את מטרתה, שבשבילה נבראה. כלומר, שהבריאה תקבל טוב ועונג בשלימות בלי שום נהמא דכסופא. ולמדנו, איך הוא סדר עבודה. פירוש, מה האדם צריך לעשות, שתעבור ממנו בחינת הבושה, בעת שיקבל תענוג מהבורא. היות שמטרת שהאדם משיג כלי זה, שהוא לקבל על הכוונה דלהשפיע, שאז אין בושה. כלומר, שבעת הקבלה לא ירגיש בה אי נעימות מחמת הופכיות הצורה.

זאת אומרת, שכל זמן שאין להתחתון רצון לקבל, והרצון לקבל הזה לא יעשה שום שינוי צורה לגבי האור והשפע, עדיין שורה עליו הצמצום וההסתרה, שאין השפע עליון מתגלה, ועל כל דבר שבקדושה שהוא מסתכל, הוא רואה חושך ולא אור. אולם זה נוהג באנשים שבאמת הם רוצים להתקרב לקדושה,

אצלם נהוג סדר כזה, מסיבת שמן השמים רוצים, שהם לא יבזבזו זמן בחינם, היות שהם מוכשרים להגיע לעבודת הקודש בטהרה, שפירושו, עמ"נ להשפיע. באנשים כאלו, אם הם לא מכוונים בעמ"נ להשפיע, הם רואים חושך ולא אור.

מה שאם כן באנשים השייכים להכלל, בהם נוהג ענין אור כללי, המאיר להם בבחינת מקיף, ומקבלים מזה סיפוק, ואין הם מרגישים חסרונותיהם, שיצטרכו לתקנם. והאור הזה מאיר בהשלא לשמה.

אולם בעת שהאדם רוצה לצאת מבחינת הכלל, ורוצה להיות עובד ה', הבנוי על בסיס של האמונה למעלה מהדעת, שאין הוא רוצה לקבל מתנת בשר ודם. כמו שביארנו, שיש לפעמים, שאין האמונה שיש לו לאדם, מספיקה לחייבו שיעסוק בתורה ומצות. אלא היות שהוא נמצא בסביבה, שכל החברים עוסקים בתורה ומצות, הוא מקבל בחינת מתנה מהחברים, שהם כאילו נותנים לו חלק רצון משלהם, וע"י המתנות של חלקי רצון שהוא מקבל מהחברים, זה נותן לו, שגם הוא עוסק עכשיו בתו"מ. נמצא, שהתו"מ שהוא מקיים, נבנה על בסיס של מתנת בשר ודם, ולא על בסיס ה'. כלומר, שאין כח האמונה שיש לו בה', מחייבו לעסוק בתו"מ. אלא הסיבה שגורמת לו לקיים תו"מ, היא מתנת בשר ודם.

ובהאמור יש לפרש מה שאנו אומרים בברכת המזון "ואל תצריכנו ה' אלקינו, לא לידי מתנת בשר ודם, ולא לידי הלואתם, כי אם לידך המלאה הפתוחה, שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד".

כי בזמן שהאדם מברך לה', ונותן לו תודה על שנתן לו מזונות, ובעת ברכת המזון האדם צריך לשים לב ולחשוב, כי בזכות המזונות הוא מתקיים בעולם, ואם לא היו לו מזונות, היה סובל יסורי רעב, ועכשיו ה' המציאו לו מזונות, ועל זה הוא נותן תודה לה', על הטוב שהאדם מרגיש, שה' נתן לו.

וממזונות הגשמיים אדם צריך לעשות חשבון נפש למזונות הרוחניים, איזה מזונות רוחניים אדם קבל מהבורא. כי האדם צריך לדעת, כמו בלי מזונות גשמיים אין האדם יכול להתקיים בגשמיות, כמו כן בענין רוחניות, המכונה "חיים של יהודי", שיש על זה הרבה שמות. יש שקוראים "חיים של תורה" או "חיים של קדושה", ויש שקוראים חיים רוחניים בשם "חיים שיש לו קשר עם הבורא", כלומר, הוא אומר, הכל נותן לו הבורא.

ויש לפעמים, שהבורא רוצה שהאדם יבקש ממנו, ואח"כ הוא יתן לו את מבוקשו. ואין הטעם, חס ושלום, שהבורא משתוקק, שהנבראים יבקשו ממנו טובה, ואח"כ הוא יתן להם, כדוגמת בשר ודם. אלא יש לפרש מה שאמרו חז"ל (יבמות ס"ד) "הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים".

והטעם הוא, כי "אין אור בלי כלי". אם כן אין הקב"ה יכול לתת להם, בזמן שאין להם צורך ורצון, נמצא, מה ש"מתאוה לתפלתן של צדיקים", הוא מתאוה שיהיה להם צורך וכלי להשפע, משום שהרצון וצורך של צדיקים הוא בעמ"נ להשפיע לה', והכלי והצורך הזה מסוגלים להחזיק השפע, ולא תבוא השפע להחיצונים, כדוגמת שבירת הכלים. מה שאם כן לתפלת הרשעים הוא לא מתאוה, משום שהכלי וצורך שלהם לא מרויח שום דבר, משום שהוא לא יכול להשפיע שפע, שילך להקליפות. וכל הרווחים של ה' הוא במה שמשפיע.

ובהאמור צריכים לומר, החיים שהאדם רוצה שיהיה לו קשר עם הבורא, בין בבחינת תפלה, שהוא מבקש ממנו, שיתן לו איזה דבר, או שנותן תודה לה', על מה שכבר נתן לו, סוף כל סוף הוא מדבר אז להבורא. מזה הקשר שמדבר להבורא, זה מביא לו חיים, אם הוא מחשיב את השיחה שיש לו עם הבורא, והוא ממשיך חיים, מזה שלא חסר לו אז שום דבר. כלומר, אם ביכולתו של האדם לתת תשומת לב ולצייר בעצמו, שבאם היה יכול לדבר למלך בשר ודם, שכולם מחשיבים אותו, שזה יש בהטבע,

שהאדם יכול לתת את כל מה שבידו, בכדי לדבר עם המלך, והאדם הזה, אם הוא יכול להתחזק באמונתו, שהוא מדבר למלך מלכי המלכים, שלא עם כולם הוא מדבר, אז כמו שדברנו, שיש בזה להבחין ג' בחינות:

(א) שהאדם בכלל לא יודע, שיש למדינה זו מלך בכלל.

(ב) אפילו שיודע שיש מלך, אבל לא יודע שהמלך בא לעיר.

(ג) אפילו שיודע שהמלך בא לעיר, אבל לא יודע את חשיבות המלך שלו, המקובל בכל העולם, שכל המלכים והשרים שבעולם משתוקקים לדבר עם המלך שלו. ועליו עלה בגורלו, שקבל רשות כניסה לדבר עם המלך. ומה חסר לו עוד. כלומר, שהוא לא צריך, שהי יתן לו מה שהוא מבקש, כי זה שיש לו זכיה לדבר אל המלך, מספיק. וזה נותן לו חיים. ומה שהוא מבקש משהו מהמלך, אין כוונתו שהמלך יתן לו את מבוקשו, כי התפלה בעצמה מספיקה לו, כאילו כבר נתן לו את מבוקשו.

וכמו כן בעת שנותן תודה לה' על מה שנתן לו, אין הוא מתחשב עם גודל המתנה, אלא זה שיש לו עכשיו הזדמנות לדבר אל המלך, ולתת לו תודה, זהו כל החשיבות שלו.

זאת אומרת, אין הוא מתחשב עם נתינה, מה שהבורא כבר נתן לו, או מה שהאדם רוצה שיתן לו, אלא כל החשיבות היא, במה שהוא מאמין, שהוא מדבר עכשיו עם המלך.

אדם שהוא במצב כזה, כלומר שאין לו שום ערך במה שיש לו, כלומר שאין הוא מתחשב מה שנכנס בכלים דקבלה, אלא הוא מודד חשיבות במה שנכנס בכלים דהשפעה, שזה נקרא "חיים רוחניים", משום שכל מחשבותיו הוא בזה, שיזכה לדביקות ה' ולא לתועלת עצמו. באלו אנשים אומרים, שנוהג ענין של עליות וירידות. שפעם הם מרגישים את חשיבות בדביקות ה', ולפעמים שורה בחינת צמצום והסתר, וטועמים במצב שהם נמצאים טעם של מיתה בלי חיות רוחני.

ועתה נבאר מה ששאלנו, בענין ששמו של הקב"ה הנקרא "אמת". לכן מי שקורא אותו בשקר, הוא מתרחק ממנו. ור' אבא פירש, מהו השקר. זה שאינו יודע למי הוא קורא, נקרא "שקר". ושאלנו, מדוע מי שלא יודע נקרא "שקרן".

ובכדי להבין את פירוש של אמת, נביא כאן מה שכתוב (בתע"ס חלק י"ג, דף א' תי"ז), שמבאר שם תיקון הז' מי"ג תיקוני דיקנא. וזה לשונו "ולפיכך נקרא אצלו, זה התיקון בשם ואמת. כי בהתגלות אלו ב' תפוחין קדישין למטה, הנה אז מתגלה אמיתיות השגחתו יתברך לתחתונים. לכן נקרא גילוי השגחתו בשם "ואמת". כי הוא אמיתיות הרצון שלו יתברך, אשר כל מיני הסתרות, הנמצאים בעולמות, באים רק לגלות אמיתיות הזו שבהשגחתו, שהוא להטיב לנבראיו, כנודע".

ובהאמור יוצא, שמה שכתוב, ש"שמו של הקב"ה נקרא אמת", היינו שניכרת האמת שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. וזה שאומר ר' אבא "מהו באמת, היינו בחותם טבעת המלך, שהיא שלימות הכל". ויש להבין, מה מרמז לנו, שאמת הוא שלימות הכל.

אולם כפי שלמדנו, ששלימות הבריאה היא, שהנבראים צריכים להגיע ולהשיג מטרת הבריאה, שהיא, שרצון הבורא הוא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג. ושלימות הכל היא, שבזמן שיקבלו טוב ועונג מהבורא, לא יפסיקו מדביקות, הנקראת "השתוות הצורה", שזה יכול להיות דוקא, שבזמן שיקבלו טוב ועונג, תהיה כוונתם בעמ"נ להשפיע, וזה נקרא "שלימות הכל".

נמצא לפי זה, כשהאדם מבקש מה', שימלא לו בקשתו, הוא צריך לדעת שמו של הקב"ה, בעת שהוא קורא לה', אחרת לא נקרא "אמת", רק "שקר", והקב"ה מתרחק ממנו.

ושאלנו, מדוע אם הוא לא יודע את שמו, הוא נקרא "שקר". וגם מדוע הקב"ה מתרחק ממנו.

והתשובה היא, כי בזמן שהאדם הולך להתפלל לה', הוא צריך להאמין, ששמו של הקב"ה הוא אמת. כלומר, שהקב"ה רוצה שתהא ניכרת מידת האמת, שהקב"ה רוצה להטיב לנבראיו. ואם הוא קורא לה', ואינו מאמין ששמו של הקב"ה הוא באמת, שהוא רוצה שהנבראים יקבלו טוב ועונג, נמצא, שאינו מאמין במטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. נמצא, שהוא קורא "בשקר". כלומר, שהוא מבקש ממי שיעשה לו טובה, בו בעת שאינו מאמין, שהאיש הזה הוא מסוגל לעשות לו טובה.

נמצא, שהוא קורא, שיעשה לו טובה, הוא קורא "בשקר", מטעם שאינו מאמין, שהקב"ה הוא טוב ומטיב. ומשום זה הקב"ה מתרחק ממי שקורא אותו בשקר. כי אנו רואים גם בגשמיות, שאם הולך לבקש טובה ממישהו, והשני יודע שהוא לא מאמין בו, שהוא יכול לעשות לו טובה, אלא סתם שהוא מבקש ממנו, בטח שהאדם מתרחק ממנו ואינו רוצה לשמוע אפילו מה שמדבר אליו. כמו כן הקב"ה יודע, שהאדם מדבר שקר, שאינו קורא אותו בשמו, הנקרא "אמת", ש"באמת" הקב"ה להטיב לנבראיו. וממילא מובן לנו שהקב"ה מתרחק ממנו.

ובהאמור יוצא, כשהאדם הולך להתפלל לה', שיעזור לו, אם האדם הולך להתפלל לה' בכדי שיקרב אותו להיות דבוק בה', הסדר הוא, שלפני התפלה הוא צריך להתבונן מקודם למי הוא מתפלל, כלומר לאיזה שם של הקב"ה הוא מתפלל. זאת אומרת, שיש להקב"ה הרבה שמות, והשמות של הקב"ה נקראות על שם הפעולות, המתגלות ממנו. כמו שאמרו חז"ל אצל מלאכים, שכל מלאך נקרא על שם הפעולה.

לכן בראש וראשונה, האדם צריך להאמין, ששמו של הקב"ה הוא "טוב ומטיב". וזאת היתה מטרת הבריאה "להטיב לנבראיו". ושמו הוא "אמת". שבזמן הגמר התיקון יתגלה שמו האמיתי, שכוונתו היתה, בזה שסבלנו יסורים, לא היה ענין של נקימה ונטירה, כמו שנוהג באנשים גשמיים, אלא הכל היה על כוונה אחת, שהיא להטיב לנבראיו. כלומר, שעל ידי היסורים שסבלו, זה היה תיקונים, שיביאו אותם ולהכשיר אותם, שיוכלו לקבל את הטוב והעונג.

וכשיש לו להאדם אמונה זו, והוא מבקש מה' שיקרב אותו, כלומר שיתן לו כח מלמעלה להגיע לדרגת הכשרה, בשיעור שיהיו כל מעשיו בעמ"נ להשפיע, ואת זה הוא מבקש מה', כלומר שיתגלה כבודו יתברך בעולם, ולא כמו שהיא עכשיו שכינתא בעפרא, אלא הוא מתפלל, שכבודו יתברך יתגלה בעולם, זה נקרא, שיודע את שמו של הקב"ה, ואינו קורא בשקר, אלא באמת.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהי התפלה על עזרה ועל סליחה, בעבודה

מאמר ד', תשמ"ח

חז"ל אמרו (קדושין ל', ע"ב) "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו". משמע מכאן, שהקב"ה עוזרו, כן יכול לו. אם כן נשאלת השאלה, מדוע האדם צריך לבקש מה' סליחה על החטא, הלא חז"ל אמרו, שהאדם בעצמו אין יכול לו, אלא בעזרת הקב"ה. נמצא, אם האדם חטא, הוא לא אשם. כי מה הוא היה יכול לעשות, אם הקב"ה לא עזר לו.

ובכדי להבין זה, צריכים להבין מקודם, מהו שורש החטאים. כלומר, מהו המקור והסיבה שזה גורם כל החטאים. והגם שהתשובה היא פשוטה וידועה לכל, שהסיבה לכל החטאים הוא היצה"ר, אבל יש לדעת, מהו המקור והשורש של יצה"ר, שהוא מסית את הנבראים, שיחטאו, כלומר בשביל מה הוא רוצה, שהנבראים יחטאו בעולם. וכמו כן צריכים להבין, מהו יצה"ט, שהוא רוצה דוקא, שהנבראים יעסקו בתו"מ.

וכפי שלמדנו, היות שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, לכן ברא הבורא נבראים, שירצו לקבל טוב ועונג, כלומר שיהיו להם רצון וחשק לקבל תענוגים, אחרת הם מרגישים שאין להם טעם בחיים. והם מוכרחים לקבל תענוג, אחרת הם מרגישים יסורים. והרצון לקבל הזה הנטבע בהנבראים, זהו כל השורש של יצה"ר, שהוא מסית להנבראים, שיעשו חטאים.

אולם יש להבין, אם הבורא ברא בהנבראים את הרצון לקבל הזה, והוא עיקר מה שהנבראים נקראים בשם "נברא", שזהו כמו שכתוב, שנברא נקרא "יש מאין", שהוא דבר חדש, מה שלא היה מטרם שבראו. אם כן למה הוא שורש היצה"ר.

והתירוץ על זה מובא בתע"ס, היות שכל ענף רוצה להדמות לשורשו. לכן הרצון לקבל הזה, שאם הוא היה נשאר בצורתו שהיא בעמ"נ לקבל, אז הרצון הזה שהוא בהופכי להבורא, והיה מרגיש אי נעימות בעת קבלת התענוגים. לכן נעשה תיקון על זה, הנקרא "צמצום". כלומר, שלא יקבל את האור בכלי זה, הנקרא "מקבל לעצמו", אלא שיקבל השפע דוקא בזמן, שיש לו הכוונה בעמ"נ להשפיע.

זאת אומרת, שכל מה שהאדם רוצה לקבל לעצמו, נעשה איסור, מטעם, שכל מה שרצון בעליון נעשה חוק מחויב בתחתון, שהתחתון כבר עושה איסור, אם הוא מקבל לעצמו ולא על הכוונה בכדי להשפיע נחת ליוצרו.

נמצא, שכל החטאים נמשכים בזה, אם האדם רוצה לקבל לתועלת עצמו. וזה כמו

שכתוב "בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". נמצא, שהתורה ומצות שנתנו לנו לקיימם, הוא על הכוונה להביאנו אל הכוונה, שנוכל לכוון לבנו לעשות את כל הדברים בעמ"נ להשפיע. וזה נקרא "קדושה". ומכאן נמשך, שהקליפה והס"א, שהם רוצים לקבל לתועלת עצמם, ובזה הם בהופכיות לקדושה.

לכן אנו קוראים להרצון לקבל לתועלת עצמו בשם חדש "יצר הרע", היות שע"י זה שהוא רוצה למלאות את רצונו ולהנות לעצמו, בזה הוא לא נותן לנו לקיים תו"מ. כי ע"י קיום תו"מ אפילו שלא לשמה, באים לשמה. לכן אפילו בשלא לשמה היצה"ר מפריע מלקיים תו"מ, כי מתוך שלא לשמה באים לשמה. לכן מספק "אולי יבוא", כבר מפריע.

ולשמה נקרא, שהאדם עושה הכל לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. נמצא, שהיצר הרע מפסיד, בזה שהאדם עוסק בתו"מ, עד כדי כך שהוא נאבד מהעולם. כלומר, שהאדם הורג אותו עם התורה ומצות שהוא מקיים. כמו שאמרו חז"ל (ברכות ס"א ע"ב), תניא ר' יוסי הגלילי אומר "צדיקים, יצר טוב שופטן, שנאמר, ולבי חלל בקרבי". ופירוש רש"י "ולבי חלל בקרבי, יצר הרע. הרי הוא כמת בקרבי, שיש בידו לכופו".

ובהאמור, כל מה שעושה היצר הרע, שמפריע לו מלעסוק בתו"מ, בצדק הוא עושה, כיון שהאדם רוצה להמית אותו ע"י התו"מ. לכן הרצון לקבל נקרא "רע", מטעם שהוא עושה רע לאדם. משום שהיצר הזה הוא המפריע להאדם, שיגיע לבחינת דביקות בה', הנקרא "חיים", כמו שכתוב "ואתם, הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום".

וכשהאדם בא לידי הכרה, שהרצון לקבל לעצמו מפריע לו להגיע לעולם החיים, ורוצה שהאדם ישאר בעולם החושך והמות, וכי יש בעולם דבר היותר רע, שמפריע לו מלהגיע להחיים, אז האדם נותן להרצון לקבל לעצמו שם "יצר הרע". כלומר, שהאדם מרגיש את הצרות הרעות, שהוא גורם לו. אז הוא קובע לו שם "רע". מה שאם כן מטרם שהאדם מגיע להרגשה זו, שהרצון לקבל לעצמו הוא המפריע בעדו מלהגיע להטוב ועונג, אין האדם מכנה את הרצון לקבל לעצמו בשם "יצר הרע".

ומזה אנו רואים, זה שהרצון לקבל לעצמו מפריע את האדם מלקיימם תו"מ, הוא צודק, היות שהרצון לקבל לעצמו רואה, שהאדם רוצה להמית אותו, כנ"ל בדברי חז"ל על פסוק "ולבי חלל בקרבי", שהיצר הרע נעשה כמת אצל צדיקים, שמקיימים תו"מ, כדברי חז"ל, "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין".

נמצא, שהרצון לקבל הזה, הנטבע בהנבראים, הוא השורש לכל החטאים, שלא נותן להנבראים לקיים מצות ה', מטעם שהוא רואה, שרוצים להעביר אותו מהעולם. וזהו כמו שמובא במאמר "פתיחה לחכמת הקבלה" (אות א') "רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תו"מ". ומבואר שם, שע"י קיום תו"מ זוכים להזדכך מהרצון לקבל לעצמו. לכן אנו מבינים טוב מאוד, מדוע שהרצון לקבל הוא המפריע לקיים תו"מ, והוא השורש והסיבה לכל החטאים.

ומזה נמשך, שאלו שרוצים לעבוד בדרך של השפעה, להם יותר קשה מלחמת היצר הרע, מסיבת שאלו אנשים הם ממש רוצים להרוג ולהמית את הרצון לקבל לעצמו. כלומר, שהם רוצים ללכת בדרך התורה, שהיא הפוכה מדעת בעלי בתים. שדעת בעלי בתים היא, שאין הם עושים שום דבר אלא לתועלת עצמו. ולכן כשהם עוסקים בתו"מ, כל כוונתם היא, שירכשו ע"י זה שכר עבור תועלת עצמם.

זאת אומרת, שהם ישארו בהרצון לקבל שלהם. ורק מקודם שהתחילו לעסוק בתו"מ רצו שכר עוה"ז, בשעה שעסקו רק בדברים גשמיים, כי מי שעובד אצל בעל הבית, הוא רוצה שבעל הבית ישלם לו שכר. ועתה, שהתחיל לעבוד ולקיים תו"מ מה, שה' צוה אותנו, אז הוא רוצה, שה' ישלם שכר. נמצא, שהכל על דרך לתועלת עצמו. מה שאם כן אחר כך, שהתחילו לקיים תו"מ, היה זה על הכוונה שיקבלו שכר עבור הרצון לקבל שלהם, עוה"ב.

אם כן, היצה"ר, הנקרא "רצון לקבל", לא מתנגד להם כל כך. היות שהרצון לקבל מתנגד להם רק מספק, כלומר, היות משלא לשמה באים לשמה. שפירושו, שהגם שהתחיל לקיים תו"מ עבור שיהיה לו שכר לתועלת עצמו, אבל ע"י זה יכולים אח"כ לבוא לשמה, דהיינו לעבוד רק לשם תועלת ה' ולא לתועלת עצמו.

מה שאם כן מי שרוצה מלכתחילה לעבוד בעמ"נ שלא לקבל פרס, כלומר שלא רוצה לעבוד לתועלת עצמו, בטח שהיצה"ר מתנגד לו על כל צעד ושעל. והיצה"ר רוצה לקיים "הבא להורגך, השכם להורגו". לכן עבודתם קשה ביותר, מאלו אנשים שעובדים בעמ"נ לקבל פרס. משום שהם אומרים מלכתחילה, שהם רוצים לקיים תו"מ בתור סגולה, שע"י זה יוכלו להרוג את היצה"ר, כנ"ל "ולבי חלל בקרבי".

ועתה נבין את השאלה, ששאלנו, לפי מה שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, אם אין הקב"ה עוזרו, אין יכול לו". נמצא, במה האדם אשם, אם לא קבל עזרה הדרושה מאת ה'. ולפי זה, מדוע האדם צריך לבקש סליחה מאת ה'. והתשובה היא פשוטה, היות שהוא לא בקש עזרה. כי חז"ל אמרו "הבא לטהר מסייעין אותו". נמצא לפי זה, שהעזרה באה מה' לאחר שבקש עזרה.

נמצא, שחטאו של אדם הוא בזה, שלא בקש עזרה מה'. כי אם היה מבקש עזרה, בטח היה מקבל העזרה מה'. אלא אם האדם אומר, שבקש עזרה וה' לא נתן לו, על זה באה התשובה, שהאדם צריך להאמין, שהקב"ה הוא שומע תפלות. כמו שכתוב "כי אתה שומע תפלות כל פה". ואם היה מאמין באמת, היתה תפלתו שלימה. וה' שומע תפלה שלימה, היינו שהאדם משתוקק בכל לבו, שה' יעזור לו.

מה שאם כן אם תפלתו אינו שגורה בפיו, שהפירוש הוא, שאין לו האמונה אמיתית, שה' יכול לעזור לו, ושה' שומע את כל מי שמבקש ממנו, ושלפניו קטן וגדול שוים, דהיינו שעונה לכולם. נמצא, שהתפלה אינה שלימה, לכן הוא צריך לבקש סליחה על החטאים שלו, בזה שלא ביקש עזרה הדרושה מה'.

והגם בבחינת הפשט יש תירוצים אחרים, אבל בבחינת עבודה, שהאדם רוצה ללכת בדרך של השפעה ולא בבחינת קבלה, עיקר החטא הוא, בזה שהאדם לא מבקש מה', שיעזור לו לנצח את הרע. ועל זה הוא מבקש **סליחה**. ומכאן ולהבא הוא מבקש **עזרה**.

רביברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו ההבדל בעבודה בין שדה לאיש שדה

מאמר ו', תשמ"ח
ספר בראשית, תולדות

בזה"ק (תולדות דף ל"ג) כתוב שם וזה לשונו, "ויאהב יצחק את עשו, כי ציד בפיו, שכתב כאן איש יודע ציד, איש שדה. וכתוב שם, הוא היה גיבור ציד. מה שם פירושו, שהיה צד דעתן של בריות, ומטעה אותם למרוד בה'. אף כאן כן, איש שדה, פירושו כדי לגזול בני אדם ולהרוג אותם. איש שדה, משום שחלק נחלתו. אינו במקום ישוב, אלא במקום חרוב, במדבר, בשדה. ועל כן נקרא איש שדה", עד כאן לשונו.

וגם אצל יצחק, אנו רואים, כתוב גם כן "שדה", כמו שכתוב (תולדות חמישי) "ויצא יצחק לשוח בשדה". ואצל יעקב כתוב, "ויאמר, ראה ריח בני, כריח שדה, אשר ברכו ה'".

ויש להבין, מהו הבדל בין שדה, שנאמר אצל עשו, המכונה "איש שדה", שמפרש הזה"ק, "לגזול בני אדם ולהרוג אותם". מה שאם כן אצל יצחק שכתוב, "לשוח בשדה", שזהו דבר גדול, שחז"ל אמרו, שיצחק תיקן תפלת מנחה, מזה שכתוב, "ויצא יצחק לשוח בשדה". כמו כן יש להבין, מהו שכתוב אצל יעקב, שיצחק אמר, "ריח בני כריח שדה, אשר ברכו ה'". אם כן יש להבין ההבדלים בין "איש שדה", "לשוח שדה", "ל"ריח שדה".

ידוע שמלכות נקראת שדה. והיות שיש למלכות הרבה שינויים מסיבת הצמצום, לכן יש למלכות הרבה שמות. ואחד מהם הוא שדה. כשאנו מדברים ממלכות, יש כלל, שמדברים ממלכות מאור ישר, ששם היתה משמשת עם הרצון לקבל לעצמו. ומבחינה זו אין בה שינויים, אלא כפי שהמאציל ברא את הרצון לקבל, בכדי לקבל את הטוב והעונג, מה שרצה לתת להנבראים. זה נקרא מלכות מבחינת אור ישר שבה.

ולכן נקראת המלכות הזו בשם אין סוף, שהמלכות לא עשתה סוף על אור עליון, כלומר שלא אמרה **עד כאן**, שאני לא רוצה לקבל על בחינתי, הנקרא מקבל בעמ"נ לקבל, אלא שהיתה מקבלת על בחינתה, לכן לא היו שום שינויים, לכן נקרא זה בשם "הכל היה אור אחד".

אלא אח"כ, המלכות הזאת חשקה בהשתוות הצורה, המכונה **קישוט**, בנקודת הרצון, כלומר שלא רצתה לקבל בעמ"נ לקבל, אלא בעמ"נ להשפיע. מבחינה זו, יכולים לכנות את מלכות בשם **שדה**. היינו, שצריכים לחרוש את השדה, **שחרישה נקרא, שהופכים את**

מה שהוא למטה משימים למעלה, ומה שהוא למעלה נותנים אותה למטה.

כמו כן כאן במלכות, שנקראת שדה, שאצל רצון לקבל לעצמו הקבלה היא חשובה, המכונה מעלה בחשיבות, ועניני השפעה הם למטה בחשיבות. בקדושה יש ענין חרישה, שצריכים לעבוד עבודת השדה, כלומר להפך הרצון לקבל, שהוא למעלה, הוא יהיה למטה, והרצון להשפיע, הוא יהיה למעלה. שדוקא ע"י זה יכולים להוציא תבואות, שיהיו למאכל. אחרת אין שום אפשרות שנוכל לאכול ממאכלים דקדושה. כמו שכתוב (משלי י"ד, ד') "ורב תבואות בכח שור", שפירושו, הרבה תבואות באות על ידי כח שור.

ופירושו של "שור", כמו שאמרו חז"ל, "שמלכות שמים צריכה להיות כשור לעול, וכחמור למשא". ואמר אמו"ר זצ"ל, "שור לעול", פירושו עול האמונה צריך להיות כמו שנותנים עול על השור להחריש את השדה, ולא מתחשבין עם רצונו, אם הוא מסכים לזה, אלא נותנים עליו את העול שלא ברצונו. כן האדם צריך לקבל על עצמו את עול מלכות שמים, היות ששור נקרא בחינת ידיעה, כמו שכתוב, "ידע שור קונהו". לכן אמונה נקראת עול לגבי מי שהוא צריך ידיעה.

ובהאמור יוצא, ששדה הוא מלכות מבחינת הקבלה עצמית, שצריכים לחרישה, שזהו תיקון השדה, להפוך את הכלי קבלה, שהוא מעלה בחשיבות, ולעשות את זה לבחינת מטה בחשיבות. וכלי השפעה, שהם למטה בחשיבות, להעלותם שיהיו למעלה בחשיבות.

והרצון לקבל, כידוע שוא במוחא וליבא, ששניהם צריכים תיקון. **במוחא התיקון** הוא אמונה למעלה מהדעת. ו**בליבא התיקון** הוא, שכל תענוג, שהוא מקבל, יהיה בעמ"נ להשפיע. ויותר מדויק הוא, שכל מעשה שהוא עושה, שיהיה בעמ"נ להשפיע, אחרת לא יעשה שום תנועה.

ולפי זה יש לפרש מה שכתוב אצל עשו "איש שדה", שהכוונה, בזמן שהוא נמצא בבחינת שדה, שצריכים לקבל את עול מלכות שמים כשור לעול, הוא חושב עצמו לאיש גמור, שאינו צריך לשום תיקונים. וזה נקרא "כי ציד בפיו", שפירושו כמו שכתוב בזה"ק (לעיל) וזה לשונו, "ועשו אמר שהוא נמצא בשדה, כדי להתפלל, וציד ורימה את יצחק בפיו".

ועל דרך העבודה יש לפרש, כי "ציד בפיו", כלומר, שאין פיו ולבו שוים, שפיו נקרא חיצוניות, כלומר במעשה היה צדיק, כי על המעשה אין להוסיף, אבל בלבו, היינו הכוונה, לא היה כמו המעשה. כי המעשה שנראה לעיני האדם, משמע שהוא רוצה לקיים מצות ה', בכדי לעשות לו נחת רוח, בזה שהוא מקיים רצונו בעשית המצות. אבל בלבו הוא חושב הכל על תועלת עצמו ולא לתועלת ה'. נמצא, שאין פיו ולבו שוים.

לכן במעשה היה עשו נראה לשלם, לאיש גמור. וזהו שנקרא "עשו איש שדה", שאין לו עוד מה לעבוד בהשדה. כי עבודת השדה, שמתחילה בחרישה, שהוא ענין היפך את הכלי

קבלה, זהו לא עבורו, כי מספיק לו שהוא מקיים הכל בחיצוניות, הנקראת פיו, כלומר שאין פיו ולבו שוים. לכן נקרא עשו "איש שדה", כנ"ל, ששדה בבחינת מקבל לעצמו, בזה הוא גמור, ואין לו עוד מה להוסיף.

מה שאם כן יעקב ויצחק, להם היתה עבודת השדה בבחינת יגיעה ותפלה בהשדה, כמו שכתוב אצל יצחק "ויצא יצחק לשוח בשדה", שהוא ענין תפלה, כמו שאמרו חז"ל, שיצחק תיקן תפלת מנחה, שהוא התפלל לאקמא שכינתא מעפרא, שפירוש, שהכלי השפעה, שצריך להיות במלכות שמים במוחא וליבא, יהיה בעמ"נ להשפיע.

אולם עשו, שהיה איש שדה, שלא תיקן שום דבר, שיהיה בעמ"נ להשפיע, אלא הכל היה אצלו רק לתועלת עצמו, לכן פירש הזה"ק "איש שדה" כדי לגזול בני אדם ולהרוג אותם. ועוד מפרש הזה"ק "איש שדה", משום שחלק נחלתו אינו במקום ישוב, אלא במקום חרוב, במדבר, בשדה. ועל כן נקרא איש שדה.

היות שבזמן שעובדים רק לתועלת עצמו, נקרא המצב הזה, שגזול את בחינת האדם, שנמצאת אצלו, כלומר בחינה זו ש"אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם", בחינה נגזלת ממנו, בזמן שהוא עובד בתועלת עצמו. ועוד יותר גרוע, מטעם שעבירה גוררת עבירה, לכן הוא הורג את האדם שלעצמו. וזה שאומר הזה"ק "ולהרוג אותם". וזה שאומר "משום שחלק נחלתו אינו במקום ישוב", שפירוש "מקום ישוב", שגרים בני אדם כנ"ל, מבחינת "אתם קרויים אדם", אלא במקום חורבן, שהוא המקום שהיתה שם שבירת הכלים, שמסיבת שנתגלה שם הרצון לקבל לעצמו, נעשה חרב העולם.

אולם אצל יעקב כתוב "ויאמר, ראה ריח בני, כריח שדה אשר ברכו ה'". היות שיעקב תיקן את תפלת מעריב, כמו שכתוב "ויפגע במקום", שהתקין תפלת ערבית. וגם כתוב אצל יעקב "והנה באר בשדה ושלשוה עדרי צאן רובצים עליה". ומפרש בזה"ק (ויצא דף מ"ה ובהסולם אות צ"ב) וזה לשונו, "וירא, והנה באר בשדה, הוא סוד, כי ראה את הבאר של מעלה, שהיא הנוקבא, זה כעין זה, כלומר, שהבאר של מטה, היתה מכוונת כנגד הבאר של מעלה".

ויש לפרש, זה שיעקב תיקן את הבאר של מטה, כוונתו על הבאר של עצמו, שהיא בחינת שדה, כנ"ל תיקן אותה, שיהיה כעין של מעלה. היינו, כמו למעלה מלכות דקדושה היא בבחינת מסך, שפירושו שעל הרצון לקבל לעצמו יש עליו מסך, שמעלה אור חוזר, כלומר שכל מה שהיא רוצה לקבל, הוא מסיבת שהיא רוצה להשפיע, כמו כן תיקן את עצמו, שכל מעשיו יהיו בעמ"נ להשפיע.

לכן, שיעקב בא ליצחק, והיות שיעקב נקרא בחינת **קו האמצעי**, שכאן מתגלה כל השלימות, ומשום זה כתוב, שיצחק אמר "ויאמר, ראה ריח בני, כריח שדה, אשר ברכו ה'". כלומר שבזמן שהמלכות שמים, הנקראת שדה, קבלה את התיקון של קו האמצעי,

נקרא זה "שדה אשר ברכו ה'", שפירושו, שכאן מתגלה את הטוב והעונג, מה שהבורא הכין להנבראים. וזהו ההבדל בין "איש שדה", ל"לשוח בשדה", ל"כריח השדה".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהי חשיבות החתן, שמוחלין לו עונותיו

מאמר ז', תשמ"ח
ספר בראשית

חז"ל אמרו, "גי' מוחלים להן עוונותיהן, גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה. ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת, שנמחלו לו עונותיו. מה שאם כן בפרשת וישלח, היא נקראת בשמת בת ישמעאל". מובא ברש"י (וישלח שיש)."

המאמר הזה דורש הסבר. שחז"ל לומדים, שחתן ביום חופתו, מוחלין לו עונותיו, מעשו, שלקח את בת ישמעאל, ושמה בשמת בת ישמעאל. והיות שבפרשת תולדות כתוב "וילך עשו אל ישמעאל, ויקח את מחלת בת ישמעאל", מכאן ראייה, שחתן ביום חופתו, מוחלין לו עונותיו.

נמצא, שכל הבסיס הזה אנו לומדים מעשו הרשע, שלקח בת ישמעאל הרשע. וזה קשה להבין, הלא מה זה רשע, שאומר, שאין שום חטאים בעולם, והוא יכול לעשות מה שלבו חפץ, מטעם שרשע אינו מאמין בשום דבר. אם כן הרשע אומר, שאף פעם הוא לא חוטא. לפי זה, בשביל מה הוא צריך למחילת עוונות. וכי נותנים לאדם דבר שלא רוצה בכך. הלא "אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון".

ויותר קשה להבין, באמת מהו הטעם, שמגיעה לו מחילת עוונות. איזו זכות יש לו. וכי בשביל שהוא הלך ולקח אשה, בעבור זה מגיע לו שכר מחילת עוונות. שהשכל מחייב, מי שעשה איזה דבר גדול, שאין לנו מושג להעריך את החשיבות שבדבר, אז מבינים, שמגיעו עבור זה שכר גדול, עד מחילת עוונות. אבל איזה דבר גדול הוא עשה, בזה שלקח אשה.

ועוד אנו רואים, שאמירת תחנון היא דבר גדול. שיש שם ענין של שלוש עשרה מידות ונפילת אפים. ואם נמצא חתן בבית הכנסת, אין אומרים תחנון. ויש להבין, מהי החשיבות בזה שהוא לקח אשה, שכל שבעת ימי ה"שבע ברכות", יש בכוחו לבטל תפלה, שהיא כל כך חשובה, מסיבת שהוא לקח אשה, שנקראת עכשיו בשם כלה.

ועל דרך הפשט יש תירוץ הרבה. וצריכים לפרש זה על דרך העבודה, מה בא זה ללמדינו. הנה עשו הרשע נקרא, בזמן שהאדם כבר בא לידי הכרה, שדבר הרע בעולם, שמפריע לכלל הנבראים להגיע להטוב והעונג, שבשביל סיבה זו היתה בריאת העולם, שזה נקרא רע, כבר נעשה אצלו בבחינת עשו, מלשון עשיה, שכבר נגמר הרע שלו בידיעה ברורה, שהוא הרצון לקבל לעצמו. אז בא הסדר של "סור מרע", כלומר שמטרם שיש

לאדם הידיעה, שהרצון לקבל נקרא רע, אי אפשר לסור ממנו, ולא לשמוע בקולו.

ואח"כ מתחיל ענין של "ועשה טוב". ו"עשה טוב" נקרא קבלת עול מלכות שמים, אולם אין האדם יכול לזכות לבחינת אשה יראת ה', אלא את זה האדם צריך לקבל מלמעלה, כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו". ואומר הזה"ק, שנותנים לו נשמה. וזהו הסיוע, שהאדם מקבל. נמצא, שהנשמה הזו נולדה מזה שה' שמע בקולו, בזמן שבא לטהר. והנשמה הזו נקראת **בת**, שנולדה מ **ישמע-אל** את תפלתו, לאחר שהאדם בא לידי הכרת הרע, הנקרא **עשו**.

וזה שכתוב "וילך עשו, ויקח מחלת בת ישמעאל". שפירושו "וילך" לדרגה יותר גבוהה, לאחר שבא לידי הכרת הרע, הנקרא **עשו**, אל **ישמע-אל**. כלומר, שעסק אז בבחינת עשה טוב, שהתפלל לה', שישמע תפלתו, שיתן לו בחינת נשמה, כמו שאומר בזה"ק. וזה שכתוב "ויקח את **מחלת**", היינו שלקח בחינת **מחילת עוונות**, שע"י זה זכה לבחינת **בת**, שנולדה מזה ששמע ה' תפלתו. וזה נקרא **בת ישמע-אל**. וזהו הולך לפי סדר:

(א) הוא ההשתדלות לראות את האמת, עד כמה שהוא מבין, שהרצון לקבל לעצמו גורם לו רע. ואז הוא יכול לקבוע, אחת ולתמיד, שלא להשתמש עמו. וזה נקרא **עשו**.

(ב) אחר זה הוא זוכה ללקיחת אשה, שהוא ע"י מחילת עוונות, אז יש אפשרות לזכות לזה.

וענין אשה, הנקרא נשמה, שנותנין לו מלמעלה, יכולים להבין לפי מה שמבואר בהקדמה לתע"ס (אות נ"ג-נ"ה), שכתוב שם וזה לשונו: "אז עוזר לו ה' יתברך וזוכה להשגחה הגלויה, דהיינו לגילוי פנים, ואז זוכה לתשובה שלימה, ששב ומתדבק בה' יתברך בכל לב, נפש ומאוד, כמו שנמשך מאליו מצד השגחה ההשגחה הגלויה. ומובן מאליו, שהזוכה להשגחה הגלויה הזאת, בטוח בעצמו שלא יחטא עוד, כמו שאדם בטוח בעצמו, שלא יחתוך באבריו ויגרום לעצמו יסורים נוראים, וכן בטוח בעצמו שלא יעזוב המצוה מלקיימה תיכף, כשבאה לידו, כמו שהאדם בטוח, שלא יעזוב שום תענוג העוה"ז, או ריוח גדול, הבא לידו". ותשובה זו נקראת שמוחלין לו עוונותיו.

ולפי הכלל, שכל המצות נמשכות מבחינת ענף ושורש, כלומר, שכל מצוה ומצוה בגשמיות יש לה שורש ברוחניות, לכן יכולים לומר, שמזה נמשך, שגם בגשמיות, שהאדם לוקח אשה, מוחלין לו עוונותיו, שזהו רמז על רוחניות.

ובהאמור נוכל לפרש את מה שאמרו חז"ל "כיצד מרקדין לפני הכלה". ולא אמרו "כיצד מרקדין לפני החתן". מה שאם כן לגבי סעודת נשואין אמרו "כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו (ברכות דף ו') עובר בחמישה קולות, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול אומרים הודו". ולא אמרו, שצריכים לשמח את הכלה. ולא אמרו, שיש

סעודת כלה, רק סעודת חתן. ואנו מוצאים, שבחתונת יעקב, אז לבן הוא עשה את הסעודה, כמו שכתוב "ויאסוף לבן כל אנשי המקום, ויעש משתה", היינו שהסעודה היתה מצד הכלה, שאבי הכלה עשה את הסעודה, ולא יעקב, שהוא היה החתן.

וכפי מה שהסביר אמו"ר זצ"ל, ש"חתן" נקרא **בחינת תורה**, ו"כלה" נקראת **בחינת אמונה**, יש לפרש את מה ששאלנו. והיות שענין אמונה, עד שהאדם זוכה לאמונה בקביעות, יש לאדם עליות וירידות. מטעם שהאדם נולד עם כלי קבלה, שהכלי הזה רוצה לעסוק בדברים מה שהשכל מחייב אותם שכדאי לעסוק, כלומר שיצמח מזה טוב להרצון לקבל לעצמו, אחרת אין הוא מסוגל לעשות.

והואיל שענין אמונה הוא למעלה מהדעת, זאת אומרת, שאין הדעת סובלתו, יש כאן ענין עליות וירידות, שזה נקרא **בחינת ריקוד**. כי אנו רואים, כשמרקדין, מרימים את הרגלים, ומורידים אותם בחזרה, וכן חוזר חלילה. וזה מרמז לנו, כי ענין רגליים הוא מלשון מרגלים, היות שבזמן שהאדם צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ולעבוד אותו רק לשמה, תיכף בא שכל האדם, ונותן לו להבין, שאל יהיה פזיז, אלא שיראה מקודם את הכדאיות, אם באמת כדאי לעבוד את ה' בשלא עמ"נ לקבל פרס.

אי לזאת, כשמרימים את הרגליים, כלומר שהולכים למעלה מהדעת והשכל, זה נקרא מרימים את רגליהם מהארץ. אבל לא תמיד יש בכוחו של אדם להתגבר וללכת למעלה מהדעת. זה נקרא ששוב משימים את רגליהם להארץ. וזה שאומר "כי צד מרקדין לפני הכלה" (כתובות ט"ז ע"ב), "לפני הכלה", פירושו, בזמן העליה, הנקרא פנים, מה עליו לומר על הכלה. כלומר, מהי השבח שמצא בהאמונה, היינו מה ראה בה, שיש לומר, שבשביל זה לקח עליו את עול האמונה.

בית שמאי אומרים, **כלה כמות שהיא**, היינו לפי מה שמרגיש את חשיבותה, כך הוא מקבל על עצמו את האמונה, כלומר שלא צריך למצוא שום שבח בה, אלא אפילו שלא מרגיש שום חשיבות בה, הוא מקבל על עצמו את מה שניתן לנו להאמין, שזה הוא כל השבח שלנו, אם אנו נוכל לקבל על עצמנו עבודה זו, שאנו מאמינים, שכך הוא רצונו של הקב"ה, ואין עליו לחפש שום מעלות, רק פשוט להאמין ולקבל על עצמו על דרך הכפיה, "כשור לעול וכחמור למשא".

ובית הלל אומרים, **כלה נאה וחסודה נאה**, שזה יש לפרש, שהאדם צריך לומר על מה שהוא רואה "עיניים להם ולא יראו". ומה שהוא שומע, הוא צריך לומר "אזניים להם ולא ישמעו". כלומר, שענין ראייה אינו דוקא בעיניים, אלא שיש ראייה במחשבה. והפירוש יהיה, מה שהשכל מראה לו ציורים, שהם נגד האמונה, והוא שומע הרבה פעמים מה שהשכל נותן לו להבין, שענין עבודה לשם שמים אינו בשבילו, על הכל הוא צריך להתגבר ולומר על עצמו, "עיניים ולא יראו". כלומר, מה שהשכל אומר לו ונותן לו להבין, אינו אמת. שזה נקרא "עיניים להם ולא יראו את האמת, ואוזניים להם ולא ישמעו את האמת". לכן, הם המחשבות שלהם, היינו מה שהרצון לקבל לעצמו אומר לו, אינו אמת.

אלא שהוא יגיד לעצמו, שבאמת היא "כלה נאה וחסודה נאה", אלא שאין הוא ראוי עכשיו לראות את האמת.

אולם האמת היא, שכל הטוב והעונג, מה שהרצון לקבל יכול לקבל בהכלים שלו, אינו אלא נהירו דקיק בערך האור המתלבש בכלים דהשפעה, ושזה נקרא "כלה נאה". אבל לא תמיד האדם מוכשר להתגבר על השכל ודעת שלו. לכן באמונה שייד ענין של רקודים, שעל זה אמרו חז"ל "כיצד מרקדין לפני הכלה". כלומר, מה יש לומר יש בהפנים של הכלה, כי פנים נקרא בסוד "חכמת אדם תאיר פניו". אם כן הוא צריך להגיד, מה הוא השבח שיש בהכלה, הנקראת אמונה. ובוזה הוא ההבדל בין בית שמאי לבית הלל, אם להגיד "כלה כמות שהיא", או לומר "כלה נאה וחסודה נאה".

מה שאין כן אצל חתן, שהקב"ה נקרא בבחינת תורה, שתורה נקראת בחינת מתנה, שם לא שייד ענין ריקודים, כי בזמן שאדם מקבל מתנות, לא שייד לומר אז שיש לו איזו ירידה, כלומר שלא רוצה לקבל מתנות. שרק במקום יגיעה, שהאדם צריך לתת התגברות נגד השכל, אז שייד לומר, פעמים הוא יכול להתגבר ולפעמים לא. מה שאם כן בזמן שמקבלים מתנות, איך שייד לומר, שאין לו צורך במתנות. לכן לא אמרו "כיצד מרקדין לפני החתן", אלא "כיצד מרקדין לפני הכלה".

מה שאם כן לגבי סעודה כתוב "כל הנהנה מסעודת חתן", ולא כתוב "כל הנהנה מסעודת כלה". והטעם הוא כנ"ל, כי חתן נקרא בחינת תורה, ותורה נקראת מתנה, כדברי חז"ל, "ממתנה נחליאל" (עירובין נ"ד) וזה לשונו, "מאי דכתיב, וממדבר מתנה, וממתנה נחליאל, ומנחליאל במות, ומבמות הגיא. אמר ליה, אם אדם משים עצמו כמדבר זה, שהכל דשין בו, תורה ניתנה לו במתנה. וכיון שניתנה לו במתנה, נחלו אל, שנאמר, ממתנה נחליאל".

ידוע שיש להקב"ה הרבה שמות. וזהו לפי מה שהוא מגלה לתחתונים. כלומר, זה תלוי לפי איזו מידה שהוא משפיע לתחתונים. זאת אומרת, לפי מה שהתחתונים ראויים, הוא משפיע להם שפע. והיות שיש הרבה בחינות במקבלים, כמו שכתוב "כשם שאין פרצופיהם דומות זו לזו, כך אין דיעותיהם דומות זו לזו". וכפי שאנו לומדים בדרך העבודה, האדם בעצמו נוהג בו ענין של שינוי מצבים, אי לזאת, שפעו של הקב"ה משתנה להרבה בחינות, והקב"ה אין לו שום שם, "כי לית מחשבה תפיסה ביה כלל וכלל", אלא כמו שכתוב "ממעשיך הכרנוך", כלומר כפי השפע שהוא משפיע, כך מכנים אותו בשם.

אי לזאת, מבחינת תורה נקרא הקב"ה בשם **חתן**. ובזמן שהוא משפיע בחינת אמונה, הוא נקרא בשם **כלה**. ומבחינת מטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו, שכל העולם נהנין, כלומר נהנין מבחינה זו שנקרא רצונו להטיב, זאת אומרת, שגם הקליפות הוא מחיה, אחרת לא היה להן זכות קיום בעולם, אלא כמו שאומר הזה"ק, שיש להן רק בחינת נהירו דקיק, מה שאם כן בתורה ומצות שם מלובש את הטוב והעונג בסוד

"כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה", ששמו הכללי הוא שם "טוב ומטיב".

ובהאמור הקב"ה נקרא **חתן**, משום שהוא הנותן ומשפיע להתחתונים. וזה שהנבראים נהנין, ממה שהוא נותן להם להנות, וכנ"ל שכל העולם מה שנהנין הכל בא ממנו יתברך, כל ההנאות נקראות בשם **סעודה**. נמצא, שכל העולם נהנין מסעודת מלך. אלא שיש הפרש מצד התחתונים, כלומר שיש תחתונים, שמאמינים שזה סעודה הבא מהמלך, ויש חילוניים, שאינם מאמינים שהסעודה בא מצד הקב"ה, הנקרא מלך. ובבחינת שהוא המשפיע הוא נקרא **חתן**. וזהו שאמרו חז"ל "כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמישה קולות". כלומר, שהגם שמאמינים שהסעודה היא סעודת חתן, ונותנים לו תודות על זה שהם נהנין, מכל מקום יש מדרגה יותר גבוה, היינו שצריכים לשמח את המלך בזה שנהנין.

ולפי הנ"ל, שהקב"ה נקרא חתן, מה שיידך לומר לשמח את הקב"ה. ידוע, ששמחה באה מתוצאה מאיזה דבר, כשאדם השיג משהו דבר חדש, שהיה משתוקק לזה, וקיבל, זה מוליד להאדם שמחה. ומה אפשר לומר, שחסר חס ושלום להבורא, שאם יקבל את זה, הוא יהיה בשמחה.

הזה"ק (בראשית דף קמ"ו) אומר שם "לא היתה שמחה לפני הקב"ה, מיום שנברא העולם, כאותה שמחה שעתיד לשמוח עם הצדיקים לעתיד לבוא". וגם מאמר הנ"ל צריכים להבין, במה שיידך לומר, שהקב"ה מקבל שמחה. אלא כפי שאנו לומדים, שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, נמצא בזה, שהתחתונים מקבלים את הטוב והעונג, שהוא היכן (הכין) בשבילם, מזה יש לו שמחה. כידוע ממשל למלך, שיש לו מגדול מלא כל טוב ואין לו אורחים.

אי לזאת, הסעודה מיחסים להבורא בבחינת חתן, שהוא בבחינת תורה, מתנה, נחליאל. וכשהנבראים מקבלים את הטוב והעונג, המכונה סעודה, הם צריכים לקבל הכל בעמ"נ להשפיע, ולא מטעם קבלה עצמית. וזה שאמרו חז"ל "הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו", אלא מקבל לתועלת עצמו, הוא "עובר בחמישה קולות". שענין חמישה קולות מרומזים על שלימות המדרגה שצריכה להתגלות להנבראים. כלומר, שענין רצונו להטיב לנבראיו מתגלה בחמש בחינות, הנקראות ה' חלקי נשמה, שהם נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה.

לכן אמרו חז"ל, "הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו", כלומר שאין כוונתו, בזה שהוא נהנה מהסעודה, היא מסיבת שהוא רוצה לשמח את ה', בזה שמטרתה של הבריאה באה לידי גמר תיקונם, אלא לתועלת עצמו, אז הוא גורם, שה' קולות, היינו הבחינת נרנח"י, שצריך להתגלות, עובר מפניו, משום שעל כלי קבלה לעצמו היה צמצום, שאין האור נמשך למקום ההוא, אלא שמקום הזה צריך תיקון, היינו בעמ"נ להשפיע, והוא לא מסתכל על זה, לכן הוא הגורם שימנע השפע מלהגיע להתחתונים.

ובהאמור יוצא, שחז"ל עומדים ומזהירים לנו, שאנו צריכים להכין עצמנו בעבודה ויגיעה רבה:

א) להאמין, שכל מה שאנו מקבלים איזה הנאה בעולם, הכל נקרא סעודת המלך. אבל צריכים להאמין לזה. ומשום זה תיקנו לנו חז"ל על כל הנאה והנאה ברכה מיוחדת. הן ברכת תפלה, והן ברכת התורה, והן הנאות גשמיות.

ב) שכל הנאות שמקבל מסעודת המלך, צריכים להשתדל שיהיה בעמ"נ להשפיע ולא לתועלת עצמו.

מה שאם כן כשהקב"ה משפיע לתחתונים בבחינת "כלה", שהיא בחינת אמונה, זה עוד לא נקראת "סעודה", אלא ששם שייך עליות וירידות, לכן שייך שם "ריקודין".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל המשך למאמר ז' תשמ"ח

מאמר ח' תשמ"ח
ספר בראשית

ובזה נבין שאלת הב', מה שייד לומר, שיש צער וחסרון למעלה. התשובה היא, היות שהוא רוצה לתת להנבראים כל טוב, ואין הנבראים מסוגלים לקבל, מפאת שינוי צורה. וזה שהוא לא יכול לתת להמקום, שצריך להיות מגולה **השוכן**, שנקרא "שכינה", זה נקרא "צער השכינה". פירוש "צער", שלא יכול להיות מקום להשראת השוכן, ש"שכינה" נקראת הכלי, ששם מגולה האור.

ובהאמור נבין את השאלה הג' ששאלנו, מהו בעבודה, שהשכינה מונחת בעפר, והקב"ה צריך, שרק הנבראים יכולים לאוקים אותה מעפר, כאילו כביכול הוא בעצמו לא יכול. ובהנ"ל יש לפרש, היות המקום שהשוכן יכול להיות מגולה, הוא שיש בהכלי הכוונה דעמ"נ להשפיע. ואצל הנבראים, שנולדו עם הרצון לקבל לעצמו, המקום דלהשפיע נקרא "טעם עפר", מסיבת שהיא נגד הטבע שלהם. לכן כל פעם שהם רוצים לעשות על הכוונה בעמ"נ להשפיע, הם מרגישים בזה טעם עפר, מטעם שענין להשפיע הוא נגד הטבע כנ"ל. לכן מוטל על הנבראים, שהם יעשו מעשים וסגולות, שיוכלו לתקן את המקום, שיהיה מוכשר לקבל את הטוב ועונג.

לכן כשמדברים בתיקון הכלים, כלומר שהתחתון צריך לתקן עצמו, שיהיה מוכשר לקבל. וזהו לפי הכלל, שכל אחד צריך לראות, שהוא יהיה בסדר, ושיוכל לעשות מעשים, מה שהוא צריך לעשות. לכן, מה שהמשפיע צריך לעשות, שייד להמשפיע, ומה שהמקבל צריך לעשות, שייד להמקבל.

כלומר, שהמקבל צריך להשתדל שיהיו לו כלים מוכשרים. דהיינו, שהקליפות לא יקחו ממנו מה שהוא יקבל. זאת אומרת, שהמקבל צריך להשתדל, שיוכל לכוון בעת הקבלה, הכוונה דלהשפיע. אחרת אין אור העליון יכול להגיע להכלים האלו, מסיבת שינוי צורה. לכן מוטל זה על התחתון, לאוקים מידת השפעה, בכדי לקבל השפעה עליונה.

ובהאמור נבאר עתה מה ששאלנו, מהו הריוח מזה שאמרו חז"ל "ישראל שגלו שכינה עמהם" בעבודה. הנה חז"ל אמרו (תנחומא, נצבים א') "ישראל, כשהיסורין באים עליהם, הן נכנעין ומתפללין. אבל אומות העולם, מבעטין בהן ואין מזכירין שמו של הקב"ה. ויש לפרש זה על דרך העבודה, כי בדרך עבודה נקרא יסורים, בזמן שהאדם בא במצב של ירידה, והיסורים שלו הוא במה שאינו לו טעם וחיות בתו"מ, וכל העולם חשך

בעדו, ואינו מוצא שום מרגוע לנפשו, ומתחיל להסתכל על העבר, כלומר, מהו הסיבה שבא לידי מצב של שפלות, והוא לא מוציא בעצמו שום דבר במה לתלות הירידה הזו. ועוד יותר מזה קשה לו להבין, מדוע מטרים שנכנס לעבודה דלהשפיע, היה מרגיש שהוא נמצא בעולם שכולו טוב, ועבודה גדולה היה לו לקיים, מה שאמרו חז"ל "מאוד מאוד הוי שפל רוח".

ועכשיו הוא רואה שהוא יותר גרוע מכל העולם, בזה שהוא רואה שכל העולם חיים, ונהנין מזה שהם עוסקים בתו"מ. וכשהם מתפללים, כל מילה ומילה שהם מוצאים מפה, הם מרגישים שעושה רושם למעלה. ומזה שהם מאמינים שעושים רושם למעלה, עושה דבר זה רושם למטה. כלומר שכל אחד מרגיש בלבו, שעשה היום דבר גדול בזה שהוא היה מתפלל או שלומד תורה. ועל דרך זה הוא מוסיף והולך כל יום ויום, מה שאין כן (אם) הוא רואה עצמו, שהוא גרוע מכל העולם, היות שכל חשך בעדו, זאת אומרת, שהשמש שמאיר להעולם אינו מאיר לו, ואינו רואה לעצמו זכות קיום בעולם.

והאדם עומד במצב הזה בפני הדילמה. או לומר שהוא בחינת "ישראל" והוא מאמין בה', שהכל הוא בהשגחתו ית'. כלומר שהמצב, שבו הוא נמצא עכשיו, הקב"ה שלח לו את הירידה זו, והיסורים, ומצב של שפלות. הכל בא ממנו ית'. זאת אומרת, שבטח הקב"ה רצה שהוא יעלה בדרגה, שלא ישאר במצב שכל עבודתו תהיה לתועלת עצמו, שבזה הוא נפרד מדביקות ה'. אלא שה' רוצה, שהאדם יראה את מצבו אמיתי, איך שהוא מרוחק מלעבוד לתועלת ה'. ומשום זה ה' **לקח ממנו את הטעם, שהיה מרגיש בשלא לשמה**. ולכן הוא נשאר בלי חיים. נמצא, שהקב"ה מטפל בו ורוצה להכניס אותו בקדושה.

ולכן מוטל עליו עכשיו להתפלל לה', שיעזור לו. היות שיש לו עכשיו צורך לעזרתו ית'. אחרת הוא רואה, שהוא אבד מכל וכל. וזה נבחן שהשיג עתה כלי וצורך לעזרת ה'. היות שעתה הוא רואה, שממש הוא נפרד מה', **כי אין לו שום חיים**, כי מי שדבוק בה' יש לו חיים, כמ"ש "כי עמד מקור חיים". ועכשיו בטח הוא יכול לתת תפלה מעומק הלב, שתפלה אמיתית נקרא דוקא מעומק הלב.

ולפי"ז הוא צריך לתת תודה לה', בזה שנתן לו מקום, שיראה את מצבו האמיתי. ועכשיו הוא רואה, שהוא נצרך לה', שיתן לו הסיוע הדרוש, כשרז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". והזה"ק מפרש במה מסייעין. ואומר "בנשמתא קדישא". אי"כ עכשיו הקב"ה נתן לו ההזדמנות, שיהיה לו להשיג בחינת נשמה קדושה. אי"כ כמה הוא צריך להיות מאושר, מהמצב של ירידה והיסורים, שהוא מרגיש במצב הזה. לכן עליו לומר, שאין הוא נמצא במצב של ירידה, אלא אדרבה, הוא נמצא במצב של עליה.

ובזה יש לפרש מה שרז"ל "ישראל, כשהיסורין באים עליהם, הן נכנעין ומתפללין". שפירושו, בזמן שבאים במצב של ירידה, הם רואים את מצבם האמיתי, איך שהם נמצאים בשפלות. זה נקרא, שהם נכנעין, מטעם שרואים את מצבם, איך שהם נפרדו

מחיי החיים. כי מי שיש לו דביקות בה', הוא חי. משא"כ הוא מרגיש רק יסורים, לכן ברור לו, שעתה הזמן של תפלה מעומק הלב. וז"ש "הן נכנעין ומתפללין".

ויש מקום לומר להיפך, שהיא טענה, ששייכת לבחינת אומות העולם ולא לבחינת ישראל. כלומר, שאינו מאמין, שהקב"ה שלח לו את המצב הזה, שהוא רואה, שהוא נמצא במצב ירידה, שהרגשה שלו היא, שאין לו עכשיו שום טעם בתו"מ, אלא שנמצא במצב של יסורים, ובכלל אין לו טעם בחיים.

והוא עתה "תוהה על הראשונות". כלומר, שהוא מתחרט, בזה שהוא היכנס עצמו ללכת בדרך של השפעה. זאת אומרת, שהוא אומר, שבטרם שנכנס לעבודה דלהשפיע, היה לו שמחה מעבודה, שעסק בתורה ותפלה ובעשיית המצות. כי אז היה יודע, שהוא לא צריך לעשות שום חשבונות.

וכל דאגותיו היו איך להרבות בכמות, כלומר לתת יותר זמן לתפלה ולתורה. אבל על איכות העבודה לא היה לו צורך לתשומת לב, ולחשוב על איזו מטרה הוא עובד עבודת הקודש. והיה סומך עצמו על הכלל, כי לא עלה אז על דעתו, שיש צורך לחשוב על הסיבה, שמחייבו לעסוק בתו"מ. לכן תמיד היה מרגיש עצמו, שהוא נמצא בתכלית השלימות.

משא"כ עתה, כשהתחיל לחשוב על הסיבה, שבשבילה הוא רוצה לקיים תו"מ, והוא רוצה לעסוק לשם שמים, כלומר בעמ"נ להשפיע ולא בעל מנת לקבל לעצמו, אז העבודה נעשה לו יותר קשה, ויותר קשה לו להתגבר על היצר הרע שלו. והוא אומר, במקום שרוצה ללכת על דרך האמת, אז הסברה נותנת, שהיצר הרע צריך להיות נכנע ויותר חלש. ועכשיו הוא ממש להיפך, שבכל דבר שבקדושה, שהוא רוצה לעשות בעמ"נ להשפיע, היצר הרע מתגבר עליו, וקשה לו להתגבר. והוא שואל, איפוא הוא הצדק, ומרוב עבודה, מה שהוא צריך להתגבר בכל פעם, הוא בא לידי ירידה.

ואז הוא בא לטענת מרגלים, ואומר, שנמאס לו עבודה זו, ובורח מן המערכה. כי הוא טוען, במקום שהוא היה צריך להתקדם, הוא הולך אחורה. לכן הוא תוהה על הראשונות כנ"ל, ובוטט על הדרך הזה, שצריכין לעבוד עם כוונות, ולא מספיק מעשים, אלא עיקר הוא הכוונה, כמ"ש "טוב מעם בכוונה, מהרבות שלא בכוונה". והוא אומר, שעבודה זו לא בשבילו.

ובהאמור יש לפרש מה שארז"ל, "אבל אומה"ע (כשהיסורים באים עליהם), מבעטין בהן, ואין מזכירין שמו של הקב"ה". שפירושו הוא, שבזמן שבא עליהם יסורים, היינו בזמן שמרגישים יסורים בעת הירידה, בזה שלא מרגישים שום טעם וחיות בתורה ועבודה. והיסורים כל כך גדולים, עד שכל העולם חשך בעדם, והוא לא מוציא בעצמו שום עצה, אלא לברוח מהמערכה.

וזה נקרא שהם "מבעטין בהן". ויש לדעת, שהבריחה הזו נובעת רק מסיבה אחת, כמ"ש "אבל אומה"ע מבעטין בהן ואין מזכירין שמו של הקב"ה". שפירוש, שעל מצב של ירידה, שמרגישים שם יסורין, אין מזכירין שמו של הקב"ה, לומר, שהקב"ה שלח להם את המצב הזה של ירידה, בכדי שידעו את מצבם בבירור גמור, עד כמה שהם מסוגלים לעבוד לשם שמים.

ושירגישו, שעכשיו הם רואים, שבלי עזרתו יתברך אי אפשר לצאת משליטת הקבלה לעצמו. ועתה אין הם צריכים להאמין בדברי חז"ל, שאמרו "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". כי עתה הוא רואה, שהוא זקוק לסיוע מן השמים. ועכשיו הוא הזמן, שהוא יכול לתת תפלה מעומק הלב. כי תפלה אמיתית היא דוקא מעומק הלב. כלומר, שהתפלה שלו בכל הלב, שהלב מבין, שבלי סיוע מלמעלה הוא אבוד.

והתפלה, שצריכה להיות מעומק הלב, ענין זה מפרש אאמו"ר זצ"ל בפרי חכם (ח"ב דף קס"א) "אין מצב יותר מאושר בעולמו של אדם, אלא בשעה שמוצא עצמו כמיואש מכוחותיו עצמו. כלומר, כי כבר יגע ועשה כל מה שמצוייר בכוחו לעשות, ותרופה אין. כי אז ראוי לתפלה שלמה לעזרתו ית'. שהרי יודע בבטחה, שעבודתו עצמו לא תביא לו התועלת. וכל עוד שמרגיש איזה כח עבודה מצדו עצמו, אין תפלתו שלימה, כי היצר הרע מקדים עצמו, ואומר לו, שמחוייב קודם לעשות מה שבכוחו, ואחר כך יהיה רצוי להשי"ת".

ויש לפרש מה שאומר "כי היצר הרע מקדים עצמו, ואומר לו, שמחוייב קודם לעשות מה שבכוחו". משמע לכאורה, שהוא מדבר כמו צדיק. ומדוע נקרא זה, שיצר הרע אומר לו. התשובה היא, כי היצר הרע אומר לו דברים טובים. אבל כוונתו באלו הדבורים היפים, שאין לו צורך להתפלל לה', שיש לך עוד זמן לבקש מה'. לכן כשכבר עשה מה שביכלתו, אין היצר הרע יכול לבוא אליו בטענה, שיש לך זמן להתפלל לה'. כי אז האדם משיב תיכף להיצר הרע, שכבר אין לי עוד מה לעשות, שלא עשיתי ולא עזר לי. לכן עכשיו הזמן הכי מוכשר להתפלל לה'.

אולם בשעה שהאדם כבר עשה מה שביכלתו, ואין ליצר הרע דיבורים, להגיד לאדם שיש לו עוד זמן להתפלל, כי יש לו עוד מה לעשות, מטעם שכבר עשה הכל מה שביכלתו, אז יש ליצר הרע דיבורים אחרים, יותר גרועים, והם דיבורים עם יותר רעל וסם המות.

והיינו כנ"ל "ואין מזכירין שמו של הקב"ה". כלומר, שאינם אומרים, שהקב"ה שלח להם המצב של יסורים, מה שהם מרגישים בזמן של ירידה. אלא מה הם עושין בזמן הירידה. כמ"ש "אבל אומה"ע (בזמן הירידה, שמרגישים יסורים) מבעטין בהן", כלומר שעוזבים את המערכה ובורחים מהעבודה דלהשפיע.

ובהאמור נבין את השאלה, ששאלנו, מהו הפירוש "ישראל שגלו, שכינה עמהן",

כמ"ש רשב"י, "שבכל מקום שגלו, שכינה עמהן". מה הריוח מזה בעבודה, שאומר ע"ז "כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה". ויש לפרש כנ"ל, שהאדם, בזמן שהוא מרגיש, שהוא נמצא בגלות, כלומר, שטועם טעם בעבודה טעם של גלות, ורוצה לברוח מהגלות, שהאדם צריך להאמין, שבכל מקום שגלו, שכינה עמהן.

כלומר, שהשכינה נתנה לו לטעום טעם של גלות. "עמהן" יהיה פירושו, שהשכינה דבוקה עמהם, ואין הם חס ושלוש בבחינת פירודא מהשכינה, שצריכים לומר, שזו בחינת ירידה. אלא להיפך, שהשכינה נותנת לו עכשיו דחיפה, שיעלה במעלות הקדושה, והיא מתלבשת עצמה בלבוש של ירידה.

וכשהאדם ידע זה, ויאמין שכך הוא, זה יתן לו עידוד, שלא יברח מהמערכה. שלא יאמר, שהעבודה דלהשפיע אינה בשבילו. משום שהוא רואה תמיד, שהוא נמצא תמיד במצב של עליות וירידות, ואינו רואה סוף למצבים האלו, ונופל לבחינת יאוש.

משא"כ, אם הוא ילך בדרכי האמונה, ויאמין בדברי רז"ל, אז הוא צריך לומר להיפך. עם שאר אנשים, הסדר העבודה שלהם הוא כסדרן. כלומר, שהם מרגישים עצמם לשלימים. כלומר, שהם רואים, שב"ה הם מקיימים מצות, ומתפללים, ולומדים תורה, ומה חסר להם עוד. זאת אומרת, שאין להם מלמעלה טיפול מיוחד על כל צעד ושעל, שיגידו להם, אם דרכי עבודה שלהם בסדר או לא.

וזה דומה לאנשים, שלומדים בכולל. נגיד, שיש שם בהכולל מאה אנשים. ובאיזו עיר צריכים לרב. ובני העיר שולחו בקשה לראש הכולל, שישלח להם רב. אז ראש הכולל בוחר צוות, שיעשו בחינה, מי מהם מסוגל שם להיות רב. והסדר הוא, שמבין המאה בני הכולל בוחרים המצוינים מהם, נגיד שלוקחים חמשה אנשים, ומבחינים אותם. ובהבחינה שואלים שאלות, והם צריכים לענות עליהם. אבל לא מוכרחים לענות על כל השאלות, אלא אם עונים תשעים אחוז כבר נקראים, שהם ראויים להיות נבחר מעם. ויש שעונים פחות מתשעים וכו'.

האם אפשר לומר, אלו הבני כולל, שלוקחים אותם חמשה אנשים מבין המאה בני הכולל, לראות את מצבם בתורה וחכמה, הם אנשים פשוטים. משא"כ התשעה וחמש מבני כולל, שלא מבחינים אותם, לראות את מצבם, האם הם בסדר בתורה וחכמה, שמטעם שהם יותר גדולים, לא צריכים לבחון אותם.

כמו כן כאן בסדר העבודה יש כלל. נגיד ע"ד משל, שהם תשעה ותשעים אחוז מעובדי ה' שלא מבחינים אותם אם הם בסדר, כלומר שלא מראים להם את מצבם, אם הם בסדר בתורה ועבודה שלהם. ואם לא מבחינים אותם, בטח כל אחד חושב בעצמו שהוא בסדר.

אלא נגיד אלו החמשה אחוז, שהם מוכשרים להגיע לשלימות, להכניס אותם בהיכל

המלך, אלו אנשים מכניסים להבחן. והם אלו, שמראים להם מלמעלה את מצבם האמיתי בתורה ומצות, בכדי שידעו מה לתקן, שהתיקונים נקראים "אמונה", "תפלה", "יגיעה".

והו כמ"ש אאמו"ר זצ"ל, על פסוק "ויאמר הראני נא את כבודך". ויאמר ה', הנה מקום אתי". ואמר ז"ל "אתי, ראשי תיבות א מונה, תפילה, יגיעה. כלומר, שעל ידי תיקונים אלו יכולים להגיע לשלימות האמיתי. ובהאמור אנו רואים, מהי הדרך האמיתי בתורה ומצות. הדרך היא להגיע לדביקות ה', הנקרא "השתוות הצורה". שע"ז זוכים לחיים, כמ"ש "כי עמד מקור חיים". ועליות וירידות, זה נותנים להמוכשרים, שהם מסוגלים יותר להכנס בהיכל המלך.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה מוסיף לנו בעבודה הידיעה הזו, שגם הקב"ה ישוב מגלות כמו ישראל, שדרשו רז"ל על פסוק "ושב ה' אלקיך את שבותך". ואמרו "והשיב, לא נאמר, אלא **ושב**, מלמד, שהקב"ה שב עמהם מבין הגליות".

אולם קודם כל יש להבין, מה שייך לומר אצל הקב"ה גלות. גלות משמע, שיצא ממקומו שהיה, והיה מוכרח ללכת למקומות זרים, ולהיות תחת שליטתם של שאר מלכים. ואין לו שום בחירה, אלא מוכרח לעשות ולמלאות כל רצון של כל שליט, שהוא נמצא תחת שליטתו. והלא אנו צריכים להאמין, כמ"ש "מלא כל הארץ כבודו". א"כ מה שייך לומר "גלות" אצל הקב"ה.

ועוד יש להבין, כלפי מי אנו אומרים, שהקב"ה נמצא בגלות. בערך עצמו, אי אפשר לומר, כי אין אנו יודעין מחשבותיו ית', כמ"ש בזה"ק "לית מחשבה תפיסה ביה כלל וכלל". אלא כל מה שמדברים מהבורא, הכל הוא מבחינת "ממעשיך הכרונך". א"כ מוכרחים לומר, **שהקב"ה נמצא בגלות זה כלפי ישראל**. כלומר, שעם ישראל רואים, שהקב"ה הוא בגלות בין העמים. לכן יש להבין, במה הוא מבטאת, שהוא נראה לעם ישראל, שהוא בגלות.

וגם יש להבין מהי גלות. ואח"כ נוכל להבין, שמי שנמצא בגלות, טועם טעם של גלות. וגם יש לדעת, שבענין גלות אנו מוצאים ב' בחינות:

(א) שעם ישראל היו בארץ הקודש, והיה להם ביהמ"ק, ובא נבוכדנצר, והחריב את ביהמ"ק, וגלה את ישראל מן הארץ. כמ"ש (אסתר ב') "איש יהודי היה בשושן הבירה, ושמו מרדכי וכו', אשר הגלה מירושלים. נמצא, שגלות נקרא, שגלו אותם ממקום אושר ושלוה, ללכת ולסבול, להיות נע ונד, שלא יהיה להם מנוחת הנפש.

(ב) אנו מוצאים בגלות מצרים, שלא גלו מאיזה מקום שלוח, אלא במקום, שהיו התחילו להרגיש, שהם נמצאים בגלות. והם ראו, שהם משעובדים לפרעה מלך מצרים. כלומר, מה שמלך מצרים היה דורש מהם, לא היה להם בחירה חופשית, אלא היו

מוכרחים למלא את רצונו, בכל מה שדרש מהם.

לפי זה מה יהיה הפירוש, שהי' גלה ממקומו. הלא כתוב "מלא כל הארץ כבודו". א"כ איך שיידך לומר אצל הקב"ה, שגלה ממקומו למקום אחר. ולפי פירוש הבי' של גלות, כדוגמת גלות מצרים, שפרעה מלך מצרים שלט על בני ישראל, בזה הרגישו גלות. ומה שיידך לומר אצל הקב"ה, שח"ו יש מי שהוא שולט עליו, שנוכל לומר, שהקב"ה הוא בגלות.

אלא ודאי מה שאנו מדברים "גלות" אצל הקב"ה, הוא רק בערך הנבראים. כלומר, לפי השגת הנבראים, נוהג ענין של גלות וגאולה. שלפעמים הם משיגים את הקב"ה, שהוא מלך גדול, ויושב בהיכלו, ושרפים וחיות ואופני הקודש עומדים סביביו. ולפעמים הם משיגים אותו, שצורתו הוא כמלך, שגלה אותו מהיכלו, ויושב בשביה תחת שליטת מלך אחר. וזה נבחן, שהמלך נמצא בגלות.

ולפי"ז יש לפרש על דרך עבודה, שעם ישראל יצאו מארץ ישראל, ונחרב ביהמ"ק. שעם ישראל יצאו לחוץ, ואינם מרגישים טעם בתו"מ. והלב שלהם, שהיה מקום להרגשת הקדושה, המכונה "בית המקדש", המקום הזה נחרב. והמלך השני, הנקרא "מלך זקן וכסיל", כבש את לבם. וכל הכלים דקדושה הוציא משם, שפירושו, שכל המחשבות דקדושה, שהיו בלבם, הוציא משם. והכניס לתוכה צלם בהיכל הי', שפירושו, שמקודם לכן היה שם קדושה, והוא הוציא את כל המחשבות דקדושה. ש"קדושה" נקראת מחשבות לשם שמים. והוא כבש את לבם והכניס ללבם מחשבות, שהם רק לתועלת עצמם, שזה נקרא, שהמלך זקן וכסיל כבש את ביהמ"ק וגלה ישראל מתוכם. כלומר, שבחינת ישראל כבר לא נמצא אצלם, בתוך גופם.

וזהו כמ"ש (תהילים עט) "מזמור לאסף. אלקים באו גוים בנחלתך, טמאו את היכל קדשך, שמו את ירושלים לעיים". כלומר. שבחינת ישראל יצאו מלבם, ובאו במקומם גוים. ולפי"ז יהיה הפירוש, שגם הקב"ה גלה עמהן. כלומר, שיצא מהיכלו לגבי ישראל. היינו, שכך הם מרגישים, שאין לו החשיבות, כמו שהיו מרגישים מטרם שהם גלו מארץ ישראל.

ומהו הריווח מזה, שגם הקב"ה גלה עמהם. את זה יכולים להבין, כמ"ש אמו"ר זצ"ל, על מה שרז"ל "אין אדם חוטא, אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". ועל זה מקשים העולם, ומדוע נכנס רוח שטות, בכדי שיחטא. ואמר, היות שיש כלל "עין רואה והלב חומד", נמצא, שאם ראה איזה דבר רע, הן ראייה בעינים או ראייה במחשבה, הוא מוכרח לבוא לידי חמדה.

והגם שעל העין אין בידו למנוע זה, כי הן במחשבה והן בהסתכלות בא לו בלי שום הכנה. לכן זה עוד לא נחשב לחטא. אלא מזה באים לידי חטא, שנקרא "חמדה". ואם האדם עושה תיכף תשובה על הראיה, ממילא לא יבוא לידי חמדה, ואין חטא בידו.

משא"כ אם האדם אינו עושה תיכף תשובה על הראיה, אז הוא מוכרח לבוא לידי חטא, הנקרא "חמדה".

ונעשה תיקון מלמעלה, בכדי שהאדם לא יפגום בהמלך הכבוד, שהוציא ממנו את רוח החכמה, והכניס בו רוח שטות. ואנו רואים, שגם בבית דין של מטה להשוטה אין נותנים אותו עונש, כמו שנותנים לאדם, שהוא שפוי בדעתו. נמצא כאן, שנכנסו גוים בלבן, ואין הוא מרגיש טעם של חיים בתו"מ, נבחן אצלו, שגם הקב"ה הוא בגלות, שאין לו אז את האמונה בהקב"ה, כמו שהיה לו מטרם שקבל את הירידה. לכן אין הפגם גדול כל כך.

ויש עוד פירוש בזה, שגם ה' עמהם בגלות, בזמן שעם ישראל בגלות. שהגויים שולטים עליהם גם הקב"ה בגלות, לכן אנו מבקשים עבור הקב"ה, שהוא יצא מהגלות. והיות שאנו צריכים להזהר, שלא יתפללו על אהבה עצמית, אלא הכל יהיה לתועלת ה'. לכן כשמבקש לה', שיוציא את עמו מהגלות, נמצא שהוא מבקש לתועלת הנבראים, ולא לתועלת ה'.

ומשום זה, שאנו מאמינים, שגם ה' בגלות, לכן אנו מבקשים לתועלת ה'. היינו, אנו מתפללים על כבוד שמים. וזהו כמו שאומרים בתחנון "חוסה ה' עלינו. למה יאמרו הגויים, **איה נא אלקיהם. למענך** עשה עמנו חסד, ואל תאחר". נמצא, בזה שיודעים, שגם הקב"ה סובל מהגלות, בזה ניתן לנו מקום להתפלל עבור תועלת ה', ולא לתועלת עצמו..

אולם איך אנו יכולים לומר, שגם הוא נמצא בגלות. ושהגוים, כביכול, שולטים עליו, כמו ששולטים על עם ישראל. התשובה היא כנ"ל, היות שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, ועל הטוב הזה, מה שהנבראים צריכים לקבל, נעשה תיקון, שיכוונו בעמ"נ להשפיע, לכן בזמן שישראל בגלות בין העמים, שפירושו, שמונחים תחת שליטת של קבלה עצמית, אין הם מסוגלים לקבל את הטוב והעונג, המלוּבש בתו"מ.

ומשום זה אין הם יכולים לטעום את טעם החיים, שיש בקדושה. והיות שהגלות של האומות העולם שורה עליהם, משום זה כל מה שיקבלו, יטעמו טעם של הסתר פנים. והיות שהבורא רוצה בקיום העולם, לכן הוא מוכרח להתלבש עצמו בלבושים שאינם דקדושה. כלומר, שהוא משפיע להעולם חיות בלבושים של גשמיות. כלומר, שרק בדברים גשמיים הוא משפיע להעולם תענוגים וחיים.

זאת אומרת, שהעולם יכולים לקבל הנאה ותענוג רק בלבושים, הנקראים **הקנאה**, **והתאוה**, **והכבוד**. זאת אומרת, שמאיר ומחיה את העולם בלבושים דקליפות, שהם לבושים, שמפרידים אותם מהקב"ה, היות שהתענוגים האלו באים מלבושים בכלים דאהבה עצמית.

נמצא, שהקב"ה סובל מזה, שבזמן הגלות, היינו שבזמן שהם מונחים תחת שליטת אוה"ע, הוא מוכרח להסתיר עצמו נגד הבנים שלו, ושלא יכירו אותו, שהוא המשפיע אותם טעם גלות בתורה ומצות, וכל החיים הם מוצאים בכלים דקבלה. זאת אומרת התיקון הזה, שיהיה תענוג בכלי קבלה, ולא יוכלו להרגיש את הטעם בתו"מ, הקב"ה עשה התיקון הזה, בכדי שלא יפגמו בקדושה, ושלא ילך הכל להקליפות, שפירוש הדבר, שהם לא יתרחקו יותר מהקדושה, עיי"ז שירגישו יותר טעם בקבלה עצמית, כי כל מקום שהתענוג גדול ביותר, מתרחקים יותר לכלי קבלה, שזה מפריד אותם מהקדושה.

נמצא לפי"ז, שעיי זה שהאדם יודע, שהקב"ה הוא בגלות, שמוכרח להסתיר עצמו, וכאילו הוא בגלות, מזה יכול האדם לדעת, **שאין שום קליפה בעולם, אלא על הכל האדם צריך לבקש רק מה', ואין כח אחר.**

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שהמתפלל צריך לפרש דבריו כראוי

מאמר ח', תשמ"ח
ספר בראשית, וישלח

הזה"ק (וישלח דף כ"א ובהסולם אות ע') מביא ראיה, שהמתפלל צריך לפרש דבריו כראוי, מדכתיב אצל יעקב, שאמר, "הצילני נא מיד אחי, מיד עשו, כי ירא אנכי אותך, פן יבוא והכני את על בני. מכאן נשמע, שמי שמתפלל תפלתו, צריך לפרש דבריו כראוי, שאמר, הצילני נא. שלכאורה היה זה די, כי אינו צריך יותר מהצלה. עם כל זה אמר להקב"ה, ואם תאמר שכבר הצלת אותי מלבן. לכן פירש, מיד אחי. ואם תאמר, שגם קרובים אחרים סתם נקראים אחים, על דרך שאמר לבן ליעקב, הכי אחי אתה, ועבדתני חנם. לכן פירש, מיד עשו. מה הטעם. משום שצריכים לפרש הדבר כראוי. אם תאמר, למה אני צריך להצלה, כי ירא אנכי אותך, פן יבוא והכני. וכל זה להסביר הדבר למעלה, כראוי, ולא לסתום הדבר", עד כאן לשונו.

ומאוד קשה להבין זה, כשאדם מתפלל להקב"ה, שהוא יודע מחשבות בני אדם, צריכים לפרש דבריו כראוי, אחרת חס ושלום הוא לא יודע, מה שחסר לו להאדם. אולם יש לפרש זה על האדם. כלומר, האדם בעצמו צריך לדעת מה שחסר לו, ולברר כל חסרון וחסרון בפני עצמו. ולא שהאדם יאמר באופן כללי, שהוא לא בסדר, והוא רוצה שה' יעזור לו. והסיבה היא, כי יש כלל, ש"אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון". לכן מוטל על האדם לסדר לעצמו את כל הפרטים, מה שחסר לו. כלומר, שהצלה מיד לבן אינו דומה להצלה מיד עשו. וכדומה.

ודבר זה יכולים להבין, כמו שאמר אמו"ר זצ"ל, על מה שכתוב אצל לבן, שאמר ליעקב "ויען לבן ויאמר אל יעקב, הבנות בנתי, והבנים בני, והצאן צאני, וכל אשר אתה רואה לי הוא". ואצל עשו, שדיבר עם יעקב, כתוב "שעשו אמר להיפך, ויאמר, מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי. ויאמר, למצוא חן בעיני אדני. ויאמר עשו, יש לי רב, אחי, יהי לך, אשר לך. ויאמר יעקב ולקחת מנחתי מידך".

ואמר, שיצה"ר לפעמים הוא מתלבש בלבוש לבן, שהוא צדיק, והולך בבגד לבן, ולפעמים הוא מתלבש בבגדי עשו, שאומר, שהאדם כבר "עשו" הכל בשלימות, ואין לו עוד מה להוסיף, ומכניס בו רוח גאווה. והסדר הוא, לפני עשיה הוא אומר לו, שלא כדאי שאתה תכנס בעבודה לשמה, שזהו דבר קשה, ולא זו עבודה בשבילך. אלא אתה, כל מה שאתה עושה, הכל הוא בשבילי, ואין אתה יכול לכוון שום דבר לשם שמים. ובזה, כלומר בטענות אלו, יש לו ליצה"ר למנוע להאדם שיעסוק בתו"מ על דרך האמת. וזהו קודם המעשה. וזהו שאמר לבן "הבנות בנותי".

אולם אחר המעשה, בא יעקב ואומר לו, עכשיו אני רואה, שהצדק אתך. כלומר, שכל מחשבותי היו רק בשבילך, היינו שלא לשמה. אם כן עכשיו מוטל עלי לבקש מה', שיתן לי תשובה, ויהיה לי כח לעבוד לשם שמים. בא היצה"ר ומתלבש בלבוש של **עשו**, כלומר, מלשון **עשיה**, שבאמת אתה עשית הכל לשם שמים, ואתה צדיק גדול, ואין אתה דומה להחברים שלך. אז יעקב אמר לו, "ולקחתי מנחתי מידי". היינו שאמר, יש לי כל. כלומר, שכל עבודה שעבדתי עד הנה היתה בשבילך. ועשו אמר לו, "יהי לך אשר לך", כלומר לא עבדת בשבילי.

ובהאמור יש לפרש, מהי הסיבה שצריכים לפרש, בעת שהוא מתפלל "צריך לפרש דבריו כראוי", שהכוונה, האדם בעצמו צריך לברר את סדר עבודתו, כדי שידע בבירור מה להתפלל. כי לפעמים האדם מתפלל את ההיפך ממה שחסר לו. כי ענין התפלה הוא ענין גילוי חסרון אצל האדם, כי חסרון נקרא כלי, ואין אור בלי כלי. לכן צריך האדם להתפלל, כדי שיהיה לו כלי, שהקב"ה ימלא את הכלי. ואם אין כלי, לא שייך שהקב"ה ימלא את החסרון.

וזהו כמו שאנו מתפללים בתפלת ראש חודש, "שימלא ה' משאלות לבנו לטובה". שענין "משאלות" נקרא כלים. וכשיש כלים, אז שייך שה' ימלא את הכלים. ובתפלה זו של ברכת החודש הנ"ל יש להבין מה שאומרים, "שימלא ה' משאלות לבנו לטובה". מה מרמז לנו, מה שמוסיפים את המילה "לטובה". וכי שואל האדם לרעה.

ונוכל להבין זה, במה שאומר הזה"ק, "שהמתפלל צריך לפרש דבריו כראוי", כמו שכתוב, "הצילני מיד אחי". שגם לבן נקרא "אחי", כמו שכתוב, שאמר לבן ליעקב, "הכי אחי אתה". לכן פירש, "מיד עשוי". ולפי מה שביאר אאמו"ר זצ"ל, שפעם נקרא היצה"ר בשם **לבן**, ופעם בשם **עשו**. וההבדל בהשמות האלו הוא, בין קודם המעשה, לאחר המעשה. כי קודם המעשה הוא נקרא בשם **לבן**, ואחר המעשה הוא נקרא בשם **עשו**.

ובזה יש לפרש, כי בזמן שהאדם מתפלל לה', שיעזור לו, והוא רוצה לעשות איזה מעשה טוב, ומרגיש שאין לו כח התגברות, אז אסור להתפלל, שה' יעזור לו **מיד עשו**, כלומר לחשוב מחשבות, איך הוא עושה הכל לא לשם שמים, ואינו המעשה שלו שוה כלום. ויבקש מה' שיעזור לו להציל מאמירת עשו, שהוא אומר, שכן שוה המעשים שלך, ומאוד הם חשובים בשמים, ואין בכוונתך לעבוד בשבילי, היינו בשביל היצה"ר, הנקרא עכשיו בחינת עשו.

אלא שרוצה, שה' יעזור לו, שירגיש, שעושה הכל לא לשם שמים, ויראה עכשיו את האמת, שהמעשים שלו הם בלתי חשובים. נמצא, שאם באמת הוא ירגיש, שאין המעשים שלו שוים כלום. ומה האדם ירוית, אם הוא יקבל עזרה כזו מה'. בטח לא יעלה בידו לעשות שום מעשה טוב, כי אין האדם יכול לעבוד על קרן הצבי, אלא האדם מוכרח לראות איזו תועלת מהעבודה.

וזהו שזה"ק אומר, ש"צריך לפרש דבריו כראוי", היות האדם צריך לדעת מה שחסר לו, בכדי שיהיה בידו לקיים תו"מ. לכן התפלה שלו צריכה להיות "הצילני נא מיד לבן", כלומר, ממה שלבן היה נותן לו להבין, ש"כל מה שאתה רואה לי הוא", שלבן טוען, שהוא לא עשה שום דבר רק לטובתו, היינו לטובת היצה"ר, ואין מעשיו נחשבים לכלום.

והוא מתפלל אז, שה' יתן לו הרגשה, ויראה, שכל מה שהוא עושה, הקב"ה נהנה מזה, וכל דבר קטן ברוחניות, הוא דבר חשוב מאוד, ואין אנו מסוגלים להעריך את ערך החשיבות. אי לזאת, יש לו כח לעבודה, משום שהוא עובד עכשיו על תכלית, כלומר, שעם עבודתו הוא יעשה דבר גדול עבור כל העולם, כמו שאמרו חז"ל (קידושין דף מ') "ר' אלעזר בן ר' שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת, אשריו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות".

ובזמן שיש לו הרגשה כזו, בטח שמקבל כח לעבודה. מה שאין כן אם יבקש "הצילני מיד עשו", זה יהיה לרעתו. והיות ש"אין אור בלי כלי", לכן האדם, כשמתפלל, "צריך לפרש דבריו כראוי". מהו "כראוי". פירוש, שהתפלה שלו תהא ראויה להתקבל, משום שזהו לטובתו.

אולם לאחר המעשה, צריך האדם לעבור לקו שמאל. פירוש, שיעשה בקורת לראות, אם באמת המעשה היה על תכלית השלימות. ולראות, אם יש לו מה לתקן, בכדי שעל ידי התו"מ שהוא עושה, הוא רוצה להגיע לידי דביקות ה'. אז היצה"ר מתלבש בלבוש של עשו, כנ"ל, ואומר לו, אין עליך שום חסרון, שיכול מי שהוא להגיד עליך, כי בטח כל מה שאתה עושה, הכל רק לשם שמים, וזה נקרא **עשו**, מלשון **עשיה**. כלומר, שהעשיה שלך נקראת עשיה שלימה, ואין מה להוסיף עליה. ואז באה התפלה: "הצילני מיד אחי עשו, אלא שאני רוצה, שיהיה לי כח לעשות את הבקורת, ולראות באמת, מה שיש לי לתקן".

ואם יבקש אז, לאחר המעשה, "הצילני מיד טענת לבן", שהיה טוען, שכל המעשים שהוא עושה, הם שלא לשם שמים אלא לתועלת עצמו, שהוא רשותו של היצה"ר, נמצא, שהוא היה נמצא אז בשליטת עשו, כלומר שהוא עושה הכל לשם שמים. אם כן היה נשאר תמיד בחסרונו. כי עשו טוען, שאין לו מה לתקן, אלא הכל הוא עושה לשם שמים, ואף פעם לא היה יכול לראות את האמת.

וזה שאומר הזה"ק, ש"צריך לפרש דבריו כראוי". כלומר, שהאדם צריך להשיג כלי נכון, בכדי שתיכנס שם העזרה הנכונה, כנ"ל, ש"אין אור בלי כלי". ועם זה נבין מה ששאלנו, מהו שאנו אומרים, ש"ה' ימלא משאלות לבנו לטובה", וכי אדם שואל מהקב"ה דבר רע. אלא כנ"ל, שכל תפלה צריכה להיות במקומה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שהצדיק סובל רעות

מאמר ט', תשמ"ח
ספר בראשית, וישב

הזה"ק (וישב דף ד' ובהסולם אות י"א) מפרש את מה שכתוב, "רבות רעות צדיק", וזה לשונו, "רבות רעות צדיק ומכולם יצילני ה'. רבות רעות לצדיק, לא כתוב, אלא, רבות רעות צדיק, שזה יורה, שפירושו הוא, שהסובל רבות רעות, הוא צדיק, משום שהקב"ה חפץ בו. ומשום זה הקב"ה חפץ באדם ההוא, ומציל אותו מכולם", עד כאן לשונו.

ויש להבין דבריו:

(א) מדוע הצדיק צריך לסבול רעות.

(ב) אם אח"כ "ה' מצילנו מידו", אם כן מהי התועלת, שנותן להצדיק צרות, אם ה' צריך להציל אותו אח"כ. אם כן נראה זה, כמו עבודה ללא תועלת.

ידוע דסדר העבודה, לאלו שרוצים ללכת בדרך האמת, שנקרא לשמה, כלומר בעמ"נ להשפיע ולא לתועלת עצמם, שהם רוצים להיות צדיקים ולא רשעים, הנקרא בלשון עבודה "מקבל בעמ"נ לקבל", היינו אפילו מעשים דלהשפיע, מה שהם עושים עם כוונתם בעמ"נ לקבל, נקראים "רשעים", בלשון הזה"ק, כמו שאומר על פסוק "וחסד לאומים חטאת, שכל טובו דעובדין לגרמייהו עובדין", שפירושו, שכל טוב שעובדין, הכוונה היא בשביל תועלת עצמם. וזהו החטאת שלהם.

מה שאין כן אלו שרוצים להיות עובדי ה', הם צריכים לעבוד רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמם. אי לזאת, היות שהטבע של הנבראים הוא רק לתועלת עצמו, כידוע, שהרצון דלהטיב לנבראיו ברא למטרה זו בחינת חסרון. כלומר, שהנבראים ישתוקקו לקבל תענוגים. ובלי השתוקקות, אין אדם יכול להנות משום דבר. ועוד יותר מזה, כי שיעור הרגשת התענוג תלוי בשיעור מידת ההשתוקקות.

ומשום זה, בעת שאומרים לאדם, שהוא צריך לוותר על תועלת עצמו, אלא שהוא צריך לעבוד לתועלת ה', כי רק על ידי זה הוא יכול להגיע לדביקות ה', שזוהי התכלית של האדם, וזה נקרא "תשובה", היות שעם מידת הקבלה האדם נעשה נפרד מהבורא, מטעם שינוי צורה, היות שהבורא הוא המשפיע, והנבראים הם מקבלים ממנו, מה שהוא נותן להם. לכן כשהאדם מגיע לידי מדרגה, שכל רצון שלו הוא, שיהיה רק

להשפיע, זה נקרא "השתוות הצורה". וזה נקרא, שהנברא שב לשורשו, היינו שהוא מתאחד עם הבורא. ואז הוא בא לידי דרגת "צדיק", היות שהוא כבר לא עובד לתועלת עצמו, אלא לתועלת ה'.

ולכן, כשהאדם לא רוצה לעבוד לתועלת הגוף, אז הגוף מתנגד לעבודתו, ולא נותן לו לעשות שום דבר, שיהיה בעמ"נ להשפיע. ובזמן שאדם שוכח את הכוונה דלהשפיע, ומתחיל לעבוד בעמ"נ לקבל, שוב הוא יכול להמשיך בעבודה. אבל לפי הכלל "דמתוך שלא לשמה באים לשמה", ואז באה לו מלמעלה התעוררות, שצריכים לעבוד בעמ"נ להשפיע, תיכף באה לו התנגדות מצד הגוף, ולא נותן לו להמשיך בעבודה דלהשפיע, ומתחיל להרגיש את הצרות רעות מה שהגוף גורם לו.

וכשהוא מתגבר באיזה שיעור על הגוף שלו, אבל אח"כ שוב יורד מעבודתו, ושוב מרגיש את הרע שבו, וכן חוזר חלילה, נמצא, שמי שרוצה להיות צדיק, הוא מרגיש כל פעם רעות מה שהגוף גורם לו. כלומר, שכל פעם שרוצה לעשות משהו להשפיע, הוא בא הרשע ושואל "מה העבודה הזאת לכם?". מה שאין כן אם האדם עובד לתועלת עצמו, אין מקום לשאלה זו, שהרשע ישאל "מה העבודה הזאת לכם", היות שהוא עובד לטובת הרשע, המכונה רצון לקבל לעצמו. נמצא, ששאלת רשע היא דוקא בעת שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה'.

ובזה מובן לנו, מדוע יש דוקא לצדיק "רבות רעות". היות שיצרו של אדם מתגבר עליו כל יום. פירוש, מתי שהיצה"ר רואה, שיש אצל אדם קצת אור, הנקרא יום, שהוא הולך על דרך הנכון, תיכף מתגבר עליו ורוצה להכשילו עם הטענות שלו, שאומר לו, מה יהיה לך בזה שאתה רוצה לעבוד להשפיע. ואותו הסדר נוהג בכל יום ויום.

וזהו על דרך שאמרו חז"ל (קידושין דף מ') "לעולם יראה אדם עצמו, כאילו חציו חייב וחציו זכאי. עשה מצוה אחת, אשריו, שהכריע עצמו לכף זכות". ומה שאומרים "לעולם יראה אדם עצמו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת, אשריו, שהכריע עצמו לכף זכות", אם כן איך אפשר לומר אח"כ עוד הפעם "חציו". הלא כבר הכריע לכף זכות. אם כן, איך אומרו "לעולם".

אלא כנ"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום". בו ברגע שהיצה"ר רואה, שעכשיו כבר "יום" אצלו, תיכף מתגבר עליו. נמצא, לפי ערך הטוב שעשה, תיכף נתגבר עליו הרע. וממילא יש לו עוד הפעם "חציו חייב וחציו זכאי".

וזהו פירוש "מתגבר עליו בכל יום". היינו, שכל יום יש התגברות חדשה. שיש לפרש "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום", שהרע נעשה אצלו בבחינת התגברות, מלשון "כמעין המתגבר שהרע נתווסף", משום "זה לעומת זה". כי כמו שהאדם מתגבר ועשה מעשה טוב, תיכף מתגבר עליו היצה"ר. נמצא, שהצדיק סובל "רבות רעות". כלומר, שכל יום נעשה אצלו הרע יותר גדול, דהיינו, שלפי המעשים טובים שלו, כך מתגלה

אצלו הרע, וזה כמו שאמרו חז"ל "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו".

ויש להבין, מהו מרמזת לנו מילת **הימנו**. ולפי מה שהסברנו, יהיה הפירוש **הימנו**, היינו זה שיצרו נעשה גדול, זה בא מגדלות האדם, היות שהשתדל להיות אדם ולא בהמה, מזה נעשה היצר גם כן גדול. כנ"ל, שלעולם צריך להיות "חציו חייב וחציו זכאי", כדי שיהיה בכוחו של אדם לנצח את הרע. ובפעם אחת אי אפשר לתקן את כל הרע. לכן הרע מתגלה להאדם לאט לאט, כל פעם שאדם עושה איזה טוב, יש מקום לגלות עוד קצת רע. וחוזר חלילה, עד שהאדם מתקן את כל הרע שבקרבו. נמצא, שבשביל זה הצדיק סובל הרבה רעות.

ואין לשאול, מדוע לא מתגלה אצל האדם כל הרע בפעם אחת. התשובה היא, כי לא יהיה בכוחו של אדם להתגבר על כל הרע שבקרבו, אלא רק בזמן, שאין לו רע יותר מטוב, ושניהם שוים, רק אז יש בכוחו של אדם להתגבר, בסגולת תו"מ. ומשום זה הרע מתגלה אצל האדם באופן הדרגתי, כלומר, לפי מה שהוא השיג טוב, בשיעור זה מגלים לו מלמעלה קצת רע. עד שבהמשך הזמן יתוקן כל הרע שיש באדם.

וזה נמשך מסדר הבירורים, כמו שכתוב, שמותר לברר רק רפ"ח ניצוצין, שהם הט"ר, שישנם בכל נתיב ונתיב מל"ב נתיבות. מה שאם כן המלכות מכל נתיב אסור לבררו. וזה מכונה "**לב האבן**", בסוד "והסירותי את לב האבן מבשרכס", היות הרע הזה אי אפשר לתקנו בהמשך שיתא אלפי שני. אלא בהמשך שיתא אלפי שני, שמבררים את הרפ"ח ניצוצין, יתברר אח"כ כל הרע, כמו שכתוב בזה"ק "עתיד מלאך המות להיות מלאך קדוש", שזה נקרא "בלע המות לנצח".

ועל דרך זו, שהאדם הולך על דרך לתקן את הרע שבו, היינו הכלי קבלה, שיהיו בעמ"נ להשפיע, אי אפשר לתקן אותו בפעם אחת. אלא הכלי קבלה שבו הוא מקור הרע שמפריד אותנו מהבורא, מתחלק להרבה חלקים. וזהו תיקון מלמעלה, שבזה שהוא מתחלק להרבה חלקים. וכל פעם שמתקנים חלק לקדושה, תיכף בא חלק אחר, והוא חלק יותר גדול ממה שהיה מקודם לתקנו, כי האדם מתרגל בעבודה, אז נותנים לו כל פעם לתקן חלק יותר גדול מהרע שבו.

כדוגמת האדם שרוצה להשתלם בהרמת משקולות, אז כל יום נותנים להרים משקל יותר כבד. כן נוהג בעבודה, שנותנים כל יום להרים חלק רע יותר גדול, וזה גורם, שהאדם רואה, כאילו הוא לא מתקדם בעבודה, אלא הוא הולך אחורה. כלומר, שכל יום הוא רואה, שהעבודה נעשתה לו יותר קשה להתגבר. והטעם הוא כנ"ל, משום שכל יום נותנים לו חלק יותר גדול לתקן.

"ומכולם יצילני ה'". ושאלנו, אם ה' צריך להציל אותו מהרעות, אם כן למה הוא נותן לו רעות, שיסבול בחינם. כלומר, אם היה זה באדם, להתגבר בכוחות עצמו, יכולים

להבין, שנותנים להאדם שיתקן. אבל אם ה' מציל אותנו, ומהו הריוח מזה שנותנים לו "רעות רבות".

וכבר דברנו מזה, ששאלנו, מדוע אין האדם מסוגל בכוחות עצמו להתגבר. רק ה' צריך להציל. **ואם ניתנה בחירה להאדם להתגבר, ומדוע לא ניתן לו הכוח, שיוכל להתגבר.** ולפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, שזהו בכוונה תחילה, **כדי שהאדם יבקש מה' עזרה.** והעזרה שהוא נותן, היא שנותן לו בחינת נשמה יותר גבוהה, ובכדי שיהיה צורך לאדם לקבל מדרגה יותר גדולה.

היות שהאדם צריך להשיג את הנרנח"י של נשמתו. ובלי צורך, היינו, בלי כלי הנקרא חסרון, אי אפשר לקבל מילוי, לכן בכוונה תחילה עשו כך, שהאדם צריך להתחיל את העבודה. וכשהוא רואה, שאין הוא יכול להתגבר, לא להתייאש, אלא להתפלל לה', כמו שאומר הזה"ק "הבא לטהר מסייעין אותו. ובמה, בנשמתא קדישא".

ובהאמור יוצא לנו ב' דברים :

(א) שהאדם צריך להתחיל בעבודה דלהשפיע, בכדי שיהיה לו צורך, שה' יעזור לו. כי אם הוא בעצמו היה יכול להתגבר, אין הוא זקוק לעזרת ה'. וזה נקרא, שאין לו כלי, ואין אור בלי כלי.

(ב) שלא ניתן להאדם היכולת להתגבר בעצמו, כנ"ל. נמצא, שזהו הטעם שהאדם מוכרח להתחיל, ולא ניתן לו לגמרו.

ובזה מובן מה ששאלנו, מדוע מגיע רעות רבות לצדיק, משום שהסבל שהצדיק סובל מהרע, שמפריע לו להגיע לדביקות ה', זה גורם לו, שיהיה לו כלי. והטעם שהרע כל כך הרבה, עד כדי כך, שלא יכול להתגבר עליו. אלא "מכולם יצילנו ה'" ואין ביד אדם לנצחו. זהו בכוונה תחילה, שאין ה' יכול לתת להאדם מדרגה יותר גדולה, אם אין לו צורך לכך. לכן ה' נותן לו את החלקי נשמה שלו בדרך הצלה, כמו שכתוב "ומכולם יצילני ה'". לכן צריכים ב' דברים :

(א) שיהיה רעות רבות לצדיק, שזהו כלי.

(ב) ואח"כ נותן לו את חלקי נשמה בדרך הצלה.

אבל מדרך העולם, ששואלים, בזמן שמתחילים לבקש מה', שיעזור לצאת מהרע, ושיתן נשמה על חלק רע שכבר בא לידי הכרה, שיש לו רע. ומדוע רוצה ה', שהאדם צריך לגלות שיעור מסוים רע, ואח"כ הקב"ה נותן לו העזרה. כך נראה להאדם שצריך להיות. אולם יש בזה להבחין ב' הבחנות :

א) שבאמת הקב"ה נותן עזרה לאדם, בזה שמגלה להאדם את הרע שבו, בכדי שידע את האמת.

ב) אבל זה מגלים רק לאלו אנשים, שהם מסוגלים ללכת בדרכי השפעה. ולכן מגלים להם הרע, שתהיה להם היכולת לתקנו. מה שאין כן לאלו אנשים, שאין להם שייכות לעבודה דלהשפיע, להם אין מגלים את הרע, אלא באופן כללי.

וזה דומה לזה שאנו נוהגים בעניני עוה"ז, שבמקום שיש לאדם איזו מחלה לא עלינו, ושאי אפשר לרפאותה, שאין מגלים להאדם את מה שיש לו, אלא אומרים, שיש לו כל מיני מחלות, אבל האמת, שאם יש מחלה ממארת חס ושלום, אין אומרים לו. והסיבה היא פשוטה, כי מה יהיה, אם יספרו לו, שיש לו רע, אם אינו יכול לתקן. לכן ברוחניות אין מראים לאדם את הרע, אלא לאט לאט, כפי יכולת העבודה שלו.

ובהאמור, שאם אין להאדם גילוי הרע שלו בשיעור מסוים, שיהיה כלי וצורך, שיהיה ראוי שתכנס לתוכה בחינת נשמה, אי אפשר לתת לנשמה לחצי כלי. וזה דומה לעובר במעי אמו, כמו שאמרו חז"ל "גי' שותפים הם באדם. הקב"ה אביו ואמו. אבא נותן את הלוּבן, ואמו נותנת האודם, והקב"ה נותן את הנשמה".

ובטח כל אחד יודע, למשל, אם אביו ואמו נתנו חלקם, שיכול להיוולד רק חצי עיבור, כלומר, שאם הם יתנו חלקם, שיוולד עובר בלי ראש, רק גוף לבד. או להיפך, שיוולד ראש בלי גוף. האם רוצים לבקש, שהקב"ה יתן את חלקו, כלומר, שיתן נשמה לחצי וולד וכך יולד. בטח שאין שום טיפש בעולם.

כמו כן בעבודת ה', אדם, כשמתחיל בעבודה, קודם כל הוא מתחיל ב"לובן". כי אביו ואמו נקראים ההורים, שהם **הסיבה שיוולד אדם**. אביו נקרא **זכר**, היינו **שלימות**. וזה נקרא "לובן", שאין כאן שום חסרון. כלומר, שהוא שמח בחלקו, כי על שיעור משהו שיש לו בעבודת ה', הוא נותן תודה לה', על זה שזיכה אותו ונתן לו מחשבה ורצון, להיות לו איזה מגע כלשהו בעבודת ה', כמו שאמרו חז"ל, "הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו".

ואח"כ הוא עובר לקו שמאל, הנקרא "אודם דאמא", שאמא נקראת **נקבה**, **שהיא בחינת חסרון**, שעושה בקורת על המעשים טובים שלו, אם יש להם הכוונה דלהשפיע. ואז הוא רואה את האמת, שהוא רחוק מזה. ואז יש לו הצורך לתת תפלה, שה' יקרב אותו, שיזכה לדביקות ה'. והאדם מצפה, כיון שכבר יש לו ב' הקוים, וכבר הוא מרגיש, שיש לו צורך וכלי, אם כן מה חסר לו עוד, רק שה' יתן את חלקו, כלומר שיתן את הנשמה.

אולם אם "הלובן דאבא" ו"האודם דאמא" עדיין אינם ראויים, מסיבת שעדיין לא נגמרו על דרך משל, שלא יכול לצאת אלא חצי תינוק. בטח אין הקב"ה יכול לתת את

חלקו, שהוא הנשמה. לכן הקב"ה מחכה, עד שהקו ימין וקו שמאל יגיעו לשלימותם, שיהא ראוי לברוא דבר שלם. ואז הקב"ה נותן את הנשמה. לכן אין אדם יכול לומר, שהקב"ה לא רוצה לעזור, אלא להיפך, הקב"ה מצרף כל פעולה ופעולה, עד שיהיה שיעור שלם, שיהא מספיק, שיכול להאיר בתוכו נשמה.

וזה כמו שכתוב בספר פרי חכם (חלק ב' דף ק"י) וזה לשונו, כתוב "אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו, עד יכונן, ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ. וכן אנו מריצים בקשתנו למרומים, דפיקו בתר דפיקו, בלי עייפות ובלי הרף, ואין אנו נרפים כלל וכלל, מזה שאינו עונה לנו, באמונתנו, ששומע תפלה הנו יתברך. אלא שממתין לנו, לעת שיהיה לנו הכלים לקבל השפע הנאמן. ואז נשיג מענה על כל תפלה ותפלה בפעם אחת, כי "יד ה' לא תקצר חס ושלום".

ובהאמור יוצא, שאל יאמר האדם, שהוא מתפלל כל יום ואין הוא מקבל עזרה מה'. אלא הוא צריך להאמין, שכל תפלה ותפלה, שהאדם מתפלל, הקב"ה לוקח אותה ומצרף לשאר תפלות, שהאדם התפלל עד עכשיו. ומחכה עד שיהיה שיעור שלם, שיהא ראוי לקבל מה' בחינת הנשמה, כנ"ל.

ובענין התפלה לבקש עזרה מה', שיתן כח מלמעלה להתגבר על הרע, יש בזה ב' בחינות :

(א) שהאדם מבקש מה', שיהיה בידו להכניס הכלים דהשפעה להקדושה. כלומר, שתהיה לו אפשרות לשמש עמהם על הכוונה דעל מנת להשפיע.

(ב) שהוא מבקש, שה' יתן לו כח התגברות גם על כלים דקבלה, המכונה, שהוא יכול לכוון בכלים דקבלה בעמ"נ להשפיע.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (מובא ברש"י וישב) וזה לשונו, "ועוד נדרש בו, וישב, ביקש יעקב לישב בשלוח, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוח. אמר הקב"ה, לא דיין לצדיקים, מה שמתוקן להם לעוה"ב, אלא שמבקשים לישב בשלוח בעוה"ז".

ולכאורה קשה להבין מה שאמרו "אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים, מה שמתוקן להם לעוה"ב, אלא שמבקשים לישב בשלוח בעוה"ז". הלא יש משנה מפורשת (אבות פרק שישי ד') "כך הוא דרכה של תורה, ובתורה אתה עמל. אם אתה עושה כן, אשריך בעוה"ז וטוב לך בעוה"ב". משמע שכן צריך להיות, שלוח בעוה"ז.

ויש לפרש זה בדרך העבודה. ידוע שבינה נקראת "עוה"ב", שפירושו, כלי דהשפעה. היות שיש בכל דבר שתי בחינות :

(א) מה שמקבלת,

(ב) מה שהיא משפעת.

שהם נקראות "בחינת מלכות" ו"בחינת בינה", שהם בחינת משפיע ומקבל.

כשהאדם מתחיל בסדר העבודה, הוא מתחיל לברר את המובחר תחילה. כשמתחילים לברר ולהוציא את הכלים, מה שהם מונחים בתוך הכלי קבלה. כלומר, שכל הכלים הן כלי קבלה והן כלי השפעה, נפלו בעת שבירת הכלים לתוך הקליפות, שהם בחינת מקבלים, הנקראים בלשון קבלה, כלים דפנים וכלים דאחוריים.

ומשום זה, לאחר שהצדיקים כבר תיקנו לעצמם את הכלים דהשפעה, שיהיו על הכוונה דלהשפיע, שזה נקרא "הלומד תורה לשמה", שזה נקרא "שמתוקן להם לעוה"ב", הצדיקים לא מסתפקין בזה, אלא שהם רוצים "לישב בשלוח בעוה"ז", כלומר, שגם הכלים דקבלה, שהם כלים דאחוריים, הנקרא כלים דמלכות, שמלכות נקראת עוה"ז, גם כן יכנסו לקדושה, דהיינו שיהיו בעמ"נ להשפיע.

וזה שאומר, "ביקש יעקב לישב בשלוח, קפץ עליו רוגזו של יוסף". ידוע, "יוסף" נקרא נה"י, שהם כלים דאחוריים, ששם מקום גילוי של חכמה, שהם כלים דקבלה, שהם בחינת עוה"ז. כלומר, הרוגז, מדוע עדיין לא תיקן אותם, שיכנסו לקדושה. וזה שאומר, "לא דיין".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו הד' מידות בהולכי בית המדרש, בעבודה

מאמר י', תשמ"ח

הנה חז"ל אמרו (אבות פרק ה', י"ז) "ארבע מידות בהולכי בית המדרש. הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו. עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו. הולך ועושה, חסיד. לא הולך ולא עושה, רשע". ויש להבין:

(א) מדוע ב"הולך ועושה" לא אומר שיש לו שכר הליכה ועשיה, אלא סתם שנקרא "חסיד".

(ב) הוא אומר "ארבע מידות בהולכי בית המדרש". וחושב מי ש"לא הולך ולא עושה" לאחד מהמידות שהולכים לבית המדרש. הלא הוא לא עושה שום מעשה, ומדוע הוא חושב אותו לארבע מידות.

ומקודם צריכים להבין במה שאומר "שכר הליכה" ו"שכר עשיה". הלא ידוע, שאסור לעבוד בשביל שכר, כמו שאמרו חז"ל "הווי משמשים את הרב שלא עמ"נ לקבל פרס". אולם יש להבין מה שכתוב (אבות ק', ב') "והווי מחשב הפסד מצוה נגד שכרה". הרי שכן צריכים לעבוד בשביל שכר. וכמו שכתוב "אם למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר הרבה, ונאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך".

אנו רואים, שכל העולם עובדים בשביל שכר. אבל שכר אין הפירוש דוקא כסף, שהוא תמורה עבור היגיעה, אלא כל דבר שהאדם יקבל תמורת עבודתו, דבר הנחוץ לו, שזה יביא לחיים מאושרים, זה נקרא "שכר". לכן אנו רואים, שהאדם עובד ונותן יגיעה, בכדי להשיג כסף. וכמו כן יש שאדם נותן כסף בכדי להשיג כבוד. ויש לפעמים, שהאדם נותן כסף וכבוד, בכדי להשיג חיים. זאת אומרת, ששכר נקרא את הדבר שנחוץ להאדם, כמו שכתוב "כל אשר לאדם יתן בעד נפשו".

ובהאמור יוצא, מהו השכר, שאפשר לומר, שיכולים להשיג תמורת קיום תורה ומצות. הוי אומר "זהו דביקות בה", כמו שכתוב "מה ה' אלקיך, ולדבקה בו". וכמו שכתוב בספר "מתן תורה" (דף קכ"ה) וזה לשונו "נודע כי התכלית הנרצית מהעבודה בתורה ומצות, היא להידבק בה' יתברך, כמו שכתוב, ולדבקה בו".

וענין דביקות נקראת "תשובה". היות שהאדם מצד הטבע נברא עם רצון לקבל לעצמו. וזה כידוע נקרא "פירוד", מטעם שינוי צורה. כלומר, שהאדם מסיבה זו נתרחק ממנו יתברך. ובכדי להגיע לידי השתוות הצורה, הנקרא "דביקות", עליו לתת יגיעה גדולה, בכדי להילחם עם הטבע שלו, שהוא רצון לקבל לעצמו ולא להשפיע. ושיעור של השפעה,

שהאדם צריך להגיע, הוא "בכל לבבך, ובכל נפשך, ובכל מאודך". ולא להשאיר לעצמו שום מציאות לעצמו. עד כדי כך, שאין בידו של אדם להגיע לידי השתוות הצורה בכוחות של עצמו.

ומה שמוטל על האדם לעשות, הוא רק שיהיה בבחינת "הבא לטהר". כלומר, שהאדם צריך להכין כלי וצורך, שה' יעזור לו. כידוע, ש"אין אור בלי כלי". ולפי זה יוצא, שיעור היגיעה הוא, שהאדם צריך להכניס לעצמו חסרון, שחסר לו השתוות הצורה, הנקרא "תשובה". והוא משתוקק לעשות תשובה, אבל הוא לא יכול בכוחות עצמו להגיע לזה.

נמצא, על מה הוא מתפלל ונותן יגיעה, בכדי להשיג שכר תמורת היגיעה שלו. הוא רק השתוקקות לתשובה. כי על ידי היגיעה שהוא נותן, בכדי להגיע לתשובה, זה מכניס בו לאט לאט חסרון וצורך, שע"י זה האדם רואה, שהוא זקוק לעזרת ה'. ואז יקוים "הבא לטהר מסייעין אותו". במה מסייעין אותו, שואל הזה"ק. ואומר "בנשמתא קדישא". שאז הוא זוכה שמקבל נשמה, בסוד "נשמת אדם תלמדנו".

ובזה נבין מה ששאלנו, וכי מותר לעבוד ולתת יגיעה, בכדי שהקב"ה יתן לו שכר, הלא אמרו "הווי כעבדים המשמשין את הרב שלא עמ"נ לקבל פרס". אבל יש להבין, מדוע אסור לקבל פרס. והוא מטעם, שהאדם צריך לעבוד להגיע לידי השתוות הצורה. נמצא, אם הוא מבקש שכר על העבודה שלו, נמצא, שהוא מונח תחת שליטה דקבלה עצמית. וזה הוא ההיפך מהשתוות הצורה. והוא הטעם, שאסור לעבוד בשביל שכר.

מה שאם כן, מי שעובד ונותן יגיעה ומתפלל, שה' יתן לו שכר תמורת היגיעה. לאיזה שכר הוא מתכוון. בטח השכר שלו, שהוא דורש, הוא שה' יתן לו הכוח, שכל מחשבותיו וכל המעשים שלו יהיו אך ורק להשפיע להקב"ה, ולא לתועלת עצמו. אם כן, השכר הזה שהוא דורש, הוא מביא לו לידי השתוות הצורה, המכונה "תשובה", שהוא חוזר להיות דבוק בה', שמשם נפרד.

וזהו כמו שאומר בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף ס"ד) וזה לשונו "סוד הנשמה. נודע, שהיא חלק אלקי ממעל. שמטרים ביאתה בגוף, היא דבוקה כענף בשורש". עוד שם "כי תכלית הנשמה בבואה לגוף, שתזכה בעודה מלובשת בגוף, לשוב לשורשה ולהידבק בו יתברך".

ובהאמור אנו רואים, שהאדם צריך להשתדל לזכות תמורת עבודתו לשכר, שהשכר שלו הוא תשובה. זאת אומרת, שאין אומרים, שהאדם צריך לכוון בעבודתו בתו"מ, שהוא עובד בלי כוונה על שכר. אלא להיפך, שהאדם צריך תמיד שתהיה מטרתו ברורה לפניו. כמו שכתוב בזה"ק "תפלתו של אדם צריכה להיות מפורשת וברורה כראוי". כלומר, שהאדם צריך לדעת מה שחסר לו. ועל זה ישתדל להשיג, ע"י יגיעה ותפלה.

אבל ידוע, שתפלה צריכה להיות מעומק הלב. כלומר, שהאדם בא לידי ידיעה ברורה, שאין הוא מצד עצמו מסוגל להגיע ולזכות לתשובה, שהוא להיות דבוק בה' בבחינת

השתוות הצורה. והידיעה הזו האדם יכול לבוא רק בזמן, שכל מה שהיה בכוחו לעשות, הוא כבר עשה. אז שיידך לומר, שעכשיו הוא יודע בבירור, שאין זה בידו, אלא רק הקב"ה יכול לעזור לו.

ועתה נבאר מה ששאלנו, מה שאמרו חז"ל "ארבע מידות בהולכי בית המדרש":

א) "הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו". ועל דרך עבודה יהיה הפירוש, שהוא הולך בדרך להגיע לדביקות ה', הנקרא "בדרך של השפעה". אבל הוא רואה, שאינו עושה שום דבר, שיהיה על כוונה דלהשפיע. "שכר הליכה בידו". כלומר, זה שרוצה ללכת בדרך האמת, זה כבר נחשב לשכר. כלומר, שהוא צריך לתת תודה לה', בזה שזיכה אותו, שיהיה לו רצון ללכת בדרך האמת. מה שאין כן לאחרים, שהם עוסקים בתורה ומצות, אין להם הרצון הזה, אלא שמסתפקים ללכת בעבודה סתם, ולא מסתכלים על הכוונה, שהם מכוונים בעת התעסקותם בתו"מ בחינת "כלל ישראל".

ב) "עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו". פירוש, שהוא עוסק בתו"מ, בכל מה שאפשר לו לקיים, בכל פרטיה ודקדוקיה. אבל אינו הולך לדרך המובילה ישר לדביקות ה', כנ"ל. אלא שמספיק לו במה שהוא עושה לבד בלי כוונה. "שכר מעשה בידו". אף על פי שאינו הולך, כנ"ל, השכר שלו, שהוא צריך להיות שבע רצון, בזה שהקב"ה נתן לו רצון וחשק לקיים תו"מ. והוא לא רואה בעצמו שום יתרון בין שאר אנשים, שה' לא נתן הרצון והחשק הזה, והוא כן קבל מה' הרצון הזה. והוא מאמין, שהכל הוא בהשגחה פרטית.

ולכן הוא נותן רב תודות לה', בזה שהוא כן יכול להיות חלק בתו"מ. מה שאין כן שאר אנשים, אין להם זכיה כזאת. וזה נקרא "שכר עשיה בידו", שנותן תודה לה'. אכן דרגה זו נוהגת בין בהכלל ובין בהפרט. כלומר, שגם מי שהולך באופן פרט, יש לו גם כן זמנים, שלא רוצה להיות "הולך", אז הוא צריך לשמוח עם בחינת "המעשה", כנ"ל.

ג) "הולך ועושה, חסיד". ושאלנו, מדוע בבי' בחינות הקודמות כתוב "שכר בידו", וכאן בבחינה ג' לא כתוב "שכר בידו", אלא כתוב "חסיד". יש לפרש, שצריכים לדעת, בין שהוא "הולך ואינו עושה" או שהוא "עושה ואינו הולך", עדיין יש להאדם רשות בפני עצמו. כלומר, שעדיין לא זכה לביטול הרשות של עצמו, ונכלל בה', הנקרא "תשובה". שהוא, כמו שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה". שפירשנו, שביטול רשות של עצמו. ואין לו אז אלא רשות היחיד, שהוא רשותו של הקב"ה. והוא לא מופיע בכלל במציאות.

לכן במצב שהוא "הולך ועושה", אינו שיידך לומר "שכר בידו", כיון שאין לו יד. כלומר, שאין לו רשות בפני עצמו, שנגיד, שיש לו מציאות שיקבל. לכן אומרו "חסיד". כלומר שהוא נמצא במצב האומר "שלי שלך, ושלך שלך". כי ענין שכר שיידך לומר בשתי רשויות. וזה דומה, כשפועל עובד אצל בעל הבית, אז הבעל הבית נותן לו שכר תמורת עבודתו.

מה שאם כן אם בן עובד אצל אביו, והבן סמוך על שולחן אביו, כלומר שעדיין נמצא

בבית אביו, ואין לו רשות בפני עצמו, אז אין הבן מקבל משכורת מאביו. אלא בזמן שהבן מתחיל לחשוב, שהוא רוצה להיות עצמאי, ולא יהיה תלוי ברשות אביו, אז אביו מתחיל לתת לו משכורת תמורת עבודתו.

אותו דבר נוהג כאן בעבודה, בזמן שהאדם זכה להיות "הולך ועושה הכל לשם שמים", ואין לו אז רשות בפני עצמו, אלא הוא מבטל עצמו להקב"ה, שזה נקרא "דביקות והשתוות הצורה". וזה נקרא "תשובה". אז אינו שייך לומר "שכר בידו", כי אין לו יד לקנות, המכונה "רשות עצמו". לכן לא אמרו "שכר בידו", אלא אמרו שהוא נקרא "חסיד", כנ"ל.

ועכשיו נבאר מה ששאלנו, כשהוא אומר "ד' מידות בהולכי בית המדרש". ואחד מהם הוא "לא הולך ולא עושה". אם כן כשלא עושה שום דבר, מדוע הוא חושב אותו בין ד' מידות, שבין הולכי בית המדרש.

אלא כידוע, בזמן שהאדם רוצה לעבוד בדרך להגיע לדביקות ה', שהוא ענין השתוות הצורה, אז הגוף מתנגד לכל דבר. והוא יכול לבוא לידי מצב, שהוא מרגיש, שהוא בא לידי תכלית השפלות. דהיינו, הוא רואה ש"לא הולך", כלומר שהוא לא מתקדם בבחינה דלהשפיע. ו"לא עושה", כלומר, שאין בידו לעשות מעשים טובים. וכל מעשה ומעשה שהוא עושה, הוא צריך להתגברות יתירה.

זאת אומרת, שהוא רואה עכשיו, שהוא יותר גרוע מטרם שהתחיל לעבוד על דרך להשפיע. שמקודם זה היתה לו שמחה גדולה, בעת עשיית מצות ומעשים טובים, ובפרט, בעת התפלה. ועכשיו הוא בא לידי שפלות כזו, שממש פשוט קשה לו להתפלל. זאת אומרת, מכל הדברים שהיה עושה אותם בשמחה, מטרם שנכנס לעבוד דלהשפיע, הוא רואה אותם בצורה השפלה.

ועכשיו הוא מרגיש, מהו הפירוש "שכינתא בעפרא". כלומר, שכל דברים הקדושים יש לו צורה של עפר, שהוא טעם עפר. ועל כל דבר קטן, שהוא עושה אצלו, קשה קריעת ים סוף, מפני שאבד ערכו החשיבות. אז הוא רואה עכשיו, שהוא הלך אחורה. כלומר, "אינו הולך ואינו עושה". על זה אמרו חז"ל שהוא "רשע".

אולם נשאלת השאלה, מדוע הוא בא לידי מצב כזה, לאחר שהשקיע הרבה כוחות ויגיעות, בעבור שהוא היה רוצה ללכת על דרך האמת. לפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל, הזמן של עניית התפלה, שהאדם יקבל רשות כניסה, לכנס להיכל המלך, שה' יקרב אותו אליו ושיזכה לדביקות ה', הוא דוקא בזמן שאדם רואה, שמצד עצמו הוא אבוד, ואין בכוחו לעשות שום מעשה. אז האדם נותן תפלה אמיתית, היות שהאדם רואה פשוט שהוא רשע. כלומר, שאין לו אחיזה בקדושה.

ומשום יוצא, כשהאדם בא לידי ירידה, לא להתפעל, ולברוח מהמערכה. אלא אדרבה, אז הוא הזמן האמיתי לתת תפלה אמיתית מעומק הלב. ועל דרך זה יש לפרש מה שאמרו

חז"ל (חולין ז' ע"ב) וזה לשונם "ישראל קדושים הם. יש שרוצה ואין לו. ופירש רש"י, יש רוצה להנות אחרים משלו, ואין יכולת בידו, וממנו איני רוצה להנות. ויש שיש לו ואינו רוצה. ופירש רש"י, ויש שיש יכולת בידו, ואינו רוצה להנות אחרים. כך אמר רבי פנחס לרבי".

וקושית העולם הוא, מדוע זה ש"יש לו ואינו רוצה לתת לאחרים" נקרא "קדוש". ומתרחץ תוספות וזה לשונו "ויש לו ואינו רוצה, ואפילו הכי איקרו קדושים, שמזמין את חבריו לאכול אצלו מפני הבושת".

יש לפרש זה על דרך העבודה "ישראל קדושים הם". יש שרוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, אבל אין לו. כשהוא מסתכל על מעשיו, שהוא עושה, ורואה שהוא שקוע באהבה עצמית, ואין בידו לעשות שום דבר בעמ"נ להשפיע. ונקרא "קדוש", היות שהוא הולך על דרך האמת. והגם שהוא רואה, שהוא הולך אחורה, מכל מקום הוא דבוק בדרך האמת. וסופו יהיה, שהוא יגע להאמת, שנקרא, שהוא דביקות בה' באמת. היות שעיקר הוא הכלים הנקרא "רצון". והיות שהוא רוצה להגיע לבחינת דביקות, הוא יזכה.

וזהו כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל על מה שכתוב "יהיב חכמתא לחכימין", ושאל "יהיב חכמתא לטפשין, היה צריך לומר. אלא חכם נקרא, מי שרוצה חכמה. אז יש לו כלי, שיכולים להשפיע שם. מה שאם כן טפשין, לא רוצים חכמה בכלל". כמו שכתוב "לא יחפץ הכסיל בתבונה".

נמצא, מי שרוצה ללכת בדרך הקדושה, נקרא "קדוש". ש"קדוש" כמו שכתוב "קדושים תהיו", שפירושו **פרושים תהיו מקבלה עצמית**. לכן הוא כבר קדוש. וזה שאומר "ישראל קדושים הם, יש שרוצה ואין לו". ויש, שיש לו ואינו רוצה. פירושו, יש לו מצות ומעשים טובים, אבל אין רוצה ללכת בדרך לבוא בעמ"נ להשפיע, אלא שהוא מסתפק בשלא לשמה. הוא גם כן נקרא "קדוש", משום שבבחינת המעשה הוא בסדר גמור, ואין לו מה להוסיף במעשים.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו הב' הבחנות שלפני לשמה

מאמר י"א, תשמ"ח
ספר שמות

בזה"ק שמות שואל מה שכתוב "ואלה שמות בני ישראל, הבאים מצרימה, את יעקב, איש וביתו באו". למה מתחיל בישראל וגומר ביעקב. ומתרץ שם, בדרך המדרגות עליונות.

ויש להבין ענין ב' מדרגות גם בזמן ההכנה, עוד מטרם שהאדם זכה לבחינת לשמה, ש ישראל מראה על שלימות, כי ישראל הוא בחינת לי-ראש, ויעקב היא מדרגה יותר קטנה.

הנה הסדר שהאדם מתחיל בעבודת ה' הוא, כמובן, שלא לשמה. ואז העבודה שהוא עושה בבחינת המעשה, כלומר בלי כוונה, שצריכה להיות בעמ"נ להשפיע. ולכן בבחינת המעשה, האדם רואה שהוא מתקדם יפה, כל יום ויום מתרבה הרכוש שלו בתורה ומצות, האדם מרגיש עצמו במצב של עליה, היות שהוא רואה, שהוא עולה בדרגה, כלומר, שהוא רואה, שהוא קובץ על יד כל פעם ופעם.

ואז הוא מקבל חיות בעבודה שלו מבחינת אור מקיף, המאיר לכולם, כלומר האור המאיר לכלל ישראל, כמבואר (בתע"ס חלק א'), שאור מקיף מאיר אפילו לכלים דקבלה. מה שאין כן אור פנימי, זה מאיר דוקא לכלים דהשפעה. כי הצמצום א', שהיה על בחי"ד, שלא לקבל אור בתוכה, לכן נתרחק האור מהכלי, שהאור היה מאיר בפנימיות.

ובענין אור מקיף מבואר בפנים מסבירות (דף כ"ט ד"ה הד') וזה לשונו, "הד' היא בחינת אור מקיף עצמו, כי האין סוף מאיר עכשיו בחינת השפעה ממקומו בריחוק מן המקום. כלומר, כיון דנקודת הרצון של בחי"ד נתמעטה ולא היה בה שום רצון לקבל, ממילא אבדה הכלי קבלה שלה, ולא יכלה לקבל לתוכה האור אין סוף ברוך הוא כמקדם. והנקודה דאמצעיתא נתרחה מהאור. ועל כן אנו מכנים זה בשם "הרחקת מקום לאין סוף ברוך הוא".

זאת אומרת, האור אין סוף מאיר בבחינת מקיף, אפילו למקומות שאין עדיין הכלי הראוי לקבל בעמ"נ להשפיע, אלא שנקרא "הארה מצומצמת". מה שאין כן האור פנימי מאיר השפעה רחבה ובשפע, כמבואר שם.

ולכן במצב דשלא לשמה האדם מרגיש עצמו לבחינת מדרגת ישראל. מה שאם כן אם האדם רוצה להכנס בעבודה דלהשפיע, כלומר, שיהיו לו כלים לקבל אור פנימי, שאז הוא רוצה לצאת מאהבה עצמית, אז באים לתוך גלות מצרים. זאת אומרת, שאז רואים איך שהאדם מרוחק מלהיות דבוק בהקב"ה בהשתוות הצורה. אלא, בין במוחא ובין בליבא, שולטת קליפת מצרים.

ובמצב הזה כבר הוא רואה, איך שהוא רחוק מלהיות בחינת ישראל, אלא שהוא נמצא במצב של יעקב, מצב של קטנות, מלשון עקביים וסוף. כלומר, שהוא נמצא בתכלית השפלות, שהוא רואה, שכל יום ויום הוא יותר מרוחק מהקב"ה, ואין לו אחיזה בקדושה.

וזה נקרא "גלות מצרים", שזה ענין שפרעה בא לאדם ושואל "מי ה'", אשר אשמע בקולו". כלומר, שכל פעם באות מחשבות של פרעה, ושאלות לו את השאלה הזו. ואין לאדם, רק עצה אחת, שיצחק לה', שיעזור לו ממחשבות אלו, שזוהי הסתרה, שמסתיר על אמונת ה'. וזה נקרא **מצר-מי**, שמצריים שואלים את שאלת "מי ה'", אשר אשמע בקולו". וזהו **מצר-ים**.

ובמצב הזה הוא נמצא תמיד בשאלות. וזה שכתוב "הבאים מצרימה", פירוש **מצר-יה**. "את יעקב", שבאו למדרגת "יעקב", בחינת סוף וסיום של קדושה, שהרגישו שבבחינה יה, בזמן שהיו צריכים לקבל עליהם מלכות שמים, היה צר להם, שלא יכלו, מסיבת שאלות פרעה מלך מצרים, שהיה שולט עליהם עם השאלות של "מי ומה", שהם בחינת מוחא וליבא, כלומר "מי ה' אשר אשמע בקולו", ו"מה העבודה הזאת לכם".

וזה שכתוב "מן המצר קראתי יה", שהתפלה היא מזה שמגיעות להם בחינת צרות מן המצריים כנ"ל. וזה שכתוב "ויזעקו אל ה' בצר להם, ממצוקותיהם יושיעם". וידוע, שענין "צר" פירושו צר מחסדים, כלומר שלא היו יכולים לעסוק בעניני השפעה. זאת אומרת, בשעה שרצו לקבל על עצמם מלכות שמים, הנקרא "יה" בעמ"נ להשפיע, היו מרגישים בחינת צרות, שאין הם מסוגלים לעשות משהו בבחינת החסד.

שהבחן בין להשפיע או שהעבודה היא בעמ"נ לקבל הוא מרחק רב. היות בזמן שרוצים להשתמש בכלים דקבלה, אז יכולים לקבל הנאה ותענוג, מזה שניתן מלכתחילה ניצוצות של אור בתוך הקליפות, שהן נקראות כלי קבלה, בכדי שיתקיים העולם. אי לזאת, כשהאדם רוצה להשתמש עם כלי הקבלה, יש לו מקום שמש נמשכים התענוגים, הנקראים בשם "נהירו דקיק", המאיר בעולם, כנ"ל בכדי להתקיים.

מה שאם כן כשהאדם לא רוצה להשתמש עם הכלי קבלה, וכלי השפעה עוד לא השיג, נמצא אז במצב לא נח, כי אין לו עוד המקום שמשם הוא יכול להמשיך הנאה ותענוג. אי לזאת, כשרוצה לעבוד בבחינת השפעה, ולקבל הנאה ותענוג בכלים דהשפעה, והיות כלים דהשפעה עדיין אין לו, לכן, כשמרגיש את הגלות, אז צועק "מן המצר

קראתי יה, ענני במרחב יה", שענין "רחב" פירושו, כידוע, רחב בחסדים, שה' עוזר לו עם מידת חסדים, כלומר, שנותן לו כלים דהשפעה.

וזה נקרא, שיוצא מגלות מצרים, ונכנס לגאולה, בזה שעתה הוא כבר יכול לעבוד בעמ"נ להשפיע, כי כבר מרגיש את חשיבות של גדלות הבורא, מזה שיש לו כלים דהשפעה, הנקראים "השתוות הצורה", היות שבזמן שהקב"ה נותן לו את ההרחבה של כלים דהשפעה, נעבר ממנו הצמצום וההסתר, שהיה לו מכח שליטת קליפת מצרים, עם השאלות והשליטות שלהם. ועכשיו הוא כבר מקבל מלכות שמים לא בבחינת "צר" כמקודם לכן, אלא "בהרחבה". וזה נקרא "ענני במרחב יה", כנ"ל. ואז נקרא שהוא זכה לבחינת עבודה דלשמה. נמצא, שיש להבחין ב' בחינות בעבודה, עוד מטרם שמגיעים לבחינת לשמה.

אחד, בחינת **ישראל**, שהוא מרגיש, שיש לו שלימות מבחינת **לי-ראש**. וזהו בעבודה מבחינת הכלל, שאז הוא מקבל מבחינת מקיף כללי, המאיר מרחוק, שפירושו, שאף בזמן שהאדם עדיין מרוחק מה', כלומר שעדיין שקוע בהרצון לקבל לעצמו, וגם בשלא לשמה הזה, ישנם גם תענוגים, מצד שהם מעורבים ביחד עם העבודה שלו, שאלו התענוגים שהוא מקבל משאר אנשים, שמכבדים אותו, ובכבוד, וכיוצא בו בשאר דברים, המקבל מאנשים בזכות שהם יודעים שהוא עובד ה'. וכאן הוא מקבל תענוג מבחינת "הנהירו דקיק", שניתן לתענוגים הגשמיים, שהם נקראים בכללות "קנאה, תאוה וכבוד". ומשום זה הם מרגישים עצמם לשלימים, לבחינת ישראל.

בחינה הב' היא בעת שמתחיל להכנס לעבודה דלשמה, אז מתחיל לרדת לגלות מצרים, ואז מתחיל הגוף לבגוד בהאדם, ולא נותן לו לעבוד עבודה זו, עם כל מיני שאלות, שאין להשיב עליהן בתוך הדעת. ולמעלה מהדעת לא תמיד האדם מוכשר להתגבר עליו. ואז הוא מתחיל להרגיש את ענין עליות וירידות, היות שכל פעם מראים לאדם מלמעלה, מה זה עבודה דלהשפיע ולא לתועלת עצמו. הגם שכל אדם מבין זה, אבל כשבא מלמעלה, כשנותנים לו להבין, הוא בא אז לידי הרגשה. ואז מתחיל סדר העבודה של "חומר ולבנים", שמרגישים קושי השעבוד של הגלות.

ובהאמור יש לפרש "וימת מלך מצרים". היינו העבודה, שהיו עובדים לתועלת עצמם, שזה נקרא "קליפת מלך מצרים", שהם כבר פסקו מלעבוד עבורו, כלומר שהרגישו, זה שעובדים לתועלת עצמו, הנקרא "שליטת מלך מצרים", היא בחינת מיתה, אלא שקיבלו עליהם לעבוד לשם שמים. אז כבר לא היה להם כח לעבוד, מסיבת מלך מצרים שלט עליהם.

נמצא, **לתועלת עצמם לא רוצים לעבוד, ולתועלת ה' לא יכולים לעבוד**. זה שכתוב "ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ויזעקו, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה". כלומר, מהו הפירוש "ויזעקו" ש"ותעל שועתם" היה מבחינת "אלקים מן העבודה". כלומר, זה

שהיו רוצים, שהעבודה שלהם תהיה לתועלת אלקים ולא לתועלת עצמם, ולא היו יכולים על העבודה, זו היתה הזעקה שלהם.

וידוע, שאין אור בלי כלי. כלומר, שלא יכולים לתת לאדם דבר בכפיה, כידוע, אין כפיה ברוחניות. אי לזאת, כשהאדם מצטער וסובל כאב ויסורים, מזה שלא יכול לצאת מאהבה עצמית, ולעבוד רק לתועלת ה', והוא צועק לה', לעזור ולתת לו את מבוקשו. זאת אומרת, שאם הקב"ה יתן לו זה, שתהיה לו היכולת לבטל את רשותו ולהיבטל לרשותו של הקב"ה, שהוא רוצה, שתהיה רק רשות היחיד בעולם, היינו רשותו של הקב"ה, שזו כל ישועתו, זה נקרא שיש לו כלי וצורך שהקב"ה יעזור לו.

וזה שכתוב "וישמע אלקים את נאקתם". פירוש, לאחר שהיה להם כלי, שהוא רצון וחסרון שתהיה להם היכולת לעבוד לתועלת ה', אז בא הזמן של "וישמע אלקים את נאקתם". כלומר, שאז התחילה הגאולה, להוציא אותם מתחת סבלות מצרים.

אולם ידוע, שצריכים ללכת בבי' קוים, היינו גם בקו ימין, שפירוש, שהאדם צריך לתת תודה לה', בזה שהקב"ה נתן לראות מה שחסר לו. כלומר, זה שהיסורים שלו, הם במה שהוא מרוחק מאהבת ה', אלו זה הן הצרות והמכאובים שלו, מה שאם כן שאר אנשים, אין הקב"ה נתן להם את היסורים האלו, אלא הצרות ויסורים שלהם, הם במה שלא יכולים למלאות עצמם בצרכים גשמיים, השייכים לאהבה עצמית, זאת אומרת, שהמה נדמו כבהמות, שאין להם מושג יותר מקבלה עצמית. ועל זה היו בשמחה ונתנו תודה לה'.

אמנם זו היא עבודה קשה, היות שקו שמאל הוא המבטל לקו ימין. אי לזאת, יש תמיד עבודה חדשה, לבנות אותו מחדש. וזה שכתוב "וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים", שהעבודה שלהם היתה "בחומר", היינו בקו שמאל, שראו את חומרת מצבם, איך שהם מרוחקים מאהבת ה'. ואח"כ העבודה דקו ימין, להיות בשמחה, מזה שה' הראה להם את האמת, באיזה מצב הם נמצאים. וזה נקרא "לבנים".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו תורה ומלאכה בדרך ה'

מאמר י"ב, תשמ"ח

הנה חז"ל אמרו (אבות פרק ב', ב') וזה לשונו "רבן גמליאל, בנו של רבי יהודה הנשיא, אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עוון. וכל תורה, שאין עמה מלאכה, סופה בטלה וגוררת עוון". עד כאן לשונו.

המאמר זה קשה מאד בפשטות. היתכן, מי שלומד תורה ואין עמה מלאכה, מדוע התורה בטלה מלהיות תורה. ולא עוד, אלא שהתורה שאין עמה מלאכה גוררת עוון. וגם המאמר הקודם גם קשה להבין, מדוע דוקא "יגיעת שניהם משכחת עוון". הלא חז"ל אמרו (קידושין ל') "בראתי יצה"ר, בראתי לו תורה תבלין". ולא אמרו, שתורה, בכדי לבטל את היצה"ר, שצריכים גם כן דרך ארץ לעזרה, בכדי לבטל את היצה"ר.

ויש לפרש זה בדרך העבודה. כידוע, שעיקר הרע והעוון הוא הטבע שבה נברא האדם, שמקורו הוא בחינת עפר. כמו שכתוב אחר חטא דעץ הדעת (בראשית, רביעי) "כי עפר אתה ואל עפר תשוב".

ועפר היא בחינת מלכות. כמו שכתוב (תע"ס חלק ט"ז, דף תתקי"ב, אות מ"ג, או"פ), "שהוא הרצון לקבל לתועלת עצמו. ועל הרצון הזה נעשה צמצום והסתר. שפירוש, שהמקום הזה נעשה חלל פנוי מאור. והצמצום הזה היה, בכדי שלא יהיה נהמא דכסופא, אלא בשיעור של השתוות הצורה, בשיעור זה מסתלק ההסתר, ובא במקומו אור עליון".

ומסיבה זו אומר הרמב"ם, כשמתחילים ללמד הנשים והקטנים ועמי הארץ, מרגילים אותם ללמוד בשלא לשמה, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להן רז זה, היינו לשמה. היות שענין לשמה הוא נגד הטבע שלנו. שאנו נולדנו ברצון לקבל לעצמו. לכן אין עצה אחרת להתחיל בתורה ומצות, אלא בשלא לשמה. אלא ע"י שלא לשמה, באים לשמה. כמו שכתוב, ש"מתוך שמתעסקים בה, המאור שבה מחזירם למוטב". (במ"ר בפתחתא דאיכה).

ובהאמור יוצא, שכל המלאכה שלנו, מה שמוטל עלינו לעשות, היא, להפך את הרצון לקבל שלנו, שיהיה בעמ"נ להשפיע. והמלאכה הזו הוא דבר קשה מאד. וזה נקרא גם כן "דרך ארץ". כלומר, שמדרך העולם הוא, שהקטן מתבטל אצל הגדול. ושיש הנאה גדולה, בזה שהקטן משרת את הגדול. ולפי זה היה צריך להיות, שכל אחד ואחד יהיה לו הרצון לשמש את הבורא בעמ"נ להשפיע נחת רוח להבורא. וגם הדרך ארץ הזו קשה לקיים. וזה נקרא "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ".

וזהו מסיבת הצמצום וההסתר, שהיה על הרצון לקבל. ולכן אין האור מאיר במקום הזה, אלא חושך והסתר ישנו כאן, בכלי קבלה לעצמו. ולכן מוטל על האדם לקבל על עצמו הכל בבחינת אמונה למעלה מהדעת. וגם זה קשה, היות שהרצון לקבל שלנו לא רגיל לעשות דברים שהם נגד הדעת. ובכדי שתהיה אפשרות לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו, אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". והיינו כנ"ל, "שהמאור שבה מחזירו למוטב".

ובענין "המאור שבה מחזירו למוטב" מובא בספר "פרי חכם" (חלק א' דף קנ"ב) וזה לשונו "רוב דברי תורה הם לעיון. בזה מיושב למה לנו האריכות בתורה, וכו', שאינם נוגעים למעשה, אלא רק לעיון. דהיינו, הקדמת מעשה בראשית, וכו', ואין צריך לומר אגדות ומדרשים. אלא להיותם העצם, שהמאור צרור בהם, יזדכך גופו, ויוכנע יצה"ר, ויבוא לאמונה בתורה, ובשכר ועונש וכו'. וברור, שבהיות האדם חושב ומעיין בדברי תורה, האמורים בהתגלות ה' לאבותינו, וכדומה לזה, הרי הם מביאים למעיין יותר מאור מהיותו מעיין בענינים מעשיים. הגם שלענין המעשה הם יותר חשובים, אבל לענין המאור ודאי שהתגלות ה' לאבותינו חשוב יותר, וכו'. ומתוך שחכמת הקבלה כולה מדברת בסוד התגלות ה', מובן מאליו, שאין לך חכמה חשובה ומצלחת לסגולתה כמותה. ואל זה כווננו בעלי הקבלה לסדרה, שתהיה ראויה להתעסק בה". עד כאן לשונו.

ובהאמור יוצא, שהתורה, שאנו עוסקים בה, הוא בכדי להגיע להכניע את היצה"ר. כלומר, ולהגיע לידי דביקות בה', שכל מעשיו יהיו אך ורק בעמ"נ להשפיע. זאת אומרת, בכוחות עצמו אין לאדם שום מציאות, שיהיה בידו כח ללכת נגד הטבע. כי ענין מוחא וליבא, מה שהאדם צריך להשתלם בהם, הוא מוכרח לקבל סיוע. והסיוע הוא ע"י התורה. כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". שמתוך שמתעסקים בה, המאור שבה מחזירם למוטב.

אולם זה נאמר, שמועיל להוציא המאור מהתורה, אם הוא מכוון בעת התעסקותו בתורה, שהוא לומד בכדי לקבל את השכר של התורה, הנקרא "מאור". אז מועיל לו לימוד תורה. מה שאין כן כשהוא מסיח דעת מהמטרה של לימוד התורה, אין התורה מועילה לגמור את המלאכה של עשיית כלי דהשפעה, ולא להשתמש עם הכלי קבלה לתועלת עצמו. אחרת התורה שלו הולכת ונעלמת ממנו. כלומר, כח התורה, שהיה צריך להכניע את היצה"ר, הכח הזה מתבטל. וזה שכתוב "וכל תורה, שאין מלאכה", היינו שלא מכוון, שהתורה יעשה את המלאכה, להפוך את הכלי קבלה שיהיו בעמ"נ להשפיע, "סופה בטלה". כלומר, הכח הזה מתבטל.

אולם יש להבין, למה תורה גוררת עוון. וכי לא די שהתורה מתבטלת, אלא גם גוררת עוון. היתכן. והקושיא מובא בהקדמה לתע"ס (אות ל"ט) וזה לשונו "צריכים ביאור, להבין, איך ובמה נעשית לו התורה הקדושה לסם המות. המעט הוא שמתייגע לריק ולבטלה, וכו', אלא עוד שהתורה והעבודה עצמה נהפכת לו לסם המות".

ושם (בהקדמה לתע"ס, אות ק"א) אומר "וזה שכתוב, שהקב"ה מסתיר את עצמו בתורה. כי ענין היסורים והצער, שהאדם משיג בשעת הסתר פנים, אינו דומה באדם, שיש בידו עבירות ומיעוט בתו"מ, לאדם, שהרבה בתורה ומעשים טובים. כי הרצון מוכשר ביותר לדון את קונו לכף זכות. מה שאם כן קשה לו ביותר לדון את קונו לכף זכות, שהרי לפי דעתו, אינו ראוי לעונשים קשים כל כך, וכו'". ובהאמור נבין, מדוע אומר "כל תורה, שאין עמה מלאכה, סופה בטילה וגוררת עוון. היות מצד אחד הוא רואה, שעוסק בתו"מ. ומדוע אין הקב"ה מתחשב עמו, כמו שהוא מבין, שמגיע לו. לכן יש כאן ב' דברים: א) שסופה בטילה, ב) שגם גוררת עוון, כנ"ל".

אי לזאת, צריך האדם טרם הלימוד להתבונן, על איזו מטרה הוא רוצה לקיים מצות לימוד התורה. כלומר, אם הוא עוסק בתורה מטעם התורה בעצמה, כדי לדעת את הדינים של מעשי המצות, איך לקיימם. או שלימוד התורה בעצמה, זהו כל כוונתו. ובשביל לדעת את ההלכות של מעשי מצות, זהו אצלו ענין אחר לגמרי. כלומר, שלומד תורה על ב' מטרות.

אולם גם בזמן שלומד תורה לשם לימוד תורה, גם כן יש להבחין על איזו כוונה הוא לומד. כלומר, לקיים מצות ה', כמו שכתוב "והגית בו יומם ולילה". או שלומד בכדי לקבל מאור התורה, היות שהוא צריך את מאור התורה, בכדי לבטל את הרע שבו. כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". נמצא, שהוא לומד תורה, בכדי להשיג את התבלין, כמו שאמרו חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב".

ובטח האדם צריך לכוון לפני לימוד התורה את הסיבה, שבשבילה הוא לומד עכשיו תורה. כי כל מעשה צריך להיות איזה מטרה, שהיא הסיבה, שעושה עתה המעשה. וזהו כמו שאמרו חז"ל "תפלה בלי כוונה, כגוף בלי נשמה". לכן מטרם שהוא הולך ללמוד תורה, הוא צריך להכין את הכוונה.

וכך אומר שם בהקדמה לתע"ס (אות י"ז) וזה לשונו "ולפיכך מתחייב הלומד בטרם הלימוד, להתחזק באמונת השי"ת, ובהשגחתו בשכר ועונש, וכו'. ובדרך הזה יזכה להנות מהמאור שבה, שגם אמונתו תתחזק ותתגדל בסגולת המאור הזה, וכו'. אפילו מי שיודע בעצמו, שעדיין לא זכה חס ושלום לאמונה, יש לו תקוה גם כן על ידי עסק התורה. כי אם ישים לבו ודעתו לזכות על ידה לאמונת השי"ת, כבר אין לך מצוה גדולה מזו, וכו'. ולא עוד, אלא שאין לו עצה אחרת מזו, וכו'". עד כאן לשונו.

נמצא לפי זה, שהאדם צריך להשתדל לעשות מאמץ גדול, מלפני שהולך ללמוד, בכדי שהלימוד שלו יעשה פירות ותוצאות טובות. כלומר, שהלימוד יביא לו את המאור התורה, שעל ידו תהיה היכולת להחזירו למוטב. שאז ע"י התורה הוא נעשה לתלמיד חכם. ומהו תלמיד חכם. אמר אמו"ר זצ"ל, תלמיד היינו שלומד מחכם. כלומר, שהקב"ה נקרא "חכם". והאדם, הלומד ממנו, הוא נקרא "תלמיד של חכם". ומה האדם צריך ללמוד מהקב"ה. הוא אמר, שהאדם צריך ללמוד מהקב"ה רק דבר אחד. כמו שידוע שהקב"ה

רצונו הוא רק להשפיע, כמו כן האדם גם כן צריך ללמוד ממנו להיות משפיע. זה נקרא "תלמיד חכם".

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (נדריס פ"א) וזה לשונו "ומפני מה אין מצויין תלמיד חכם לצאת תלמד חכם מבניהן. רבינא אומר, שאין מברכין בתורה תחילה". עד כאן לשונו. ולהבין המאמר הזה על דרך העבודה, כלומר, שהכל נהוג בגוף אחד, לכן יש לפרש השאלה, מדוע אין מצוין תלמיד חכם לצאת תלמיד חכם מבניהן.

ידוע ש"אב" ו"בן" נקרא "סיבה" ו"מסובב". כלומר, שהמצב הא' הוא הגורם למצב הב'. ולפי זה, כשהאדם לומד תורה, שזה נקרא "תלמיד חכם". ולמדנו "המאור שבה מחזירו למוטב". ומה זה "מוטב". זהו כמו שאמרו חז"ל, שאמר הקב"ה "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין, שהם מבטלין את היצה"ר". ובזמן שמבטלין את הרע, כי רע נקרא כידוע "הרצון לקבל לעצמו", ואז הוא נעשה "תלמיד חכם", כנ"ל לפי פירוש אאמו"ר זצ"ל.

לכן יהיה פירוש של השאלה "מפני אין מצויין תלמיד חכם", שהוא מצב הא' כנ"ל. "לצאת תלמיד חכם מבניהן". כלומר, שלא נולד מהם מצב הב', שהוא צריך להגיע להיות תלמיד של חכם כנ"ל, שיזכה, שכל מעשיו יהיו רק בעמ"נ להשפיע. הלא יש כלל "המאור שבה מחזירו". ואין אנו רואין, שהתלמיד חכם, תהיה להם היכולת, להוציא בנים תלמד חכם, כנ"ל.

ועל זה באה התשובה, שלא ברכו בתורה תחילה. וגם התשובה הזו קשה להבין. הלא אנו רואים, כל מי שהולך ללמוד, אומר ברכת התורה תחילה, לפני הלימוד. אם כן, מה יכולים לפרש, שהסיבה, שלא מולידים בנים תלמיד חכם, הוא שלא ברכו בתורה תחילה.

ויש לפרש, זה שכתוב "שלא ברכו בתורה תחילה". היות שאנו רואים, מי שהולך לעשות איזה קנין חשוב, שע"י הסחורה שהוא יקנה, יהיו לו רווחים גדולים, אז הידידים מברכים אותו, שיהיה לו הצלחה בהפעולה הזו. כלומר, שיהיה לו רווח גדול.

כמו כאן בעבודה. כשהאדם הולך ללמוד תורה, צריכה להיות נגד עיניו המטרה, כלומר הסיבה, שבשבילה הוא הולך ללמוד. בטח כדי שירוויח מהלימוד התורה, כי בלי רווחים אי אפשר לעבוד. לכן הוא צריך לדעת, שהמטרה, היינו הרווח, מה שהוא צריך להשיג מהתורה, הוא "המאור שבה, שמחזירו למוטב".

ובעבודה, כשמדברים בגוף אחד, נמצא שהוא צריך לברך את עצמו, שיצליח בלימודו, וירוויח הרבה מאור מהתורה, שהוא הולך ללמוד עכשיו. אחרת, כלומר אם הוא לא ברך תחילה לפני לימוד תורה, אין הוא זוכר את המטרה, מה שהוא צריך להוציא מהלימוד, שזה נקרא "בנים", שהבנים הוא תוצאה מהלימוד. כנ"ל, שהתורה הוא הסיבה, שהוא אב, והמאור, שמוציא מהתורה, הוא הבן.

ולפי זה צריך כל אחד ואחד לפני הלימוד לעשות חשבון לעצמו, מהי מטרת הלימוד, כלומר למה הוא נותן יגיעה בתורה. בטח אין לתת יגיעה בלי שכר. ובטח, כשהאדם לומד תורה, הוא מאמין "בנאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך" (אבות, פרק שני, כ"א). ולאיזה שכר הוא מכוון, הוא צריך לתת תשומת לב, בכדי שהשכר יהיה תמיד לנגד עיניו. כלומר, שיהיה לו בטחון ואמונה, שהקב"ה ישלם לו שכרו.

והשכר, שהוא מקוה שיקבל, זה צריך לתת כח לעבודה. היינו, שהשכר הוא חומרי דלק, שעליו מתבססת העבודה שלו. ובטח שככל שהשכר גדול ביותר, יש יותר כח עבודה. מה שאם כן אם השכר אינו חשוב כל כך, אין השכר הזה ראוי ומסוגל, שיתן לו כח לעבוד במסירות נפש. כלומר, שיבין, שהתורה כל כך חשובה, כמו שכתוב "כי הם חיינו ואורך ימינו". ובטח שאם האדם מרגיש כך, שזהו ממש תורת חיים, היה כל אדם לפי הרגשתו, היה נותן כל חייו, בכדי להשיג חיים.

אולם בכדי להרגיש את החיים שבתורה, האדם צריך להכנה דרבה, להכשיר את גופו, שיהא מסוגל להרגיש את החיים שבתורה. לכן אמרו חז"ל, שצריכים להתחיל בשלא לשמה, וע"י המאור התורה, שישגי בזמן שעדיין נמצא בשלא לשמה, זה יביאהו לשמה, כי המאור שבה מחזירו למוטב. ואז תהיה לו היכולת ללמוד לשמה, היינו לשם התורה, הנקראת "תורת חיים", משום שכבר ישיג את החיים שבתורה, כי המאור שבתורה יתן הכשרה להאדם, שתהיה לו היכולת להרגיש את החיים, הנמצא בתורה.

ובהקדמה לתע"ס (אות ל"ח) שואל שם "מדוע נקרא העסק בתורה ומצות על צד השלימות בשם **תורה לשמה**". וזה לשונו, הנה יש להבין את השם הזה של "תורה לשמה", למה מוגדרת העבודה השלימה הרצויה בשם הזה "לשמה", וכו'. כי לפי מובן הפשוט, שהעוסק בתו"מ, מחויב לכוון לבו לעשות נחת רוח ליוצרו ולא לשם טובת עצמו, היה צריך לכנות זה ולהגדירו בשם "תורה לשמו" ו"תורה לא לשמו", שפירושו "לשם שמים", וכו'. שהרי הלשון מוכיחה, שתורה לשמו, שפירושו לעשות נחת רוח ליוצרו, אינו מספיק עדיין, אלא שצריך עוד שיהיה העסק לשמה, שפירושו "לשם התורה". וכו'. כי נודע ששם התורה הוא "תורת חיים", כאמור כי **חיים** הם למוצאיהם, וכו', (משלי ד', כ"ב). וכהאמור, כי לא דבר ריק הוא מכם, כי הוא חייכם (דברים ל"ב, מ"ז), וכו'. וכיון שכן, הרי פירושה של "תורה לשמה", אשר העסק בתורה ומצוות מביא לו חיים ואריכת ימים, כי אז התורה היא כשמה, וכו'. עד כאן לשונו.

ובהאמור משמע, כי לאחר שהאדם כבר בא לדרגת להשפיע נחת רוח ליוצרו, כי זה הוא נקרא, שהוא עוסק בתו"מ לשמו יתברך, אז מתחילה מדרגה שניה, שהוא עוסק בתורה ומצות לשמה, היינו לשם התורה, ששם התורה היא תורת חיים.

ובכדי שהאדם יוכל להגיע לדרגת לעשות הכל לשם שמים, הנקרא "תורה לשמו", כנ"ל, לזה צריכים מאור התורה, שהמאור הזה מחזירו למוטב. כלומר, שתהיה לו היכולת לצאת מאהבה עצמית, ולעשות הכל לשמו יתברך. שרק מאור הזה יכול לעזור לו, כמו שאמרו

חז"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". כלומר, לאחר שזכה למאור התורה, הוא יכול לזכות לתורה עצמה, הנקראת "תורת חיים", כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל "אם יאמר לך אדם, חכמה בגויים, תאמין. יש תורה בגויים, אל תאמין" (איכ"ר ב', י"ז). היות בזמן שהאדם לומד תורה, יש להבחין בה ב' דברים:

(א) החכמה והשכל, שיש בה, שזה נקרא "לבוש של תורה".

(ב) מי שמלובש בהלבושי תורה.

ואנו צריכים להאמין בדברי הזה"ק, שכל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה. כלומר, שהבורא יתברך מלובש במלבושי תורה. לכן יש להבחין בתורה שני דברים:

(א) הלבוש,

(ב) הלוּבש.

וזהו כמו שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף ס"ו) וזה לשונו "אבל קוב"ה הוא סוד אור אין סוף, המלובש באור התורה, שיש בתר"ך מצות הנ"ל". שזה סוד שאמרו חז"ל "כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה". פירוש, שהקב"ה מהכולל והתר"ך שמות הם פרטים וחלקים.

ובהאמור יוצא, שמי שיש לו אמונה בה', הוא יכול להאמין, שהנותן התורה הוא מלובש בהתורה. מה שאין כן גוי, שאין לו אמונה בהקב"ה, איך הוא יכול ללמוד תורה. הלא אין הוא מאמין בנותן התורה. והוא יכול ללמוד מהתורה רק מהלבוש לבד, ולא מן הלוּבש, כנ"ל, היות שאין לו אמונה. והלבוש החיצון של התורה נקרא בחינת "חכמה ולא תורה", **כי תורה היא דוקא בזמן שהוא מחובר עם נותן התורה.**

ובזה מובן מה שאמרו חז"ל "אם יאמר לך אדם, חכמה בגויים, תאמין". משום שהלבוש בלי הלוּבש הם יכולים ללמוד, שזה נקרא "רק חכמה", שאין לו שום שייכות לנותן התורה. מה שאין כן "אם יאמר לך אדם, יש תורה בגויים, אל תאמין. כנ"ל, היות שאין להם שום שייכות להנותן התורה".

והיות עיקר העבודה שלנו היא להגיע לידי דביקות ה', כמו שכתוב "ולדבקה בו", יוצא **שהתורה הוא אמצעי להגיע להדבק בו יתברך**. כלומר, בעת לימוד התורה צריך להיות הכוונה, שנזכה להתחבר עם הלוּבש. וזהו ע"י אמצעית הלוּבש, שהוא התורה, שהקב"ה מלובש בה, כנ"ל.

ובהאמור הנ"ל של "חכמה בגויים תאמין. יש תורה בגויים, אל תאמין", וכשנפרש זה

על דרך העבודה, צריכים לדעת, שענין "גויים" ו"ישראלים" נמצא בגוף אחד. כלומר, שמטרים שהאדם זוכה לבחינת אמונה, הוא עדיין נקרא "גוי". ורק לאחר שזכה לבחינת אמונה, אז הוא נקרא "ישראלי".

אמנם, אם האדם רוצה ללכת בדרך להגיע לאמונה שלימה, **הגם שעדיין לא זכה לאמונה שלימה**, גם הוא כבר נקרא בחינת "ישראלי". והוא על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל על "יהיב חכמתא לחכימין". ושאל, הלא "יהיב חכמתא לטיפשים" היה צריך לומר. ואמר, האדם, שהוא מבקש חכמה, כבר נקרא "חכם", כי כל אדם נבחן על המטרה שלו. כלומר, למה שהוא מצפה להגיע, על שם זה האדם נקרא. לפי זה יש לפרש, שכל אלה אנשים הרוצים להגיע לאמונה שלימה, כבר נקראים "ישראלים".

לכן אם אין בתחילת לימודו, שהאדם הולך ללמוד, שרוצה ע"י זה להגיע לבחינת "אמונה שלימה". שזה יכול להשיג ע"י המאור שבתורה, כנ"ל, בזה שהוא רוצה להתדבק בהלובש, שהוא מלובש בהתורה. שהוא נותן את מאור התורה, ולא אחר. נמצא, שהוא לומד תורה, שהם לבושי של הקב"ה. ועל ידם הוא רוצה להגיע לאמונה שלימה, להתדבק בהלובש, שהוא הנותן התורה.

ויש כבר כאן יחוד של ג' בחינות :

(א) **אורייתא**, שהם לבושי הקב"ה,

(ב) **קוב"ה**, שהוא מלובש בהתורה,

(ג) **ישראל**, האדם, הלומד תורה על הכוונה הנ"ל.

וזה נקרא "יחוד", הנקרא "אורייתא וקב"ה וישראל חד הוא". והגם שזה"ק מדבר לאלה אנשים שכבר זכו לבחינת "שמותיו של הקב"ה", שזה נקרא, שכבר זכו לבחינת "תפלין של יד", הנקרא "אמונה", ול"תפילין של ראש", הנקרא "תורה", אבל כנ"ל, אלו שהולכים בדרך להגיע לבחינת תורה ואמונה, מקבלים גם כן בבחינת מקיף מיחוד הזה.

ובהאמור נבין את מה שכתוב "חכמה בגויים תאמין". כלומר, אם האדם אינו מכוון, שע"י לימוד התורה הוא יכול להגיע לבחינת אמונה בה', אם כן אין לו שום שייכות לתורה. כי תורה נקראת הלבוש עם הלובש ביחד, שהוא התורה ביחד עם נותן התורה.

והגם שעדיין לא מרגיש את נותן התורה, מכל מקום **מטרת הלימוד התורה, הוא בכדי להגיע להרגיש את הנותן התורה**. ואם האדם אינו שם לפניו את המטרה, שהוא להגיע להנותן התורה, הוא בחינת "גוי", כלומר שאין לו צורך לאמונה. דהיינו, שיהיה לו צורך לעשות עצות להגיע לבחינת אמונה. לכן הוא נקרא עדיין "גוי" ולא בחינת "ישראלי". לכן על חכמה, תאמין לו, שיש לו. כלומר, רק הלבוש בלי צורך להלובש. וזה שכתוב "יש תורה בגויים, אל תאמין", כנ"ל, כי אין לו שייכות לתורה.

אולם ענין "תאמין" או "לא תאמין" גם כן אין אומרים לגבי שני גופים. אלא "תאמין" ו"לא תאמין" הכוונה על האדם עצמו, שהאדם בעצמו צריך לתת תשומת לב, אם יש לו תורה או חס ושלום אין לו תורה. היות שהאדם מתייגע עצמו ונתן כוחות, בודאי הכוונה בכדי לזכות לתורה. והאדם חושב, שגם בלי הכוונה "להגיע לבחינת אמונה שלימה" הוא יכול לזכות לתורה. על זה אמרו חז"ל, שהאדם צריך לדעת, שאי אפשר לזכות לבחינת תורה בלי אמונה שלימה.

לכן האדם צריך לתת תשומת לב לפני הלימוד התורה, שיתן חשבון לעצמו, על איזה מטרה הוא נותן את יגיעתו בלימוד התורה. כלומר, מהו רוצה להשיג ע"י לימוד התורה. בטח כשהאדם נותן יגיעה, הוא מסיבת שחסר לו משהו. וע"י היגיעה שהוא נותן, אז יתנו לו מה שהוא חושב שחסר לו, וימלאו את חסרונו תמורת היגיעה. והאדם צריך להאמין, כמו שכתוב "יגעתי ומצאתי".

ומשום זה יש לפעמים, שהאדם מבין, שחסר לו ידיעת התורה. לכן כל מחשבתו הוא לזכות לידיעות התורה. וכנ"ל, שזהו בחינת לבושו של הקב"ה. והוא מרגיש שחסר לו רק הלבושים החיצוניים של התורה. וזה נקרא בחינת "חכמה" כנ"ל.

מה שאם כן "תורה" נקרא, שהוא נצרך להלובש, שמלובש בהתורה. כלומר, שעדיין חסר לו אמונה שלימה בה', והוא מרגיש שיש לו רע בלבו, והוא רוצה לזכות לבחינת מוחא וליבא, שיהיו הכל לשם שמים.

והיות שחז"ל אמרו "אמר הקב"ה, בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין, משום שהמאור שבה מחזירו למוטב", נמצא, שהוא צריך את התורה בתור אמצעי, שעל ידי התורה הוא יזכה לאמונה שלימה בהקב"ה. ואח"כ יזכה ע"י התורה לבחינת תורה, הנקרא "תורת חיים", כנ"ל, משום שזוכה להלובש ביחד עם הלבוש. כלומר, שהוא זוכה להלבושים, הנקרא "תורה", ביחד עם הלבוש, הנקרא "קוב"ה". וכמו שאומר הזה"ק "אורייתא וקוב"ה וישראל חד איהו".

וזה שכתוב (מד"ר תרומה פל"ג), וזה לשונו "ויקחו לי תרומה. ויש לך מקח, שמי שמכרו, נמכר עמו. אמר הקב"ה לישראל, מכרתי לכם תורתי. כביכול, נמכרתי עמה. שנאמר, ויקחו לי תרומה".

בהנ"ל יש לפרש דברי המדרש במה שאמר "כביכול, נמכרתי עמה". היות שהתורה היא בחינת "אורייתא, וישראל, וקוב"ה חד הוא", משום שהתורה הוא הלבוש של הקב"ה. והאדם צריך להגיע לזכות ע"י התורה להלובש, שזה נקרא "להדבק בה". נמצא, שצריכים לזכות לבי דברים, כלומר, להתורה ולהקב"ה. וזה שכתוב "כביכול, נמכרתי עמה". לכן יש כאן השלימות של ג' דברים :

(ב) הקב"ה,

(ג) התורה.

וכמו שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף ס"ד) "אולם מה האדם יכול לעשות, בכדי לבוא לידי הרגשת צורך לבחינת תורה, שבה מלוּבש הקב"ה. כנ"ל בדברי חז"ל, שאמר הקב"ה לישראל "מכרתי לכם תורתי. כביכול, נמכרתי עמה. שזהו, ויש לך מקח, שמי שמכרו, נמכר עמו".

משמע מכאן, שהקב"ה רוצה, שבעת שהאדם לוקח את התורה, שיקח עמו כביכול את הקב"ה. אבל האדם אינו מרגיש זאת, שיהא נצרך לזה. ובעיקר האדם נמשך אחר רוב העולם. והיות כשמתחילים ללמוד לנשים ולקטנים וכלל עמי הארץ, אומר הרמב"ם, שצריכים להתחיל בשלא לשמה. ובדרך כלל נמשכים כולם אחרי ההתחלה, כלומר מה שנתנו להם לדעת את הסיבה שצריכים לתורה, הן סיבות של שלא לשמה, ולא מטעם "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין". וממילא רוב העולם בכלל לא מבינים, שיש ענין שכן, הנקרא "דביקות ה'".

לכן דעת הרבים שולטים על האדם, שהוא לא צריך את לימוד התורה, בכדי שע"י זה תהיה בידו היכולת להגיע להכוונה אמיתית. כלומר שע"י התורה יהיה בידו לכוון בעמ"נ להשפיע ולא לתועלת עצמו. שזה יביא לו בחינת דביקות להדבק בה'. שבשבילה, כלומר בכדי לתקן את הנבראים, שיבואו לידי דביקות, נעשה ריבוי עולמות, ופרצופים, ורבוי נשמות.

והכל בכדי לתקן את הבריאה, המכונה "רצון לקבל". שע"י הקבלה נתרחה הבריאה מהבורא. וע"י אלו התיקונים שנעשו, תהיה היכולת לתקן הכל, שיהיה בעמ"נ להשפיע. ובזמן שכל הכלי קבלה הכוללים יותקן בעמ"נ להשפיע, אז יהיה גמר התיקון.

וזה נקרא "שלימות פעולותיו", כמו שאמר האר"י הקדוש (תע"ס חלק א' דף ג') וזה לשונו "כאשר עלה ברצונו הפשוט לברוא העולמות ולהאציל הנאצלים, להוציא לאור שלימות פעולותיו, ושמותיו, וכנויו, אשר זאת היה סיבת בריאת העולמות, והנה אז צמצום את עצמו אין סוף, הנה כבר היה מקום, שיוכלו להיות שם הנאצלים". ושם (בדף ז') מפרש באור פנימי וזה לשונו "ונמצא לפי המבואר, שכל עיקר סיבת הצמצום היתה רק לסיבת החשק לצורה החדשה של הקבלה בעמ"נ להשפיע, העתידה להגלות ע"י בריאת העולמות".

ובהאמור אנו רואים, שכל עיקר בריאת העולמות והנשמות הכל היה על כוונה אחת, שהיא **לתקן הכל שיהיה בעמ"נ להשפיע**, שזה נקרא "דביקות השתוות הצורה". ועל התורה אמר הקב"ה "בראתי יצה"ר, בראתי תבלין". כלומר, שאחר שהאדם קבל את התורה בבחינת "תבלין", אז יהיה יצה"ר מתוקן בעמ"נ להשפיע, כמו שכתוב בזה"ק

”עתיד מלאך המות להיות מלאך קדוש”.

את כל העיקר הזה, האדם אינו מסוגל להסתכל, מטעם שהוא נמשך אחרי הרבים, הנקראים ”כלל ישראל”. וכנ”ל, שתחילת החינוך קבל כל אחד בבחינת **שלא לשמה**. כלומר, שהעסק בתורה ומצות הוא בכדי לקבל שכר בכלים דתועלת עצמו. ו**בלשמה**, אסור לגלות בתחילת כניסת האדם בקיום תו”מ, כנ”ל בדברי הרמב”ם.

וזה גורם להאדם, שיבין מצד שכלו, שכל מה שהוא צריך ללמוד תורה, הוא בכדי שידע את הדינים, איך לקיים את המצות, כמו שאמרו חז”ל ”אין עם הארץ חסיד”. והגם שלומדים תורה אפילו מה שלא נוגע מצות מעשיות, אבל הלימוד בחלק התורה הזה הוא לומד מטעם ”מצות לימוד התורה”, כמו שכתוב ”והגית בו יומם ולילה”. כלומר, שלומד מטעם מצוה, כשאר מצות.

אולם לגבי זה שאמרו חז”ל כנ”ל, ”ויש לך מקח, שמי שמכרו, נמכר עמו”, שאמר הקב”ה לישראל ”מכרתי לכם תורת, כביכול נמכר עמו”. לזה אין להאדם שום שייכות. כי מה יתן לו הידיעה הזו, אם הוא יאמין שהקב”ה נמצא מלובש בהתורה. וכי מי שלוקח את התורה, הוא צריך לדעת, שהקב”ה נמצא מלובש בהתורה, וצריך לזכות לדביקות הקב”ה המלובש בה.

וזהו מטעם, שכל עבודתו הוא על הכוונה דשלא לשמה. וכל מה שהוא מקווה, הוא רק לקיים תורה ומצות על הכוונה דתועלת עצמו. וממילא אין לו שום שייכות למי שמלובש בהתורה, אלא מספיק לו רק דבר אחד: כפי מה שיש לו האמונה בשכר ועונש, בשיעור הזה תלויה עבודתו בקיום תורה ומצות. היות שהוא לא מסתכל על שום דבר, רק על השכר, אבל בעצם התורה ומצות, מה שהוא עושה, לא מעניין אותו.

מה שאם כן אם האדם רוצה לעבוד ולקיים תורה ומצות בלי שום שכר, רק מטעם שהוא רוצה לשמש את המלך, אז הוא כבר זקוק לדעת גדלות המלך. כי שיעור עבודתו תלוי בשיעור שהוא מאמין בגדלות המלך, כי רק גדלות וחשיבות המלך נותן לו חומרי דלק לעבודה.

וזהו כמו שכתוב בזה”ק על פסוק ”נודע בשערים בעלה”. פירוש, כל אחד ואחד לפום מה דמשער בלביה. משמיענו בזה, שכפי מה שהאדם משער בלביה גדלות וחשיבות ה’, בשיעור זה הוא מוסר עצמו לשמש את המלך.

ומשום זה, אנשים מסוג זה שרוצים לעבוד רק בעמ”נ להשפיע, וכל הסיבה שמחייבת אותם לעסוק בתו”מ, הוא רק מטעם חשיבות וגדלות ה’, כמו שכתוב בזה”ק ”דעיקרא דיראה הוא לעבוד בגין דאיהו רב ושליט”, אנשים האלו, כשמאמינים שהקב”ה הוא מלובש בהתורה, ומאמינים במה, ”שאמר הקב”ה לישראל, מכרתי לכם תורת, כביכול נמכר עמו”, כשהם לומדים תורה, הם רוצים להוציא את מאור התורה, שהוא מחזירו למוטב. וזה שאמרו חז”ל ”הבא לטהר ע”י התורה, מסייעין אותו”, היות שהקב”ה מלובש

ובהאמור יש לפרש, מה שאנו אומרים ("אהבת עולם", שלפני קריאת שמע) "והאר עינינו בתורתך". ולכאורה הלשון "והאר עינינו" שייך לומר במקום חושך והסתר, אבל בתורה היה צריך לומר "ותן להבין את תורתך". ומהו הלשון "והאר".

ובהנ"ל יש לפרש, היות שיש להבחין בהתורה את לבושי תורה, מה שהקב"ה מלובש בהם, וזה מוסתר מאתנו, כי אנו רואים רק הלבושים, ולא הלוּבש, לכן אנו מבקשים מה', שיאיר עינינו, שנזכה לראות ולהרגיש את הקב"ה, שהוא מלובש בהתורה. וזה שכתוב "והאר עינינו", שנראה שאתה מלובש בתורתך.

וכמו כן יש להבין מה שאומר בזה"ק על הכתוב "ומשחרי ימצאוננו". שאלו על זה, היכן מוצאים את השי"ת. ואמרו, שאין מוצאים אותו יתברך אלא בתורה. וכן אמרו על הכתוב, "אכן אתה אל מסתתר", אשר הקב"ה מסתיר את עצמו בתורה הקדושה.

מובא בהקדמה לתע"ס (אות מ"א) וזהו כנ"ל, במה שאמרו חז"ל "ויש לך מקח, שמי שמכרו, נמכר עמו". זאת אומרת, שהקב"ה מלובש בהתורה. רק מה, שעל האדם לחפש אותו, ולמצוא אותו, היות שהוא הסתיר עצמו בתורה, כל זמן שאין הלומדי תורה ראויים לכך. ועל ידי היגיעה והתפלה מוצאים אותו.

ועל זה אמרו "יגעתי ומצאתי". והשאלה היא, ידוע, איזו שייכות יש יגיעה למציאה בתורה. אלא כנ"ל, שעל ידי היגיעה מוצאים את הקב"ה, איך שהוא מלובש בהתורה. זאת אומרת, שאל יאמר אדם, הלא למדתי תורה הרבה, ואין אני מוצא את הקב"ה, איך שהוא מלובש בתורה. אלא שצריכים לחפש אותו ולא להתייאש. אלא להאמין, כמו שכתוב "ומשחרי ימצאוננו". היות שענין ההסתר הוא תיקון, שאל ישיגו אותו מטרם שיהיה לאדם כלים דהשפעה, שזה נקרא "השתוות הצורה ודביקות בה".

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (נדרים פ"א) "הזהרו בבני עניים, שמהם תצא תורה". שנאמר "יזל מים מדליו", שמהם תצא תורה. ולכאורה משמע, שדוקא מבני עניים תצא תורה, מה שאם כן מבני עשירים לא. היתכן לומר כך.

והנה על דרך העבודה יש לפרש "עניים", כמו שאמרו חז"ל (נדרים מ"א) "אין עני אלא בדעת". ומשום זה, כשהאדם לומד תורה ורוצה להגיע לבחינת תורה כנ"ל, כלומר לבחינת "והאר עינינו בתורתך", כנ"ל, שענינו הוא לדבק בה', המלובש בתורה, ש"תורתך" הכוונה על הקב"ה המלובש בה.

והוא רואה עד כמה שהשקיע עבודה ויגיעה, בכדי למצוא את ה' בהתורה, אבל אינו מוצא אותו. הגם שכתוב "וכל משחרי ימצאוננו". אבל הוא רואה, שהוא עני בדעת. והוא רוצה לקיים מה שכתוב "דע אלקי אביך ועבדהו". וכמו כן כתוב "גם נפש בלי דעת לא טוב". אבל הוא רחוק מזה. שכל פעם הוא רואה, שאין שום אפשרות למוצאו בהתורה.

וזה נקרא "עני בדעת".

והאדם מבין אז, שענין זה, למצוא את הקב"ה בתורה, זה לא בשבילו נאמר. היות שהוא חושב, שכבר חפש אותו בתורה, ולא העלה בידו שום דבר. ורוצה לברוח מהמערכה.

לכן באו חז"ל ואמרו "הזהרו בבני עניים, שמהם תצא תורה". והטעם הוא, לפי הכלל "אין מילוי בלי חסרון, אין גדלות בלי קטנות". שפירושו, שאם רוצים לתת משהו לאדם, והנותן מפחד, שאם יתן לו, תיכף על המקום, בזמן שהמקבל מבקש ממנו, אז המקבל לא ידע להעריך את הנתונה, והוא בטח יאבד זה, או שיהיה אנשים שיקחו ממנו את הדבר.

והיות שהנותן יודע את החשיבות שבהדבר, לכן הוא לא רוצה שהמקבל יקלקל אותה. ולכן הוא לא נותן לו את דבר, מה שהוא מבקש ממנו, תיכף על המקום. אלא הוא רוצה שהמקבל יבקש ממנו הרבה פעמים. כלומר, **שע"י הביקוש מתרקם אצל המקבל צורך להדבר**. אחרת הוא מוכרח להפסיק מלבקש.

ובזמן שהוא לא אז ממנו מלבקש, זה אי אפשר להיות, רק באופן, שבכל פעם ופעם הוא מוכרח להבין את הנחיצות שבהדבר. זאת אומרת, אם הוא רוצה לבקש ממנו עוד הפעם, שהנותן יתן לו, מוכרח האדם לתת מחשבה, אם באמת חסר לו את הדבר. שרק אז יש לו כח לבקש עוד הפעם, לאחר שכבר ביקש ולא קבל מענה על שאלתו.

וזהו מטעם, שאין אדם יכול לבקש בקשות ממי שאינו מתעניין בבקשותיו. אולם היות שהדבר שהוא מבקש, הוא דבר נחוץ, שזהו ענין, שכל החיים תלוי בזה, לכן הנחיצות שבדבר אינו נותנת לו מנוחה. והוא הולך אפילו למעלה מהדעת, לבקש כל פעם, עוד הפעם. היות שאין לו לאן ללכת. כי בלי דבר זה, שהוא מבין שזהו החיים שלו, הוא אומר, שכל החיים הוא בשבילו דבר מיותר, היות שהוא בא לידי הרגשה, שבשביל שאר דברים אין כדאי לחיות.

ונמצא, שאין ברירה, היות שאין לו סיפוק בחיים שלו. זאת אומרת, היות שיש כלל, שאין האדם יכול לחיות בלי פרנסה, מטעם שהבורא ברא את הנבראים על הכוונה שיהנו, שזה מכונה "רצונו יתברך הוא להטיב לנבראיו". ומהג' דברים, שהאדם יכול לקבל פרנסה, שיפרנס הגוף, שיהיה שבע רצון, הנקראים "הקנאה", "התאוה", "הכבוד" - זה לא מספק אותו.

לכן האדם מוכרח לחפש רוחניות, אם הוא יהודי מאמין שע"י דביקות בה' ובתורתו יכולים כן להשיג פרנסה, שיפרנס את הגוף, שתהיה לו היכולת לומר בפה מלא "ברוך שאמר והיה העולם", היות שהוא נהנה מזה, שיזכה לדביקות ה', כמו שכתוב "ואתם, הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום", שאז יזכה לחיים אמיתיים.

וזה נותן לו כח לא להתייאש, מלבקש מה', שיקרב אותו, ושיפקח עיניו בתורה. וכמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות פ"ג) וזה לשונו "והנה מדרגה ראשונה של גילוי הפנים, אין

זו באה לאדם, אלא ע"י ישועתו יתברך, שזוכה בפקיחת עינים בתורה הקדושה, בהשגה נפלאה, ונעשה כמעין המתגבר.

אבל זה תלוי לפי האמונה, שהוא מאמין, שה' הוא שומע תפלה. ויכול להצדיק את ההשגחה, ואומר את מה שהוא חושב, מדוע הוא לא קבל את מבוקשו, אין זה מטעם שאין הקב"ה שם לב לתפלותיו, אלא הוא מאמין, שהקב"ה עומד ומחכה לתפלותיו, וקובץ אותם על דרך "פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול".

כלומר, היות שידוע, שאם נותנים דבר חשוב לאדם, והוא אינו יודע את ערכה, ויש אנשים שהם כן יודעים את החשיבות שבדבר, הדבר הזה עובר לאלו אנשים, או ע"י גניבה או ע"י אבידה, שהאדם אינו יודע לשמור אותה, ויש אנשים שידועים את ערכה, והם גונבים, ומוצאים, ולא מחזירים לבעליהם.

וידוע שיש כנגד הקדושה ס"א, שהם כן יודעים מהו ערך של רוחניות. לכן צריך להיות שמירה על זה שלא יגיע לרשותם. וזהו הסיבה, שאין הקב"ה נותן לו את מבוקשו, אלא עומד ומחכה, שע"י זה שהוא מתגבר כל פעם עם בחינת אמונה למעלה מהדעת, לבקש מהקב"ה שיעזור לו, שיזכה לפקיחת עינים בתורה.

והוא מאמין באמונת חכמים, במה שהם אומרו, שע"י העבודה באמונה, זוהי הסגולה הכי טובה לזכות לחשיבת המטרה, שהוא דביקות בה'. ובזמן שהקב"ה יודע, שהוא כבר יודע לשמור את מתנת המלך, בודאי הקב"ה יעזור לו, ויקבל את תפלתו, מה שהוא מבקש, שה' יפתח עיניו, ויזכה לפקיחת עינים בתורה. והוא בודאי יתן לו.

וזה שכתוב "הזהרו בבני עניים". כלומר, שאל לזלזל במצב, שהוא מרגיש, שהוא עני בדעת, שעדיין לא זכה לפקיחת עינים בתורה, ועוד לא זכה "שהמאור שבה מחזירו למוטב". "היות שמהם תצא תורה". פירוש, שיש להאמין, שע"י זה שהוא מרגיש, איך שהוא עני בדעת, וכל פעם ופעם הוא מוכרח להתגבר מחדש, עליו להאמין, שזה בא לו מהקב"ה, הירידות האלו, שע"י זה יקבל כלים וצורך, איך להחשיב את מתנת ה' מפני החיצונים. כלומר, שלא יפול הכל לכלים דקבלה, שהכלים האלו שייכים לקליפות. ועל ידי ההתגברות באמונה, שיאמין, שה' הוא שומע תפלה, וכל תפלה ותפלה שהוא מבקש מה', ה' מצרף אותה לחשבון גדול, עד שהאדם ידע את חשיבות שבדבר.

וזה שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף מ"ט) וזה לשונו "ולכן נקראת קליפה זו "פרעה", אותיות "פה רע". ובגלות מצרים היתה שליטה "לפה רע", הנ"ל, והיו חוזרים לסורם. ולכן אף על פי שזכו לאיזה הארה מט' ראשונות, אבל היא לא יכולה להיות נבלעת בגוף, מפני ש"פה רע", שהוא הלעומת דפה דקדושה, דהיינו העורף, היה מפסיק השפע היורד מן הראש, ויונק ומוצץ כל השפע, שהתחיל לרדת בשביל ישראל".

ובהאמור יוצא, שיש בתורה להבחין כמה בחינות :

א) שלומד תורה בכדי לדעת את הדינים, בכדי לדעת איך לקיים מצות התורה.

ב) שלומד תורה בכדי לקיים מצות לימוד התורה. כמו שכתוב (יהושע א') "לא ימוש ספר התורה הזה מפידך, והגית בו יום ולילה". ופרש"י "והגית בו" והתבוננת בו, כל הגיון שבתורה בלב, כדאמר "והגיון לבי לפנים".

ג) שלומד תורה בכדי לזכות למאור התורה. וזה שכתוב "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין, משום שהמאור שבה מחזירו למוטב". שע"י זה יזכה לאמונה ולהידבק בה'. ואז נכנס לבחינת "ישראל", היות שכבר מאמין בה' באמונה שלימה.

ד) לאחר שכבר זכה לבחינת אמונה, אז הוא זוכה לבחינת "תורה, מבחינת שמותיו של הקב"ה", שזה נקרא בזה"ק בחינת "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא". שאז הוא זוכה לבחינת מטרת הבריאה, שהוא להטיב לנבראיו, שהנבראים מקבלים מבחינה זו את מה שהקב"ה רוצה לתת להנבראים.

ובמה שפרש"י על הכתוב "והגית בו יומם ולילה", ואומר "והתבוננת בו. כל הגיון שבתורה בלב", יש להבין למה הוא מתכוון לומר שהגיון הוא בלב. הלא כשלומדים תורה הוא במוח וראש ולא בלב. אם כן מה משמיענו בזה אומר "כל הגיון שבתורה הוא בלב".

ויש לפרש, שאין כאן הכוונה על בחינת תורה דוקא למה שנוגע להלכות, שלומד כדי לדעת את הדינים, איך לעשות את המצות. אלא הוא רוצה לומר, שהתורה גם כוללת את ב' בחינות אחרונות, הנ"ל:

א) מה שלומד, בכדי לקבל מאור התורה,

ב) מה שזוכה אח"כ לבחינת תורה, הנקראת "שמותיו של הקב"ה".

את ב' אלה שייכים דוקא להלב, כמו שאומר הר"א עזרא ז"ל (מובא בהקדמה לספר פנים מסבירות אות י') וזה לשונו " **דע כי כל מצות הכתובות בתורה, או המקובלות שתקנו האבות, אף על פי שרובם הם במעשה או בפה, הכל הם לתקן הלב.** כי כל לבבות דורש ה', וכל יצר מחשבות מבין. וכתוב, "לישרים בלבותם", והיפך זה, "לב חורש מחשבות און", **ודע, כי התורה לא נתנה אלא לאנשי לבב.**"

ויש לפרש את דברי רש"י, כמו שאומר הר"א עזרא ז"ל. ובהאמור יש להבחין בד' בחינות הנ"ל, שב' אחרונות שייכים לעבודת הפרט, וב' בחינות הראשונות שייכים להכלל. וזהו כמו שאומר הרמב"ם ז"ל "כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט. ומרגילין אותן בנחת, עד ששיגוהו ויעבדוהו מאהבה".

רואים אנו מדברי הרמב"ם ז"ל, שהתחלת עבודת הכלל מתחיל משלא לשמה, אלא כדי לקבל שכר. ולכן צריכים ללמוד תורה בכדי לדעת את הדינים, איך לקיים את המצות. וזהו בחינה א' הנ"ל. וכמו כן לימוד התורה שלו, הוא כדי לדעת עם המות, מה שכתוב שמה, שע"י מצות למוד התורה הוא יקבל שכר. וזהו בחינה ב' הנ"ל. וב' אלו אין להם שייכות לעבודת הלב, כנ"ל בדברי הר"א עזרא ז"ל.

מה שאם כן ב' בחינות אחרונות הנ"ל כבר שייכות להלב, משום שהן שייכות לבחינת לשמה. כי בזמן שהוא רוצה ללכת בדרך של לשמה, מגלים לו, כדברי הרמב"ם, הנ"ל, כי מה שאמרנו לך מקודם, שאתה צריך ללמוד "שלא לשמה אלא בכדי לקבל שכר", הוא מטעם, שאין האדם מסוגל מצד הלידה והטבע לעבוד לשם שמים, אלא רק לתועלת עצמו. לכן אומרים לך עכשיו, שאתה צריך לדעת, שעיקר העבודה שלנו היא לשמה. אבל איך מגיעים לזה, העצה היא "מתוך שלא לשמה באים לשמה, מטעם המאור שבה מחזירו למוטב".

ונשאלת השאלה, מה הוא הרע שצריכים לתקנו, שיהיה טוב. אומרים לנו, שזה, מה שאין האדם יכול לעשות משהו לשם שמים. ורק ע"י מאור התורה יתקן הלב, **שהלב נקרא רצון**. ומצד הטבע הוא רצון אך לקבל. ואיך האדם יכול ללכת נגד הטבע.

לכן אמר הקב"ה "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". נמצא, **שהוא לומד תורה לא בשביל המוח, להבין. אלא זה שלומד להבין, הוא כדי להגיע לדביקות עם הקב"ה, המלוּבש בתורה, שזה שייך להלב**. וע"י המאור שיקבל, הוא מחזירו למוטב. כלומר, שהרצון לקבל לתועלת עצמו יכול לקבל כח מלמעלה, שיהא בידו לעשות מעשים לשם שמים.

נמצא, בעת שהוא רוצה להכנס לעבודה דלשמה, שזה שייך לעבודת הפרט כנ"ל, אז מגלים לו, שענין לימוד "שלא לשמה" אין זה סוף פסוק, כמו שהוא חשב מתחילה, כשהתחילו ללמוד עמו. אלא בהלימוד של "שלא לשמה" צריכים לכוון, שזה יביא לו ללמוד "לשמה". לכן, לאחר שלמד על הכוונה להגיע לשם שמים, ע"י זה שקבל מאור התורה, אז הוא מגיע לבחינה ד' שיש בלימוד התורה, כנ"ל, הנקרא "תורת חיים".

וזה שכתוב (אבות, פרק שישי) "רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ומגלין לו רזי תורה". זאת אומרת, שאז הוא זוכה לבחינת "תורה, שהיא שמותיו של הקב"ה", הנקרא בלשון הזה"ק כנ"ל "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

ובהאמור יש להבחין ב' בחינות בהתורה, שהם שייכות להלב:

(א) בחינת **מאור התורה**, שזה שייך לקביעת אמונה בלב, שזה ענין "המאור שבה מחזירו למוטב".

(ב) בחינת **תורה**, השייכת ללב. כמו שכתוב (תצוה, ראשון) "ואתה תדבר אל כל חכמי

לב, אשר מלאתיו רוח חכמה", שזה נקרא בלשון הזה"ק "דמאן דלא ידע אורחין שמאריה וצוויון דמאריה, איך יעבוד ליה".

וכמו שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף ס"ו) וזה לשונו "על כן מוטב שתאחוז את המטרה להשתוקק לציויא דמאריה, דמאן דלא ידע אורחין דמאריה וצוויון דמאריה, שהם רזין דאורייתא, איך יעבוד ליה".

ובהאמור, שענין "תורה ומלאכה" הכוונה שלומד תורה בכדי שהתורה יביא לו את המאור התורה, שע"י זה תהיה לו היכולת להפוך את הכלי דקבלה, שיהיו בעמ"נ להשפיע, שעם הכלים האלו הוא יזכה לדביקות ה', הנקרא שלומד תורה לשמה.

ובזה יכולים לפרש מה שאמרו חז"ל (קדושין מ') "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה". שבזמן שהאדם לומד תורה, בכדי להגיע למעשה, שפירושו "מעשה של עשיית הכלי דהשפעה". והיות שאין האדם מסוגל מצד עצמו לעשות מעשה זו, מסיבת הרע שבלבו, ובזמן שהקב"ה רואה, שיש להאדם השתוקקות גדולה למעשה זה, אז הקב"ה נותן לו מאור התורה, שזה מחזירו למוטב. וזה שכתוב "הקב"ה מצרפה למעשה". כלומר, עושה עכשיו את הפעולה, ע"י זה שנותן לו את מאור התורה, יוצא בחינת מעשה.

ולפי זה אנו רואים, שבאמת מצד האדם לא היה יותר ממחשבה טובה. כלומר, הוא חושב לדבר טוב, שהוא כלים דהשפעה. אבל באמת מי עושה את הפעולה, שהאדם יזכה לאלו הכלים. רק הבורא. בזה שהוא נותן לו את המאור התורה, שהוא בחינת "הלובש, המלובש בהתורה", כנ"ל.

וזה שכתוב "מחשבה טובה, שיש לאדם, הקב"ה עושה, שיהיה כאן גם מעשה". וזהו כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". נמצא, מצד האדם אין יותר מזה שהוא בא לטהר, שזה נקרא "מחשבה טובה". ואח"כ הקב"ה נותן לו הסיוע, שהוא "מצרפה למעשה".

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "ואתה תדבר אל כל חכמי לב, אשר מלאתיו רוח חכמה". ושאלנו, איזו שייכות יש חכמה להלב, הלא חכמה שייך למוח. והענין הוא כנ"ל, שב' בחינות יש להבחין בתורה, השייכת לבחינת לשמה, שהם:

(א) כלי,

(ב) אור.

הכלי, שיהיה מוכשר לקבל האור, הוא צריך להיות בהשתוות עם האור. כי על זה היה צמצום והסתר, היות שלמדנו, דמלכות דאין סוף, שהיא שורש הנבראים, חשקה לבחינת הדביקות, המכונה "השתוות הצורה". וכל התיקונים הולכים רק לעשות התיקון הזה "לתקן הכלי קבלה, שיהיו בעמ"נ להשפיע".

לכן האדם, הנולד עם הרצון לקבל, ורוצה לתקן אותו בעמ"נ להשפיע, וכידוע שזהו נגד הטבע, רק עצה אחת ניתן לו, שרק ע"י מאור התורה יכול להפוך אותו, שיהיה בעמ"נ להשפיע, כנ"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין" והמאור שבה מחזיר את הלב למוטב. כנ"ל, ש"רע" נקרא המקבל לעצמו, ו"טוב" נקרא אם הלב שלו הוא רק להשפיע ולא לקבל.

לכן אלו אנשים, שהם עוסקין בתורה לאו דוקא בכדי שידעו את הדינים וההלכות, שידעו איך לקיים את המצות, אלא שיש להם עוד תפקיד נעלה, שהם לומדים תורה, בכדי לתקן את הלב, הם נקראים "חכמי לב". היות שכל דבר נקרא על שם הפעולה. לכן התורה מה שלומדים תורה על כוונה זו, נקרא "חכמי לב" ולא "חכמי מוח", היות שהם צריכים את התורה לתיקון הלב.

ועל דרך זה יש לפרש מה שכתוב "אשר מלאותיו רוח חכמה. כלומר, שלאחר שכבר יש להם כלים מתאימים להאור, כנ"ל, כמו שהאור, שבא מלמעלה הוא להשפיע, כמו כן הכלי צריך להיות גם כן בעמ"נ להשפיע. וכיון שכבר יש להם כלי זה, שהשיגו ע"י מאור התורה, וכבר נקראים "חכמי לב", מסיבת שלומדו תורה בשביל תיקון הלב, זאת אומרת, שיש להם כלים מוכשרים, לכן הם צריכים לקבל את התורה בעצם, הנקראת "תורת חיים".

וזה שכתוב "אשר מלאותיו רוח חכמה". הכוונה על האור. כלומר, שגם האור הולך להלב, משום כי לאחר שכבר קנו כלים חדשים, הנקראים "כלים דהשפעה", ורוצים להשפיע נחת רוח להבורא, אז הם רואים, כי מה חסר בבית המלך, אלא דבר אחד, אפשר לומר. היות שחז"ל אמרו (במ"ר, בראשית), "שהקב"ה אמר להמלאכים, בעת שהלך לברוא את אדה"ר, שהמלאכים קטרגו עליו, למה הדבר דומה, למלך שיש לו מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים, מאי הנאה דעביד".

לכן האדם, בעת שרצונו הוא רק לעשות נחת רוח ליוצרו, אז הלב שלו, שרוצה להנות מלתת משהו להמלך, שיהיה לו הנאה, הוא מוצא רק דבר אחד, שהמלך יכול להנות מזה, שהם יקחו ממנו את הטוב והעונג, מה שהוא רוצה לתת להנבראים. היות שיש מגדול מלא כל טוב, והוא רוצה להיות האורח אצל הקב"ה, שיכנס לתוך המגדול ולקבל ממנו הנאה, שזה הנאת המלך. נמצא, שהאור התורה, שהאדם רוצה לקבל בבחינת "תורת חיים", הוא בשביל לבו של אדם. כלומר, שיהיה לו במה להנות להמלך.

וזה שכתוב "ואתה תדבר אל כל חכמי לב", אשר מלאותיו רוח חכמה". כלומר, שרוח החכמה מלאותיו. למי, לחכמי לב, כנ"ל. והכוונה על האור, שהאור בא לחכמי לב. שהלב הנקרא רצון, ורוצה לקבל את תורת חיים, בכדי להנות בזה להבורא. כנ"ל במשל למלך, שיש מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (ברכות, נ"ח ע"א) וזה לשונו "הוא היה אומר, אורח טוב מהו אומר, כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, וכל מה שטרח לא טרח אלא

ידוע, שאי אפשר להיות אורח, אלא במקום שיש שם בעל הבית. לכן כשהאדם מאמין בה', שהוא הבעל בית של העולם, והאדם מרגיש שהוא אורח, ורוצה להידבק בו, כמו שאמרו חז"ל על פסוק "ולדבקה בו", שפירושו הוא "הדבק במידותיו. מה הוא רחום, אף אתה רחום", זה נקרא "אורח טוב".

ופירושו של "טוב" הוא, כמו שכתוב (תהילים, מ"ה) "רחש לבי דבר טוב, אמר אני מעשי למלך". שפירושו, שכל מעשיו שהוא עושה יהיה רק למלך, היינו לה'. זה נקרא דבר טוב. ואז, בזמן שכל מעשיו הם רק להשפיע, שאז הוא בבחינת "חכמי לב" כנ"ל, הוא בא לבחינת "תורת חיים", שהוא שמותיו של הקב"ה, ששם נמצא את הטוב והעונג, שהיה ברצונו יתברך לתת לנבראים.

אז הוא אומר "כל מה שטרח בעל הבית, לא טרח אלא בשבילי". ולא חס ושלום בשביל עצמו, כנ"ל במשל למלך, שיש מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים. ובהאמור יש לפרש, מהו רזי תורה, כלומר איזה סוד התורה מגלה. ויש לפרש זה בבי בחינות:

א) שהתורה מגלה להאדם דבר חדש, מה שלא היה יודע לפני זה. וזהו מטעם שהאדם נברא בטבע של רצון לקבל. ובזמן שאומרים לעסוק עם רצון להשפיע, זהו אצלו לדבר בלתי חשוב דבר שפל, שהגוף רוצה לברוח מרצונות כאלה, היות שהוא יכול רק להפסיד, אם הוא ישתמש עם כלים דהשפעה.

אבל כשהאדם לומד תורה על הכוונה לזכות למאור התורה, שהמאור הזה מחזירו למוטב, אז המאור התורה הזה מגלה לו דבר חדש, מה שלא היה יודע עד עתה. כלומר, עכשיו הוא יודע ממש להיפך ממה שחשב מקודם. היות כי טרם שזכה למאור התורה, היה יודע, כי עיקר חשיבות של אדם הוא הכלי קבלה, שעם הכלי קבלה הוא יכול לקבל חדוות חיים של העולם. מה שאין כן עם מעשים של השפעה, עם זה הוא יכול רק לעשות טובות לאחרים, שגם יהנו משהו מהעולם, מזה שהוא עוזר להם.

אמנם זהו רק מטעם מצוה, כלומר מטעם שיש לו רחמנות על אחרים, שאין להם כל צרכם, והוא עוזר להם. ובטח הוא מצפה, לאלו אנשים, שהוא עושה להם טובות, שהם לא יהיו כפויי טובה, ושיכבדו אותו, וכדומה.

מה שאם כן עתה, ע"י זה שזכה למאור התורה שמחזירו למוטב, נתגלה לו דבר חדש. שזה שהוא משתמש עתה עם כלי קבלה, הוא מפסיד חיים וטוב ועונג לעצמו. ואם הוא ישתמש עם כלי השפעה לטובת הזולת, הוא מקבל טוב ועונג אמיתי לעצמו. ורק ע"י הכלים דהשפעה, הוא מרויח לעצמו טוב ועונג. מה שאם כן בכלים דקבלה, הוא מפסיד טוב ועונג. וסוד הזה נתגלה לו עכשיו ע"י מאור התורה.

ובזה יכולים לפרש מה שאמרו חז"ל (פסחים, נ" ע"א) "עולם הפוך ראיתי. עליונים

למטה, ותחתונים למעלה". ויש לפרש, שנתגלה לו דבר חדש, שמה שנקרא בעולם השקר "עליונים", היינו כלים דקבלה, שזה הוא דבר חשוב, הנקרא "עליונים", בעולם האמת, כלומר בזמן שזוכים למאור התורה, שנקרא "זוכים להאמת", אז רואים תחתונים למעלה.

הכלים דהשפעה, שנחשבים בעולם השקר לבחינת תחתונים בחשיבות, שהם בחינת שפלות, כלומר בזמן שהאדם מוכרח לפעמים לעבוד עמהם, הוא טועם בהם טעם של שפלות, מסיבת שהוא לא רואה מה שהרצון לקבל לעצמו מרויח בהם, שם בעולם האמת הם למעלה בחשיבות, מסיבת שכל טוב והעונג יכולים לרכוש רק על ידיהם. לכן יוצא, שהתחתונים למעלה בחשיבות.

וזה שכתוב "עליונים למטה". מה שבעולם השקר מחשיבים הכלי קבלה, שרק עם הכלי קבלה לעצמן משתמשים, שחושבים שע"י יוכלו לעשות חיים. ובעולם האמת כנ"ל, שבזמן שזוכים למאור התורה, אז רואים דבר חדש שנתגלה, שהכלי קבלה הם רק גורמים הפסדים בחיים, שהם המפריעים מלהשיג את הטוב והעונג. נמצא, שהעליונים הם למטה בחשיבות. והוא הסוד, שהתורה הנקראת "רזי התורה", שמגלה להאדם האמת.

ב) שהתורה מגלה, שבשביל זה נותנים את השם "רזי תורה", הוא שמטרם שהשיג את הכלי דהשפעה ע"י מאור התורה, הוא משיג רק לבושי תורה, מה שהבורא מלובש בהלבושים. ועכשיו מתגלה להאדם גם הלוּבש, מה שהוא מלובש בהתורה, שתורה זו נקראת "תורת חיים", שהוא בחינת שמותיו של הקב"ה, שזה נקרא "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

ובזה יובן מה ששאלנו, מה זה תורה ומלאכה בעבודה. התשובה היא, שלומד התורה בכדי שתהיה לו היכולת לעשות את המלאכה, שזה נקרא "אשר ברא אלקים לעשות". כלומר, שהנבראים צריכים לעשות את המלאכה "להפוך את הרצון לקבל לרצון להשפיע", שע"י זה תהיה להם דביקות, שהוא בחינת השתוות הצורה. וגם יוכלו לקבל את הטוב והעונג, שזהו מטרת הבריאה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, רועה העם הוא כל העם, בעבודה

מאמר י"ג, תשמ"ח
ספר שמות, בשלח

הזה"ק (בשלח דף י"ח, ובסולם אות ס"ח) כתוב שם וזה לשונו, "ויאמר משה אל העם, אל תראו התייצבו וראו את ישועת ה'. אמר ר' שמעון, אשרי חלקם של ישראל, שרועה כמו משה הולך בתוכם. כתוב, ויזכור ימי עולם, משה עמו. ויזכור ימי עולם, זהו הקב"ה. משה עמו, כי שקול היה משה כנגד כל ישראל. ולמדנו מזה, כי רועה העם הוא **ממש כל העם**. אם הוא זכה, כל העם צדיקים. ואם לא זכה, כל העם אינם זוכים, ונענשים בשבילו", עד כאן לשונו.

ויש להבין זה על דרך העבודה, שלומדים הכל בגוף אחד, כלומר, הן משה והן ישראל נמצאים בגוף אחד. ועוד יש להבין, מדוע אם הוא לא זכה, היינו הרועה של העם, הם נענשים בשבילו. למדנו, אם הרועה הוא צדיק, אז העם גם כן צדיקים. אבל מדוע העם צריך להיענש בשבילו. וכי מה הם עשו, שהם אשמים, בזה שהרועה הוא לא בסדר.

ידוע שמשה נקרא בלשון הזה"ק "משה רעיא מהימנא". ופירש אאמו"ר זצ"ל, שהוא היה מפרנס את עם ישראל עם האמונה. ואמר, שלא חסר להאדם שום כוחות, בכדי שיהיה בידו לקיים תו"מ בכל השלימות, אלא בחינת אמונה. וכפי שיעור האמונה שיש לו, בשיעור זה הוא מסוגל לתת כוחות עבודה.

וכמו שאומר בהקדמה לתע"ס (אות י"ד) וזה לשונו, "פירשתי פעם מליצת חז"ל "מי שתורתו אומנתו", אשר בעסק תורתו ניכר שיעור אמונתו, כי "אומנתו" אותיות "אמונתו". בדומה לאדם, שמאמין לחברו ומלוה לו כסף. אפשר שיאמין לו על לירה אחת. ואם ידרוש שתי לירות, יסרב להלוות לו. ואפשר גם כן שיאמין לו על כל רכושו בלי צל של פחד. ואמונה זו האחרונה נחשבת לאמונה שלימה. אבל באופנים הקודמים נבחנת לאמונה בלתי שלימה, אלא שהיא אמונה חלקית. הרי אנו רואים, שלא חסר לאדם שום כוחות, אלא רק אמונה. וזהו שנותן לאדם כוחות עבודה".

ובזה יש לפרש מה שאמר ר' שמעון "אשרי חלקם של ישראל, שרועה נאמן כמו משה הולך בתוכם", שפירושו, שיש לעם ישראל בתוכם בחינת אמונה, הנקראת "משה רעיא מהימנא". כי אז, היות שיש להם בחינת אמונה, כבר יש להם כח לעסוק בתו"מ. כלומר שיש בתוך כל אדם בחינת אמונה בה', שזה נקרא "משה רעיא מהימנא". אז יהיה כל העם צדיקים, כלומר כל האברים של האדם, דהיינו המחשבות והרצונות של אדם נקראים "אברים", וזה נקרא "עם".

וזה פירוש מה שכתוב, "ויזכור ימי עולם, זה הקב"ה. משה עמו. **כי שקול היה משה נגד כל ישראל**". ולמדנו מזה "כי רועה העם, הוא ממש כל העם", כי האמונה שיש באדם זהו כל האדם. כלומר, אם יש לו בחינת משה, הנקראת אמונה, כבר כל העם צדיקים. זה שאומר, אם הוא זכה - כל העם צדיקים. כי זכה נקרא, שרועה שלו הוא בחינת אמונה, הנקרא משה, כנ"ל.

וזה שאומר "אם לא זכה - כל העם אינם זוכים, ונענשים בשבילו". ושאלנו, ידוע שאם יש צדיק הוא מגן על הדור, ואם אין צדיק יכולים לומר שאין מי שיציל את הדור. אבל מדוע הם נענשים בשבילו, אם הוא לא זכה, מה הדור אשם בזה.

ובהאמור כפי הכלל, שאמר אמו"ר זצ"ל כנ"ל, שכל הכבודות בעבודת ה' היא רק חסרון אמונה. כי כשאדם זוכה לבחינת אמונה שלימה, הוא משתוקק אז להיבטל לה' כנר בפני אבוקה. וממילא כל האברים, היינו המחשבות והרצונות שלו, הולכים לפי מה שכת האמונה מחייבת לעשות, הם עושים. וזה שאומר, אם הוא זכה כל האברים צדיקים, היות מבחינת אמונת ה' נמשכות מחשבות ורצונות של צדיקים.

ובהאמור מובן מאליו, שאם רועה העם אינו זכה, כלומר שהאמונה שלו שצריכה להיות זכה, היינו אמונה שלימה, ואין לו רק אמונה חלקית, כנ"ל (כמו שכתוב בתע"ס אות י"ד), "ממילא כל העם אינם זוכים", שפירושו, שכל האברים שלו עושים מעשים, המתאימים למי שאין לו אמונה שלימה. ונענשים בשבילו, כלומר שהם בעצמם אינם אשמים, בזמן שיש להם מחשבות ורצונות שאינם מתאימים למי שיש לו אמונה.

זאת אומרת, שאם בהרועה שלהם היתה אמונה שלימה, היו האברים שומעים לו, והיו מחשבות ורצונות של צדיקים. ולכן הם סובלים בשבילו, כלומר בשביל שאין לו אמונה שלימה. לכן נולדות מהרועה הזו מחשבות כאלו.

אי לזאת, כשהאדם רוצה ללכת בדרך האמת, אין לו לומר, שיש לו מידות יותר רעות מאחרים, ושכל יותר קטן מאחרים, כלומר אין לו לפטור עצמו מהעבודה, מסיבה שהוא אדם חלש אופי או מיעוט כשרונות. אלא כל הקושי שבהדבר הוא רק מחוסר אמונה. ולכן האדם צריך לתת כל העבודה שלו ולעשות מעשים, בכדי לקנות אמונת ה', שרק זה נותן הכל.

ומשום זה, כשהאדם לומד תורה, או שהוא עוסק במצות, או כשהוא עוסק בתפלה, הוא צריך לרכז את מחשבתו, שהוא רוצה שכר עבור כל המעשים טובים שלו, שהקב"ה יתן לו אמונה שלימה. וזהו כמו שכתוב בהתפלה של רבי אלימלך זצ"ל ("תפילה קודם התפלה") וזה לשונו, "ותקבע אמונתך בלבנו תמיד בלי הפסק, ותהא אמונתך קשורה בלבנו כיתד שלא תמוט". וזה שאומר כי "הרועה של העם הוא ממש כל העם".

ובכדי להגיע לבחינת אמונה שלימה, אמרו "הבא לטהר מסייעין אותו". והטעם הוא כידוע, היות שענין אמונה צריכים לקבל סיוע מהקב"ה. ויש כלל "אין אור בלי כלי". כלומר שאי אפשר לתת מילוי במקום שאין חסרון, הנקרא צורך, שזה מכונה "כלי", כמו שאומר "אין אור בלי כלי", כנ"ל.

ובכדי להגיע להרגשת הצורך לאמונה, האדם צריך מקודם לצייר לעצמו, איזה רווחים הוא יכול להשיג ע"י האמונה, ומה הוא מפסיד בזה, שאין לו יותר מאמונה חלקית. ראשית דבר, הוא צריך לצייר לעצמו מטרת הבריאה, כלומר לאיזה צורך ברא הקב"ה את הבריאה. ואח"כ הוא צריך להאמין באמונת חכמים, בזה שאמרו, שמטרת הבריאה היא בכדי להטיב לנבראיו.

וכשהאדם מתחיל להסתכל על הבריאה בעיניים שלו, כלומר איזו צורה של טוב ומטיב הוא רואה, שהנבראים מקבלים ממנו יתברך, ומה מתראה אז להאדם - דבר הפוך. שהוא רואה, שכל העולם סובל יסורים, וקשה למצוא אדם, שיכול לומר, שהוא מרגיש ורואה איך שהנהגתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב.

ובמצב הזה, כשהוא רואה עולם חשוך, והוא רוצה להאמין בה', שהוא מתנהג עם העולם בהשגחה פרטית בבחינת טוב ומטיב, הוא נשאר עומד על נקודה זו, וכל מיני מחשבות זרות נופלות לו אז במוחו. והוא צריך אז להתגבר למעלה מהדעת, שהשגחה העליונה היא בבחינת טוב ומטיב. אז הוא מקבל צורך, שהקב"ה יתן לו את כח האמונה, שיהיה בידו כח ללכת למעלה מהדעת ולהצדיק את ההשגחה העליונה.

ואז הוא יכול להבין מה זה "שכינתא בעפרא", היות שהוא רואה אז, איך במקום שצריך לעשות משהו לשם שמים ולא לתועלת עצמו, תיכף בא הגוף ושואל טענת "מה עבודה הזאת לכם", ולא רוצה לתת לו כח לעבודה, שזה נקרא "שכינתא בעפרא", היינו לטובת השכינה מה שהוא רוצה לעשות, הוא טועם בזה טעם עפר, ואין לו כח להתגבר על המחשבות והרצונות שלו.

ואז האדם בא לידי הכרה, שלא חסר לו שום דבר, שיהיה לו כח עבודה, אלא שהקב"ה יתן לו את כח האמונה, כנ"ל (בתפלת רבי אלימלך) שצריכים להתפלל "ותקבע אמונתך בלבנו תמיד בלי הפסק", שבמצב הזה הוא בא לידי הכרה "אם אין הקב"ה עוזרו אין יכול לו".

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (ברכות ו' ע"ב) "כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין", שנאמר "סוף דבר הכל נשמע את אלקים ירא". ובפשטות קשה להבין זה, הלא היו הרבה נביאים וצדיקים וגדולי עולם, ומדוע לא נשמעו דבריהם, אלא עמדו ישראל באותו מצב שעומדו, ולא רצו לשמוע בקול המוכיחים. ועל דרך הפשט בטח יש על זה הרבה תרוצים.

אולם **בעניני העבודה, שלומדים את התורה כולה בגוף אחד**, יש לפרש מאמר הזה, כלומר שמי שרוצה שהגוף שלו, היינו כל האברים, שהם המחשבות והרצונות והמעשים, יהיה הכל על טהרת הקודש, אז העצה לזה, כלומר שהגוף יציית לו לכל מה שהוא דורש ממנו, היא להשיג בחינת אמונה שלימה, שזו נקראת "יראת שמים".

ובעניני יראה יש הרבה מדרגות, כמו שאומר בזה"ק (הקדמת ספר הזהר, דף קפ"ה, ובהסולם אות קצ"א) וזה לשונו "היראה, שהיא עיקר, הוא שאדם ירא מפני אדונו, משום שהוא רב ושליט, העיקר והשורש של כל העולמות, והכל נחשב כאין לפניו". ביאור הדברים מלמדנו, שיש ג' אופנים ביראת ה', שרק אחד מהם נחשב ליראה אמיתית:

(א) שמתירא מהקב"ה ושומר מצותיו, כדי שיחיו בניו, ויהיה נשמר מעונש גופו או ממונו, דהיינו יראה מעונשים שבעוה"ז.

(ב) שמתירא גם מעונשים של גיהנום.

ואלו השתיים אינן יראה אמיתית, כי אינו מקיים היראה מטעם מצות ה', אלא מטעם תועלת עצמו. ונמצא, שתועלת עצמו היא **השורש**, והיראה היא **ענף** ומסובבת מתועלת עצמו.

(ג) אלא יראה דאיהי עקרא, דהיינו שירא מה' יתברך משום שהוא גדול ומושל בכל, הוא גדול משום שהוא השורש, שממנו מתפשטים כל העולמות.

ובהאמור יוצא, שעיקר **יראת שמים היא להאמין בגדלות ה'**, דגדלות וחשיבות ה' היא הסיבה שמחייבו לקיים תו"מ, ולא לתועלת עצמו. וזה כמו שאומר שם וזה לשונו, "שישים לבו ומאווייו באותו מקום, הנקרא "יראה", שיהיה דבוק ביראתו יתברך ברצון וחשק, המותאם והראוי למצות המלך".

ובזמן שהאדם **זוכה לאמונה כזו, כלומר שתהיה מורגשת בלבו גדלות ה'**, אז הגוף וכל האברים, היינו הרצונות והמחשבות והמעשים, בטלים נגד המלך כנר בפני אבוקה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

הצורך לאהבת חברים

מאמר י"ד, תשמ"ח

בזה יש הרבה סגולות:

א) סגולה לצאת מאהבה עצמית, ולאהוב את הזולת. שזה ענין, כמו שאמר ר' עקיבא "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה". היות שע"י זה יכול להגיע לאהבת ה'.

אולם יש לדעת, כי ענין לאהוב הזולת ולעבוד לטובת הזולת, זה אינו מטרת הבריאה, כפי שהחילוניים מבינים אותה. היות שאין העולם נברא שאחד יעשה טובות להשני. כי העולם נברא, שכל אחד יקבל הנאה לעצמו. וזה, מה שאנו אומרים, שצריכים לעבוד לטובת הזולת, זהו רק **תיקון הבריאה**, ולא מטרת הבריאה. שענין התיקון הוא, שבכדי שלא יהיה ענין של בושה, נעשה תיקון של ענין השפעה, שרק ע"י זה הנבראים יקבלו טוב ועונג לעצמם בשלימות, בלי פגם של בושה.

ועל זה יש לפרש מה שהזה"ק אומר על פסוק "וחסד לאומים חטאת. כל טובו דעובדין, לגרמייהו עובדין". שיכולים לפרש, כל הטוב, שהם עושים חסד, הוא על כוונה שלהם, שנקראת "לגרמייהו", היינו לעצמם. שפירושו, שזהו לפי הבנת עצמם. ולא לפי שניתן לנו לקיים "ואהבת לרעך כמוך" מצד מצות ה', שברא את העולם על הכוונה דלהטיב לנבראיו. וענין המצות שניתן לנו, הוא רק **לצרף את הבריות**, שע"י זה יגיעו לדביקות ה', שיעזור להם לקבל טוב ועונג, וישארו בדביקות ה'.
ב) שזה שחברים מתייחדים לחטיבה אחת, הם מקבלים כח, שיוכלו להחשיב את מטרת עבודתם. שהוא, בכדי להגיע לשמה. והיות שהכלל שחינכו אותם, כדברי הרמב"ם ז"ל, שאומר, "נשים, קטנים וכלל עמי הארץ, מלמדים אותם, אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

והיות שצריכים לחכות עד ש"יתחכמו חכמה יתירה", להגיד להם, שצריכים **לעבוד לשמה**. וממילא נשאר כלל גדול מהרבים **בשלא לשמה**. והיות שמצד הטבע,

היחידים מתבטלים לגבי דעת רבים, לכן כשהחברים הרוצים כן ללכת בדרך להגיע לשמה, בכדי שלא יתבטלו לגבי הכלל, לכן כשהחברים מתחברים, וכל אחד מסור להשני, **וכוונתם, שע"י אהבת הזולת יגיעו לאהבת ה'**, שזוהי המטרה, כמו שכתוב "ואהבת ה' אלקיך בכל לבבך, בכל נפשך", נמצא, שע"י זה שהם כלל אחד, הגם שזה כלל קטן, אבל כבר נחשבים לרבים. ואין הרבים האלה משועבד להרבים של הכלל. והם יכולים לעבוד באהבת חברים על הכוונה להגיע לאהבת ה'.
והגם שמצות "ואהבת לרעך כמוך" נוהגת לגבי כל הכלל ישראל, אבל לפי שהכלל

ישראל אינם הולכים על דרך להגיע מאהבת הזולת לאהבת ה', ויש כלל, כשמתחברים אחד עם השני, אז כל אחד מקבל הדיעות של השני, והיות שענין לשמה לא נקבע עוד בלבד של אדם, שזהו עיקר הכוונה של תו"מ, כלומר, שעיקר הכוונה היא, שע"י הקיום של תו"מ יכולים להגיע לשמה, לכן בזה שהאדם מתחבר עם השני, הדיעות של השני מחלישות את דעתו של לשמה. ומשום זה יותר כדאי לשמש ולהתחבר עם סוג אנשים, שהם מבינים, שענין "ואהבת לרעך כמוך" הוא רק אמצעי להגיע לאהבת ה', ולא מטעם אהבה עצמית, אלא כל כוונתו יהיה לתועלת ה'. לכן יש להיזהר להתחבר, ולדעת עם מי מתחברים.

וזו היא התועלת של אהבת חברים בקבוצה מיוחדת. כלומר, שיש לכולם מטרה אחת להגיע לאהבת ה'. מה שאם כן כשמתחברים אנשים סתם, הגם שהם עוסקים בתורה ומצות, אבל מסיבת שאין הם הולכים בדרך להגיע בעמ"נ להשפיע לה', אלא כנ"ל, לפי שחינכו אותם בעמ"נ לקבל, הנקרא "שלא לשמה", ואם יתחברו עמהם, הם יקבלו דיעותיהם, אז יגידו אח"כ, שלא כדי ללכת בדרך להגיע לשמה, היות שלשמה הוא יותר קשה משלא לשמה, מטעם שלשמה הוא נגד הטבע, לכן צריכים להיות נזהרים, שלא להתחבר עם אלה אנשים שעדיין לא יתחכמו עם חכמה יתירה, ועדיין לא הגיעו לדעת, שעיקר עבודת ה' היא לתועלת ה' ולא לתועלת עצמם. אבל ענין "ואהבת לרעך" נוהג לגבי כל הכלל ישראל. אלא כנ"ל, ניתן לנו שמירה לדעת מקודם עם מי מתחברים. והסיבה היא, כי האדם, מטרים שזכה לצאת מאהבה עצמית, הוא מרגיש תמיד שזה קשה. היות שהגוף מתנגד לזה, ואם הוא נמצא בסביבה שיש קבוצה של אנשים, שהם מאוחדים יחד בדיעה אחת, שמסתכלים על המטרה ולא על עבודה, אז המטרה שלו לא נחלשת ממנו.

מה שאם כן אם הוא לא נמצא תמיד ביחד עם החברים שלו, מאוד קשה להאדם להחזיק מעמד בהמטרה דלהשפיע. והוא צריך לרחמי שמים, שלא יחליש את דעתו, מה שהבין מקודם, שכדאי לעבוד וללכת בתלם של עבודה דלהשפיע.

ופתאום הוא מקבל מחשבות, שכדאי ללכת כמו הכלל כולו, ולא צריך להיות יוצא מהכלל, הגם שבזמן שהיה מחובר עם החברים היה מבין אחרת. וזהו כנ"ל, שבזמן שלא מחובר עם הכלל של הקבוצה הקטנה, הוא תיכף נכנע להרבים של הכלל, ומקבל דעותיהם, שמספיק לשמור תורה ומצות בכל פרטיה ודקדוקיה, ולכוון שאנחנו מקיימים מצות המלך שצוה לנו ע"י משה רבנו עליו השלום, וע"י החכמים הבאים אחריו. וזה מספיק בשבילנו, שבעבור זה נקבל שכר. ואנחנו מאמינים בחז"ל, שאמרו לנו "ונאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך". ומה יש לנו לחשוב יותר מזה. וכמו שאומרים, אם אנו נקיים זה, דיינו.

והוא כמו ר' חנניא בן עקשיא אומר, "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות". זאת אומרת, שכל התורה ומצות שניתן לנו, הוא כדי שיהיה לנו הרבה שכר.

וכל זה, שעכשיו האדם נעשה יותר חכם, מכפי שהיה מאוחד בתוך החברה הנ"ל, שהיה מבין בפשטות, שצריכים לעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו, אלא צריכים לצאת מאהבה עצמית, ולזכות לבחינת דביקות ה'. והגם שראה שקשה לצאת

מאהבה עצמית, אבל הוא הבין, שזה הוא דרך אמיתית. כלומר, שהאדם צריך להגיע לעבוד לשמה.

מה שאם כן בו בזמן שנפרד מהחברה הנ"ל, תיכף נפל לדעת הרבים, שהם רוב העולם. כלומר, שרוב הכלל ישראל עוד לא הגיעו לבחינת, כמו שאמר הרמב"ם ז"ל "עד שיתחכמו חכמה יתרה, מגלים להם רז", שהוא שצריכים לעבוד לשמה. והאדם הזה שנכנס בהחברה, שהדרך שלהם הוא, שצריכים להגיע לשמה. נשאלת השאלה, מאיפוא הגיע האדם הזה להכנס למקום כזה. וצריכים להאמין, שזה בא מן השמים.

ולפי זה יש להבין, מדוע הוא נתרחק אח"כ מהחברה. צריכים לומר, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שזה מה שהאדם מתחיל ללכת בדרך של לשמה, ובטח הכוונה זו באה לאדם שנותנים לו ההתעוררות לדרך האמת, ואח"כ מאיזו סיבות שהוא האדם מתרשל בעבודה זו, וחוזר לדרך הרגיל של הכלל, הוא שאל, מדוע לא נותנים לו עוד הפעם התעוררות מלמעלה.

הוא אמר על זה משל, שזה דומה לאדם ששוחה בנהר, ובאמצע השחיה הוא אבד את כוחותיו. ובא אדם השוחה עמו ביחד, ונותן לו דחיפה, בכדי שהאדם יתחיל מעצמו לשחות. והאדם שרוצה להצילו, נותן כמה דחיפות. ואם הוא רואה, שאינו משתתף עמו, הוא עוזב אותו והולך. אלא רק בזמן שהוא רואה, כשנותן לו דחיפה, הוא מתחיל לשחות בעצמו, אז הוא נותן לו כל פעם דחיפות, עד שיצא מכלל סכנה. מה שאם כן אם לא משתתף עמו, הוא עוזב אותו.

כן בעבודה. שהאדם מקבל התעוררות מלמעלה, שיגיע למקום שעובדים בידיעה בכדי להגיע עמ"נ להשפיע נחת רוח להבורא, ונותנים להאדם כמה התעוררויות, ואם אינו מתאמץ לתת כוחות להגיע לזה, אז הוא מקבל כמה תירוצים על עצמו, והוא מוכרח לברוח מהמערכה. והאדם נשאר צדיק. כלומר, בזה שהוא עוזב את החברה הזו, הוא תמיד צודק. וע"י זה שמצדיק עצמו, באמת הוא מרגיש עצמו לצדיק. אי לזאת, על האדם מוטל להיזבק בחברה. וכיון שהם מאוחדים, הם נבחרים גם כן לכלל. אלא שהם כלל גדול, והחברה שלו הם כלל קטן. וכלל לא מתבטל בפני כלל.

ג) שיש סגולה מיוחדת בדיבוק החברים. היות שהדעות והמחשבות עוברים מאחד להשני ע"י הדבקות שבהם, לכן כל אחד נכלל מהכוחות של השני. וע"י זה יש לכל אחד כח של כל החברה. לכן, הגם שכל אדם הוא אחד, אבל יש לו כל הכוחות של החברה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, אין ברכה במקום ריק, בעבודה

מאמר ט"ו, תשמ"ח
ספר שמות, תרומה

הנה הזה"ק (תרומה דף ק"ע ובהסולם אות תקכ"ה) אומר, וזה לשונו, "שלחן זה העומד בבית המקדש, שהוא כדי שימצא בו מזון, ולהוציא ממנו מזון. על כן אפילו רגע אחד אינו צריך להמצא ריקם. שלחן האחר של הס"א, הוא שלחן של ריקנות, כי הברכה שלמעלה אינה נמצאת במקום גרוע וחסרון. זהו השלחן לפני הקב"ה, והשלחן שהאדם מברך עליו לפני הקב"ה, גם כן אינו צריך להיות ריקם, כי אין ברכה במקום ריקם".

ויש להבין, מהי הסיבה שאין הברכה יכולה להיות במקום ריק. ומהו הפירוש בעבודת הקודש, שהאדם הרוצה לקבל ברכה מהקב"ה, אז האדם צריך להשתדל שיהיה לו משהו, שרק באופן כזה הקב"ה יכול לתת לו ברכה.

ידוע מה שאמרו חז"ל, "אין ארור מתדבק בברוך", שמסיבה זו לא רצה אברהם לקחת את בתו של אליעזר עבד אברהם. לכן כשאדם מתפלל לה', שיתן לו מה שהוא דורש ממנו, וכשהאדם מתפלל תפלה אמיתית מעומק הלב, בטח שהאדם מרגיש שהוא בחסרון, ומרגיש שהוא בבחינת חסרון יותר מכל העולם, אחרת, אם יש עוד אנשים, שהוא, גם להם חסר כמו שחסר לו, כבר לא נקרא זה, תפלה מעומק הלב, לפי הכלל, "צרת רבים חצי נחמה".

אל כן החסרון שלו כבר חסר משלימות החסרון, היות שהוא רק חצי חסרון, היות שחצי מה שחסר לו, הרבים משלימים לו. אם כן יש לו רק חצי כלי לקבל מלוי, החלק מה שהרבים לא יכולים לתת לו מסיבת שאין להם, לכן אין לו יותר מחצי צורך לקבל מלוי.

לכן התפלה, שהאדם מבקש מה' שימלא לו משאלות לבו, צריכה להיות מעומק הלב, שפירושו, היות שהלב נקרא, רצון, אם כן אם אין הרצון נוגע לעומק הלב, מטעם שאין לו הצורך האמיתי שיקבל מלוי, כנ"ל, לכן אין תפלתו מתקבלת.

לכן מוכרח האדם לראות שהוא יותר גרוע מכל העולם, וממילא ענין, "צרת רבים חצי נחמה", לא שייך לומר אצלו, כי הוא יותר גרוע מהכלל, כידוע שענין סיפוק בחיים, אינו שייך לומר דוקא בזמן שחסר לו דברים מה שיש לאחרים, ואין לו. אלא יכול להיות שיש להאדם יותר פרנסה מאחרים, ויש לו אפילו יותר דברים חשובים מהסביבה שלו, מכל מקום יכול להיות שאין לו סיפוק מזה.

וזה יותר מורגש אצל נשים, שאם חסר להן משהו, אפילו שיש להן הרבה דברים יותר מהחברות שלה, אם היא מרגשת שחסר לה, היא יכולה לומר "טוב לי מותי מחיית", ואינה יכולה להתנחם בזה שיש לה דברים יותר משל חברותיה. אלא אם החסרון נוגע לה להלב, היא אומרת שהיא מרגשת יותר אומללה מכל העולם.

והטעם הוא, כי בזמן שהאדם מרגיש חסרון אמיתי, לא יכול להתנחם מזה שדבר זה חסר גם להרבים. כי ההרגש היסורים, שסובלים מאי מילוי הרצון, זה קובע, שזה לפעמים יכול להביא את האדם להיות מאבד עצמו לדעת, ורק זה נקרא, **חסרון אמיתי**.

וכאן בעבודה, אם הוא רואה שיש מישהו שהוא דומה אליו בבחינת החסרון לרוחניות, כבר הוא יכול לקבל מלוי מבחינת, "צרת רבים חצי נחמה". ומשום זה הוא יכול לבוא לידי יאוש, כי הוא משלים עם המצב, היות שאומר אז, שהדבר הזו, מה שהוא מבין שחסר לו, אי אפשר להשיג, כי לאחר כמה נסיונות, שהוא התחיל בעבודה ולא הלך לו, תיכף מחליט שזה קשה וזה לא בשבילו. והסיבה שהוא מחליט תיכף, הוא מסיבה שהרצון להדבר נחלש אצלו, מסיבת שקבל מלוי על חצי חסרון מבחינת "צרת רבים חצי נחמה".

וזה דומה לאדם שנאבד לו איזה חפץ, והוא מחפש אותו. יש כלל, כמה זמן הוא צריך לתת בכדי לחפש את החפץ. תשובה, זה תלוי בערך החפץ. אם החפץ שוה הרבה, הוא נותן הרבה זמן בכדי לחפש אותו, ואם פחות, הוא נותן פחות.

כמו כן כאן בעבודה, אם ענין לעבוד בעמ"נ להשפיע חשוב לו הרבה, הוא לא מתייאש על המקום, אלא הוא תמיד הולך ומחפש דרכים איך להגיע לזה. מה שאם כן כשהוא רואה שיש עוד אנשים שלא עוסקים בתו"מ על הכוונה בכדי להגיע לשמה, אלא שמסתפקים בזה שמקיימים את התו"מ, כמו שהרמב"ם אומר, שלא לכולם מגלין את הסוד שצריכים לעבוד לשמה, והם מרגישים שבזה שמקיימים את התו"מ כמו שחינכו אותם בתחילה, הם מאושרים בזה, ואין הם הולכים לחפש דרכים אחרות, וזהו הטוב שלהם.

וזהי הסיבה שאפילו שקבלו איזו התעוררות, שיש לחפש את הכוונה האמיתית של תו"מ, אבל הרצון הזה שלא כל כך חשוב בעיניהם, לכן חיפשו כמה פעמים למצוא את הדרך, איך ללכת בדרך של השפעה, והיות שזה לא מוצאין בקלות, וחסרון אמיתי אין להם, לכן מתחילים ללכת בדרך של לשמה, ואח"כ עוזבים את זה והולכים אחרי הרבים.

אולם יש להבין את לשון הרמב"ם ז"ל, במה שאומר, "עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להם רז זה מעט מעט". ויש להבין, מהו הפירוש שאומר, שמגלין להם רז זה. כלומר, איזה סוד מגלין להם, בזה שאומרים להם שצריכים לעבוד לשמה.

וכי מי לא יודע שצריכים לעבוד את הבורא, כמו שכתוב, "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, ובכל נפשך, ובכל מאודך".

וזה אנו אומרים ד' פעמים ביום, היינו קריאת שמע דקרבנות, קריאת שמע דיוצר אור, קריאת שמע דערבית, וקריאת שמע שעל המיטה. ואפילו קטנים אומרים את הקריאת שמע. אם כן כל אחד יודע שצריכים לעבוד לשם שמים, אל כן איזה סוד מגלין להם עתה, מה שלא היה צריך לגלות להם מטרם, "שיתרבו דעתן ויתחכמו חכמה יתירה".

וגם יש להבין, מהו השיעור של, יתרבו דעתן, איך מודדים את הדעת שלהם, בכדי שנדע שעתה כבר יכולים לגלות להם את הסוד של לשמה, מה שאין כן לפני זה. וגם מהו הלשון, "ויתחכמו חכמה יתירה". ויש להבין מהו, חכמה, ומהו, חכמה יתירה.

ויש לפרש, שחכמה ודעת הוא מה שקבלו מצד המלמדן בתחילת למוד, שהדריכו אותם בשלא לשמה. כלומר בזה שהם יאמינו בה' ובאמונת חכמים, הם יזכו לקבל שכר, ואם לא, הם יקבלו עונש. נמצא, שמבינים שע"י זה שנקיים את התו"מ, ונאהב את ה' "בכל לבבך", הוא יתן לנו שכר, כלומר שהשכר יהיה, שנקבל תמורה עבור זה שאנו מקיימים את כל מה שצוה לנו. זאת אומרת, בכדי שלא יהיה בחינת בושה בעת קבלת התענוג, לכן נתן לנו מצות לקיים, והוא משלם לנו עבור היגיעה. ובזה לא יקבלו משהו בחנם, אלא תשלום על היגיעה מה שאנו עובדים בשבילו. וממילא לא יהיה ענין של בושה.

ובהאמור נבין, מה זה דעת וחכמה. זה שקבלו בתחילת לימודם, שהם לא היו יכולים להבין יותר, אלא לשכר המקובל בכלים דאהבה עצמית. זאת אומרת, בדבר שאינו לתועלת עצמו, לא היה להם עוד חכמה ודעת להבין שכדאי לעשות משהו, היות שלא ראו מה שהרצון לקבל לעצמו ירויח מזה. אבל הם הבינו, שכדאי לקיים תו"מ, משום שתהיה להם חכמה, להאמין בזה שיקבלו שכר, והוא החכמה והדעת שהשיגו, שכדאי לקיים תו"מ בשביל תועלת עצמו.

נמצא לפי זה, חכמה יתירה הוא, שהם יכולים להבין, בזה שקבלו דעת להבין דבר נוסף, שזה נקרא, "עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה". כלומר שהם מבינים עכשיו שכדאי לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמם. מה שאם כן לפני זה עוד היו בחסרון חכמה ודעת, להבין שיש אפשרות שלא לעבוד שלא לתועלת עצמו.

ובהאמור יוצא, זה שאסור לגלות את הסוד של לשמה בתחילת לימודם, אין הפירוש שאסור, אלא שאי אפשר, מטעם שלא היה להם דעת להבין זה. אל כן מוכרחים לתת להם סיבה שבשבילה יהיה כדאי לעבוד.

לכן, "כשתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה", אז הם מסוגלים לשמוע סוד מה שהיה

אסור לומר להם מקודם לכן. כלומר אפילו שהיו אומרים להם, שהעבודה אמיתית היא עבודה דלהשפיע, אבל היה נשאר אצלם בבחינת סוד, מסיבת שלא היתה שום אפשרות להבין דבר כזה.

אלא, "אחר שתרבה דעתן, מגלין להם סוד זה לאט לאט". פירוש, לאט לאט, הם מתחילים להבין שכדאי לעבוד לטובת הבורא, ולא לתועלת עצמו. ולכן יש לפרש, עד שתרבה דעתם, הכוונה על **דעת תורה**, שהיא ההפך **מדעת בעל בתים**, שדעת בעל בתים הוא, לעבוד שכל הרווחים יכנסו לתחת רשותו, כלומר שהוא רוצה להיות בעל הבית על כל המעשים שהוא עושה, כלומר לעבוד הכל לתועלת עצמו.

וההפוך הוא דעת תורה, כמו שאמרו חז"ל, "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה", שפירשנו, שהכוונה היא שצריך להמית את עצמיותו, שהוא הרצון לקבל לעצמו, אלא להידבק בו יתברך, שפירשו חז"ל, "הדבק במידותיו, מה הוא רחום אף אתה רחום". כלומר שהאדם צריך להגיע לדרגת ביטול הרצון לאהבה עצמית, וכל מגמתו היא לאהבת ה', כלומר כל מה שהוא עושה, שיהא כוונתו רק להשפיע.

וזה שכתוב, "עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה", שכבר מסוגלים לשמוע את הסוד של עבודה דלהשפיע. וכיון שהם יכולים להבין, שעבודה זו היא עבודה אמיתית, מטעם היות שרוצה להיות עובד ה' ולא עובד את עצמו.

ועתה נבאר מה ששאלנו, איך אנו יודעין שכבר יש בהם חכמה יתירה, כנ"ל, במה שאמר, "עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה". וכפי מה שאמר אמו"ר זצ"ל, הידיעה הזו של דעת וחכמה בא להם מלמעלה, בבחינת אתערותא דלעילא. אבל איך אנו יודעים זה.

והתשובה היא, היות שאלו אנשים, שקבלו התעוררות מלמעלה, כנ"ל, אין הם יכולים לחיות בשלוה, אלא מחפשים ממקום למקום, למצוא את מי שהוא שתהיה לו היכולת להדריך אותם איך להגיע לעבודה דלהשפיע. ומזה שהם מחפשים דרך איך ללכת קדימה, ואין להם סיפוק מהעבודה הרגילה שלהם, זהו סימן שהוא קיבל דעת והתעוררות מלמעלה. לאדם הזה, שיגידו לו שיש ענין שצריכים לעבוד לתועלת ה', הוא יכול להבין את הסוד הזה, היות שיש לו כבר בחינת, עד שתרבה דעתן. לכן היות שיש לו דעת להבין, כבר אין זה סוד, כי סוד נקרא, כל זמן שלא יודעים, מה שאין כן כשיודעים.

אבל הרמב"ם ז"ל אומר, "ומגלין להם רז זה מעט מעט". צריכים לפרש, שלא בפעם אחד יכולים להבין, שעיקר העבודה היא לעבוד בעמ"נ להשפיע, אלא שיש ירידות ועליות בהבנה זו, היות שהעבודה זו היא נגד הטבע. לכן פעם האדם מבין שצריכים לעבוד רק לשמה, ואח"כ מתגבר עליו הגוף וטוען, שצריכים לעבוד לתועלת עצמו ולא לתועלת ה', וזה נקרא, מעט מעט. זאת אומרת, הידיעה הזאת, שידע אחת ולתמיד, זה

לא בא בפעם אחת, אלא בזה אחר זה.

ובכדי לזכות לעבוד בלהשפיע, אין האדם מסוגל בכוחות עצמו להגיע לזה, אלא לזה צריכים עזרה מה'. ועל זה אמרו חז"ל, "הבא לטהר מסייעין אותו". פירוש, מי שרוצה לטהר עצמו מכלי קבלה ולעבוד בלהשפיע, הוא מקבל סיוע מה'. אולם זה שמבקש עזרה מה', התפלה שלו צריכה להיות מעומק הלב. כלומר שהחסרון שהוא מרגיש, שאינו יכול לעשות משהו לתועלת ה' אלא רק לתועלת עצמו, זהו הרצון של כל הלב, ואין לו שום צורך שהקב"ה יעזור לו, רק על זה, היות שהוא מרגיש שאם אין הוא יכול לעבוד לתועלת ה', רק לתועלת עצמו, אין זה נקרא אצלו, חיים.

ובהרגשה כזו הוא מרגיש שהוא האיש הגרוע והשפל שבעולם. וזהו כנ"ל, הגם שהוא רואה שיש אנשים בעולם שמכבדים אותם, מטעם שיש להם הרבה תורה והרבה מעשים טובים, אף על פי שהוא לא רואה שהם עוסקים לשמה, אבל הם לא מרגישים בעצמם שום חסרון, לכן הוא יכול לומר להקב"ה, שהוא צריך לעזור לו שיגיע לשמה, מטעם שהוא היותר גרוע בעולם.

והסיבה שהוא צריך להרגיש שמצבו הוא יותר רע, והוא מרגיש יותר יסורים מכל העולם, אחרת אין לו כלי שלימה שה' ימלא אותה, שזה נקרא, עומק הלב. היות שהבורא הוא שלם, לכן כשמשפיע לאדם בתוך הכלי שלו, גם הכלי צריכה להיות שלימה, כלומר רצון שלם, ואין שם מעורב רצון אחר.

אי לזאת, בזמן שהאדם רואה שיש עוד אנשים שאינם עוסקים לשמה, ומכל מקום אין הם מרגישים שהם נמצאים במצב שכל כך רע להם, וצרת רבים היא חצי נחמה, אם כן הם משלימים לו חצי חסרון עם המלוי שלהם, אל כן אין הוא נצרך להבורא שיעזור לו רק על חצי חסרון. נמצא, שאין לו רק חצי כלי. והקב"ה נותן את המלוי שלו על כלי שלם, כלומר על חסרון שלם.

לכן בו בעת שהוא רואה שיש אנשים, שיש להם פחות חיים מכפי שיש לו, והוא רואה שיכולים לחיות, אף על פי שאין להם כל כך צורך בעבודה דלהשפיע, וממילא הוא לא יותר גרוע מהם, לכן החסרון שלו נתמלא ע"י הרבים.

מה שאם כן אם הוא רואה שהוא יותר גרוע מהם, בזה שהוא לא יכול לרמות את עצמו ולומר, שעושה משהו לטובת הבורא, נמצא, שרק אז הוא לא יכול לקבל איזו סיוע מהרבים, לכן מרגיש שיש לו חסרון אמיתי, כלומר שיש לו יותר יסורים מכל הכלל, בזה שאין לו כח לעבוד בעמ"נ להשפיע.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות פרק א'), וזה לשונו, "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס".

שיש לפרש, בעת שאתם הולכים להתפלל שה' ימלא את רצונכם, שלא יהיה רצונכם לקבל פרס, היינו חצי מלוי, שאתם מתפללים שימלא לכם רק חצי חסרון, מטעם שחצי חסרון כבר נתמלא ע"י הרבים, מבחינת "צרת רבים חצי נחמה", כנ"ל, היות שהוא לא מרגיש שמצבו יותר גרוע מכל העולם.

מה שאם כן כשהוא רואה שמצבו הוא יותר גרוע מכל העולם, אין הוא מקבל מהרבים שום מלוי. וממילא כשהוא מתפלל שה' ימלא את רצונו, יש לו כלי שלם עם חסרון. מה שאם כן כשהוא מקבל פרס מהרבים, ופרס הוא מלשון, "פרס בשחרית ופרס בין הערביים".

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, אם אין הברכה שורה על מקום ריקם. וזהו מטעם, שאין ארור מתדבק בברוך. ומשום זה אין הוא יכול לקבל מלוי על התפלה שלו, כי אין הברכה יכולה לבוא למקום קללה, כנ"ל בדברי הזה"ק. ולפי מה שהסברנו, אין התפלה נקראת תפלה אמיתית, אלא אם כן שהוא מרגיש שהוא האדם היותר גרוע בעולם, ושאינו עוד מי בעולם שיסבול כל כך יסורים מן הרע שיש בו, כמוהו. נמצא, שהוא נקרא, ארור, ואיך הוא יכול לקבל מלוי על חסרונו, הלא, "אין ברוך מתדבק בארור".

והתשובה היא, כי ענין ארור נבחן לבחינת ההפוך מהקדושה, שקדושה היא ברכה וחיים, וחסרון אין שם שום דבר שיהיה שם קצת חיים, כי לענין אין שום דבר שיוכל ממנו לקבל חיים, כמו שאמרו חז"ל, "עני חשוב כמת". ולכן אמרו בזה"ק, ששלחן שהאדם מברך עליו לפני הקב"ה, גם כן אינו צריך להיות ריקם, כי אין ברכה במקום ריקם.

אולם בשעה שהאדם עושה חשבון לעצמו, אם באמת הוא כמו שהוא מרגיש, שזה שהוא לא יכול לעשות שום דבר לשם שמים, זהו באמת מצב של רע ושפלות, שאין יכול להיות גרוע ממנו, נשאלת השאלה, מה המעלה שיש בו, שהוא זכה לראות האמת והאחרים לא זכו, אלא שהם חושבים שהם שלימים.

והגם שגם הם מרגישים שעדיין אין להם השלימות האמיתית, מכל מקום הם מרגישים עצמם שהם עומדים למעלה מהכלל, היות שהם בני תורה ועבודה, אלא שחסר להם קצת יותר כמות. אבל באיכות, הגם שהם מבינים שיש להוסיף, אבל לא נורא, יש אנשים יותר גרועים, אלא מאמינים שתמיד יש מה להוסיף, אבל יכולים לחיות גם בלי הוספה על מה שיש להם.

ומדוע האדם הזה מרגיש, שבאמת אין לו שום דבר. מי גילה לו הסוד הזה, שצריכים ללכת לשמה, והוא עדיין רחוק מזה. לכן יש לו יסורים, ומרגיש עצמו לעני, שאין לו כל, והרבה פעמים בא לו גם כן מחשבות, שטוב לי מותי מחיי.

הלא הוא רואה, שאינו יותר טוב משאר אנשים. אם כן מהי הסיבה שהוא זכה לראות

את האמת. והוא אומר, שבטח הידיעה זו באה לו מלמעלה ולא מכוחות עצמו. אם כן הוא רואה עכשיו, שהקב"ה כן מתחשב עמו יותר מאחרים. נמצא, על דבר זה, שגילה לו מלמעלה דבר אמת, שזהו מה שאומר הרמב"ם ז"ל, שאין מגלין רז זה, אלא עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה.

והאדם רואה עכשיו, שגילה לו מן השמים את הסוד, שצריכים לעבוד לשמה. ועל זה הוא מתפלל עתה, שה' יקרב אותו, ויתן לו את הסיוע, כמו שאמרן חז"ל, "הבא לטהר מסייעין אותו". זאת אומרת, שכבר יש לו משהו, שהוא לא נקרא שיש לו שלחן ריק. כי זה שהוא בא לטהר, כלומר הידיעה הזאת שהוא מרגיש את הצורך לעבודה דלשמה, זה עצמו נקרא, ברכה, כלומר שזכה לבחינת ידיעת אמת.

ועל זה, כלומר על הידיעה זו, האדם צריך לתת תודה להקב"ה. וזה נקרא, ברכה, שעל זה יכולה לבוא ברכה מלמעלה, שזה לא דבר ריק, מה שהאדם זכה לידיעה, שצריכים ללכת בדרך של השפעה. זאת אומרת, שזה שהוא רוצה ללכת בדרך של השפעה, אין הוא מרגיש זה למותרות, היינו לדבר הוספה על העבודה, אלא שהוא מרגיש זה לעיקר, כלומר שעיקר עבודת האדם, שניתן תורה ומצוות לצרף בהם את ישראל. ובצירוף זה הוא לא רואה שיש לו משהו התקדמות, אלא להיפך, כל פעם הוא רואה איך שהוא מרוחק מעבודה דלהשפיע, אלא שהוא רואה, שעכשיו הוא שקוע יותר באהבה עצמית.

ובהאמור יוצא, שיש לו עכשיו בהתפלה שלו דבר חיים שקבל מלמעלה, שעל זה הוא צריך לתת תודה להקב"ה. וזה נקרא, שכבר יש לו ברכה, ויש כבר הברכה עליונה על מה לשרות, וכבר לא נקרא, שזה דבר ריק. ועל זה אפשר לומר, "עבדו ה' בשמחה".

ומתעוררת השאלה, איך אפשר להיות בשמחה, בזמן שהאדם צריך לתת תפלה מעומק הלב, שפירושו, שאין לו כלום, ואיך אפשר להיות בשמחה. התשובה היא כנ"ל, אם הוא מאמין, שזה שהוא מתפלל להקב"ה, שיקרב אותו, שיזכה לעבוד לשם שמים, ושזה עיקר עבודת האדם, וקבל זה מלמעלה, הידיעה הזאת היא יכולה לתת אפשרות להיות בשמחה, שזכה להבין את האמת מה שחסר לו, ועל מה להתפלל.

ובהאמור אנו רואים, שהאדם צריך לקבל חיים מן ההווה, כלומר ממה שיש לו עכשיו. שזה נקרא, שהשולחן שהאדם מברך עליו לפני הקב"ה, הוא לא ריקם, כנ"ל בדברי הזה"ק. כלומר שיש לו ממה לקבל חיים, כמו שכתוב, חיים וברכה. ומה שהוא מבקש, הוא, שרוצה לקבל ולהנות מהעתיד. כלומר האדם מקבל חיים מן הדבר שיש לו עכשיו לשמוח, וזה נקרא, שהוא חי מההווה.

זאת אומרת, מתי יכולים לומר, שיש לו פרנסה מן ההווה, אם הוא יודע להעריך זה שה' נתן לו הידיעה של אמת, אז הוא רואה שהקב"ה כן מתחשב עמו, ומשגיח עליו שילך בדרך האמת, ואם הוא יכול להאמין בזה, ממילא יש לו פרנסה, שמפרנס עצמו

מזה שיש לו חיים. ושיעור האמונה, בזה האדם יכול לראות לפי גודל התודה שהוא נותן להבורא על זה. זאת אומרת, אם הוא לא יכול לתת תודה לה' על החסרון מה שהקב"ה מראה לו, זה תלוי בחסרון אמונה, שהקב"ה הוא משגיח עליו בהשגחה פרטית.

ואל תשאל, אם הוא בשמחה ומאמין שה' הדריכו בהשגחה פרטית, אם כן בשביל מה עליו להתפלל לה'. ועוד יותר קשה, אם הוא נותן תודה לה' על החסרון, איך אפשר להתפלל אח"כ מעומק הלב, ולומר, שהוא האיש שסובל יותר יסורים מזה שהוא מרוחק מה', הלא אחד סותר את השני, אם יש לו שמחה בהווה ומקבל מזה חיים, מה יש לו לבקש על העתיד, שהקב"ה ימלא משאלותיו.

והתשובה היא, שאנו אומרים, שזה שהאדם הוא בשמחה, הוא נובע שהגיע לדעת את האמת, שבדרך להשפיע, שהיא עיקר העבודה שלנו, הוא עוד לא התחיל. לכן כואב לו מזה שהוא מרוחק. ואם הוא לא מרגיש יסורים מזה שהוא מרוחק מה', והוא עדיין שקוע באהבה עצמית, איזה אמת הוא זה, שנוכל לומר תודה לה' על זה שגילה לו את האמת, שהוא נמצא בשאול תחתית, מקום הקליפות והס"א. וע"י הידיעה זו, הקב"ה מציל אותו ממות.

ואם הוא מסכים להישאר במצב של פרוד מה', ומקבל מזה סיפוק, אל כן הוא נמצא עדיין במצב של, "רז וסוד", ששלא לשמה, נקרא, סם המות. הלא הוא רוצה להישאר במצב הזה. נמצא, שגם התודה שנותן לה', הוא גם כן אינו אמת, היות שעוד לא יודע את הסוד הזה, שרשעים בחייהם נקראים מתים, משום שהם נמצאים בפירוד מהחיי החיים, ורוצים להישאר בשלא לשמה.

אלא דוקא בשיעור הזה שמבקש על העתיד, שהקב"ה יוציא אותו משליטת אהבה עצמית, שעתה ה' הודיע לו את הסוד, שעיקר עבודה היא לשמה, ומרגיש יסורים מזה, ורוצה שה' יעזור לו בהקדם האפשרי, אז שייך לומר שהוא בשמחה מזה שהקב"ה גילה לו את האמת. לכן יש כאן להבין את שני הפכים בנושא אחד, אלא אחד נמצא בהווה, שהוא שהגיע להכרת הרע, שממצב הזה מוכרחים לברוח. ומלוי של החסרון הוא בעתיד.

נמצא, ברכה בהתחלה, בזה שהגיע לידיעת האמת, שמזה הוא צריך לקבל שמחה בהווה, שזה נקרא, "עבדו ה' בשמחה", ויש ברכה אח"כ, היינו בעתיד שהוא יקבל את המלוי, שה' יתן לו את הסיוע, כמו שאמרו חז"ל, "הבא לטהר מסייעין אותו". וזהו הפירוש, שבזמן שהאדם הולך להתפלל, לא יהיה האדם בבחינת ארוך, אלא שיהיה בבחינת ברוך.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל, "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל", (ברכות ל"ב).

כלומר שלפני התפלה הוא צריך לראות שלא יהיה כלי ריק, אלא שיש לו ברכה מזה

שקבל מהקב"ה ידיעת האמת, שצריכים לעבוד לטובת הבורא ולא לתועלת עצמו. ונותן תודה להקב"ה על מה שנתן לו עכשיו לדעת, על מה להתפלל.

וזה שכתוב, "יסדר שבחו של הקב"ה". ולא יזה שבח הוא צריך לומר. התשובה היא, על זה שהקב"ה מגלה לו האמת מה שחסר לו, ושלא ירמה עצמו שהוא בסדר, כפי שהכלל חושבים, כנ"ל. אלא הקב"ה גילה לו, שחסר לו דבר עקרוני, שאם הוא יתפלל על זה, כלומר שאם ידע הצורך הגדול לדעת מה שחסר לו באמת, כמו שהוא מבין עכשיו, נמצא, שיש לו כלי שהבורא יכול למלאותו, היות שהוא נותן עתה תפלה מעומק הלב, שנקרא, כלי שלימה.

כי האדם צריך לדעת, שבאמת לא חסר שום דבר, רק שתהא יכולת לאדם לעשות הכל לשם שמים, משום שרק אז הוא יכול לקבל את הטוב והעונג, היות שהקב"ה ברא את העולם רק למטרה זו, שהיא להטיב לנבראיו.

ובאמור יש לפרש את דברי הזה"ק, במה שאומר, "שלחן האחר של הס"א, הוא שלחן של ריקנות". וכפי שהסברנו, בשלחן דקדושה, הנקרא בזה"ק, "והשלחן שהאדם מברך עליו לפני הקב"ה, אינו צריך להיות ריקם, כי אין ברכה במקום ריקם". והוא מטעם, שאין ארור מתדבק בברוך. והשלחן נקרא, מקום שעליו מקבלים את ברכת ה'. לכן קדושה נקראת, בזה שהוא מאמין שה' נתן לו הידיעה מה לבקש, כנ"ל, וזה ברכה גדולה, בזמן שיודעים את סיבת המחלה. מה שאם כן בס"א, כלומר שהאדם מבקש שה' ימלא את משאלותיו, וישלח לו ברכה, אבל אינו מאמין שה' נתן לו מקום להתפלל, זה ס"א, מה שאין כן קדושה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו היסוד שהקדושה נבנה עליה

מאמר ט"ז, תשמ"ח
ספר בראשית

בבנין גשמי, אנו רואים, שכל מי שרוצה לבנות בנין, צריך מקודם לחפור יסוד. ועל היסוד הוא בונה את הבנין. ובחפירת היסוד, אנו רואים, שיש להבחין בין שצריכים לבנות בנין של קומה אחת, כלומר שהוא רוצה לבנות רק קומת קרקע, או בנין רב קומות. זאת אומרת, לפי גובה הקומות, בשיעור הזה צריך להיות חפירת היסוד בקרקע. לא פעם אחת חופרים את היסוד, אלא כל יום בונין את היסוד, בכדי שיהיה היסוד יותר בעומק. ואז הוא יכול לבנות בנין גבוה.

והסדר הזה נוהג גם ברוחניות. שבזמן שהאדם רוצה לבנות בנין של קומת קרקע, אין הוא צריך לחפור כל כך בעומק. אלא שחופר קצת, הוא יכול לבנות את בנין שלו בקיום תו"מ. ומהי חפירה ברוחניות. היינו חסרון, שחופרים חסרון בהלב. **כי לב נקרא רצון, ולב נקרא מלכות, ולב נקרא ארץ או קרקע.**

וכמו בגשמיות, חופרים חסרון בקרקע. זאת אומרת, שמטרם שהולכים לבנות בנין, מוכרחים מקודם לחפור בארץ. כלומר, שמוציאין מה שיש במקום החפירה. ולאחר שהמקום הזה שרוצים לבנות הוא ריק, אז מתחילים לבנות, מה שאם כן כשהמקום ממולא בעפר, אין לבנות עליו בנין, כי הבנין יפול.

כמו כן ברוחניות, שצריכים לחפור בהארץ, היינו בהלב, ולהוציא משם את העפר שבלב. ונשאר אז הלב ריקם בלי שום מילוי. אז מתחיל זמן של הבניה. נמצא, שבזמן שהלב ממולא עם דברים גשמיים, אי אפשר לבנות על קרקע זו שום בנין, כי כל הבנין יפול, מטעם ששום דבר אין לו זכות קיום, אם אין צורך לזה.

אלא רק במקום שיש צורך, ומרגיש את החסרון, מזה שאין לו את הדבר שהוא משתוקק אליו, ואז כשמשיג את הדבר, הדבר הזה יש לו זכות קיום. מטעם שנחוץ לו זה. אז הוא יודע, לפי ערך החסרון, כך הוא ערך החשיבות. ויודע לשמור את הבנין, שלא יקלקלו השונאים שלו.

ומכאן מתחיל הסדר בענין חפירות היסודות, זאת אומרת, שיעור עומק החפירה בקרקע תלוי בשיעור גובה הבנין שבדעתו של אדם לבנות. כי לפעמים יש, שהאדם אומר, שמספיק לו בנין של קומת קרקע. כלומר, שהוא רוצה לקיים תו"מ, שע"י זה יזכה לבנין שהוא בקומת קרקע, כלומר שלא להתרחק מהארץ.

זאת אומרת, שהוא רוצה להשאר בארציות, הנבחן לכלי קבלה. דהיינו, השכר שלו, שבהשכר הזה הוא רוצה לגור. כמו שבונים בנין לגור, כן דוגמתו נבחן השכר לבנין, ששם הוא גר. דהיינו, שידוע, שרק בשכר האדם רוצה לחיות. ששכר נקרא, שהוא מקבל תמורת עבודתו הנאה ותענוג, שזהו החיים של אדם, שרק בשביל תענוג והנאה האדם רוצה לחיות.

היות שסדר העבודה בתו"מ מתחילים בשלא לשמה, כמו שכתוב בזה"ק י"ש שמקיימים תו"מ בכדי שיהיה להם שכר בעוה"ז, ויש שעובדים בתו"מ בכדי שיהיה להם עוה"ב". אבל כל השכר שלו הוא מה שיקבל בכלים דקבלה עצמית, הנבחן לבחינת ארציות, שבחינה זו נקראת, בחינת "עם הארץ", כלומר שלא זזים מבחינת הארץ, הנקרא רצון לקבל".

כמו שאמר הרמב"ם ז"ל (הלכות תשובה, פרק י') וזה לשונו "כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר".

מה שאם כן להיות תלמיד חכם, לפי מה שאמר אמו"ר זצ"ל, ש"תלמיד חכם" נקרא זה שלומד את מידותיו של החכם. והקב"ה נקרא "חכם". לכן מי שהולך בדרכי השפעה, האדם הזה נקרא, שלמד מהחכם. לכן הוא נקרא "תלמיד חכם".

נמצא, אלו אנשים שעוסקים בתו"מ לזכות לבנין, הנקרא "שכר של עוה"ז או עוה"ב לתועלת עצמו", הם נכנסים לגדר עמי הארץ. וזה נקרא, שרוצה לבנות רק קומת קרקע. לכן אין הוא צריך לחפור יסוד עמוק. היינו לחפור כל יום, בכדי שהחפירה תהיה בעומק. אלא כשהוא חופר פעם אחת, מספיקה לו החפירה.

כלומר, בזמן שהוא מבין, שיש לו חסרון וצורך לקיים תו"מ, מסיבת שיהיה לו שכר, החסרון הזה, כלומר הסיבה זו, כשהוא מבין אותה, כבר הוא מסוגל לעבוד להשיג את הבנין של שכר. מטעם, שכל זמן שאין האדם רוצה לצאת מאהבה עצמית, אין הגוף מתנגד לתו"מ. אי לזאת, אין הוא צריך לחפור כל יום, היינו שלא צריך לחפש צורך וחשק לעסוק בתו"מ, מטעם שהגוף אינו מתנגד להצורך שלו, מה שהוא מבין שכדאי לו לעבוד לתועלת עצמו.

וזה נקרא, שהחפירה שלו לא צריכה להיות כל כך עמוקה. אלא הצורך להבין שכדאי לעסוק בתורה ומצות, כבר הצורך הזה מספיק לו, שיהיה לו חומרי דלק לעבודה. נמצא, שחפירה שנתן בפעם אחת, נשארת לו תמיד, שיכול להמשיך בעבודה. נמצא, שחפירה שלו לא צריכה להיות בעומק.

מה שאם כן אם הוא רוצה לבנות בנין רב קומות. כלומר, שהוא לזכות לנשמה, הכוללת נרנח"י, וזה יכול לזכות דוקא אם כוונתו בעמ"נ להשפיע. כלומר, שכל מחשבותיו ורצונותיו הם רק לטובת הבורא, ולא לתועלת עצמו. ובאופן כזה, בזמן שהוא

רוצה לעשות יסוד, בכדי לבנות בנין כזה, החפירות של היסוד, היינו הצורך לזה, אינו נעשה בפעם אחת.

וזהו מטעם, כי לאחר שהאדם עובד עם עצמו, ונותן להבין לגופו, שכדאי לעבוד להשפיע, והחפירה הזאת לא באה אליו בנקל. כי בעת החפירה היה פוגע באבנים, שזה דבר קשה, שתהיה היכולת לעשות שם חלל, אפילו חור קטן קשה לחפור באבן. כלומר, בעת שהוא רוצה להבין, שיש לו חסרון גדול, בעת שהוא רואה, שאינו יכול לעשות שום דבר בלהשפיע, ורוצה לבקש מה', שיתן לו את מבוקשו, היינו שיתן לו המאור התורה, שזה מחזירו למוטב, באמצע החפירה הוא מוציא אבן גדולה.

פירוש, באה לו מחשבה, שהוא רוצה להבין, מדוע הוא צריך לעבוד בשביל ה' ולא בשביל עצמו. הלא ידוע "חייך וחיי חבריך, חייך קודמים". ועל הבנה זו אין לו מה לענות. אז הוא עושה הפסקה בחפירה, כי האבן הוא קשה יותר מדי, שתהא יכולת לעשות בו חסרון.

לכן הוא צריך לקחת מכשיר יקר-ערך, שבה יכולים לבקוע את האבן. והמכשיר הזה נקרא "אמונה למעלה מהדעת", שרק המכשיר הזה יכול לבקוע את האבן, הנקרא "דעת חיצון", שפירושו, שהדעת הזה הוא מחוץ להקדושה, כי הוא רק משמש להקדושה בבחינת "קליפה שקדמה לפרי".

לכן, היות שרק בבחינת אמונה למעלה מהדעת יכולים לבקוע את האבן, לכן נוהג כאן ענין של עליות וירידות. שלא תמיד האדם מוכשר ללכת למעלה מהדעת. נמצא, שכל מה שחפר ומצא איזה חסרון לבקש מה', שיתן לו כח ללכת בדרכי השפעה, חזר ונסתם ע"י האבן.

לכן הוא מוכרח לחפור עוד הפעם, וחוזר חלילה. וכל פעם הוא מתחיל לחפור ולהוציא את העפר, ובאמצע החפירה שוב הוא מוציא אבן. ושוב מתחיל לשאול שאלות בתוך הדעת. ושוב הוא מתגבר ומשתמש עם האמונה למעלה מהדעת. ושוב השיג מקום חסרון, ומתחיל להתפלל לה', שיקרב אותו לעבודתו. היינו, לעבוד עבודת ה', כלומר לשם שמים ולא לתועלת עצמו.

והיות שכל בנין שלו בנוי על למעלה מהדעת, שוב נסתמת החפירה. כלומר, שוב נעלם לו החסרון, ושוב אין לו מה לבקש. כלומר, שאין לו צורך שה' יקרב אותו. לכן שוב מוכרח להתחיל לחפור. כלומר, לעבוד בכדי למצוא חסרון, שיהיה לו יסוד, על מה לבקש מה', לבנות את בנינו.

ובחפירה אנו מוצאים, כשחופרים בקרקע, שמוצאים עפר ואבנים, "עפר" נקרא בחינת ליבא. פירוש, רצון לקבל לעצמו. וזה עוד לא נורא, כי האדם בהתאמצות גדולה עוד יכול להוציא את העפר מן האדמה. מה שאם כן כשבאמצע חפירה הוא מצא שם

אבנים, שהדעת מתחיל לשאול שאלות, אז צריכים לרחמי שמים, שיתן כח להתגבר למעלה מהדעת.

אי לזאת, יש עבודה גדולה לעסוק ביסוד, מסיבת שלא ביום אחד גומרים את החפירות. אלא לאחר החפירה באו תיכף האבנים, ונופלים בראשו, שהוא מקבל מחשבות זרות. כלומר, לאחר שכבר התגבר, לפי שעה למעלה מהדעת, אבל הוא לא יכול להחזיק מעמד, אלא אחר כך שוב מקבל ירידה. ושוב מוכרח הוא להתחיל מראש. אבל האדם צריך להאמין, ששום עבודה אינה הולכת לאיבוד, והכל נשאר. ורק באמצע עבודה יש תיקון, שלא לראות את אשר כבר עשה.

לכן נבחן, שהאדם, כל יום שחופר את חפירת היסוד, הוא חופר בעומק הקרקע, ולא מה שעבד אתמול הוא חוזר לעבוד עוד הפעם אותו דבר. אלא **ההתקדמות היא בעומק**. ושיעור **עומק החפירה הוא, עד שיקבל צורך אמיתי לעזרת הקב"ה**, שיעזור לו, שיהיה לו רצון לעבוד בלהשפיע. "ופרוטה פרוטה מצטרפת לחשבון גדול". עד שמכל החפירות הוא מגיע לעומק, שכבר יכולים לבנות עליו בנין, שיהא ראוי לזכות לנרנח"י של הנשמה, מה שהאדם צריך לזכות.

ובנין דקדושה מובנת לנו בשני אופנים :

(א) כלי,

(ב) אור.

כלי נקרא, שהקב"ה נותן לו רצון וחשק להשפיע לה'.

אור נקרא, לאחר שכבר יש לו רצון להשפיע, שנקרא "דביקות", אז הוא מקבל דרגה בבחינת הנשמה, עד שזוכה לזכות לבחינת נרנח"י. כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות קל"ג) וזה לשונו "כן הוא בעבודת הצדיקים הגמורים, שהבחירה הנוהגת בעת הסתר פנים, ודאי אינה נוהגת עוד מעת שפתחו הפתח להשגת ההשגחה הגלויה. אמנם מתחילים בעיקר עבודתו יתברך, שמבחינת גילוי פנים. שאז מתחילים לפסוע על המדרגות הרבות, בסוד הכתוב "וצדיקים ילכו מחיל אל חיל". אשר העבודות הללו מכשירות אותם לחפץ ה', שתתקיים בהם מחשבתו יתברך שבבריאה, שהיא "כדי להנות לנבראיו".

ובהאמור רואים, שיש מדרגה לזכות לדביקות ה', כלומר שהגיע לדרגת רצון להשפיע. ואח"כ הולך סדר לזכות להאור, המכונה נרנח"י, שהם מדרגות בגילוי האור.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תולדות, שלישי) "וכל הבארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם, סתמום פלשתים. וישב יצחק ויחפור את בארות המים, אשר חפרו בימי

אברהם אביו, ויסתמום פלשתים. ויחפרו עבדי יצחק. ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק, לנו המים. ויחפרו באר אחרת, ויריבו גם עליה. ויחפור באר אחרת, ולא רבו עליה, ויקרא שמה רחובות, כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ, ויעל משם באר שבע".

כי ענין החפירות, שחפרו, הוא למצוא חסרון וצורך לישועת ה', הן על הכלי. כלומר, לבקש מה' שיתן להם צורך להשפיע. והם רואים, שאינם יכולים, מטעם שהגוף מתנגד לזה מצד הטבע, שנולד עם רצון אך לקבל.

אמנם גם בזה יש להבחין ב' הבחנות :

(א) שהוא מתפלל לה', שיתן לו כח להתגבר על הרצון לקבל, ולעבוד בעמ"נ להשפיע. והוא רוצה, שה' יתן לו הכח הזה.

(ב) יש לפעמים, שאין האדם יכול לבקש מה', שיתן לו הרצון להשפיע, מטעם שהגוף מתנגד גם על התפלה. שהגוף מפחד, אולי ה' יעזור לו, ויעזוב את הרצון לקבל. נמצא, שהוא צריך להתפלל, שה' יתן לו כח להתגבר על הגוף, ושכן יהיה לו כח להתפלל לה', שיעזור להתגבר על הרצון לקבל, ולעבוד בעמ"נ להשפיע.

נמצא, שהוא מתפלל תפלה. ומה בקשתו. שיכול להתפלל. וזה נקרא "תפלה לתפלה". וזה נקרא, שה' צריך לעזור לו **על הכלי**. כלומר **שיבין, שחסר לו הכח של השפעה**. נמצא, שה' עוזר לו, ונותן לו רצון, שישתוקק להבין, שלא חסר להאדם אלא הרצון להשפיע במוחא וליבא.

ואח"כ, כשיש לו הצורך, שרוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, אבל אינו יכול, אז הקב"ה נותן לו האור. כלומר, אור, הבא לתיקון הכלי. כלומר, שתהיה לו היכולת לעבוד בעמ"נ להשפיע. **והאור הזה נקרא בשם כלי**. כידוע, שהאור נקרא על שם הפעולה. והיות שהאור נותן לו הרצון, שנקרא "כלי", לכן נקרא זה, שה' נתן לו הכלי דהשפעה. וזה נקרא **"היסוד"**. שעל יסוד כזה יכולים לבנות בנין רב קומות. כלומר, לאחר שהשיג יסוד, שהוא הכלי דהשפעה, אז הוא מתחיל לזכות לקומה שלימה של נרנח"י שבנשמתו.

אולם בענין, שהפלשתים היו סותמים את הבארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם, יש לפרש על דרך העבודה. ש"אברהם" נקרא בחינת חסד. ו"עבדי אברהם" נקראים אלו שהולכו בדרך של מידת החסד. כלומר, אלו שרצו ללכת בדרכי השפעה, הנקרא "חסד". וחפרו לעצמם את החסרון הזה, כלומר, הנחיצות לכלים דהשפעה, כנ"ל. ועד כמה שחפרו למצוא חסרון, סתמו להם את החסרון. והיו להם תמיד עבודה מחדש, לחפור עוד, כנ"ל, וחוזר חלילה.

ובהאמור יש לפרש את המחלוקת בין רועי גרר לרועי יצחק, כמו שכתוב "ויחפרו עבדי יצחק, ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק, ויקרא שם הבאר עשק, כי התעשקו עמו.

ויחפרו באר אחרת, ויריבו גם עליה. ויקרא שמה שטנה. ויחפור באר אחרת, ולא רבו עליה. ויקרא שמה רחובות. ויעל משם באר שבע".

ויש להבין, מהו פירוש "רועיי" ברוחניות. ומהו ההבדל בין "רועי גרר" ל"רועי יצחק" בעבודה. ומדוע על חפירות ב' בארות הראשונות היה ריב, ועל חפירת באר השלישית לא היה ריב, כמו שכתוב "ולא רבו עליה".

ידוע, שאין האדם יכול לחיות בלי פרנסה. כלומר, "פרנסה" נקרא מה שמפרנס את האדם, שמזה הוא מתקיים בחיים שלו. ואומר, שבעבור זה כדאי לחיות. ובטח יש הרבה מדרגות בפרנסת האדם. יש שמסתפקים במעט. כלומר, שאם יש לאדם מזונות, כמו המזונות של בעלי חי, כלומר במה שבעלי חי מסתפק, הוא אומר "בשבילי זה מספיק, וכדאי לחיות בשביל פרנסה כזו". ולעומת פרנסות של אחרים, הוא נקרא שמסתפק במועט.

ויש שאומרים, שדי להם אם יש להם מזונות כדוגמת מה שמספיק לפרנס ילדים קטנים, שזה דבר נוסף לבעלי חי. שיש להם ענין, שמשחקים במחבואים, ובצעצועים, וכדומה. והם מסתפקים בזה. ואומרים, שממה שאנו נהנין, לא מוכרח להיות דבר אמת. אלא אפילו שהוא שקר, גם משם אנו מוציאים את פרנסתנו. ולהיפך, מדבר של אמת אין אנו מוציאים בזה שום טעם.

כמשל, שאמרתי הרבה פעמים, שאנו רואים מציאות אצל ילדות קטנות, שההורים קנו להם בובות של סמרטוטין, לשחק בהם. ויש לפעמים, שהאם נמצאת במטבח, והיא מכינה צרכי שבת. ויש לה תינוק בגיל שנה בבית, והתינוק בוכה. והאם אומרת להילדה הקטנה שלה "לכי ותשחקי עם התינוק. ועיי זה התינוק יהנה, ואני אהנה, בזה שאני אוכל לבשל צרכי שבת". ואנו רואים במציאות, שהילדה לא תלך. ואם היינו שואלים את הילדה "מדוע את לא רוצה לשחק עם התינוק, ורק את משחקת עם הבובה שלך, ואת מנשקת אותה, ומדוע את לא רוצה לשחק עם תינוק אמיתי, ולא עם תינוק העשוי מן סמרטוטין. והלא את רואה, האמא עושה ממש להיפך, שאף פעם היא לא מנשקת את הבובה שלך, אלא התינוק האמיתי". בטח הילדה היתה עונה "האמא שלי לא רוצה להנות מהחיים, לכן היא יכולה לשחק עם בובה. אבל אני עוד רוצה להנות מהחיים, לכן אינני מסוגלת לשחק עם תינוק אמיתי".

כמו כן יש בדרכי עבודה, שאין האדם מסוגל להנות מענין אמיתי בעבודה, אלא דוקא מהשקר האדם מתפעל, ומקבל הנאה וחיות מזה. ואם אומרים לו "לא יפה בשבילך להנות בעבודה מדברים שאינם אמיתיים", הוא עונה "אני עוד רוצה להנות מהעולם, לכן אני מסתפק במיעוט, במה שאני עוסק בתו"מ".

ובדרך כלל, הרבים שעובדים בעבודת הקודש ומקיימים תו"מ. כל אחד ואחד בורר לעצמו את השיעור, עד כמה הוא צריך לתת זמן עבור תו"מ. כל אחד משער לעצמו, הן

בכמות והן באיכות, מה שהוא מבין שמספיק בשבילו. ואומר, שהוא מסתפק במיעוט. הוא לא מוכרח להיות בין העשירים, שיש רכוש גדול. אלא כל אחד מבין בטוב טעם ודעת את שיעורו בתו"מ.

וזהו כמו שאומר הזה"ק על הכתוב "נודע בשערים בעלה. כל אחד ואחד לפי מה דמשער בלביה". זאת אומרת, לפי מה שהוא משער בלבו גדלות הקב"ה, בשיעור זה הוא יודע כמה זמן הוא צריך לתת בתו"מ, ועד כמה הוא צריך להתיגע, אם קשה לו לקיים את התו"מ.

אולם יש יחידי סגולה, שאין להם סיפוק ממה שהרבים מתפרנסים. ואי סיפוק, ממה שהם מרגישים, ולפי מה שאומר האר"י, הוא ענין **שורש נשמה**. שהוא צריך להתקדם בשיעור יותר מהרבים. והוא מתחיל להבין, שעיקר עבודה, הוא צריך להיות, בכדי לפרנס עצמו ממאכל אדם, ולא ממאכל בהמה, או מהמאכלים שנותנים לקטנים. כמו שאומר הרמב"ם ז"ל "כשמלמדן לקטנים, מלמדן אותן לעבוד לשם שכר, ולא מגלין להם את ענין לשמה".

אבל כאן מתחיל עיקר היגיעה, בזה שהוא רוצה ללכת בדרך השפעה לה', ולא לתועלת עצמו. ולזה הגוף מתנגד. ואז מתחיל לקבל מחשבות, מה שהם רוצים לתת לו להבין "אין אתה צריך להיות יוצא מהכלל. וכמו שהרבים מסתפקים מהפרנסה של שכר תמורת היגיעה בעוה"ז ובעוה"ב, זה צריך להיות מספיק בשבילך גם כן. ומה אתה מרעיש עולמות, שאתה רוצה לעבוד דוקא בדרך של השפעה. הלא אתה רואה, שזהו דבר קשה, אחרת גם הרבים היו עובדים בהשפעה". ובאלו הטענות, המחשבות האלו סותמים את החפירות, כלומר החסרונות והצורך להשיג את הרצון להשפיע.

ובהאמור נפרש מהו "רועי גרר", ומהו "רועי יצחק", ומהי המחלוקת ביניהם. "רועי" פירושו מפרנס. "רועי גרר" יהיה פירושו, שהפרנסה שלהם היא ממה שהם נגררים אחרי הרבים. כלומר, שבאו להם מחשבות, שלא צריכים לעבוד כדרך שיחידים עובדים, שרוצים להגיע אל האמת, שנקרא "לשמה", שהוא בעמ"נ להשפיע, אלא שמספיק להם אם המה יהיו עובדים ומקיימים תו"מ, בכדי לקבל תמורתם שכר בעוה"ז ושכר בעוה"ב. כלומר, שגם כאן בקיום תו"מ יכול ללכת בדרך של הסתפקות במועט.

"רועי יצחק", כלומר המפרנס של יצחק, נקרא זאת, שמפרנסת בחינת יצחק, הוא בחינת השפעה. שכל זמן שהוא יכול להשפיע לה', זוהי הפרנסה שלו, ומזה הוא עושה חיים.

וזה היה הריב בין "רועי גרר", שהם היו אומרים לו, שכל מה שחופרים למצוא חסרון וצורך לעסוק רק בדרך השפעה, אין כדאי לחפור ולחפש חסרונות כאלו. וסיתמום את החסרון, בזה שהיו אז אומרים "אנו צריכים להיות נגררים אחרי הרבים, ולא להיות יוצא מהכלל".

ו"רועי יצחק" חפרו וחיפשו צורך וחסרון למצוא כאב ויסורים, בזה שהם לא יכולים לעשות מעשים על הכוונה דלהשפיע. זאת אומרת, הגם שהיו מבינים, שעיקר הוא לעבוד בהשפעה, אבל כאב ויסורים לא היו מרגישים מהחסרון הזה. לכן חפרו וחפשו עצות איך להרגיש יסורים. ובאו "רועי גרר" וסתמו את החסרונות שמצאו. כלומר, שנתנו להבין, שזה לא נורא, אנו יכולים להגרר אחרי הרבים, מה שהם אומרים, שאנחנו מסתפקים במועט.

וזה גרם לרועי יצחק יסורים. היות לאחר שנתנו יגיעה רבה, איך למצוא, שהחסרונות בזה שלא יכולים לעבוד בהשפעה, שיהיה להם מזה יסורים. וכבר היה מקום להתפלל מעומק הלב. והיה להם כבר מקום ברכה, כלומר לתת תודה לה', בזה שגילה להם מקום חסרון, שזהו העיקר בעבודת ה'. זאת אומרת, אם אין הם יכולים לכוון את המעשים לטובת ה', אין הם נקראים "עובדי הקב"ה, אלא עובדים את עצמם". פתאום באו רועי גרר, והיו מושכים אותם להיות נגררים אחרי פרנסת הרבים, כנ"ל. נמצא, שבזה סתמו את כל הבארות של רועי יצחק. וזהו ענין הריב שהיה ביניהם על חפירות הבארות.

ועכשיו נבאר מה ששאלנו, מדוע על שתי בארות הראשונות רבו רועי גרר, ועל באר השלישית לא רבו. ידוע, שסדר העבודה הוא בג' קוים, ימין ושמאל, שהם בהפוכים זה לזה, ואח"כ בא הקו האמצעי, ואז נעשה שלום.

וגם ידוע, מזה שדברנו, שהרבים שייכים לקו אחד. אי לזאת, אין מי שיהיה נגדו, שיטען טענות הפוכות, היות שאין לו רק קו אחד. לכן אינו נוהג בהם כל כך ענין של עליות וירידות. מה שאם כן בקו ימין, הקו שמאל הוא נגדו, ולכן בקו ימין כבר שייד שם ענין עליות וירידות.

קו ימין, ידוע שהוא קו של אמת. מה שאם כן קו אחד אינו כל כך אמת. וידוע, שכל דבר שרחוק מאמת, יותר קל לקיים. לכן דרך הרבים, שלומדים אותם ללכת בקו אחד, פירוש, שהם עוד לא הגיעו לדעת ולהבין, שיש יותר מהמעשים, אלא בזמן שמקיימים את התרי"ג מצות, ומכוונים שהקב"ה צוה לנו לקיים אותם, וע"י זה נקבל שכר, הרי זה צדיק גמור.

וכל ההבחנות בין העובדים הוא בענין כמות. כלומר, כמה זמן שכל אחד ואחד נותן עבור התעסקותו בתו"מ. אי לזאת, היות שאינו כל כך קרוב לאמת, כלומר להיות שלא לשמה, לכן אין שם במצבים האלו, הנקראים "פרנסת הרבים", כל כך עליות וירידות, מטעם אם הוא רק מאמין בשכר ועונש, לפי אמונתו, הגוף מסכים לעבוד ולתת יגיעה לקיים תו"מ. משום שהשכר, שהוא מצפה לקבל לתוך כלים דקבלה שלהם, אין זה בניגוד להגוף, הנקרא "רצון לקבל לעצמו". וממילא הם יכולים לעבוד בהתמדה גדולה.

ויש עוד סיבה, שאין בהם כל כך ירידות. משום שהם רואים הצלחה בעבודה. כלומר,

שהם רואים, שכל יום הם מתקדמים בתורה ומצות. כי מטבע של האדם, בזמן שרואים שמצליחים באיזו עבודה, אז יש כח לעבודה, וכל זה נבחן לקו אחד.

מה שאם כן כשהאדם מתחיל לעבוד בעמ"נ להשפיע. כלומר, שהשכר שלו, למה שהוא מצפה שיקבל תמורה עבור עבודתו, הוא שישגי בחינת דביקות בה'. שכוונתו בקיום תו"מ הוא, שיהיה לו רצון אך ורק להשפיע לה' ולא לתועלת עצמו. והוא, עד כמה שהוא נתן יגיעה לזכות לכלים דהשפעה. והוא לא אז כמלוא נימא. אלא להיפך, אם כן הוא רואה, שהוא לא מצליח בעבודה, אם כן מאין הוא יקבל חיות, שיוכל להמשיך בעבודה.

אז התיקון הוא, שידע את האמת, דהיינו, שהוא עדיין שקוע באהבה עצמית, והוא עדיין רחוק מהקב"ה. אבל אז הוא צריך לומר לעצמו, הגם שאני עוד לא רואה שום התקדמות בעבודה, מכל מקום יש לי זכיה גדולה, שאני יכול לעשות משהו בתו"מ.

וצריך להאמין אז למעלה מהדעת, הגם שהוא עוד לא מרגיש את גדלותו יתברך, שזה שהוא עושה דבר קטן בתו"מ, אפילו שזהו על דרך הכפיה, מכל מקום אני שמח, בזה שיש לי קצת אחיזה בתו"מ. ועל זה הוא נותן תודה לה'. וזה נקרא, שהתודה שהוא נותן לה', הוא על דרך אמת.

כלומר, שהוא יודע את האמת, איך שהוא מרוחק מה'. ומכל מקום הוא שמח בזה שיש לו כח לעשות משהו בתו"מ, אף על פי שאינו עושה זה בכל הלב. אבל חשוב אצלו, בזה שהוא משמש להבורא, אפילו שהוא עוד לא מרגיש את גדלות הבורא. אבל זה שנתן לו לעשות משהו עבורו, על זה הוא נותן תודה לה'. וזהו אמת, שאינו מרמה עצמו לחשוב, שהוא נחשב בין עובדי ה', הלא הוא יודע את האמת, שכל מה שהוא עושה, הכל הוא בכפיה ולא ברצון הלב.

מה שאם כן אלו שהולכים בקו אחד, זה שנותנים תודה לה', על מה שזיכה אותם לעסוק בתו"מ, יש שם ב' גרעונות:

(א) שהוא חושב עצמו לעובד ה'. וזהו אינו אמת, היות שהוא עובד לעצמו.

(ב) לא שה' הוא חשוב בעיניו, שכדאי לעבוד לטובת ה', אלא כל החשיבות של העבודה היא, כמה שכר שהוא יקבל תמורת יגיעתו. כלומר, הוא מסתכל על השכר, אם הוא יקבל משכורת חשובה. ולא אם "נותן המשכורת" הוא חשוב.

מה שאם כן **אלו שהולכים בקו ימין, מסתכלים על "הנותן העבודה", עד כמה שהוא חשוב אצלם.** וחשקם תמיד, שהנותן עבודה יקבל תמיד אצלם חשיבות. וזה שכרם. וזה נקרא, שהם משתוקקים תמיד לראות את גדלות ה'.

נמצא, שהם לא משתוקקים על התמורה, מה שיקבלו עבור עבודתם. אלא הם מסתכלים תמיד, בעת שהם מקיימים מצותיו, שהמצוה, כלומר שהנותן את הפקודות, יהיה בעיניהם כל פעם יותר חשוב. וזוהי התמורה שלהם בתו"מ, במה שהם מתייגעים עצמם. ולכן הם אומרים, אפילו על דבר קטן, שיש להם אחיזה בתו"מ, שזהו דבר גדול. והם ששים ושמחים ומקבלים חיות.

ובזה נבאר הריב, שהיה על חפירה הראשונה, היות שענין שלוש החפירות, שהיה שם, הוא כולל כל סדר העבודה. כלומר, שיש הרבה חפירות ששייכים לקו ימין. והרבה חפירות ששייכים לקו שמאל. והרבה חפירות ששייכים לקו האמצעי. והסיבה לזה היא מטעם שלא בפעם אחת גומרים את החפירות, אלא שבכל קו יש הרבה לחפור אותו, עד שקונים את הקוים בשלימות.

הנה הבאר הראשון שחפרו, כתוב "ויקרא שם הבאר "עשק", כי התעשקו עמו". יש לפרש "עשק", היינו שעם הבאר הראשון, המרומז לקו ימין, היו עוסקים בתו"מ בחפירות האלו. כי קו ימין נקרא שלימות, כלומר שבבחינת ימין היה להם כח לעסוק בתו"מ בשמחה, מטעם כנ"ל, שכמה אחיזה שיש להם בתו"מ, הם מאמינים, שזה בא להם מלמעלה, שהקב"ה נתן להם רצון וחשק, שיוכלו קצת לעסוק בתו"מ. וזהו שטענו רועי יצחק "עד כמה שיש לנו אחיזה משהו, חשוב לנו, ואנחנו נותנים תודה לה' עבור זה".

לעומת זה באו רועי גרר, שהם נגררים אחרי רבים, מה שהרבים אומרים "אנו מקיימים תו"מ בכוחות עצמנו. ומשום זה אנו דורשים מה', שישלם לנו עבור יגיעתנו בתו"מ". ובזה הם סותמים את הבאר מה שחפרו עבדי יצחק, שאומרו "מכאן אנו יכולים לקבל חיות, מטעם שחשוב לנו אפילו דבר קטן, במה שהקב"ה נתן לנו רצון וחשק, לעשות משהו בעבודת ה'. ואנחנו רואים, שיש אנשים, שאין להם רצון וחשק לעסוק משהו בעבודה, משום שה' לא נתן להם את הרצון הזה".

לכן עבדי יצחק היו מקבלים מבאר הזה חיים. באו רועי גרר, וסתמו את הבאר הזו, שלא יוכלו לקבל חיים משם. והיו אומרים להם "מה שאתם מתעשקים בעבודה המועטת הזו, כלום לא שוה. כי לא תקבלו שום שכר עבורה, כי עבודה זו אינה חשובה כלל, מטעם כי הוא דבר מועט, כי כך מקובל אצל הרבים".

לכן הבאר הראשון, שקראו אותו בשם "עשק", הם אומרו "שזה לא עשק, שיהיה כדאי לשמוח עם זו עבודה המועטת, שאתם עושים מזה עסק. הלא אין על מה להסתכל, כמו שאתם בעצמכם אומרים, שזוהי עבודה רק של משהו. ומה שאתם מסתכלים על הנותן, לא מובן לנו".

ואח"כ רועי עבדי יצחק עברו לעבוד בקו שמאל, היינו לעשות בקורת על המצב שבו הם נמצאים, שעדיין משוקעים באהבה עצמית, ולעבוד לשם שמים, והם רואים, שאינם

מסוגלים לעשות דבר זה בכוחות עצמם. לכן הם חופרים בעומק הלב, למצוא חסרון וכאב. זאת אומרת, שמחפשים עצות, איך להרגיש יסורים מזה שהם מרוחקים מדרך של השפעה. ובטח בזמן שיהיו להם יסורים, בטח הם יקבלו עזרה מה'. כמו שהיה ביציאת מצרים, כמו שכתוב "ויאנחו בני ישראל מן העבודה, וישמע אלקים את נאקתם".

לכן ע"י החפירה בעומק הלב מצאו **באר**, כלומר שמצאו מקום שיוכלו להתפלל. "ויריבו גם עליה, ויקרא שמה "שטנה". פירוש, שרועי גרר היו להם למשטין, שלא נתנו להם להתפלל, שה' ימלא חסרונם, היינו שה' יתן להם כח התגברות על הכלי קבלה, שיוכלו לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמם.

נמצא, שע"י הריב שלהם סתמום את החפירות, שחפרו בקו שמאל, שיהיה להם צורך, שה' ימלא משאלותם לטובה. שענין "טוב" נקרא בעמ"נ להשפיע, כמו שכתוב "רחש לבי דבר טוב, מעשי למלך". שפירושו "מעשי למלך", שכל המעשים שהוא עושה, יהיו עבור המלך, שכוונתו להשפיע למלך.

ורועי גרר היו להם לשטן, שלא יכלו להתפלל. מטעם שהם היו נגררים אחרי הרבים, שאומרים "עיקר הוא המעשה. והכוונה לעשות לשמה, זה לא שייך לנו. אלא דוקא אנשים, שהם מלידה זכי נפש ובעלי כשרונות. ועבודה דלהשפיע לא שייך לנו". וממילא סתמו את הצורך לתפלה. לכן קראו את הבאר השני בשם "שטנה", מלשון "שטן". וגם בקו זה לא היה בפעם אחת עשו את הבאר השני, אלא שהיו חופרים הרבה פעמים בכל קו וקו. אלא כולם, היינו כל החפירות, נכנסים תחת שם של "שלוש בארות".

אולם אח"כ, לאחר שעברו את התהליך של עבודה בבי קוים, זכו לקו האמצעי. וזהו כמו שדברנו במאמרים הקודמים, שקו ימין נקרא "אביו", וקו שמאל "אמו", וקו אמצעי נקרא "הקב"ה". כמו שכתוב "ג' שותפים באדם, אביו ואמו והקב"ה.

אביו נותן את הלבן". כלומר, שאין שם שום חסרון, אלא הכל לבן, כנ"ל, שהוא שמח בחלקו, במה שיש לו קצת אחיזה ברוחניות.

"ואמו נותנת את האודם", שפירושו, שהוא לא נמצא במצב טוב, אלא מלא חסרונות, ואז יש לו מקום לתפלה.

ואח"כ "הקב"ה נותן הנשמה". ובזמן שהקב"ה עוזרו, שנותן לו הנשמה, אז אין כבר מקום להשטן, שיהיה לו מה להשטין. וזה שכתוב "ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה, ויקרא שמה "רחובות". ויאמר, כי עתה הרחיב ה' לנו, ויעל משם באר שבע".

ושאלנו, מהי הסיבה, שלא רבו רועי גרר על באר השלישי. והענין הוא, כי במקום שיש חסרון בקדושה, שם יש אחיזה לס"א. לכן כשהאדם הולך בקו ימין, בזמן שהוא

יודע בעצמו, שהוא משוקע באהבה עצמית, וכל מעשיו אינם לשם שמים, אלא הוא רוצה להיות עובד ה', ובינתים הוא עובד את עצמו. ויחד עם כל השפלות שבו הוא נמצא, הוא רוצה לתת תודה לה', על מה שהוא נתן לו קצת מגע בעבודת ה', אפילו הוא שלא לשמה.

והוא מאמין למעלה מהדעת, שה' נתן לו את המחשבה ורצון לעסוק קצת בעבודה. והיות שהוא מאמין, עד כמה שאפשר לו בלמעלה מהדעת, בגדלות וחשיבות ה', לכן אפילו שאין לו הזכיה, שירגיש את החשיבות בתוך הדעת, מכל מקום, במה שיש לו הזכיה לעשות מעשים פשוטים, הוא מודה ומשבח לה'. והוא שש ושמה, ורוצה לתת תודה לה', כמו אלה אנשים שהם בבחינת קו אחד.

כלומר, שמרגישים שהעבודה מה שהם עושים, הוא באמת בשלימות. ומה שיש להוסיף על עבודתם, הוא רק בבחינת הכמות. אבל בבחינת האיכות הם מרגישים עצמם לשלימים. עד כדי כך, היות שיש להם עבודה בענין ענוות, כמו שאמרו חז"ל "מאד מאד הוי שפל רוח". הם משקיעים עבודה גדולה בזה, איך למצוא בעצמם איזה שפלות. וזה הכל מטעם, שאין הם יודעים, רק מקו אחד. וזוהי עבודת הרבים.

ועל האדם הרוצה ללכת בקו ימין. כלומר, שהוא יודע שיש קו שמאל גם כן, שהוא מחליש את הקו ימין. לכן האדם צריך להשקיע הרבה כוחות, להאמין למעלה מהדעת, שקצת עבודה ברוחניות, אפילו שאין בזה שלימות, כמו שהם מרגישים בעצמם, הוא חשוב. ולתת תודה לה', ולהיות שש ושמה, וירגיש שיש לו עכשיו חיים, שבשביל חיים כאלו כדאי לחיות.

זאת אומרת, שע"י זה שהוא מאמין למעלה מהדעת, שלגדלות הבורא אין קץ, וחשוב לו מאוד, בזה שהוא יכול לשמש את המלך, זהו נקרא "קו ימין". וזוהי עבודה גדולה. והאדם צריך להרגיש חשיבות בעבודה של קו ימין. וצריך להשתדל, שיהיו לו חיים, כמו בזמן שהיה עובד בקו אחד. באותו שיעור. על כל פנים לא פחות משהיה עוסק בקו אחד, מטרם שבא לעבוד בקו ימין.

אולם כאן בקו ימין יש עבודה רבה בזה. וזה לא בא בקלות, כמו שהיה עוסק בקו אחד. והיא מסיבה, ששם היה יודע, שהמעשים שלו, שהוא עושה, הם מעשים גדולים וחשובים. לכן היה יותר קל לעשות. מה שאם כן בקו ימין, הוא רואה בעצמו, שהמעשים שלו, לפי עצמם, אין לו ערך, מסיבת שהוא לא עושה בכל רצונו. אל כן אין הוא יכול לומר, שהוא עושה דברים חשובים, ובודאי ה' יתן לו הרבה שכר תמורת עבודתו.

מה שאם כן בקו אחד אין לו התנגדות מצד הגוף, לכן הוא בקלות יכול לעבוד בלי שום הפרעות. מה שאם כן בקו ימין יש לו עבודה גדולה, מסיבת שהוא אומר, שהוא רוצה לעבוד לטובת הבורא ולא לטובת הגוף. וממילא הגוף מתנגד, ויש לו כל פעם מלחמה עם הגוף. ותמיד הוא צריך לעבוד עמו ולנצח אותו.

ועוד יש כאן ענין, שכל פעם, אם הוא רוצה ללכת בקו ימין, ושיהיה לו כח לעבודה, הוא צריך תמיד להגדיל את הבורא, ולעבוד עבודה רבה, לחפש עצות, איך להשיג את גדלות וחשיבות הבורא. כי המעשים, אם הוא יחשיב אותם, דהיינו שיאמר, שהמעשים שלי חשובים מאד למעלה, אם הוא יגיד כך, בטח שהוא שקר, מסיבת שאינם לשמה. שבכל מעשה שהוא עושה, מעורבת שם אהבה עצמית במקום אהבת ה'.

אבל בקו אחד הם כן מחשיבים את המעשים, משום שבקו אחד מדברים רק על המעשים ולא על הכוונה. כלומר, אם גם כוונתו היא בעמ"נ להשפיע או לא, אין שם סדר העבודה לדקדק על המעשים. מה שאם כן בזמן שמתחילים לעבוד על הכוונה דלהשפיע, שזה נקרא "קו ימין", אי אפשר לומר, שהמעשים הם בסדר, שתהיה לו שמחה מהעבודה שהוא עושה.

אולם אם הוא מגדיל את הבורא, כמה שביכולתו למעלה מהדעת, אף פעם לא יגזים את אמונתו בגדלות ה'. כי בודאי צריכים לומר, שהקב"ה היותר גדול מכפי שהאדם יכול להגדיל אותו. לכן זה שאומר, שה' הוא חשוב, נמצא, שאומר אמת, וממילא הוא הולך בדרך האמת.

ואז האדם יכול לומר, כמו בגשמיות אנו רואים באדם חשוב, אפילו שיש לאדם לעשות לו שרות קטן, האדם שמח ומקבל מצב רוח מרומם. זאת אומרת, לא שהמעשה הוא העיקר, כלומר באיזה שרות הוא עושה, אלא למי הוא עושה את השרות. לכן כשהאדם הולך בקו ימין, זהו קו של אמת.

אולם, היות שקו ימין הוא קו של אמת, יש התנגדות גדולה מצד הס"א, שהיא לא נותנת ללכת בדרך האמת, המוביל לבחינת תיקון העולם. היות שבנין הקליפות באה מעולם השבירה והקלקול. לכן כל הדברים שישנם בעולם, אם הוא שייך לבחינת חורבן וקלקול, יש כח לעשות את המעשים האלו. ואנו רואים, שזה בולט אצל ילדים קטנים, שמסוגלים לעבוד על שבירה וקלקול, ואינם מסוגלים לעבוד על דברים המביאים לתיקון, כנ"ל בהמשל של ילדה קטנה.

וזוהי מסיבת השבירה שהיתה בעולמות העליונים. לכן בענפים הגשמיים הולכים לפי אותם הדרכים. לכן לקלקול ושבירה יש כוח לעבוד. מה שאם כן לתיקון, היות שעוד לא נגמר התיקון למעלה, לכן קשה בענפים הגשמיים לעבוד בדברים, המביאים לתיקון העולם.

לכן קשה מאוד ללכת בקו ימין. זאת אומרת, האדם צריך להסתכל, איך אנשים נותנים כוחות בדרך של קו אחד. ואותם כוחות והתרוממות, לכל הפחות צריכים להיות בזמן שהולכים בקו ימין.

ובזמן שהאדם רוצה להחשיב את הקו ימין, באים "רועי גרר" ועושים ריב. כלומר, שנותנים לו להבין "הדרך הזו היא לא בסדר. איך אתה רוצה לתת תודה לה' עבור עבודה קטנה כזו. מה זה שאתה נותן תודה לה' על דבר שאין לו ערך. בשלמא אלה הרבים שהולכים בקו אחד, שהם יודעים, שמעשיהם, מה שהם עושים, הם מעשים חשובים. על זה יכולים לתת תודה לה'. אבל על דברים של "מה בכך". הלא אתה בעצמך אומר, שהמעשים שלך אין להם שום ערך, היות שזהו "משפה ולחוץ", מטעם שאתה אומר, שאינך עושה לשם שמים. אם כן התודה שלך היא כמו חנופה. ואיך אתה לוקח שמחה והתרוממות רוח משקר".

ורועי גרר גוררים אותנו לדעת רבים, שרק על מעשים חשובים יכולים לתת תודה לה', וזהו אמת. מה שאם כן אתה הולך בשקר. והקליפה הזו היא קליפה גדולה, שאינה נותנת לאדם האפשרות להיות בשמחה ולקבל חיים מן האמת. אלא רוצה דוקא להביא את האדם לידי עצבות ולידי דכאון נפשי. ולפעמים היא מביאה אותו למצב, שאין לו טעם בחיים. ואז מכל, מה שהאדם יכול לקבל הנאה, הוא רק מדבר אחד, משינה. שבזמן שהוא ישן, הוא נהנה, מזה שלא נמצא במצב של יאוש וחוסר טעם בחיים.

וזה דומה לאדם, שרוצים לעשות לו איזה נתוח בבית חולים. אז יש רופא מיוחד, הנקרא "רופא המרדים". ולרופא הזה האדם מצפה, שיתן לו עצה, שיוכל להרדם, לכל הפחות על שלושה חדשים. והקליפה הזו הורסת את הקדושה לגמרי, היות שאין מציאות, שהאדם תהיה לו האפשרות לומר, שהקב"ה נקרא "טוב ומטיב". והאדם קורא למצב הזה בשם "ירידה". ונשאלת השאלה, לאן הוא יורד.

התשובה היא, הוא יורד "לשאל תחתיות". ובאם האדם מתחזק במצב הזה, הוא אומר (שיר חנוכה) "ה' העלית מן שאול נפשי". אי לזאת, מוטל על האדם, בזמן שבא אליו "רועי גרר", ורוצים לגרור אותו לרשות הרבים. כלומר, איך שהם מסתכלים על האדם, שעושה מעשה קטן. בזמן שהם יודעין שזה קטן, לא מתחשבים עם מעשה כזו. ואיך אתה עושה דבר והפוכו. שמצד אחד, אתה מודה שמעשה כזה, כשעושים ויודעים בשעת מעשה, שהמעשה הזה הוא מלא חסרונות, מטעם שיש בעת העשייה מלא מחשבות זרות, כל אחד לפי דרגה דיליה.

למשל, עושים ברכה, ונותנים תודה לה', ואומרים "אשר קדשנו במצותיו". ויודעים בזמן הברכה, שלא מרגישים שום טעם בעת עשיית המצוה. ונותנים על זה תודה רבה. אם כן הוא אומר, מה שהוא עושה ברכה ונותן תודה, אין זה מטעם שעושה עכשיו דבר חשוב, ואח"כ אתה אומר, שהאדם צריך לקבל חיים ולהיות בשמחה, מזה שזכה לעשות מצוה. אפילו שהיא בלתי חשובה. ולתת תודה לה' עבור שזכה אותך, ואומרים "אשר בחר בנו". ועוד אתם אומרים "אהבת עולם עמך בית ישראל אהבת תורה ומצות".

מתעוררת השאלה, אם אתה לא רואה שום דבר בהמצוה שאתה עושה, אם כן מה אתה אומר, שהבורא נתן לנו דברים טובים, מטעם שהוא אוהב אותנו. מה טעם יש

בהמצוה הזאת, שאתה אומר, שמחמת אהבה הוא נתן לך. אנחנו, הרבים, אומרים, שהוא נתן לנו תורה ומצוות מחמת שהוא אוהב אותנו. זהו כמו שאמר ר' חנניא בן עקשיא "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות".

פירוש, היות שהוא רצה לזכות אותנו, שיהיה לנו עוה"ב ועוה"ז, כלומר שנקבל הרבה שכר ולא יהיה זה בחינת בושה. כידוע, שלחם חסד, כשאדם אוכל, הוא מתבייש. לכן "הרבה להם תו"מ", כדי שנוכל לקבל הרבה שכר. וממילא אנו יודעים, שבעשיה קטנה שאין בה שלימות, תהיה זו בבחינת "נהמא דכסופא".

לכן, בזמן שהאדם הולך בקו ימין, ורוצה לקבל חיים והתרוממות רוח, מזה שעשה דבר קטן, ונותן תודה לה', עבור שזיכה אותו לעשות משהו עבור ה', והוא מאמין למעלה מהדעת, שהמלך הוא מלך גדול, הנקרא בשם "האל הגדול הגבור והנורא".

ואומרים, שלפי חשיבות המלך, אפילו שלא ניתן רשות אלא לעשות שרות קטן להמלך, אפילו שהדבר לא כל כך חשוב, ויש בהדבר הרבה חסרונות, אבל לפי חשיבות המלך, שאם יש לו קצת מגע עם המלך, זהו חשוב בעיניו, היות שלא מבקש שכר.

היות הסדר הוא, אם מביאים איזה דבר למישהו ורוצים שכר, הסדר הוא, שבודקים את הדבר, אם הוא שוה את השכר מה שדורשים עבור החפץ, או לא. מה שאם כן אלו שהולכים בקו ימין, לא רוצים שום שכר. אלא מה שהם עושים משהו עבור המלך, זהו כל השכר שלהם. לכן הם מאמינים למעלה מהדעת, שהם עושים איזה שרות להמלך. ומזה הם מקבלים חיות ושמחה והתרוממות רוח, שזכו למשהו לשמש את המלך.

והיות שזהו אמת, הן מצד שאומרים, שהבורא הוא חשוב מאוד, ואין בנו כח להעריך את גדלותו. וכמו כן להיפוך, שמצד המעשה הם אומרים, שאי אפשר להיות מעשה יותר קטן וחשוב מהמעשים שהם עושים. נמצא, שהוא אמת משני הצדדים, והכל בנוי על בסיס אמונה למעלה מהדעת. ואאמו"ר זצ"ל אמר "כל דבר, שבנוי למעלה מהדעת, זה נכנס לקדושה ונבחן לפנימיות. ובתוך הדעת נבחן לחיצוניות".

לכן, היות שקו ימין בנוי על בסיס של אמת, תיכף מתעוררים הרועי גרר, ורוצים לגרור את אדם לדעת הרבים. ואז מתחילה קליפה הזאת לתקוף את האדם, ונותנת לו להבין את דעת רבים, שמה שהם אומרים זהו אמת. והאדם מתחיל להאמין להקליפה הזאת, בזמן שהיא רוצה להרוג אותו, ולהוציא ממנו כל החיות דקדושה, ולהשליך אותו לשאול תחתיות. היות שהקליפה הזאת מתלבשת בלבוש צביעות, ואומרת, שכל מה שהיא אומרת לך עכשיו, הוא רק משום שהאדם לא ירמה עצמו בדרך של שקר.

לכן כל מה שיש אז לעשות, הוא לעמוד על המשמר, בעת שהמחשבות של רועי גרר באות למוחו כמו חיצים שנונים, והם משוחים ברעל, שהורגים את האדם על מקומו, והוא נשאר בלי רוח חיים דקדושה.

הקליפה הזו באה לאדם ושולחת לו את רעיונותיה ודעותיה. והן לא באות חס ושלוש שהוא לא יהיה עובד ה'. אלא להיפך, שנותנים להאדם להבין, היות שאתה יודע עכשיו בבירור מהי עבודה באמת, שצריכים לכוון שיהיה לשם שמים. ואתה יודע בעצמך, שאין זה ביכולתך לכוון לשם שמים. אם כן, בטח אין שום ערך להתפלה שלך. וכמו כן להתורה מה שאתה לומד. ואתה מבזבז יגיעה לריק.

לכן כדאי יותר שתעסוק בעבודת הכוונה שצריכים לעשות. לכן יותר טוב, במקום שאתה מתפלל, או שאתה לומד, ואתה עושה דברים של "מה בכך", הכל לשמה. והיות שהוא נמצא ברשותה, אז בודאי אין לו כח לעשות שום דבר לשמה. ובזה היא הורגת אותו. "יותר טוב שתחשוב על מטרת עבודה ותעסוק במחשבה ולא במעשה. לכן כדאי יותר, שתעסוק בעבודת הכוונה, שצריכים לעשות הכל לשמה".

והיות שהוא נמצא ברשותה, ואז בודאי אין לו כח לעשות שום דבר לשמה. ובזה היא הורגת אותו. "לכן שאתה מתפלל, אין אתה צריך להתגבר, אם בא לך רצון לדבר עם מי שהוא באמצע התפלה. היות שלתפלה שלך או לתורה שלך אין שום ערך. אם כן כשאתה לא לומד ואם יש לך עם מי לדבר, או יש לך עם מי לדבר באמצע התפלה, חבל על מה שאתה רוצה לתת כוחות לא לדבר, כי בין ובין כך אתה לא מפסיד כלום, מטעם שהן לתפלה שלך והן לתורה שלך אין שום ערך. כי בתפלה אתה רואה, שאין לך שום קשר עם הדיבורים שאתה מוציא מפידך.

ובהתורה, מה אתה מפסיד בזה, אם תפסיק באמצע הלימוד. כי תגיד בעצמך, הלא אתה אומר, כי עיקר הוא לכוון לשם שמים. אם כן מה אתה תרויח, אם תדע כמה דפים גמרא, או שאר דברי תורה. וכמו כן במעשים, מה לך כל כך לדקדק במעשים. חס ושלוש אני לא אומר לך, שחס ושלוש תאכל דברים אסורים. אלא אני מדבר בחומרות של מנהגים, שאתה רוצה ללכת בדרך הזה. הלא עיקר הוא אתה יודע, הוא לכוון לשם שמים. לכן תעזוב את המעשים האלו, ומה שאתה מבין שאתה מחויב לעשות, זה תעשה. ומה שנהוג בחומרות וכדומה, זה לא בשבילך. אלא המעשים האלו מתאימים לאנשים פשוטים, שאינם בעלי מחשבה, שהם לא יודעים, מה זה עבודה אמיתית. לכן יותר טוב בשבילך, שתחשוב על המחשבה איך להשפיע לה'.

והאדם, כשהוא שומע בקול הקליפה הזאת, הנקראת "רועי גרר", איך שמדברים רק לטובת העבודה של אמת, אז האדם מאמין למה שהם אומרים. ומתחילים לעזוב את סידורי תפלה ושיעורי תורה, ומתחיל לשמוע בקול קליפה הזאת. והיות שאין להאדם עכשיו שום חיים, מטעם שאין לו בחינת המעשה, שיכול לקבל חיים דקדושה, ומתחיל לחשוב לעשות משהו לשם שמים, אז הגוף צוחק ממנו, ומראה לו אז רק ציורים שחורים בעבודה דלשם שמים.

ועיי זה נשאר האדם בלי חיים. וכבר אין לו הכח לומר למעלה מהדעת, שהקב"ה

הוא בחינת טוב ומטיב. ונופל תחת שליטת הכפירה. ואין כח בידו להסתכל משהו על רוחניות. ואז הוא בא לידי מצב, שהעולם חשך בעדו. וזה שכתוב, שרועי גרר היו מריבים עם רועי יצחק. כלומר, שהיו מפרנסים את עבדי יצחק עם דעותיהם, עד שהיו גוררים אותם לתוך רשותם. והיו הורגים אותם, ולקחו מהם כל החיות.

זאת אומרת, שקצת אמונה שהיתה להם, היו מוצצים מהם. ונשארו בעירום וחוסר כל. וזה נקרא "קליפת הימין", שלא נותנים להם ללכת בדרך האמת. היינו לומר, שהגם שהמעשים שלהם אין בהם שלימות, אבל מאמינים למעלה מהדעת, שהי הוא כל כך חשוב, שאפילו שעושים שרות קטן להמלך, גם זה לדבר גדול יחשב.

והיות שהמעשה הקטן היא אמת, ומה שמאמינים למעלה מהדעת, שהבורא הוא מלך גדול וחשוב, גם כן אמת, נמצא, שהם דבוקים בעת ההיא במידת האמת. והם יכולים להיות ששים ושמחים בזה שעושים רצון קונם באפס מה, היות שהאמת בעצמו הוא דבר גדול.

לכן יש להזהר מקליפה זו, בזמן שמתחילים ללכת בקו ימין. ורק בזמן שהאדם הוא חזק בהתגברות, להתגבר על קליפת ימין, אז מתחילה העבודה בקו שמאל. שזה נקרא, שהאדם בעצמו מעורר לו את הבקורת על עצמו, ולא הקליפה.

לכן בזמן שאין להאדם את החיות, שיכול לקחת קו ימין, אסור לו ללכת בקו ימין. אלא דוקא לאחר שהוא מלא חיים ושמחה מעבודת הימין, אז בא הזמן לעסוק בקו שמאל. כלומר, לראות את שפלות מצבו, מדוע הוא עוד לא זכה, שהי יקרב אותו להכנס בהיכל המלך.

אאמו"ר זצ"ל אמר על מה שכתוב (תהילים נ"ז) "עורה כבודי, אעירה שחר", ודרשו חז"ל "אני מעורר השחר, ואין השחר מעוררני", אמר "הפשט הוא, שדוד המלך אמר, שהוא לא מקבל "שחר", מלשון "שחור וחושך", שבא אליו, והוא מתעורר מהשחור, אלא "אני מעורר השחור", אלא שהוא, בזמן שמרגיש שהוא בסדר, אז הוא בעצמו מעורר השחור".

ויש לפרש דבריו זצ"ל כנ"ל, שאין האדם מקבל בקורת, שהמעשים שלו הם לא בסדר, ושכל מה שהוא עושה אין לו שום ערך, בזמן שהקליפה באה אליו ומתלבשת במסוה של צדיקות, וכאילו רוצה, שהאדם לא ירמה עצמו בעבודה אלא שיעבוד לשם שמים.

אלא בזמן שבאות מחשבות כאלו, והוא לא מעורר אותם, הוא צריך לדעת, שזה לא בא מצד הקדושה. אלא היות שקליפת גרר רואה, שהאדם מקבל חיות מדבר קטן, והוא מסתפק במועט, ואומר, שהוא מאמין למעלה מהדעת, שלהחשיבות של הקב"ה אין גבול לשער את גדלותו יתברך, ולזכיה גדולה, הוא אומר, הוא זכה במה שהקב"ה נתן לו

מחשבה ורצון באפס מה לשרות אותו, והוא רואה, שיש הרבה אנשים בעולם, שאין להם הזכיה כזו. לכן הוא מודה ומשבח ונותן תודה רבה להמלך. והוא שש ושמה. והוא מקבל ממצב הזה התרוממות רוח.

בא אז הקליפה הנ"ל, ורוצה להרוג אותו, ולהוציא את כל אויר דקדושה שיש בו. ולא מרשה לו לתת שבחות להקב"ה, אלא מפילה אותו לשאול תחתיות. וכמה שיעור אמונה שהיה לו, היא לוקחת ממנו. ואז האדם חשוב כמת, מטעם שאין לו שום חיים דקדושה. והכל מי היה הגורם. רק הקליפה, שבא לאדם בלבוש של צביעות. ושהיא מדברת רק לטובת הקדושה. וזה נקרא "אין השחר מעוררני". פירוש, שהוא לא היה רוצה לקבל בחינת חושך ושחור מהקליפות, כנ"ל.

אלא "אני מעורר השחר". יהיה הפירוש "אני, מתי שאני רוצה, אני מעורר השחר". כלומר, אני מעורר בעצמי את החושך והשחור שיש בי. שאני עדיין שקוע באהבה עצמית, ועוד אין בי אהבת ה', ועוד חסר לי כבוד התורה, שאין בי עדיין חשיבות התורה, שאני אדע, שכדאי לעשות הכל בכדי לזכות לאור התורה. וכמו כן איך להעריך חשיבות עשיית המצות, שה' צוה לנו.

ובזמן שאני צריך לעשות איזו מצוה, ולכוון שזה יהיה בעמ"נ להשפיע, תיכף מתעוררת ההתנגדות בגוף בכל תוקפה. ויש לו מלחמה גדולה לעשות משהו. והוא רואה כל פעם העליות וירידות. אז יש לו מקום לתפלה. וזהו מטעם, שהאדם בעצמו מעורר, בזמן הנכון. כלומר, בזמן שהוא מרגיש, שתהיה לו היכולת לתת תפלה על המקום, ולא שהשחור יביא לו עצבות וכאון, שלא היתה לו היכולת לתת תפלה על השחור.

והאדם יכול לראות בעצמו, אם זה בא מצד הקליפה או לא. והסימן לזה, כי דבר שבא מצד הקדושה, הוא תמיד בבחינת "מעלין בקודש ולא מורידין". כלומר, שתמיד מבקשים מה', שיעלה אותו למעלה למדרגה יותר גבוהה משהוא נמצא. מה שאם כן בזמן שהשחור בא מצד הקליפה, אין האדם מוכשר לבקש מה', שיעלה אותו למעלה מהמצב שבו הוא נמצא.

"אלא מורידין". כלומר, שמוריד אותו לשאול תחתיות, שנאבד לו חלק אמונה שהיה לו קצת. ונשאר כמת בלי רוח חיים. וכל חיותו הוא רק אם הוא יכול לישון, כלומר לברוח ולשכוח מהמצב של דכאון, שבו הוא נמצא.

ובהאמור יש לפרש דברי הזה"ק, במה שאומר "אסור להרים את הידים בלי תפלה ובקשה". ויש להבין, מהי הכוונה, שחז"ל אסרו בהרמת ידים בריקות. ורק אם יכול לתת תפלה ובקשה, אז אין איסור. ורק בריקניא יש איסור.

ולפי הנ"ל יש לפרש, שענין "ידיים" פירושו מלשון "כי תשיג יד". ויהיה הכוונה, שבזמן שהאדם מרים את ידיים, לראות מה הוא השיג בעבודת ה', אם יש לו תורה,

ויראת שמים, ומעשים טובים, ואם הוא מאמין באמונה שלימה, שהקב"ה הוא טוב ומטיב.

ואם הוא מוכן, ויש בידו הכח להתגבר, אם הוא יראה, שאין לו שום דבר מהדברים שהוא חשב, שעל ידי יגיעתו בתו"מ הוא ישיג אותם, לא יבוא לידי יאוש. אלא אדרבה, יהיה לו הכח להתפלל, שה' יעזור לו.

ויהיה לו הכח לומר לעצמו "זה, מה שאני רואה, שאין בידי שום דבר טוב, הוא שהקב"ה נתן לי עכשיו, לראות את האמת, איך שאני באמת כלי ריק, ואין בי לא תורה, ולא יראת שמים, ולא מעשים טובים. אלא כל המעשים, שאני עושה, הם רק לתועלת עצמי. ועכשיו יש לי כלי וצורך אמיתי מעומק הלב, שהקב"ה ימלא משאלתי. היות להעזרה, שאני צריך, שהוא יתן לי, היא הכרחיות ולא מותרות. מה שאם כן עד עכשיו הייתי חושב, שאני צריך, שה' יעזור לי על מותרות ולא הכרחיות. כי ידעתי, שברוך ה' אין אני דומה לשאר אנשים, שאין להם שום אחיזה ברוחניות. מה שאם כן עכשיו, אני רואה בתוך הדעת, שמצבי הוא יותר גרוע משאר אנשים, מסיבת שאני מרגיש, שאין לי שום דבר. אם כן אני סובל יסורים וכאב ממצבי. ולהרבים אין רע כל כך, מסיבת שלא מרגישים את מה שאני מרגיש. ולכן אין אני יכול לקבל סיפוק, מזה שגם להם אין כלום, שכך אני חושב, וזהו מה שהדעת שלי נותן לי להבין, שכך הוא המצבים של אחרים".

כלומר, שיכול להיות, שיש להם מצבים טובים. היות, שאין אדם יודע מה שיש בלבו של חברו. אבל לפי מה שהאדם מרגיש, שכך הוא מצבו של חברו, ממה שנראה לעיניו, מזה קובע אדם לעצמו, איך להתנהג. למשל, אם חברו הוא צדיק נסתר, חשוב עליו, שהוא אינו כל כך דתי.

ומה האדם יכול ללמוד מצדיק נסתר הזה, רק קלות. לכן כשהאדם מסתכל על הרבים, לא חשוב מהו באמת דרגת הרבים, אלא חשוב, מה האדם חושב על הרבים. לכן האדם רואה אז, שמצבו הוא יותר גרוע מהרבים. לכן הוא אומר, שהקב"ה צריך לעזור לו, מסיבת שהוא סובל יותר מהרבים.

נמצא, שאם הוא יכול לשער בעצמו, שבזמן שהוא ירים את הידים, לראות מה שיש לו בהידים, כנ"ל, ותהיה לו היכולת להתפלל, אז הוא ידע, שהחשבון שלו הוא בא מצד הקדושה. ואז מותר לו לעבור מקו ימין אל קו שמאל. אחרת, אם הוא לא ידע בנפשיה, שיהיה לו כח להתפלל, אסור לו לעבור לקו שמאל, מסיבת, שאז עומדת לו קליפה, הנקראת "רועי גרר", כנ"ל.

בזה"ק (ויקרא, דף קל"א, ובהסולם, אות ת"א) אומר וזה לשונו "ר' יהודה פתח ואמר, או הודע אליו חטאתו. שואל, הודע אליו מצד מי. מי הודיע. או ידע חטאתו, היה צריך לומר. ומהו הודע אליו. ומשיב, אלא הקב"ה פקד לכנסת ישראל, שתודיע לאדם את החטא, שהוא חטא".

בזה"ק (ויקרא, ובהסולם, אות ת"ד) אומר שם וזה לשונו "אף כאן הקב"ה אמר, הודע אליו חטאתו, אשר חטא. ומי שקם בלילה לעסוק בתורה, התורה מודיעה לו חטאו. ולא בדרך דין, אלא כאם המודיעה לבנה במלות רכות. ושב בתשובה לפני אדונו".

וצריכים להבין, מדוע דוקא כשהקב"ה מודיעו שהוא חטא, זה נקרא, שיש לו עכשיו ידיעת החטא. מה שאם כן אם החבר שלו ראה שהוא חטא, וחבירו רואה שהוא עוד לא חזר בתשובה, והוא מודיע שחטא, משמע שאין זה נקרא "ידיעה". ומהי הסיבה, שדוקא אם הקב"ה מודיע שהוא חטא, אז יודע שחטא. ואז הזמן לחזור בתשובה. מה שאם כן אם הקב"ה לא מודיע לו, עוד לא הגיע הזמן שיעשה תשובה על החטא.

עוד יש להבין מה שאומר הזה"ק, שמי שקם בלילה לעסוק בתורה, אז התורה מודיעה לו. ומי שלומד כל היום, אין התורה מודיעה לו, שהוא חטא. מה שאם כן כשלומד בלילה, אפילו כשהוא לא לומד ביום, כן התורה מודיעה לו. אם כן יש להבין, מהו העדיפות הלימוד בלילה יותר מביום. וגם יש להבין מה שכתוב, שהתורה מודיעה לו החטא "ולא בדרך דין, אלא כאם המודיעה לבנה במלות רכות". מהו ההבדל בין דין למלות רכות.

רש"י מפרש על מה שכתוב "או הודע אליו", "כשחטא, היה סבור שהוא היתר. לאחר מכן נודע לו, שאיסור היה". ויש להבין זה על דרך העבודה, החטא הזה מהו. ידוע, שכל העבודה שניתנה לתחתונים, היא מבחינת "אשר ברא אלקים לעשות".

ידוע, שהבריאה נקרא על שם שהוא ברא יש מאין, הנקרא "רצון לקבל והשתוקקות לקבל תענוג". ומטעם השתוות הצורה, הנקראת "דביקות", צריכים לעשות כלי אחר, שנוכל לקבל את אור התענוג. כלומר, שיש להוסיף עליה כוונה בעמ"נ להשפיע, אחרת אסור לקבל את השפע.

והגם שאפילו אם רוצים, גם כן לא נותנים, מכל מקום אם רק רוצים לקבל בעמ"נ לקבל, כבר נקרא "חטא" בסדר עבודה. משום שע"י רצון הזה נעשה האדם יותר מרוחק מה', ולהאדם נעשה יותר קשה, שיהיה ביכולתו לעשות תשובה, הנקראת "לשוב להשורש", שהוא המשפיע.

והאדם צריך לחזור למקורו. היות שע"י שינוי צורה, הוא נתרחק מהשורש, שענינו להשפיע. לכן כשהאדם עושה מעשים, ואינו מכוון אותם, שיהיו בעמ"נ להשפיע, אלא להיפך, שכל כוונתו היא רק לקבל לעצמו, יותר מרוחק. וזהו החטא שלו.

אבל לפי סדר העבודה, שמתחילים לעבוד, מתחילים בשלא לשמה. ומשום זה מבינים אז אחרת, כלומר שמה נראה לאדם בסדר העבודה, אין לפניו רק שני דברים:

(א) לעשות, שהוא רמ"ח מצות עשה.

(ב) לא לעשות, שהוא שס"ה מצות לא תעשה.

כלומר, שיש בחינת עבירה ובחינת מצוה. אז האדם יודע טוב, בזמן שהוא מאמין בה' ובתורתו, מה זה חטא ומה לא. ובמקרה שהוא שכח או טעה באיזו עשיה, שלא ידע שזהו איסור, אם חבירו רואה, אז חבירו יכול להודיע לו, שעשה חטא. באופן שהוא בעצמו לא ידע, אבל חבירו, שראה, יכול להודיע לו. ואז האדם חוזר בתשובה על החטא שעשה.

אולם בזמן שמדברים בדרכי עבודה על דרך האמת, שהוא עם הכוונה דלהשפיע, שזהו רק כוונה, וזהו סוד לגבי חבירו, היות שאין האדם יכול לדעת מה שיש בלבו של חבירו, לכן אין חבירו יכול להודיע, שחטא, בזה שלא היה מכוון בעמ"נ להשפיע.

ובהאמור יכולים לפרש מה ששאלנו, שמשמע, שדוקא הקב"ה יכול להודיע, שהוא חטא. וחבירו לא יכול להודיע, שהוא חטא. משום שחבירו לא יכול לראות את הכוונה של חבירו. לכן רק ה' יודע, איזו כוונה היתה לו בעת שהוא עוסק בתו"מ.

אמנם באמת יש כאן ענין עמוק מאוד, בזה שהזה"ק מפרש, שהקב"ה מודיע לו, שהוא חטא. והיות כנ"ל, כשהאדם רואה בתורה, מה שיש להאדם לקיים מצות עשה ומצות לא תעשה, הוא כבר יודע מהו חטא ומאי לא. וזהו בתחילת למודו. כמו שאומר הרמב"ם "כשמלמדין את הנשים והקטנים, מלמדין אותן כדי לקבל שכר". רק אח"כ, "כשתרבה דעתן, אז מגלין להם", שצריכים ללמוד לשמה, שפירוש בעמ"נ להשפיע.

נמצא, שאין האדם יכול להבין, שאם אין לו הכוונה דלהשפיע, נקרא "חטא" בעבודה של דרך האמת, כנ"ל. היות שהרבים עדיין נשארו בשלא לשמה, והוא שרוצה ללכת בלשמה. נגיד, אם אין לו הכוונה דלהשפיע, נקרא "חטא", אין האדם מסוגל להרגיש בעצמו. שזה יהיה כדוגמת, שהאדם עבר על איסור דאורייתא, חילול שבת ואכילת מאכלות אסורות וכדומה, כלומר שתהיה לו אותה הרגשה, בזמן שעושה איזו מצוה ולא כיון בעמ"נ להשפיע. כדוגמת, בזמן שאדם עבר עבירה חמורה.

אם כן מתעוררת השאלה, מי יכול להודיע להאדם, שאם אינם עושים בעמ"נ להשפיע, נקרא "חטא", וצריכים לחזור בתשובה על זה, כלומר, שיבקש מה', שלא יחטא עוד. זאת אומרת יש כאן להבין:

(א) שאם אין כוונה דלהשפיע, הוא חטא,

(ב) שיהיה לו הרצון לעשות תשובה שלא יחטא עוד, כמו שאמרו חז"ל "תשובה נקראת חרטה על העבר, וקבלה על להבא".

ענין זה, שהאדם ירגיש, שזהו חטא, רק הקב"ה יכול לתת להבין. שירגיש, שזהו חטא כללי, שזהו כל הרע שנמצא באדם. והתו"מ, שניתן לנו, הוא בכדי לתקן הרע הזה, הנקרא "רצון לקבל לעצמו". ואין זה בידי אדם להבין, שזה הוא כל הרע, המפריד את הנבראים מהבורא.

וזה שאומר הזה"ק על מה שכתוב "או הודע אליו חטאתו, אשר חטא". פירוש, שהקב"ה הודע אליו חטאתו אשר חטא, יהיה, שהקב"ה מודיע לו, מהו החטא אשר חטא. היות האדם מצד עצמו קשה לו להשלים עם זה, לומר, שאם הוא עובד לתועלת עצמו, נקרא בעבודה של דרך אמת, חטא.

רק בזמן שהקב"ה נותן לו הידיעה הזאת, הוא יכול להרגיש, שזהו חטא. כדוגמת עבירה, שהאדם הורג בן אדם, בטח האדם מרגיש, שעשה חטא גדול. למשל, נהג פרטי שיש לו לאדם, והנהג עלה עם המכונית על האדם והרגו. וזה היה בלילה, ואף איש לא יודע מזה. לאו דוקא להנהג יש הרגשה שהרג אדם. אלא אפילו הבעל בית שנסע עמו, גם כן מרגיש בחטאו. וברוחניות, שהקב"ה הודיע לו, שהוא חטא, ועם הרצון לקבל הורג כל יום בחינת אדם, ברוחניות הרגשה כזו, רק הקב"ה יכול לתת, שירגיש כך. מה שאם כן האדם מצד עצמו, אי אפשר לו לדעת ולהבין דבר זה.

ובהאמור נבין מה שרש"י מפרש על מה שכתוב "או הודע אליו". וזה לשונו "כשחטא, היה סבור, שהוא היתר. לאחר מכן נודע לו, שאיסור היה". ולהבין דבריו על דרך העבודה, שיש לפרש, "כשחטא" היינו בזמן שהיה עוסק בתו"מ בעמ"נ לקבל. עוד לא היה יודע שזהו איסור, אלא אם רק מקיים תו"מ במעשה. אם כן היה מרגיש זה להיתר. רק אח"כ נודע לו, שאיסור היה בזה, שהיה כוונתו בעמ"נ לקבל שכר. אולם מי הודיע לו, שזה היה איסור, היינו שההשתמשות עם הכלי קבלה זהו איסור. ולזה מפרש הזה"ק, שהקב"ה הודיע לו. כי בלי עזרת ה', אי אפשר להרגיש זאת, כנ"ל.

ולפי זה יוצא, כי בעבודה עיקר הרע והחטא הוא הרצון לקבל, שרק הוא הגורם מלקבל את הטוב, מה שה' רוצה לתת להנבראים, ושלא יכולים לזכות לדביקות ה'. וכפי שלומדים, שאור הנשמה המתחלק לה' בחינות, הנקראות נרנח"י, אינם מתלבשים בהאדם, אלא בכלים דהשפעה.

לכן, בכדי שיהיה לאדם הרגשת הרע והחושך, שהכל בא מהמזיק הזה, הנקרא "רצון לקבלו לעצמו", רק הקב"ה יכול להודיע לו זאת. היינו, שזהו חטא. מטעם כנ"ל, היות שהאדם רגיל להשתמש עם הרצון לקבל, אפילו בזמן שנכנס לעבודת ה'.

וזהו כמו שאמרו חז"ל "לעולם ילמד שלא לשמה". אם כן כבר יש לו היתר מחז"ל, שמותר ללמוד מטעם, שע"י זה יבואו לשמה. לכן, היות שיש היתר מחז"ל, שצריכים ללמוד שלא לשמה. לכן קשה להאדם לומר אח"כ, שזהו חטא. הלא הם אומרו, שמותר ללמוד שלא לשמה. אם כן אין כאן מקום להאמין, שבאמת שזה החטא הגדול ביותר,

משום שרק הוא המפריע לדביקות ה'.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו בדברי הזה"ק, מה שכתוב "ומי שקם בלילה לעסוק בתורה, התורה מודיעה לו חטאו". ושאלנו, מדוע דוקא מי שלומד בלילה. ומדוע דוקא התורה צריכה להודיע לו חטאו.

והתשובה היא כנ"ל, בכדי שהאדם ירגיש, שהמקבל לעצמו נקרא "חטא", זה דוקא ע"י התורה הוא יכול לבוא לידי הרגשה, שהרצון לקבל לעצמו נקרא "חטא". מה שאם כן עם-הארץ, אי אפשר לו לדעת, כמו שאומר הרמב"ם ז"ל, שענין לשמה אין מגלין לנשים ולקטנים וכלל עמי הארץ, שהפירוש "אין מגלין" מסיבת שלא יכולים להבין. אלא דוקא ע"י תורה, שהתורה יכולה להביא הרגשה זו להאדם, שיבין, שקבלה לעצמו נקראת "חטא".

ומדוע דוקא ע"י תורה מה שלומדים בלילה, יש לה הכח להודיע לו החטא. כלומר, מהו העדיפות של לילה מביום, שמשמע, שדוקא בלילה, כמו שכתוב "ומי שקם בלילה לעסוק בתורה, התורה מודיעה לו חטאו". ובכדי להבין זה, צריכים מקודם להבין מהו ענין "יום" ו"לילה" בעבודה.

ענין "לילה" הוא, כמו שאמרו חז"ל (פסחים ב', ע"ב) על מה שכתוב "לאור יקום רוצח. ובלילה יהי כגנב. אלמא אור יממא הוא. התם הכי קאמר, אי פשיטא לך מילתא כנהורא דאנפשות קאתי רוצח הוא. ואי מספקא לך מילתא כלילה יהי בעיניך כגנב". רואים אנו, שחז"ל משתמשים "יום" ו"לילה" על **ודאי וספק**.

ובזה יש לפרש "יום" נקרא בעבודה, בזמן שהאדם עוסק בתו"מ, יש לו בטחון שיקבל שכר תמורת יגיעתו. אז הוא שמח בחלקו, ואין לו מקום לתפלה, שהי' יעזור לו. כי מה חסר לו. רק שאדם אומר, אפשר להיות, שאני צריך לעסוק ביותר כמות. ובטח יש לו תירוצים, היות שהוא מחוסר זמן מכמה סיבות, או מחוסר בריאות. אבל בדרך כלל הוא בסדר, כי הוא מאמין, שיקבל שכר. והוא מאמין בשכר ועונש בעוה"ז ובעוה"ב. וזה נקרא "הלומד תורה ביום".

ו"הלומד תורה בלילה" נקרא, שיש לו ספקות. כי ספק נקרא "לילה". וזה נוהג בזמן שהאדם רוצה ללכת בדרך האמת, היינו בכוונה דלהשפיע. זאת אומרת, שרוצה לעבוד בתו"מ באיכות אחרת, ממה שהיה עובד בדרך של הרבים, על הכוונה לקבל שכר בעוה"ז ובעוה"ב. אלא רוצה לעסוק בתו"מ "שלא על מנת לקבל פרס". ולדרך זה הגוף מתנגד. לכן באות לו תמיד מחשבות זרות, שמביאות לו תמיד ספקות בעבודתו.

ומהן הספקות. לפעמים הוא חושב, שצריכים ללכת בדרך דלהשפיע, ואז מתחיל הגוף להתנגד. ואז באות לו מחשבות, שאפשר הצדק עם הרבים. כלומר, שלא צריכים לעבוד בדרך דלהשפיע, מטעם שקשה להלחם עם הגוף. אי לזאת, יותר טוב ללכת כדעת

רבים, שבטח הרבים הם יותר בעלי צורה, והם מקבלים מקום יותר חשוב בעולם. ואם הם בחרו ללכת בדרך לכוון, שרק המעשים יהיו לשם שמים, ולא על הכוונה דלהשפיע, שפירושו, שהם מקיימים תו"מ מטעם שהבורא צוה לנו לקיים מצותיו ולשמור תורתו, ולא חס ושלוש לשם כסף או כבוד, זאת אומרת, שע"י זה שיעסוק תו"מ יכבדוהו ויקראו אותו "רבי", אלא שהם מקיימים תו"מ לשם ה', משום שהוא צוה לנו, ותמורת זה אנו נקבל שכר, זהו בטח הדרך הנכונה ביותר.

והיות שאין זה נגד אהבה עצמית, לכן לא כל כך קשה ללכת בדרך הזה. מה שאם כן ללכת בדרך של השפעה, היות שדרך הזו לא מקובלת ברבים, לכן יש לאדם תמיד ספקות, בזה שהגוף נמשך מצד הטבע לדעת של הקליפות, שבחינתם הוא אך לקבל. לכן יש לו תמיד עבודה להלחם עם המחשבות האלו.

ואפילו כשהאדם מתגבר על הגוף, ונותן לו להבין, "הלא אתה רואה, שמטבע נמשך כח לשמש את הגדול, בלי שום תמורה, רק השפעה טהורה", אז הגוף עומד כנגדו וטוען אליו טענת אמת, "כי בגשמיות שאתה רואה "גדול". ואתה רואה, שכולם מכבדים אותו. הרי אתה יכול להיות מושפע מהרבים, מזה שהרבים מחשיבים אותו לגדול. לכן שם כדאי לעבוד בהשפעה. מה שאם כן כאן. הלא אתה שורה בהסתרה, שאין גדלות וחשיבות ה' מגולה, רק אתה רוצה להאמין, שכך הוא באמת, שהקב"ה חשוב, וכדאי לעבוד אותו בלי שום תמורה".

ועל כן האדם נעשה אז חלש כנגד הגוף, ואין לו מה להשיב. כי רק דבר אחד יש לומר, אז, שהוא הולך למעלה מהדעת. נמצא, שעם בחינת השכל אינו יכול להתגבר על הגוף, על טענתו. ואז לרחמי שמים האדם צריך, שלא יברח מהמערכה.

וזה נקרא "לילה", שהאדם נמצא בספקות מכח טענת הגוף. ואז התורה הזו מגלה לו את חטאו. כלומר, שהחטא שלו הוא חטא מקורי ושורשי. היות שאז הוא רואה, שחסרה לו אמונה בהקב"ה, שאין ביכולתו להאמין, שהקב"ה הוא רב ושליט, וכדאי לעבוד ולהשפיע לו, שיהיה לו נחת ממנו.

כלומר, שאין לאדם נחת רוח, בזה שהוא משמש מלך גדול. וכמו שאומר בזה"ק (הקדמת הזהר דף קפ"ה, ובהסולם אות קצ"ה) וזה לשונו "אלא יראה דאיהי עקרא, דהיינו שירא מה' יתברך, משום שהוא גדול ומושל בכל, משום שהוא השורש, שממנו מתפשטים כל העולמות והגדלות מתראה על מעשיו".

ובלי תורה אין האדם מסוגל להרגיש מה שחסר לו, מסיבת שיש כלל "העדר צריך להיות קודם להויה". ואי אפשר להרגיש העדר, כלומר שיחסר לו משהו, אם אין הוא מרגיש, שיש דבר בעולם, ושהוא דבר טוב, וחסר לו. אז שייך לומר "העדר". היינו, שיש מי שמרגיש ההעדר. אז שייך לומר, שצריכים להשתדל למלאות את מה שחסר.

וההעדר הראשון נברא, ומי ברא אותו, הבורא, בעולם אין סוף. לומדים "הוא ושמו אחד". והעדר הראשון הוא הצמצום, שנסתלק האור ונשאר חסרון. ואור הקו הוא צריך למלאות את החסרון, שעשה הבורא. שהוא יש, והוא עשה דבר חדש, שהוא ברא את ההעדר.

לכן כשהאדם לומד תורה, ומרגיש ע"י התורה, שיש בורא ומנהיג, כי ע"י זה שלומד תורה בא לו מאור התורה, שמחזירו למוטב, ומתחיל להרגיש ע"י התורה, שיש נותן התורה, ואז מתחיל להבין, שלזכיה גדולה הוא לשרת אותו.

וכשמתחיל לדבר עם הגוף בקשר לזה, וההרגשה הקטנה, שהתחיל להרגיש, שכדאי לשמש להבורא, עומד כנגד זה כח התגברות שבגוף, להתנגד לו בכל תוקף, להרגשה לקבל מלמעלה בבחינת "המאור שבה". כלומר, שלא בפעם אחת מקבלים מאור התורה, שיספיק להחזיר את הגוף למוטב. אלא זה בא בזה אחר זה. לכן יש באמצע עליות וירידות. לכן על כל עליה, שהוא מקבל, ומתחיל להבין, שצריכים ללכת בדרך השפעה, תיכף באה לו התנגדות מצד טבע הגוף. אבל זהו בכוונה תחילה, הוא כך מצד הבורא.

והטעם הוא "כי אין אור בלי כלי", כי מה שבא לו מלמעלה נקרא "אתערותא דלעילא". כלומר, הצורך והמלוי באים כאחד. ואין לו אז הצורך מצד עצמו, שיתעורר לו חשק, שכדאי לשמש את הבורא. לכן כשמסתלקת ההרגשה, שבא מלמעלה, מתחיל לאט לאט להתרקם בלבו קצת צורך לעבוד בהשפעה. ואז הוא מתחיל לבקש מה', שיתן לו הכח הזה. אז נקרא המצב הזה "אור וכלי".

ויש עוד סיבה, שצריכים אתערותא דלתתא, היות מה שהעליון נותן בלי ההכנה מצד התחתון. איך המקבל מסוגל להרגיש חשיבות. ולפי הכלל, כל דבר שהאדם רוצה להנות ממנו, תלוי בחשיבות הדבר. לכן מטרם שהעליון נותן לו להרגיש משהו, אי אפשר לומר שרוצה משהו.

אלא לאחר שבא לאדם איזו התעוררות לעבודת ה', וצריכים להאמין, זה שהאדם התעורר, שצריכים לעסוק בעבודת ה', הקב"ה שולח לו המחשבות האלו, בלי שלחים. כלומר, בזמן שאין אף אחד אמר לו, שצריכים לעסוק בעבודה, שאז בטח שהאדם אומר, שזה בא לו משמים, אלא אפילו כשבא איזה אדם, ומתחיל לתת לו להבין, ומסביר לו, שכדאי להכנס בעבודת ה', והאדם מתעורר מזה, שגם אז אל יגיד, שפלוני נתן לו את הכדאיות, שיש בעבודת ה'. אלא, שגם אדם הזה היה שליח מהקב"ה, שיעורר אותו. זאת אומרת, שלפעמים האדם מוכרח לומר, שה' נתן לו את הרצון בלי שלחים. ולפעמים האדם צריך לומר, שהרצון הזה בא מהקב"ה ע"י שליח.

והיות שהרצון הזה בא לו בלי הכנה מצד עצמו, לכן אין הוא יודע להעריך את חשיבות שבדבר. וממילא אין האדם מתפעל כל כך, ואין הוא יכול להנות מהדבר ההוא, כי לא יודע ערכה. וזה דומה, שאדם שולח מתנה לחבירו ואין חבירו יודע להעריך את

נגיד למשל, שהמקבל מתנה חשב, שזה שווה בערך מאה דולר. והנותן את המתנה שלם עבורו עשרת אלפים דולר. והנותן יודע, שאין המקבל מתנה מבין להעריך את המתנה, רק לפי הבנתו. בטח אנו מבינים, שהנותן מתנה עושה עצות ותחבולות, שהמקבל מתנה יוכל להבין את חשיבות המתנה, ותהיה לו היכולת להנות מהמתנה, כפי מה שהנותן רוצה.

וזהו הגורם שיש בסדר העבודה עליות וירידות, המכונה "יום" ו"לילה". כי התורה שלומדים בזמן "הלילה", ההתגברות הזאת, האדם רואה, איך שהוא מרוחק מה', בזה שאין הוא מסוגל לצאת מאהבה עצמית. והתורה מביאה לו את ההרגש של חשיבות, בזמן שיש לו עליות, שאז הוא צריך לומר, שה' מקרב אותו אליו, כלומר שאין הקב"ה מסתיר עצמו ממנו, לכן הוא מרגיש את הכדאיות, מזה שיהיה לו דביקות בה'.

והוא על דרך שלמדנו בתע"ס, שנותן שם הסבר על ד' בחינות דאור ישר. ואומר שם, מהו ההבדל בין חכמה דאור ישר למלכות דאור ישר, הגם שבספירות החכמה ובספירת המלכות יש שם אותו אור, אם כן מדוע נקרא זה "חכמה" וזו "מלכות".

והתשובה היא, היות שבספירת החכמה עוד לא היה שום הכנה מצד התחתון, כי עוד לא היה מציאות של תחתון, שירגיש שהוא נבחן לתחתון, שיחסר לו משהו וצריך לקבל מהעליון, שישלים לו חסרונו. לכן אין הנאה לתחתון, בזמן שקבל את השפע מהעליון, כמו שיש ברצון העליון, שהתחתון יהנה ממנו. היות שרצון העליון הוא להטיב לנבראיו, שהתחתון יהנה. ומצד חוסר הכנה מצד התחתון, כי בזמן שהתחתון נולד, נולד יחד עם השפע, כלומר שלא היה זמן, שיכין עצמו עם חסרון, שיתחשק לו להשפע.

מה שאם כן מלכות, שהמצב שלה באה אחרי שנסתלק השפע מספירות שלמעלה ממנה. כבר היה לה הכנה, היינו צורך להאור, שהיה מאיר בספירת החכמה. לכן רק מלכות יכולה לקבל הנאה מהשפע, שהנותן רוצה שתחתון יהנה. ובהאמור אנו רואים ב' דברים, שיש להבחין בענין מתנת הנותן:

(א) שידע למה להשתוקק, כלומר שידע מה שחסר לו.

(ב) שירצה למלאות את חסרונו. כלומר שיעשה כל הכנות, שיהא מוכשר לקבל את המתנה.

אי לזאת, איך האדם מתחיל להרגיש חסרון לעבודת ה', בו בזמן שהוא לא יודע מענין עבודת ה' בכלל, שיש ענין כזה. זאת אומרת, אם הוא לא יודע מענין זה, איך יכול להתעורר בו חשק לזה.

והתשובה היא, כמו בספירת החכמה, למדנו, שהבורא, המכונה "רצון להטיב", הוא ברא את האור והכלי ביחד. כמו כן בא לאדם הרגש רוחני מלמעלה. והוא מקבל האור והחשק להאור, ביחד. וזה נבחן, או שבא לו להתעוררות ישר מהבורא, או שבא לו התעוררות לעבודה ע"י שליח, שהקב"ה שלח אותו לתת להבין להאדם, והאדם מושפע ממנו, שכדאי להיות עובד ה'. אבל הכל באה לו מצד התעוררות, בלי שום הכנה של תחתון. וכנ"ל מכאן, אין אפשרות, שיהיה להתחתון הנאה אמיתית מעבודת ה', מטעם חוסר הכנה.

אלא כמו שאמרנו לגבי ספירת המלכות, שחשקה להשפע, שהיתה בספירת החכמה. ולכן כשיש הכנה מצד התחתון, אז קבלה ההנאה, מה שהנותן רוצה לתת. כמו כאן, בעבודת האדם, באה לו ירידה מההתעוררות, שהיתה לו, ומתחיל להשתוקק למה שהיה לו. אז יש לו להתחתון אפשרות לתת הכנה לקבל שפע.

אבל הרצון והחשק לדביקות אמיתי, שיהיה כבר מוכשר כשיקבל, שיהיה לו החשיבות לדבר, כפי שהבורא רוצה, זה לא נעשה בפעם אחת. לכן יש הרבה ירידות והרבה עליות. אמנם אם לא היתה ההתעוררות הראשונה מצד העליון, אף פעם לא היה באפשרות, שהתחתון יהיה לו חשק לדבר שלא יודע מהו.

ועתה נבאר מה ששאלנו, מהו הפירוש שהתורה מודיע לו החטא. ולא בדרך דין, אלא "כאם המודיעה לבנה, במלות רכות". ומהו דין, ומהו מלות רכות. וכפי שהסברנו ענין הריב בין רועי גרר לרועי יצחק, שדבר המפרנס נקרא "רועי".

ורועי יצחק היו אומרים "אנחנו יכולים לקבל פרנסה רק מבחינת האמת ולא משקר". לכן כשהיו רוצים לעבוד בקו ימין, כלומר שהם היו אומרים "אנחנו מסתפקים במועט, הגם שאמת הוא, שהמעשים, שאנו עושים, אין להם ערך, מסיבת שהם אינם עשויים על הכוונה אמיתית, מכל מקום, אם אנו מסתכלים למי אנו רוצים להשפיע, למלך רב ושליט כנ"ל, מספיק לנו עבודה של משהו, גם כן לזכיה גדולה יחשב זה, משום שאנחנו משמשים למלך גדול וחשוב מאוד. לכן כמה שנותנים לנו לשמש המלך, אנו מודים ומשבחים אותו, אפילו שהיא שרות קטן".

וזה נקרא "רועי יצחק", שרוצים לעבוד ה' במסירות נפש כמו יצחק. אבל הגוף לא מסכים לזה, ומכל מקום זה שיודעים, שצריכים לעבוד כמו יצחק, הם שמחים בזה, ומבורכים לה' על זה.

וכשהקליפה של רועי גרר רואה, שהם שמחים עם הבורא, תיכף מתחילים לריב עם רועי יצחק, ואומרים "מה השמחה שלכם עם הבורא. הלא אתם בעצמכם אומרים, שהשרות, מה שאתם עושים, אינו כמו שצריך להיות, כשמשמשים את המלך. הדרך הוא, שעושים הכל בשלימות".

אם כן הם שואלים "לשמחה מה זה עושה. בשלמא אנחנו, שאנו נגררים אחר הרבים, יש לנו עם מה לשמוח, כי אנו אומרים, שמספיק לנו, כשאנחנו מקיימים מעשים, מטעם שה' צוה לנו. ובעבור זה, אנו מאמינים, שנקבל שכר תמורת קיום תו"מ, אנו שמחים. אבל אתם, שאומרים, שעיקר הוא שצריכים לשמה, וזה אתם בעצמכם רואים, שאין אתם יכולים לעסוק בעמ"נ להשפיע, אם כן אתם רואים, שאין אתם עושים כלום. תסתכלו בעצמכם, כמה יגיעה כבר נתתם, ואף נימא אחד לא התקדמתם. ולמה אתם עובדים בחינם. הלא אין אתם ראויים להתקרבות ה', משום שאתם משוקעים יותר מדי באהבה עצמית. לכן חבל על הזמן, שאתם נותנים בחינם".

נמצא, מה הקליפה הזאת עשתה, המשיכה על אדם הזה את מדת הדין והרגו. וזה נקרא, שהקליפה מודיעה את החטא עם מדת הדין. ואז אין ביכולתו לעשות שום דבר, ובא לידי יאוש, ובורח מהמערכה. וממש כמה אמונה שהיתה לו, היא לוקחת ממנו, ונשאר בלי רוח חיים רוחני. וסיפוק גשמי, אין הוא יכול לקבל, כמו מטרם שנכנס לעבודה. לכן הוא נמצא במצב של מרה שחורה ועצבות. וכל זה הוא, שהקליפה הזו באה במסוה של צדקות, שהיא דואגת רק לטובתו.

וזה שכתוב, שהקליפה מודיע לו חטאו בדרך דין. מה שאם כן מי שקם בלילה לעסוק בתורה כנ"ל, התורה מודיעה לו חטאו, "כאם המודיעה לבנה במלות רכות, ושב בתשובה לפני אדונו".

ויש להבין מהו הפירוש "במלות רכות". על זה באה סוף המאמר ומפרש "ושב בתשובה לפני אדונו". כלומר, שמודיעה לו החטא, לא מטעם שהיא רוצה לרחק אותו מעבודת ה', כדוגמת קליפת גרר, שמודיעה לו החטא עם מדת הדין. זאת אומרת, שאי אפשר לעשות תשובה ולעבוד בעמ"נ להשפיע, וע"י זה היא מרחקת אותו.

אלא שהיא מודיעה לו "כאם לבנה", שנותנת לו להבין "במלות רכות", שאל יחשוב שהוא לא מסוגל לעשות תשובה, ולעבוד להשפיע. אלא "במלות רכות", שלא כל כך קשה כמו שאתה חושב, מסיבת שהקב"ה רוצה לעזור לאדם, בזמן שהאדם מרגיש שקשה לו.

אלא שיש להבין, שה' בעצמו עשה, שיהיה קשה, כמו שכתוב "בא אל פרעה, כי אני הכבדתי את לבו, למען שתי אתני אלה". זאת אומרת, שהתורה נותנת להבין, זה שהאדם מרגיש, שקשה ללכת בדרך של השפעה, אינו מסיבת האדם, שאינו מוכשר, אלא "כי אני הכבדתי את לבו". ולמה, "למען שתי אתני".

ופירש אאמו"ר זצ"ל, שבכדי שיהיה צורך לאותיות התורה, עשה ה' הכבדת הלב, שע"י זה האדם יהיה נצרך לתורה. אחרת לא היה צורך להתורה. אלא היות שהאדם רוצה ללכת בדרך השפעה, והתורה מודיעה לו, שהרצון לקבל לעצמו הוא החטא, שזהו יצה"ר ממש, והאדם הרוצה ללכת בדרך השפעה, כמו שכתוב (תהילים א') "אשרי

האיש, אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד".

ויש לפרש כנ"ל "אשר לא הלך בעצת רשעים", היינו רועי גרר, שרוצים שיהא נגרר אחריהם, למה שהם נותנים להבין, שלא כדאי ללכת בדרך השפעה. אלא שהם רוצים לשמוע את רועי יצחק, שהם אומרים "מי שהולך בדרך של לקבל שכר, נקרא חטא". ובזמן שהם מבינים, שזה הוא חטא, הם תיכף צועקים לה', שיוציאם מהמצב הזה, ורוצים לקיים מה שכתוב "ובדרך חטאים לא עמד".

כלומר, שלא רוצים להשאר במצב של חטאים, ומבקשים עזרה מה', שיתן להם את מאור התורה, כי "המאור שבה מחזירו למוטב". וגם הוא רוצה לשמש את המלך, והוא רוצה להיות עובד ה' באמת. והזה"ק אומר, שהאדם צריך לדעת דרכי התורה, כי "מאן דלא ידע צווייה דמארי, איך יעביד ליה". נמצא, שע"י זה שלא יכול לצאת מהרצון לקבל לעצמו, ומרגיש שזקוק לעזרת ה', אז נולד בו הצורך, שהוא נצרך לסיוע מהבורא. ועזרתו יתברך הוא ע"י תורה כנ"ל, שיש בה ב' ענינים:

(א) "המאור שבה מחזירו למוטב", כלומר שמקבל כלים דהשפעה.

(ב) כשיש לו כלים דהשפעה ורוצה להשפיע להבורא, אבל אין האדם יודע מה צריך הבורא, שהאדם יתן לו. וזה נקרא בזה"ק "מאן דלא ידע צווייה דמארי, איך יעביד ליה".

ובזה יש להבחין:

(א) בין שהקליפה מודיעה לו שהוא חוטא, במדת הדין, שכוונתה להרחיק את האדם מהעבודה,

(ב) בין שהתורה מודיעה לאדם שחטא "כאם המודיעה לבנה במלות רכות, ושב בתשובה לפני אדונו",

התורה מודיעה שהחטא הזה הוא יכול לתקן ע"י התורה בב' אופנים כנ"ל:

(א) בבחינת "המאור שבה מחזירו למוטב",

(ב) שיזכה לבחינת טעמי תורה וטעמי מצות, כי "מאן דלא ידע צווייה דמארי, איך יעביד ליה".

וזהו שמסיים הזה"ק "ושב בתשובה לפני אדונו". מה שאם כן כשהקליפה מודיעה לו החטא, אין הוא מוכשר לעשות תשובה, אלא שנופל ליאוש ולהתרחקות בכלל מעבודת ה'.

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם הולך בקו ימין, אסור לשמוע את המחשבות של הקליפה של רועי גרר כנ"ל, כדברי חז"ל, שדוד אמר "אין השחר מעיר אותי", אלא אח"כ האדם צריך לעבור לקו שמאל, שזה נקרא "אני מעורר השחר".

פירוש, שהוא מעורר את השחר, כלומר שיש להאדם הכנה מיוחדת, שרוצה לעורר השחר. זאת אומרת, שהוא מזמין אותו, ולא שהמחשבות של השחר, מה שהקליפה מודיעה לו, שהאדם לא בסדר. נמצא, זה שהוא מזמין את השמאל, ולראות איך לתקן מעשיו, ולראות את שיעור התרחקות מצבו של ענין השתוות הצורה, ושיעור הכאב ויסורים, הוא מרגיש בזמן שהוא רואה את מצב שפלותו. ורואה, לפעמים יש אצלו זמנים, שלא איכפת לו מזה שהוא מרוחק מדביקות ה'. ואז הוא הזמן לתת תפלה לה', שיוציאו מהגלות, שבו הוא נמצא. וגם כאן יש להבחין ב' אופנים:

א) שבכלל הוא לא מרגיש שהוא נמצא בגלות. כלומר, הוא לא רוצה לברוח לאהבה עצמית, אלא הוא נמצא במצב, הנקרא בלשון הזה"ק "הב-הב", כמו כלב, שעל הכתוב "לעלוקה שתי בנות צווחין ככלבא הב-הב". מפרש, "הב לן עותרא דעלמא הדין, והב לן עותרא דעלמא דאתי".

שפירושו, שהם רוצים לקיים תו"מ, אבל בעל מנת לקבל הכל בהרצון לקבל לעצמו. וזה נקרא, שהוא לא מרגיש שום גלות, שירצה לצאת מהגלות. וכל זה הוא מרגיש בעת שנכנס בקו שמאל. מה שאם כן בזמן שהולך בקו ימין, אסור לו לעשות בקורת, אם עבודתו בשלימות או לא. אלא על משהו, שיש לו אחיזה, הוא נותן תודה לה'.

ומצב זה נקרא "הסתר בתוך הסתר", כמו שכתוב (וילך, חמישי) "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". שיש לפרש, שהוא נמצא בהסתר, שאין הוא מרגיש, שהוא נמצא בגלות. ומהי גלות. כמו שכתוב "ומפני חטאנו גלינו מארצנו, ונתרחקנו מעל אדמתנו".

וזהו כנ"ל "ומפני חטאנו". שענין חטא הוא ההשתמשות עם הרצון לקבל לעצמו, שזה גרם לנו התרחקות מ"ארצנו". כידוע, "רצון" ו"ארץ" נקרא מלכות, שענינו הוא "מלכות שמים", ש"מלכות שמים" פירושו, שאדם מקבל על עצמו עול ולשעבד את עצמו ל"שמים", היינו להבורא, הנקרא "שמים", כמו שכתוב "שאו מרום עיניכם, וראו, מי ברא אלה".

וזה פירוש "גלינו מארצנו", כלומר מארץ שלנו, הנקראת "מלכות שמים", לעבוד ולתת יגיעה עבור שיהיה כבוד שמים, מרצון הזה אנחנו גלינו. ולאיזה רצון אנחנו נכנסנו. לרצון של "אומות העולם", הנקרא מקבל בעמ"נ לקבל.

וזה שכתוב "ונתרחקנו מעל אדמתנו". "אדמה" מלשון "אדמה לעליון", שהוא בחינת השתוות הצורה. והיות שאנחנו עסקנו עם הרצון לקבל שלנו, ממילא "נתרחקנו מעל

אדמתנו", מלהיות השתוות הצורה להעליון. ובזמן, שאין אדם מרגיש את הגלות, שהוא בחינת הסתר. נמצא, ש"הגלות", המכונה הסתר, זה נסתר ממנו. נמצא, שהוא במצב של הסתר תוך הסתר.

אולם "הסתר בתוך הסתר" גם כן נקרא התגלות באפס מה. שיש הסתר בתוך הסתר, אבל יש לשאול, מאיפוא באה הידיעה הזו, שהוא נמצא בתוך ההסתר. זה צריכים לומר, שגם הידיעה הזו באה מצד הבורא. באופן ישיר או ע"י שליח.

ועל זה יש לפרש מה שכתוב "יוצר אור ובורא חושך". פירוש "החושך" הזה, מה שהאדם מרגיש, שהוא נמצא בתוך "הסתר", שהוא לא מרגיש, שה' נסתר ממנו, ואין לו שום רצון לחפש את ה', איפוא הוא נמצא, שממקום הזה הוא יכנע מלפניו, ויהיה לו זכיה גדולה, בזה שהוא משמש לפניו.

וגם אינו מרגיש הסתר, מזה שהתורה היא לבושים של הקב"ה. ויצטער על זה. אלא הוא נמצא בעולם אחר לגמרי. כלומר, שענין, שיש בורא, והבורא רצה לתת להנבראים טוב ועונג, אינו מעניין אותו כלל. הרגשה זו, הנקראת "הסתר בתוך הסתר", נקראת "חושך". והקב"ה ברא ונתן לו החושך הזה.

והאדם מצד עצמו, אנו רואים, שבדרך כלל אין האדם רואה רע לעצמו. והוא תמיד יודע שהוא בסדר, בין שהוא דתי ובין חס ושלום לא דתי. וזהו כמו שכתוב "כי השוחד יעוור פקחים". והואיל ש"האדם קרוב אצל עצמו", אף פעם לא יכול לראות את האמת. לכן זה שהאדם רואה, שהוא אינו בסדר, האדם צריך לומר, שמן השמים הודיע לו זה.

ב) שהוא נמצא בהסתר א'. כלומר שהוא מרגיש, שהוא נמצא בהסתר. זאת אומרת, שכואב לו, זה שהוא נמצא מרוחק מה', כלומר שה' נסתר ממנו ואינו מרגיש את ה' בשיעור שירצה להבטל אליו. אבל יחד עם זה כואב לו, בזה שהוא מרוחק. אז אין לו שום עצה, אלא שהקב"ה יתן לו עזרה, שתהיה לו היכולת להתקרב לה', שזה נקרא "דביקות והשתוות הצורה".

וכל הבקורת הזאת, שהוא עושה, הנקראת "קו שמאל", צריכה להיות בזמן מסוים. כלומר, דוקא לאחר שהוא הלך באותו יום בקו ימין, והרבה בשבחים לה', בזה שנתן לו שירות של משהו, ובזה הוא שש ושמת. וזה הוא דרך אמת כנ"ל. ואח"כ הוא יכול לעבור לקו שמאל בזמן קצר, ולא להאריך בזה. כלומר, בזמן שהוא עוסק בתורה ותפלה, אז הוא צריך להזהר, שלא יצא לקו שמאל, אלא דוקא להיות בימין, כי זה נקרא "ברוך מתדבק בברוך", כנ"ל.

ואז הוא הזמן, שיכול לזכות למדרגה יותר גבוהה, כמו שכתוב "אין השכינה שורה, אלא מתוך שמחה". מה שאם כן כשהוא נמצא בבחינת קו שמאל, שאז הוא הזמן של

בקורת, ובזמן הזה הוא המקום לראות רק חסרונות. ועבודת השמאל צריכה לתת לו צורך לתפלה. ותפלה שייך דוקא במקום שיש חסרון. ומקום חסרון נקרא "ארור". ואז "אין ארור מתדבק בברוך". ומטעם זה אין מקום להתעלות למדרגה יותר גבוהה. אלא להיפך, שבקו ימין הוא המקום להתעלות, שאז הוא במצב השלמות.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

ההבחן העקרי בין נפש הבהמית לנפש אלקית

מאמר י"ז תשמ"ח
ספר ויקרא

בזה"ק (תזריע אות א' ובהסולם) וזה לשונו "ר' אלעזר פתח "על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי". שואל, אומר "על משכבי". "במשכבי" היה צריך לומר. אלא כנסת ישראל אמרה לפני הקב"ה, ובקשה ממנו על הגלות, משום שהיא יושבת בין שאר העמים עם בניה, ושוכבת לעפר, ועל שהיא שוכבת בארץ אחרת הטמאה, אמרה "על משכבי אני מבקש, שאני שוכבת בגלות, והגלות מכונה לילות. ועל כן, בקשתי את שאהבה נפשי, שיוציאני ממנה". עד כאן לשונו.

ויש להבין, זה שאומר "על משכבי בלילות" פירושו על הגלות. ואומר, ש"גלות" מובן בג' דברים:

(א) שהיא "יושבת בין שאר העמים עם בניה". וזהו לשון רבים "בין העמים".

(ב) ו"שוכבת לעפר".

(ג) ו"על שהיא שוכבת בארץ אחרת הטמאה", לשון יחיד.

וגם יש להבין מהי בחינת "כנסת ישראל עם בניה" בדרך עבודה. שהם מונחים "בגלות", "והיא שוכבת לעפר" בדרך עבודה.

ידוע, שכנסת ישראל נקראת "מלכות", שהיא שורש כל הנשמות, שמלכות כונסת בתוכה כל הנשמות. ובאופן כללי אנו לומדים, שכל התיקונים שישנם בעולם מכונים על מלכות, מטעם שהמלכות היא כלי הכללית, המקבלת כל האורות המושפעים לכל העולמות.

ואאמו"ר זצ"ל אמר כלל, שאנו צריכים לדעת:

(א) שבאופן כללי כל האורות, שישנם בכל העולמות, נבחנו לבחינת אור אין סוף.

(ב) והמקבל הכללי, שאנו מבחינים בעולמות ובספירות הוא מלכות.

(ג) וכל הריבויים הם רק מצד המקבלים.

(ד) וכל בחינה ובחינה, שאנו מבחינים, היא בשיעור שמלכות מתפעלת מהאורות שהיא מקבלת. כלומר, כי כפי כח המסך שהמלכות מעלה אור חוזר, בשיעור זה היא מרגשת את

האור המושפע אליה. והיות שיש הרבה בחינות בהמסכים, כמו שלמדנו, אי לזאת יש הרבה הבחנות באור.

ובכדי להבין את הצורך למסך ואור חוזר, שזה גרם הרבה בחינות, צריכים לזכור מה שמובא בתע"ס חלק א', שאומר שם, שאנו מתחילים לדבר מהקשר שיש להבורא עם הנבראים, והקשר הזה נקרא "רצונו להטיב לנבראיו". ומסיבה זו ברא יש מאין, שהיש הזה, נקרא "רצון לקבל לעצמו". וזהו דבר חדש, שדבר זה לא היה מטרם שנברא הרצון הזה. ולכן הרצון הזה, הנקרא "מלכות", כידוע, היתה מקבלת את האור בבחינה אחת בלי הבחן מדרגות, כי הבורא שברא את הרצון לקבל טוב ועונג, היה בדיוק רצון לקבל כפי ערך שהבורא רוצה לתת".

ולכן כתוב בספר "עץ חיים" (בתחילתו), שמטרם הצמצום היה אור עליון ממלא כל המציאות, ולא היה לא ראש ולא סוף, אלא לאחר שמלכות דאין סוף קבלה את האור, והיות בהאור נכלל כוחו של העליון, שהוא הרצון להשפיע, לכן המלכות, לאחר שקבלה את האור, חשקה להשתוות הצורה, כדוגמת האור שקבלה, לכן צמצמה עצמה מלקבל בעמ"נ לקבל, ולא תקבל יותר שפע, רק מכפי שהיא יכולה לכוון בעמ"נ להשפיע.

והיות הכלי הזה אנו מתייחסים להמקבל, וזהו נגד הטבע של מלכות, שהיא נבראה ברצון לקבל, ועכשיו היא צריכה לעשות דבר נגד טבעה, זה כבר לא הולך לו לעשות כלי כזה בפעם אחת. זאת אומרת, שאין המלכות יכולה לקבל כל האור שהיה לה מטרם הצמצום, שתיקח את זה בעמ"נ להשפיע, כנ"ל.

לכן זו היא הסיבה, שאנו מבחינים במלכות, שהיא הכלי קבלה הכללי, הרבה בחינות, כפי ערך היכולת של המסכים, שיש בידה לעשות. זאת אומרת, שמצד הבורא היתה כוונתו להשפיע בלי סוף, כלומר, לפי גדלותו של הרצון לקבל. אבל מצד התחתון, שלא רוצה לקבל רק בעמ"נ להשפיע, יצאו לנו כל הרבויים, הנקראים בשם "תיקוני המלכות".

ובאופן כללי מדברים ממלכות דאצילות, שרק היא הולידה את הנשמות, שע"י השתלשלות העולמות יצאה המלכות דאצילות, שהנשמות, שהיא הולידה, הם מתקנים אותה. פירוש, שהנשמות, הבאות ממנה, כל אחד ואחד מתקן בשורש נשמתו במלכות, שיהיה מתוקן את חלק רצון לקבל שבה בעמ"נ להשפיע. ובשיעור זה המלכות משפעת להתחתונים.

זאת אומרת, בשיעור השתוות הצורה, שהתחתון גרם למעלה במלכות, בשיעור זה מושפע להתחתון, שגרם את התיקון בה, שתוכל לקבל מהעליון שלה, מטעם שיש כבר בחינת "השתוות הצורה" מן המקבל להמשפיע. שזה מכונה "יחוד קוב"ה ושכינתיה", כלומר שענין "יחוד" נקרא "השתוות הצורה". ובזמן שהמקבל מתוקן בעמ"נ להשפיע, הכוונה הזו עושה את המקבל שיהא נקרא "משפיע", מטעם שהכל הולך על פי הכוונה.

ובהאמור, שמטרת הבריאה היא "להטיב לנבראיו", היינו שהנשמות יקבלו טוב ועונג.

ומשום זה, והיות שמטעם השתוות הצורה, מוכרח להיות בתחתונים ענין עבודה, כדי להשיג את הכוונה זו דלהשפיע, והיות שהנבראים שנולדו עם הטבע בעמ"נ לקבל, שזהו נגד הקדושה, כי כל האור התענוג שבא מהבורא הוא מסיבת שרצונו להשפיע, והתחתון המקבלו הוא נגד זה, לכן מתעוררת שאלה, מאיפוא יקחו הנבראים חיים, שיוכלו להתקיים מטרם שהנבראים השיגו את הכלים דהשפעה, בכדי שתהיה להם השתוות הצורה, הואיל וכל חיים ותענוג בא מהבורא, ושנוי צורה מפריד אותם מהבורא, אם כן מי יתן להם חיות ותענוג, כי בלי זה אי אפשר להתקיים, מטעם חוק המטרה, שהוא "להטיב", ואם אין להנבראים טוב ועונג, אין להם זכות קיום בעולם.

אלא הקדושה מחיה את הקליפות, בכדי שלא יתבטלו. ומשום זה גם בטרם שאדם זוכה לכלים דהשפעה, בכדי שיוכל לקבל אור דקדושה, הוא ניזון ע"י הקליפות, מבחינת מה שהקדושה מחיה הקליפות שלא יתבטלו, כמו שכתוב בהקדמה לספר הזהר (אות י', י"א) וזה לשונו, "ובכדי לתקן דבר הפירוד הזה, המונח על הכלי של הנשמות, ברא יתברך את כל העולמות כולם, והבדילם לב' מערכות, בסוד הכתוב "זה לעומת זה עשה אלקים", שהן ד' עולמות אבי"ע דקדושה, ולעומתם ד' עולמות אבי"ע דטומאה. והטביע את הרצון להשפיע במערכת אבי"ע דקדושה, והסיר מהם את הרצון לקבל לעצמו, ונתן אותו במערכת העולמות אבי"ע דטומאה. ונמצאו בגללו נפרדים מהבורא יתברך ומכל העולמות דקדושה. ונשתלשלו העולמות עד למציאות עולם הזה הגשמי, דהיינו למקום שתהיה בו מציאות גוף ונשמה, וכן זמן קלקול ותיקון. כי הגוף, שהוא הרצון לקבל לעצמו, נמשך משורשו שבמחשבת הבריאה, כנ"ל, ועובר דרך המערכה של העולמות דטומאה".

ובהאמור אנו רואים, שהקליפות נחוצות לנו שהגוף נמשך מהן ומקבל חיות מהן. רק אח"כ בסגולת תו"מ, שעוסק בעמ"נ להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא (הגוף) מתחיל לטהר הרצון לקבל לעצמו המוטבע בו, ומהפכו לאט לאט על מנת להשפיע, שבזה הולך וממשיך נפש קדושה משורשה במחשבת הבריאה, והיא עוברת דרך המערכה של העולמות דקדושה, והיא מתלבשת בגוף, כמו שכתוב שם (באות י"א).

ולכן מוכרחה הקדושה לתת חיות להקליפה, שיוכלו להתקיים. וזהו כמו שכתוב בספר "עץ החיים" (פנים מסבירות דף רי"ג ענף ל"ט) וזה לשונו, "והנה מוכרח הוא, שיש בתוך אלו הקליפות קצת ניצוצי קדושה קטנים עד מאוד, שהם י"א סמני קטורת". זה שכתוב, שאי אפשר להתקיים שום דבר בלי ניצוצין דקדושה. לכן אנו מבחינים שיש באדם ב' נפשות:

(א) נפש הבהמית,

(ב) נפש דקדושה.

נפש הבהמית נקרא, זה שמחיה את הגוף, ומקיים את קיום הגוף, היות שבלי תענוג אי אפשר לחיות. ותענוג הוא בחינת אור הבאה מלמעלה, ו"אין אור בלי כלי". לכן התענוג מוכרח להיות מלוּבש באיזה כלי, ולא שייך לומר שאדם רוצה תענוג בלי שום לבוש, אלא

תענוג לבד. אלא מוכרח להיות (התענוג) מלובש באיזה כלי, שבאופן כללי הלבושים האלו נקראים "הקנאה", "התאוה", "הכבוד", שבהם מלובש אור התענוג.

והגם שבאופן כללי הם ג' לבושים, אבל בכל לבוש ולבוש יש הרבה הבחנות. למשל בתאוה יש להבחין אכילה ושתייה וכדומה. וכמו כן באכילה יש הרבה הבחנות, וכן בשתייה. כלומר, שבכל לבוש אנו מרגישים תענוג אחר, המשונה בטעמו, שאין הטעם של אכילת לחם דומה לטעם של אכילת עוגות, וכדומה, הגם שהאור התענוג הוא אחד, אבל הלבושים, שבהם אור התענוג מתלבש, עושים שנויים.

והכל נקרא "נפש הבהמי", שפירושו, שיש בחינת "בהמה" ובחינת "אדם", כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם". שיש להבין, שענין "בהמה" פירושו, שאין לו שייכות לעבודת ה'. לכן "הנפש הבהמי" המחייב להגוף אין צורך שתהיה לו אמונה בה', אלא אפילו שאין להם אמונה, יכולים הם לקבל את אור התענוג, המחיה להגוף, הנקרא "בחינת בהמה", הגם שצריכים להאמין, שאין שום דבר שלא יהא נמשך מהבורא, כנ"ל שהקדושה מחיה הקליפות, אבל זה שהגוף נקרא "בהמה", פירושו, שאין לו הרגשה שהאור התענוג בא מהבורא. וצריכים להאמין שהבורא עשה זאת בכוונה תחילה, שלא ידעו שהוא נתן להם את החיים, מסיבת שזה הוא לתיקונו של אדם, אחרת היה האדם נידון בחינת "יודע את רבונו ומכוון למרוד בו".

מה שאם כן "נפש אלקית" הוא דוקא בשיעור האמונה שיש לו, בשיעור זה הנפש אלקית מתפשט בו, כלומר ההרגשה שיש לו נפש אלקית המחיה אותו, זה מתפשט בו לפי שיעור האמונה שיש בו. ושיעור אמונה יכול להיות באדם לפי שיעור שהוא עובד בעמ"נ להשפיע, כמבואר בהסולם (הקדמת ספר הזהר דף קל"ח), שאומר שם "אין האדם יכול להשיג אמונה מטרם שיש לו כלים דהשפעה".

ויש להאמין, כמו שאנו רואים, ש"נפש הבהמי" המחיה את הגוף, לפי ערך ההתלבשות בהלבושים, כך מרגישים טעם, במה שהנפש הבהמי מלובש בהלבושים. שהגם שהנפש הבהמי הוא אחד, אבל ע"י הלבושים שהוא מתלבש בהם, רואים אנו שכל לבוש נותן טעם אחר, שבדאי צריכים לומר, שהלובש המלובש בהלבושים הוא משתנה לפי הלבושים שלו.

כמו כן אנו צריכים להאמין, שגם "נפש אלקית", שהוא מתלבש בהלבושים שלו, הנקראים "תורה ומצות", והגם שאנו אומרים, שבהאור אין השתנות, מכל מקום ע"י הלבושים לבושים מולידים טעמים אחרים, שאין להרגיש את טעם האור המלובש בתורה ומצות, שיהיו דומים זו לזו.

הואיל שבכל מצוה ומצוה מלובש שם אור אחר, שזה ענין תרי"ג מצות, המכונים בלשון הזה"ק תרי"ג פקודין, שפירושו שבכל מצוה ישנו שם בפקדון אור אחר, היינו טעם אחר, שהשנויים באים מסיבת הלבושים. וזהו כמו שכתוב בהסולם (מראות הסולם חלק א' דף רמ"ב) וזה לשונו, וכשזוכים לבחינת "לשמוע בקול דברו", נעשים תרי"ג המצות בבחינת פקודין, והוא מלשון "פקודין". כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה

מיוחדת, שהיא כנגד אבר מיוחד בתרי"ג אברים וגידים של הנשמה ושל הגוף. ונמצא בעשיית המצוה הוא ממשיך לאבר שכנגדה בנשמתו וגופו את מדרגת האור השייך לאותו אבר וגיד. והוא בחינת "הפנים של המצות".

וזהו כנ"ל שהגם האור הוא אחד, כי בהאור אין שנויים, אבל "אין אור בלי כלי", היינו בלי לבושים. נמצא, שהלבושים עושים שנוי טעמים בהאור. ומזה נמשכות הרבה בחינות, הן בתענוגים גשמיים והן בתענוגים רוחניים.

אולם יש לדעת, כי עיקר ההבחנות שמבחינים ברוחניות הם "המסכים", שפירושו לפי ערך שיכולים לכוון בעמ"נ להשפיע, המכונה ברוחניות "לפי אור חוזר" שיש לו, כך הוא מלביש את השפע עליון, המכונה בסדר העבודה שלנו "עד כמה שהאדם יכול לכוון בעמ"נ להשפיע", בשיעור זה מתגלה האור אליו.

ועתה נחזור לבאר מה ששאלנו בענין "כנסת ישראל, שהיא שוכבת בעפר". והזה"ק מכנה את "הגלות" בשם "לילות", ובשם "יושבת בין שאר העמים", ובשם "ארץ אחרת הטמאה", ובשם "עפר". ולפי האמור, שענין מה שהנשמות צריכות לתקן המלכות שממנה נולדו, הוא בזה, הואיל מצד הטבע הבורא ברא את המלכות עם רצון והשתוקקות לקבלת טוב ועונג, כי זו היתה מטרת הבריאה, אלא מטעם תיקון הבריאה בכדי שלא תהיה בושה, יש לתקן אותה בעמ"נ להשפיע, ותיקון הזה מוטל על הנשמות.

פירוש, היות שאנו לומדים, שרצונו "להטיב לנבראיו" הכוונה היא על הנשמות, שהם יקבלו טוב ועונג, וכל מה שלומדים בעולמות העליונים, הוא רק הכנה שע"י הצמצומים וההזדככות, וכל מיני שינויים, שאנו לומדים בעולמות העליונים, הוא הכל הכנה שהנשמות יצאו בצורה, שהבורא רצה שיצאו, באופן שיהיו מוכשרים לקבלת טוב ועונג.

לכן כשאומרים, ש"מלכות הולידה את הנשמות", יהיה הפירוש, שהנשמות צריכות לקבל את השפע ממנה לפי התנאים שיתקיים השפע בידם, כלומר שיקבלו בעמ"נ להשפיע. זאת אומרת, כאילו הנשמות אומרות למלכות, תני לנו טוב ועונג לתוך הכלים שלנו, מה שאנו מעוררים את עצמנו, שכל מה שאנו עושים, יהיה רק בעמ"נ להשפיע.

ובהאמור נבין זה שכתוב ש"המלכות נמצאת בגלות עם בניה", שזה הוא מסיבת ענין רצון להשפיע, שהם הכלים, שעמהם יכולים לקבל את הטוב והעונג, ושלא יסתלק (השפע), אחרת, אם בא באמצע רצון לקבל לעצמו, השפע מוכרח להסתלק. והואיל שהכלים דרצון להשפיע נקראים **בחינת "אדם"**, כמו שאמרו חז"ל "אדם אתם, ואין אומות העולם נקראים "אדם", כנ"ל, "שאדם" נקרא בחינת משפיע ו"בהמה" נקרא בחינת מקבל, ואדם נקרא "זכר", ו"נקבה" נקראת מקבלת.

וידוע, שכל "אדם" נקרא עולם קטן בפני עצמו, כמו שכתוב בזה"ק. כלומר, שכל אדם כלול מע' אומות, שפירושו "כי זה לעומת זה עשה אלקים". וכמו שיש "ז' מדות דקדושה", הנקראות חג"ת נהי"מ, וכל אחת כלולה מעשר ספירות, לכן נבחנות לפעמים הז' מדות דקדושה בשם "ע' אנפין". ולעומת זה יש "ע' אומות דטומאה", והכל נכלל באדם.

זאת אומרת, **שבחינת "אדם" שבו, הנקראת בחינת "נקודה שבלב"**, היא נמצאת בחושך, תחת שליטת "ע' האומות" שבו, שהם משעבדים את בחינת "ישראל" שבו, שלא תהיה לו אפשרות לעסוק בלהשפיע, שהוא בחינת "אדם", אלא בחינת "נפש הבהמי" שולטת. נמצא, שבחינת "ישראל" היא בגלות בין "שאר העמים", כלומר שבחינת הקבלה לעצמו, הנקרא "אומות העולם", שולטים על בחינת "ישראל".

וזה נקרא ש"השכינה יושבת בין שאר העמים עם בניה". כלומר, מבחינת "ישראל שגלו שכינה עמהם", נמצא שהיא בגלות עם בניה. שהכוונה, שמלכות באופן כללי נקראת "שכינה". "ובניה" נקראים כל בחינת ישראל שבכל אחד ואחד. "הנמצאים בגלות", כלומר אלו שמרגישים שלא יכולים לצאת משליטת אומות העולם. ושיעור סבל הגלות נמדד בשיעור שרוצים לצאת מהגלות, היינו משליטת שאר האומות.

אולם יש לפעמים, שהאדם בא לידי מצב, כמו שכתוב "ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהם", כלומר שאין הם מרגישים הבדל ביניהם להגויים. זאת אומרת, שאין הוא אומר, שהוא רוצה לעשות אחרת, רק שהגויים שולטים עליו, אלא הוא בעצמו רוצה כך להתנהג כמו כל הגויים. ואדם הזה לא נמצא בגלות, כלומר שאין לו כלים לגאולה. כי מי שהכלים שלו הם בגלות, כלומר שרוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע והגוף מתנגד לו, אז שייך לומר ש"ע' אומות" שיש לו בהגוף שולטים על בחינת "ישראל" שבו.

אז הוא יכול לומר, שהכלים דהשפעה מונחים תחת שליטת הגוף. וכשהוא צועק לה' שיוציאו מהגלות, אז הוא יודע מה שהוא רוצה בלשון ברור, כמו שכתוב בזה"ק, **שהאדם צריך לראות בזמן שהוא מתפלל, שידע להתפלל בלשון ברור**. ושאלנו, וכי אין הקב"ה יודע מה שבלבו של אדם. אם כן למה אומר הזה"ק, שהאדם צריך לדבר לה' בלשון ברור. והתשובה היא, **שאצל האדם צריך להיות ברור מה שהוא מבקש מה'**. והטעם הוא כנ"ל, "כי אין אור בלי כלי", לכן "אין גאולה בלי גלות".

ובזה יש לפרש ענין גלות הוא, שהשכינה עם הנשמות נמצאים בגלות. שבכדי שמלכות תקבל טוב ועונג עבור הנשמות, הם צריכים להיות בבחינת "השתוות הצורה", שהוא ענין רצון להשפיע. והרצון הזה מונח תחת שליטת הקליפות, הנקראות "ארץ העמים" או "ארץ הטמאה". ובזמן שהאדם רוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, הוא טועם בעבודה דלהשפיע טעם של עפר. ורק כשעוסק בעמ"נ לקבל לעצמו, הוא מרגיש טעם של מאכל.

וזהו על דרך שפרשנו על הכתוב, "ועפר תאכל כל ימי חיידך", שאמרו חז"ל, ש"נחש כל מאכלו עפר", שיש לפרש, שכל זמן שהאדם לא תיקן את חטא של נחש הקדמוני, כל מה שהוא אוכל, כלומר כל הטעמים שהאדם טועם בתו"מ, הוא מרגיש טעם של עפר. אלא לאחר שהאדם זכה לתקן את החטא של קבלה עצמית, שהוא נקרא "נחש הקדמוני", אז מתחילים לטעום טעם בתו"מ, כמו שכתוב "הנחמדים מזהב, ומתוקים מדבש".

וזה שכתוב ש"השכינה שוכבת לעפר". זאת אומרת, שכל אחד ואחד שרוצה לעבוד

בעמ"נ להשפיע, היינו לקבל על עצמו מלכות שמים בעמ"נ להשפיע, הוא טועם טעם עפר, מטעם חטא נחש הקדמוני, כמו שאמר אמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל "בא נחש על חוה והטיל בה זוהמא".

אמר, שהפירוש הוא "שהנחש הטיל במלכות זו-מה, שהטיל פגם במלכות שמים. שמי שרוצה לקבל על עצמו מלכות שמים, בא הנחש ושואל לאדם זו-מה, כלומר, מה יהיה לך מזה שאתה רוצה לעבוד לטובת מלכות שמים. והנחש הזה הוא היצה"ר, כלומר שאנו צריכים להאמין למעלה מהדעת, שע"י מלכות שמים נקבל את הטוב והעונג, שהיא מטרת הבריאה, אלא כל הסיבה שאין אנו יכולים לקבל את הטוב הזה, הוא רק מסיבת הנחש הזה, הנקרא "רצון לקבל לעצמו".

וזה שכתוב, שהגלות מובן לנו בג' אופנים:

(א) שהיא "יושבת בין שאר העמים". כוונתו שהנקודה שבלב כל אחד ואחד יושבת בגלות בין "ע' אומות" שיש בכל אחד מהם.

(ב) שהיא "שוכבת לעפר", היינו טועמים טעם עפר.

(ג) באופן כללי היא "שוכבת בארץ אחרת הטמאה", כלומר, שהוא נקרא "נחש הקדמוני" במקום שהיתה צריכה להיות מלובשת במקום רצון של השפעה, הנקראת "ארץ ישראל", שהכוונה שכל מעשיו יהיו ישראל-לא, היא נמצאת בארץ אחרת, היינו "בארץ הטמאה". וממילא אין היא יכולה להשפיע להנבראים את הטוב ועונג, מסיבת השינוי צורה שיש בין הנבראים להבורא.

וזה שכתוב "על משכבי", שהזה"ק מפרש, שהכוונה על הגלות. יהיה הפירוש, על אלו שסובלים את הגלות, כלומר שרוצים לברוח מהרצון לקבל לעצמו, אלא שאומות העולם שולטים עליהם, ולא יכולים לצאת משליטתם. על אלה היא אומרת "בקשתי את שאהבה נפשי, שיוציאני ממנה", כלומר שהבורא יתן כח לצאת מהגלות, היות שיש כבר "אתערותא דלתתא", הנקרא "כלי ורצון", אז יש מקום להתפשטות האור, שאור הגאולה מעביר את שליטת האומות העולם.

ובהאמור נבין ההפרש בין "נפש הבהמ" ל"נפש אלקי". כלומר, שעל פי האמת שניהם באים מהבורא, כי אין חיים אחרים בעולם אלא מה שהבורא נותן. אלא ההבדל הוא, ש"נפש הבהמ" הבורא נותן לאדם, ואין האדם צריך לדעת שהנפש המחיה בא מהבורא, אלא שהאדם חושב, שהוא בא ע"י שלוחי הטבע, שזה נקרא, ש"על אומות העולם נתן השליטה לשרים", כלומר, שאין הם צריכים להאמין שבא מהבורא. מה שאם כן לעם ישראל, רק הוא לבדו מושל עליהם, כלומר שבחינת ישראל נקרא שהאדם מאמין שזה בא מהבורא, ואין שום כח אחר בעולם, אלא הוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מתי נקרא עובד ה' בעבודה

מאמר י"ח תשמ"ח

ספר ויקרא

הזה"ק (תזריע ד' ובהסולם אות י') שואל, על מה שכתוב "אשה כי תזריע וילדה זכר". וזה לשונו, "אמר ר' אחא, וילדה זכר, וכי כיון שמזרעת, יולדת, הלא בהריון תלוי הדבר, והכתוב הזה היה צריך לומר, אשה כי תהר וילדה זכר. מהו, כי תזריע וילדה. אמר ר' יוסי אשה, מיום שהזריעה ונתעברה עד יום שיוולדת אין מילה בפיה, אלא הולד שלה, אם יהיה זכר. ועל כן אומר הכתוב, אשה כי תזריע וילדה זכר".

ויש להבין, מה משמיענו בזה מה שהאשה אומרת "מיום שהזריעה ונתעברה עד יום שיוולדת, שאין מלה בפיה אלא הולד שלה, אם יהיה זכר", שבשביל זה אומר הכתוב "אשה כי תזריע". מה נותנת לנו הידיעה הזאת. בטח יש תירוצים על דרך הפשט.

ונבאר זה על דרך העבודה, מהו החשיבות שהאשה דואגת אם יהיה הולד זכר, תיכף משהזריעה. קודם כל צריכים לדעת מהו "זריעה" בעבודה. בגשמיות אנו רואים כשזורעים איזה זרע בקרקע, הזרע נרקב בארץ, ואח"כ יוציא מהזרע תבואה, שמפרנס את האנשים. כלומר, שמביא לנו מזונות בכח הזריעה. ואם האדם לא זרע זרע, בטח לא יקצור, כמו שכתוב "הזורעים בדמעה ברנה יקצרו".

ובעבודת ה' מהו זריעה. יש לפרש, היות שבאדם נמצאים ב' כוחות:

כח השפעה, כלומר מה שהאדם רוצה להשפיע לאחרים,

וכח הקבלה, היינו לקבל מאחרים ולהנות עצמו.

ואיזה כח שהוא רוצה לבטל, זה נקרא "זריעה". שהוא נותן הכח הזה בארץ, כדוגמת שנותנים זרעים בארץ, שירקבו. ומתבטלים בתוך הארץ, ואח"כ יצמח מזה תבואה, לאכול ומזונות וחיים לעולם.

כמו כן בעבודה, בזמן שהאדם רוצה לבטל את הרצון לקבל לעצמו, זה נקרא שנותן אותו בארץ, שרוצה לבטל אותו "כעפרא דארעא", ויצמח מזה רצון להשפיע. כי "האשה", הנקראת רצון לקבל לעצמו, בזמן שרוצים לבטל ולבער מהעולם, יצא מזה רצון להשפיע, שזה מביא מזונות וחיים לעולם. כי ע"י הכלי של רצון להשפיע, הנקרא "השתוות הצורה", מקבלים את הטוב והעונג, מה שהקב"ה רוצה להשפיע להנבראים. וזה שכתוב

"אשה כי תזריע וילדה זכר", כלומר, ע"י קבורת הכלי קבלה צומחת מזה בחינה הנקראת "רצון להשפיע", שהיא בחינת זכר.

אולם אין הזכר נולד תיכף משעה שזורעים, אלא שיש תשעה ירחי לידה, שבעבודה נקרא זה "עליות וירידות", שפעמים בא מבול גשם ומוציא כל הזרעים לחוץ מהארץ. ובעבודה נקרא זה "שבא מים הזדונים", שהם בחינת "מי ומה". ש"מי" ו"מה" ביחד נקרא "מים", שהוא מוציא כל הזרעים לחוץ.

כלומר לאחר שכבר כמה פעמים זרק את הרצון לקבל לעצמו לתוך הארץ, אבל המחשבות של "מי ומה", ש"מי" נקרא "טענת פרעה", שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו". ו"מה" נקרא "טענת הרשע", ששואל "מה העבודה הזאת לכם", אלו מחשבות לוקחים חזרה את הזרעים, שהיו כבר מונחים בארץ בתכלית הבזיון והשפלות, ומרימים אותם מהארץ, ושוב הם רוצים לשמש רק עם הכלים האלו, שהם כלים דקבלה. ושוב אין לקוות, שיהיה לנו מה לפרנס את עצמנו עם השפע שצריך לפרנס את חיים הרוחניים. אבל אין לנו הכלים לקבל את השפע, כי "אין אור בלי כלי".

אמנם אח"כ באה לאדם שוב התעוררות מלמעלה. והאדם מתחיל שוב לזרוע את "בחינת האשה" שלו, הנקראת "רצון לקבל לעצמו", ושוב קובר אותו בארץ, ושוב באה רוח רעה או מבול גשם. וכך חוזר חלילה. וזהו גורם הרבה "ירידות ועליות". וזה נקרא כמו שכתוב "הזרעים בדמעה". והם נקראים בשם "בוכים", מסיבת שנראה להם, שעומדים תמיד על אותה דרגה בעת שהתחילו לכנס לעבודת ה'.

ונמצא, שתמיד בעת שהולכים עוד הפעם לזרוע, הם זורעים "בדמעה", מסיבת שהם רואים, כל פעם מתחילים מאותו מקום, ואין להם שום התקדמות אף שעל קדימה, אלא להיפך, שהם רואים, שהולכים אחורה. לכן כל הזריעות שלהם בדמעה.

וכבר דברנו מזה, מדוע עשה ה' ככה, שיהיו הרבה ירידות ועליות. כלומר, מי מרויח מזה. התשובה היא, שזהו לטובת האדם, הואיל ש"אין אור בלי כלי", שפירושו ש"אין מלוי בלי חסרון". והיות שהבורא רוצה שהאדם יצטרך לעזרה מלמעלה, כיון שעל ידי העזרה, ה' משפיע לו הארה מלמעלה, שזהו נבחן שמקבל כל פעם תוספות קדושה, שבסופו של עבודתו, כלומר לאחר שכל פעם הוא בא לידי חסרון יותר גדול, עד שהאדם מקבל "נשמה קדושה מלמעלה", שבזה הוא זוכה להיות בקדושה בקביעות, כמו שאומר הזה"ק "הבא לטהר מסייעין אותו". במה, ואומר הזה"ק "בנשמתא קדישא", שכל זה הגיע לו ע"י עליות וירידות.

ובזה נבין, מדוע דוקא ע"י "הזרעים בדמעה", ברנה יקצרו" כי זה שזורעים בדמעה, כלומר שכל פעם הוא רואה, שהוא צריך להתחיל מחדש לזרוע, וכאילו עד עכשיו לא עשה כלום, והוא רואה שהזמן הולך קדימה, והוא הולך אחורה, זה גורם לו צער ויסורים. נמצא, שע"י זה הוא נעשה כל פעם יותר נצרך להבורא, שיעזור לו.

זאת אומרת, שכל פעם הוא רואה את עצמו, עד כמה שהוא אינו מוכשר מצד הטבע,

שיוכל לצאת מאהבה עצמית, אלא ע"י נס מן השמים. ומכל היסורים האלו נתרקם אצלו צורך וכלי אמיתי, כלומר, שהוא רואה עכשיו מה שכתוב (תהילים קכ"ז) "אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו בו". רק ה' יכול לעזור.

נמצא, שדוקא ע"י "הזורעים בדמעה", יכול האדם להשיג צורך "לישועת ה'", שאז מקוים "ברינה יקצורו". כי "זריעה" נקרא "עשיית הכלי", ו"קצירה" נקרא "קבלת האור". כלומר האור בא לתוך הכלי. זאת אומרת, בזמן שהחסרון נתמלא, אז זה נקרא "קצירה".

ובהאמור יש לפרש, מה שהזה"ק אומר "אשה, מיום שהזריעה ונתעברה עד יום שיוולדת, אין מילה בפיה אלא הולד שלה, אם יהיה זכר". ושאלנו, מה בא זה ללמדנו בדרך עבודה. אלא כנ"ל, בזמן שאדם נכנס לעבוד עבודת הקודש, שיהיה על צד הטהרה, שפירושו, שהוא עובד לטובת ה' ולא לתועלת עצמו, האדם הזה מכונה "אשה מזרעת תחילה".

פירוש, שתחילת עבודתו הוא, שרוצה לקבור בארץ את "בחינת נוקבא", הנקראת "אשה". ואת הרצון הזה הוא זורע בארץ, כדוגמת שנותנים זרע בארץ. וע"י זה צומחים אח"כ מזונות לפרנס את הנבראים. כמו כן כשזורעים את הרצון לקבל לעצמו בארץ, שפירושו בכדי שירקב, כלומר שהשימוש עם הרצון לקבל יתבטל, אם הוא בלי כוונה דלהשפיע, ורק להשתמש עמו בתנאי שיכול לקבל בעמ"נ להשפיע, אז "וילדה זכר". היינו שהוא זוכה לבחינת "זכר", כלומר, שכבר יש לו כח לעשות מעשים לטובת ה' ולא לתועלת עצמו.

אולם לא בפעם אחד כשזורעים בקרקע את הזרע צומח תיכף. אלא כנ"ל, שיש לפעמים בגשמיות מבול מים, שהוא שוטף את כל השטח, וכל הזרעים יוצאים לחוץ עוד מטרם שנקבו בהאדמה. וכמו כן בעבודה, האדם רוצה תיכף כשזרע הזרע באדמה, שיצמח תיכף "בחינת זכר", כלומר שתיכף יזכה לרצון להשפיע.

והיות שהסדר הוא, שלא בפעם אחת יכולים ללכת נגד הטבע, שהאדם נולד ברצון לקבל לעצמו, לכן יש תמיד ענין של התגברות, כלומר, שכל פעם שהאדם מתחיל להתגבר על מצב הירידה. זאת אומרת, לאחר שבאו רוחות העולם והוציאו את הזרעים מהאדמה, ש"רוחות העולם" הן מחשבות זרות לרוח הקדושה, הנקרא רצון להשפיע, וממילא, צריך האדם להתגבר, ועוד הפעם לזרוע את הרצון לקבל לעצמו באדמה.

וכל פעם הוא אומר לעצמו, שבטח עכשיו יולד לי זכר. זאת אומרת, כי "אדמה" הוא מלשון "אדמה לעליון", שפירושו השתוות הצורה, שהוא בחינת זכר. והנקבה, שהוא הרצון לקבל, יתבטל ב"אדמה לעליון". וזה יש לפרש מה שהזה"ק אומר "אשה תיכף משהזריעה ונתעברה, עד יום שיוולדת, אין מילה בפיה, אלא אם הולד שלה יהיה זכר". והיינו כנ"ל, כי בכל פעם שהאדם מתגבר, הוא מוכרח להיות בטוח, שעכשיו כבר יזכה לבחינת זכר.

נמצא, כי בכל זריעה וזריעה הכוונה היא רק להיות זכר. אחרת, אם אין כוונתו להיות זכר, אין זה נקרא שהוא זורע משהו. וזה שכתוב "שומר רוח לא יזרע" (קהלת י"א, ד'). ומפרש שם הספורנו וזה לשונו, "שומר רוח לא יזרע, אף על פי שלפעמים יאבד הזרע ברוח

סערה, שתפזרתו, מכל מקום אין ראוי להמנע מלזרוע, בשביל דאגה מזה".

ועל דרך עבודה יש לפרש דבריו, היות שאדם רואה שיש לו הרבה ירידות, וכבר הרבה פעמים התגבר וזרע, ולא הסתכל מזה שהרוח, היינו מחשבות זרות, הנקראות "רוחות העולם" מפזרתם. וכמו שהוא אומר, אל להסתכל על רוח סערה, היות הקליפה הכי קשה שהיא נגד עולם העשיה, כמו שאמר האר"י ז"ל, "שרצונה לפזר את כל הזרעים, שנותנים את הרצון לקבל לתוך האדמה, היות שזהו היפך רצונה". לכן אומר הכתוב, לא להסתכל על הרוח הזאת, שרוצה לפזר את הזרעים, אלא להתגבר ולא להימנע מלזרוע. אלא שצריכים להאמין בה', ש"ישועת ה' הוא כהרף עין".

ואמו"ר זצ"ל פירש "שומר רוח לא יזרע", ש הכוונה היא, שאל יאמר אדם, שאני לא יכול לעשות שום דבר, אלא אני מחכה שהקב"ה ישלח לי רוח ממרום, אז יהיה לי כח לעבודה, ובינתיים אני יושב ומחכה. על זה אומר הכתוב "שומר רוח" מלשון "ואביו שמר הדבר", שפירושו, יושב ומחכה לא יזרע לעולם. אלא האדם מוכרח לעשות "אתערותא דלתתא", וע"י זה באה "אתערותא דלעילא". וזה על דרך שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו", אבל האדם מוכרח להתחיל.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (מלאכי ב') "אם לא תשמעו ואם לא תשימו על לב, לתת כבוד לשמי, ושלחתי בכס את המארה, הנני גער לכם את הזרע, וזריתי פרש על פניכם". והאבן עזרא מפרש וזה לשונו "הנני אגער בזרע שלא יצמח, בעבור היות שולחני ריק". ומצודת דוד מפרש וזה לשונו "הנני גער לכם בעבורכם אגער את הזרע לבל תצמח, וזריתי פרש על פניכם, אפזר זבל על פניכם". וחוזר ומפרש "זבל מבהמות שאתם מקריבים לפני, שהוא הדבר היותר נמאס בבהמה, אותו אפזר לבזות אתכם, בו בדרך שאתם מבזים שמי".

וזה יש לפרש כנ"ל, שדרך עבודה היא, שזורעים זרע באדמה בכדי שירקב ויתבטל בתוך האדמה, שהיא בחינת "אדמה לעליון", שתצמח מהזריעה הזו בחינת זכר, כנ"ל. אבל באמצע פעולת הזריעה, האדם מתחרט מלתת "כבוד לשמי", שיעשה הכל לכבוד שמו יתברך, אלא תיכף בשעת הזריעה האדם מקבל "מרוחות העולם". ושואלים את האדם, ומה יהיה כבוד עצמי.

כלומר, מה האדם יקבל עבור תועלת עצמו מעבודה זו, שהזריעה באדמה, שיצמח מזה רצון להשפיע. נמצא, בזה שהאדם מבזה את כבוד שמים מכבוד עצמו, שאומר שלא כדאי לבטל כבוד עצמו עבור כבוד שמים, ומסיבה זו אומר הקב"ה "ושלחתי בכס את המארה", היינו הקללה "שלא תצמח הזרע", שלא תוכל לקבל ע"י זה כלים דהשפעה, מטעם ברגע שקבלתם את המחשבות "מרוחות העולם", תיכף אמרתם שהצדק איתם, ושלא כדאי לעבוד בשביל כבוד שמים.

וזה שאומר האבן עזרא "הנני אגער בזרע שלא יצמח, בעבור היות שולחני ריק", שפירושו שעוסקים בתו"מ, אבל הכוונה אינה לשם שמים. נמצא ששולחן ה' ריק, אלא כל מה שאתם עוסקים בתו"מ, הכל הוא עבור שולחנו של אדם, שהוא לתועלת עצמו. אל כן אין

לכם צורך וכלי, שאני אתן לכם את בחינת "זכר", הנקרא רצון להשפיע, כי "אין אור בלי כלי".

אולם כאן מתעוררת שאלה, אם אין האדם רוצה מאה אחוז מכוחו לעבוד לשם שמים, ורק חלק קטן יש בו שמבינים שכדאי לעבוד לשם שמים, ובחלק קטן הזה הקב"ה נותן קללה, שלא יצמח מזה כלים דהשפעה, הנקרא בחינת "זכר", אם כן איך יכול האדם לבוא פעם לזכות לכלים דהשפעה.

ויש לפרש זה על דרך הכלל, **כי כל מה שעושה הקב"ה הכל הוא לצורך תיקון**. כלומר, הקללה שלא יצמיח הזרעים גם כן לטובת הנבראים. אמנם זה יתפרש, כמו שפרשנו על הכתוב "מוריד שאול ויעל". כלומר, שע"י זה שהאדם רואה שכל פעם שהוא זורע, באה הרוח ומפזרת את הזריעות, זה נותן להאדם להבין, שהוא מוכרח להתפלל לה', שיתן לו כח לעמוד בפני רוחות.

זאת אומרת, שהקב"ה יתן לו להרגיש את חשיבות, שיש להשיג בחיים שמשמשים למלך העולם, היות שכל פעם שהוא מתגבר וזורע, תיכף הרוח מפזר אותו והוציאו מהאדמה, ומרגיש ע"י זה, בזמן שהוא עוסק בתורה ועבודה, טעם של זבל, בזמן שהוא חושב על הכוונה דלהשפיע.

וכמו שמפרש המצודת דוד "אפזר זבל על פניכם", אותו אפזר לבזות אתכם בו בדרך שאתם "מבזים שמי". כלומר, בזמן שאין אתם נותנים תשומת לב בעת העסק בתו"מ, שאין אתם חושבים שיהיו לשמי, ואין אתם מרגישים את הפגם מה שאתם עושים. אבל אני אתן לכם להרגיש טעם של זבל, וממילא אפילו **שלא לשמה** לא יהיה לכם כח לעשות שום דבר, מטעם שאתם תרגישו טעם של זבל אפילו בעת שתתעסקו "בשלא לשמה". וזה יהיה לכם הגורם שאתם תצטרכו לכלים דהשפעה, כי אין לכם שום חיות "בשלא לשמה".

נמצא, הקללה הזו בזמן שאתם מתחילים לזרוע באדמה את הכלי קבלה שלכם, בכדי שהרצון לקבל לעצמו יתבטל באדמה, והיות שאין אתם נותנים תשומת לב להחשיב את הענין דלהשפיע עד כמה שנחוץ לכם, ואתם עושים את הזריעות האלו בלי שום ידיעה שהוא ענין דבר עקרי, וחיינו, אחרת אי אפשר להגיע לשלימות, אלא עושים זה לא כל כך בכובד ראש. לכן אומר "ושלחתי", כלומר שהקב"ה בעצמו שלח את המחשבות האלו ומפזר את הזריעות, בכדי שאתם תלכו על דרך האמת, שיבינו את הצורך לכלים דהשפעה.

ובהאמור נבין, שהאדם צריך להאמין, שכל הירידות שיש לאדם, אם הן בזמן שהוא רוצה ללכת בדרך האמת, עליו להאמין שהכל בא מהבורא. כלומר שכל הירידות שלו הן לטובת האדם, אחרת האדם ישאר במצבו הנוכחי, ולא יוכל אף פעם להגיע להאמת, כי הוא יסתפק במה שיש לו, ויחשוב שזוהי שלימות.

לכן בזמן שהאדם בא לטהר, דוקא אז יש לו מצבים של ירידות, בכדי שלא ישאר בקטנותו כפי הבנתו של אדם. ובהאמור יש לפרש מה שכתוב בזה"ק, על מה שכתוב "כי חלק ה' עמו" שהקב"ה מסר את "הע' אומות" ביד שרים, שהם מושלים עליהם, ולקח

לעצמו את עם ישראל, למשול עליהם. כלומר, **שהקב"ה הוא המושל על ישראל, מה שאם כן שאר האומות מסר אותם תחת שליטת השרים.**

ולכאורה, מהו הפירוש, שהוא חס ושלום לא מושל על אומות העולם. וכי שהוא דבר קשה אצל הבורא למשול עליהם משום פחיתותם, כלומר, שזה לא לפי כבודו, שהוא ימשול עליהם. לכן היה צריך למי שהוא, שיעזור לו שימשילו עליהם. והלא אנו צריכים להאמין, ש"הוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים".

ועל דרך עבודה צריכים לפרש, שזה נוהג באדם אחד. שבזמן שהאדם מונח תחת שליטת "עי' האומות", הנבחן באופן כללי בשם רצון לקבל לעצמו, ואז מסיבת הצמצום שהיה, הוא נפרד מהקב"ה, כלומר שאין לו האמונה, שהי' "הוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים". נמצא, שהאדם המקבל חיים וחיות מהעולם ע"י הדברים שהבורא הכין בעבור הנבראים, שבעת שעדיין אינם ראויים לקבל החיים שלהם מהקדושה, אז האנשים האלו אומרים, שהי' עזב את פעולתו מסיבת שלא מתאים שהוא יטפל בהם.

וזה על דרך שכתב בהקדמה לספר הזהר (אות ד') וזה לשונו "וידוע אני שיש מתחכמים פורקי עול תורה ומצות, שאומרים, שהבורא יתברך ברא את כל המציאות ועזב אותה לנפשה, כי מחמת האפסיות שבאלו הבריות, אינו מתאים להבורא יתברך, לרוב רוממותו, להשגיח על דרכיהן הפעוטות והמגונות".

היוצא מזה, שמטרים האדם מאמין שהכל בא מהבורא, הוא אומר, שכל העולם נמסר להנהגת "עי' שרים", שהם "עי' בחינות" בהטבע, או "שאר רוחות", אבל שהבורא המשגיח את זה הוא לא מאמינים. וזה נקרא שהוא אומר שמסר את הנהגת העולם "לעי' שרים", מה שאם כן מי שהוא "בחינת ישראל" ומאמין בהי', הוא אומרים שרק הבורא הוא המנהיג העולם, כנ"ל "שהוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים".

ובהאמור מובן מה ששאלנו, מתי האדם נקרא **עובד הי'**, אם דוקא בזמן שכבר יכול לעבוד לשם הי', או אפילו בתחילת עבודתו. ולפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל פשט על מה שכתוב "יהיב חכמתא לחכימין". וקושית העולם הוא, שהיה צריך לומר "יהיב חכמתא לטפשיין", הלא חכמים כבר יש להם חכמה. ותיריך, שחכם נקרא מי שחושק לחכמה, מה שאם כן מי שאינו חכם לא צריך חכמה, כמו שכתוב "לא יחפץ הכסיל בתבונה".

ועל דרך זה יש לפרש כאן, ש"עובד הי'" נקרא מי שרוצה לעבוד לשם שמים, והגם שלא הולך לו, כי על זה צריכים לגלות תפלה אמיתית, שהי' יעזור לו. אבל אם התחיל ללכת בקו ימין, כלומר שכבר יש לו בחינת שמאל המתנגדת לקו ימין, אז כבר מתחיל סדר העבודה של דרך הי'. לכן הוא כבר נקרא "עובד הי'", היות שהמטרה שלו היא להגיע לידי מצב, שכל מעשיו יהיו לשם שמים. והגם שיש באמצע הרבה ירידות והרבה עליות, אבל הכל הולך כפי המתכנן, כלומר שגם הירידות הם חלק מהעבודה, היות שע"י זה מקבלים צורך "לישועת הי'", כי ע"י הירידות האדם בא לידי החלטה, שאי אפשר לעשות שום דבר בכוחות עצמו, אלא שרק הקב"ה יכול לעזור. והשגה זו האדם משיג דוקא ע"י הירידות.

וזהו על דרך שכתוב בספר "פרי חכם" (ח"ב דף קס"א) וזה לשונו "אין מצב יותר מאושר בעולמו של אדם, אלא בשעה שמוציא עצמו כמיואש מכוחותיו עצמו, כלומר כי כבר יגע ועשה כל מה שמצוייר בכוחו לעשות, ותרופה אין. כי אז ראוי לתפלה שלמה לעזרתו יתברך, שהרי יודע בבטחה שעבודתו עצמו לא תביא לו התועלת. וכל עוד שמרגיש איזה כוח עבודה מצדו עצמו, אין תפילתו שלמה. ועל זה אומר "רם ה' ושפל יראה". כי אחר שהאדם מתייגע בכל מיני עבודות ומתאכזב, הוא בא לשפלות אמיתית, שיודע שהוא השפל שבאנשים, וכי אין לו שום דבר המועיל בבנין גופו. ואז תפלתו שלמה. כי כלל ישראל באו בזמן ההוא למצב מיואש, רוצה לומר "מן העבודה", כמו השואב בכלי מנוקב, שהולך ושואב כל היום ואין לו טפת מים לרוות צמאונו. כן בני ישראל במצרים "כל כמה שבנו היה נבלע הבנין במקומו בקרקע". כן מי שלא זכה לאהבתו יתברך כל מה שפעל בעבודתו בטהרת הנפש ביום האתמול, נמצא כמו נשרף כליל ביום מחר. וכל יום ויום צריך להתחיל מחדש, כמו "שלא פעל כלום מימיו". היוצא מהאמור, "שאין שום דבר קטן או גדול מושג רק בכוח התפלה".

ובהאמור יוצא, שהירידות גם כן נכנסות בחשבון תיקון, שע"י האדם יכול להגיע להיות "עובד ה'" באמת. כלומר, שכל מעשיו יהיו אך ורק להשפיע. לכן תיכף כשהאדם מתחיל לכנס לדרך המגיע לעבודה דעמ"נ להשפיע, הגם שיש באמצע הרבה מחדלים, שקשה להאדם להתגבר עליהם, אבל כבר נקרא "עובד ה'", היות שהוא רוצה להיות עובד ה', ולא עובד לעצמו, שפירושו שכל מחשבותיו הן רק איך למלאות את הרצון לקבל לעצמו, הן עם עושר דעוה"ז והן עם עושר דעוה"ב, כמו שכתוב בזה"ק "דצווחין ככלבא, הב לן עותרא עלמא דין והב לן עותרא דעלמא דאתי".

לכן על האדם מוטל להתגבר תמיד, ויאמין בה', שרק הוא יכול לעזור.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו כסף, זהב, ישראל, שאר עמים, בעבודה

מאמר י"ט, תשמ"ח
ספר שמות, יתרו

בזהר (יתרו דף י"א ובהסולם אות מ') אומר שם וזה לשונו, "וישמע יתרו, פתח ואמר, על כן אודך בגויים ה', ולשמך אזמרה. דוד המלך אמר זה, בשעה שראה שכבוד הקב"ה אינו עולה בהתעלות, ואינו מתייקר בעולם, אלא מצד שאר העמים. ואם תאמר, הרי הקב"ה אינו מתייקר בעולם אלא בשביל ישראל. כן הוא ודאי, שהרי ישראל הם היסוד של הנר להאיר. אבל כאשר שאר העמים באים ומודים לו, בשעבוד אל יקר של הקב"ה, אז נתווסף יסודו של הנר, ומתחזק על כל מעשיו בחבור אחד, ושולט הקב"ה לבדו למעלה ולמטה". עד כאן לשונו.

ויש להבין מה שאומר, "כן הוא ודאי, שהקב"ה אינו מתייקר בעולם אלא בשביל ישראל, מסיבת שישראל הם היסוד של הנר להאיר. אבל כאשר שאר העמים באים ומודים לו, אז נתווסף יסודו של הנר. ולכאורה משמע, במה נתווסף היסוד של הנר אם הגויים באים ומודים להקב"ה. מכאן נראה כאילו עם ישראל לוקחים חיזוק וסיוע מהגויים, מזה שהם מודים. כלומר כאילו אין האמונה שעם ישראל מאמינים בהקב"ה היא בגרעון, עד שהם צריכים לקבל סיוע מן הגויים על גדלות ה', כמו שכתוב, "שהגויים מוסיפים יסוד של הנר".

וזה קשה מאוד להבין, האם מותר לקבל סיוע על האמונה מאומות העולם. הלא היסוד של אמונה צריך להיות על בסיס למעלה מהדעת, ואיך האדם מקבל כוחות שיהיה להם היכולת ללכת למעלה מהדעת. על זה אנו לומדים, ע"י התורה, שהמאור שבה מחזירו למוטב.

וכמו כן אנו צריכים להתפלל לה' שיתן לנו את כח אמונה בו יתברך. וכמו שכתוב בתפלת רבי אלימלך ("תפלה לפני התפלה", מופיע במחזור), וזה לשונו, "יהי רצון מלפניך, ותקבע אמונתך קשורה בלבנו, כיתד שלא תמיד". אם כן אמונה צריכים לקבל מפי עליון. וכאן משמע, שאם הגויים באים ומודים לה', אז היסוד של האמונה, המכונה יסוד של הנר, נתווסף.

ובכדי לבאר את הנ"ל, צריכים לזכור מה הפירוש, ישראל ושאר עמים, בעבודה, לפי הכלל, שכולם נוהגים באדם אחד. אז בחינת ישראל נקרא, השפעה, שכל מעשיהם הוא רק להשפיע, והוא מכונה בחינת יצה"ט שבאדם, ושאר העמים נקראים, בחינת הכלי קבלה של האדם, המכונה יצה"ר שבאדם.

וזהו כמו שביארנו על מה שאמרו חז"ל, "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשתי יצריך, ביצה"ט וביצה"ר". ופרשנו, שהכוונה היא בכלי השפעה שהוא יצה"ט, וביצה"ר שהם כלי קבלה, אותו דבר יש לפרש כאן, במה שאומר הזה"ק, "כן הוא ודאי, שהרי ישראל הם היסוד של הנר להאיר", הכוונה, שהיסוד שעליו נבנה עבודת האדם, הוא ביצה"ט, הנקרא, כלים דהשפעה, הנקרא, ישראל.

אבל זה נקרא, חצי מדרגה. ומדרגה זו נקראת, בחינת למעלה בחשיבות, משום שהם כלים זכים, ואין זה נקרא, שהקב"ה שולט על כל מעשיו של אדם, כי ישראל נקרא, בחינת מעשים של השפעה, כלומר שמעשים דהשפעה הוא יכול לכוון להשפיע לה'. לכן נקרא זה, שהקב"ה שולט עליו רק בכלים דהשפעה.

אבל על כלים דקבלה שולטת הס"א והקליפות. כלומר, שאין הוא יכול לכוון שיהיו לשם שמים. וכלים אלו נקראים, שאר עמים, בחינת מטה, היות שכלים דקבלה הם למטה חשיבות.

ובהאמור נוכל לפרש מה שכתוב, אבל כאשר שאר העמים באים ומודים לו, בשעבוד אל יקר הקב"ה, אז נתווסף יסודו של הנר. ושאלנו, איך שייך לומר, שעם ישראל לוקחים חיזוק משאר העמים, כמו שכתוב, "להוסיף יסודו של הנר". הכוונה היא יש לפרש, שבזמן שכלי קבלה של אדם באים ומודים שצריכים לעשות הכל בעמ"נ להשפיע.

וזה שכתוב, "ומודים לו בשעבוד אל יקר של הקב"ה". נמצא, מקודם רק בחינת ישראל היתה יכולה להשפיע לה', שהישראל היה מכיר ביקר ה', וכדאי לשעבד עצמו לה', מה שאם כן כששאר עמים באים ומודים לו, ומשעבדים עצמם אל יקר של הקב"ה, כלומר שכדאי לעבוד לשם שמים אפילו בכלים דקבלה, יש להם כבר כח שיוכלו להתגבר שיהיו בעמ"נ להשפיע, אז נתווסף יסודו של הנר, כי הנר נקרא, בחינת מלכות שמים.

זאת אומרת, עיקר יסוד הוא בחינת ישראל, כי התחלת עבודה היא בבחינת כלים דהשפעה, המכונה, ישראל. ואח"כ מוסיפים על יסוד של הנר. כלומר שגם על כלים דקבלה המכונים, שאר עמים, גם כן נכנסים לרשות של הקדושה, הנקראת, נר ומלכות, שמלכות שמים שולטת על שאר עמים.

וזה שכתוב, אז נתווסף יסודו של הנר, ומתחזק על כל מעשיו. כלומר שגם מעשים דקבלה נכנסים לקדושה. בחבור אחד. זהו כמו שלומדים מכלים דגו"ע, שהם כלים דהשפעה, מתחברים עם כלים דאח"פ, שהם כלים דקבלה, ונעשים מדרגה אחת, שזה נקרא, **בחינת גדלות.**

וזה שכתוב, ושולט הקב"ה לבדו. הכוונה על כל הכלים, ולא כמו שהיה מקודם לכן שהיה שולט רק על בחינת ישראל. וזה שכתוב, שולט הקב"ה למעלה ולמטה. כלומר

שהוא שולט, שפירשו, שנכנסו לרשותו הן הכלים דהשפעה, הנקראים בחינת מעלה בחשיבות, והן הכלים דקבלה, הנבחנים לבחינת מטה בחשיבות.

על הכל שולט הבורא. שיש לפרש, שהאדם מקבל אז שלימות אמיתית, כי כבר יש לו כלים לקבל, הן חסדים הנקרא, קטנות, והן חכמה הנקרא, גדלות, מסיבת שיש לו עכשיו כלים המוכשרים לקבל.

וזה שכתוב, ושולט הקב"ה לבדו למעלה ולמטה. לכן אמר דוד על זה, "אודך בגויים ה' ולשמך אזמרה". בזמן שהתפשט שליטת ה' גם על הגוים, שהם הכלי קבלה שנכנסו לרשותו של הקב"ה, אז שורה שלימות בכל.

אולם בכדי להגיע לשלימות, שגם בחינת שאר עמים שבאדם יכנסו לקדושה, יש תהליך המכונה, תיקון קוים בקטנות, ותיקון קוים בגדלות, ותיקון קוים בו"ק, שהם שלשה אופנים, שכולם מכונים אותו שם אבל יש הפרש ביניהם.

הזה"ק אומר (יתרו דף קכ"ז בהסולם אות תצ"ט), וזה לשונו, "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב. אמר ר' יוסי, מה הטעם, הוא משום שכתוב, לי הכסף ולי הזהב. אף על פי, שלי הכסף ולי הזהב, לא תעשון אתי, כלומר אותי".

ויש להבין זה על דרך עבודה, מה הפירוש שה' אומר, לי הכסף ולי הזהב, לכן לא תעשון אותי. וכן יש להבין במה שאומר, אף על פי שלי הכסף ולי הזהב, מכל מקום לא תעשון אותי. מהו, האף על פי, שאומר.

הנה סדר העבודה הוא בשני אופנים :

א) שהאדם משתוקק לדביקות ה', שזה נקרא, כיסופין, שזה נבחן לקו ימין, כמו שכתוב, "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', לבי ובשרי ירננו אל אל חיי" (תהילים פ"ד).

זאת אומרת, בזמן שהאדם הולך בקו ימין, אז, "לבי ובשרי ירננו".

כלומר ברגע שנזכר מה', והגם שכל היום הוא היה טרוד בדברים אחרים, הן בצרכי גשמיים והן בצרכי רוחניים, אבל מענין אהבת ה' לא היה זוכר. אבל ברגע שנזכר מענין אהבת ה', הגם שהגוף אינו רוצה לאהוב את ה', מכל מקום הוא כוסף להרגעים האלו שבאות לו מחשבות של אהבת ה', והוא שש ושמח על מה שנזכר, שיש בורא עולם המשגיח על כל אחד ואחד.

לכן מצד אחד הוא רואה עכשיו, איך שהגוף מתנגד להכיסופין האלו, כלומר שאין הגוף נהנה מזה שהאדם רוצה להתדבק בו יתברך. אבל, "לבי ובשרי ירננו אל חיי". זאת אומרת, שהוא נותן תודה לה' על הכיסופין האלו, מזה שיש לו אחיזה בה'. כלומר,

שהוא רוצה להתדבק בה', והגוף מתנגד לו, שגם זה לזכיה גדולה יחשב לו, כי הוא רואה עתה, שאצלו הוא בחינה, "זה וזה שופטם".

מה שאם כן מטרם שעלה על דעתו מענין אהבת ה', הוא היה בכלל מרוחק מאהבת ה', שבכלל שכח שיש ענין כזה הנקרא, אהבת ה', וראשו היה שקוע בשאר דברים. ובעיקר בזמן שהולך בקו ימין, הוא צריך להאמין, זה שנוצר עתה מענין אהבת ה', זה לא בא לו במקרה, אלא הקב"ה פנה אליו, והוא נתן לו במחשבתו עתה, שיש בורא וכדאי להתחבר עמו.

כלומר שהמחשבה הזאת לא באה לו מכוחו עצמו, אלא הקב"ה פנה אליו והזכיר לו את כל ענין של עבודת ה'. אלא זה רק לזמן קצר. כלומר שהמחשבה הזו לא שורה במוחו ולבו זמן הרבה. כי כל זמן שהאדם עדיין אינו מוכשר לזה, אין להמחשבה זו אריכות ימים.

וזה כמו שכתוב, "הנה אלה הרשעים הם קצרי ימים ושבעי רוגז". ופירש אאמו"ר זצ"ל, שהרשעים בזמן שמשיגים קצת יום, הנקרא, אור מלמעלה, והיות שהם עדיין רשעים, כלומר שעדיין לא יצאו מקבלה עצמית, האור מסתלק מהם. וזה נקרא, קצרי ימים. לכן הם שבעי רוגז, שהרוגז שלהם הוא, מדוע נסתלק מהם האור, שהם משתוקקים להאור.

אבל כשהאדם הוא צדיק, והוא מצדיק את ההשגחה, ואומר, מה שה' לקח ממנו ההתעוררות הזו הוא לטובתו, ונותן שבח והודיה על זה שהיתה לו זכיה של משהו התעוררות, שזהו ששלח לו הקב"ה. והוא שש ושמח על זה. ומצב של נתינת תודה לה', זה נקרא, ימין, משום שהוא כוסף לה', ולא חשוב לו כמה זמן שהוא טועם מבחינת יום, והוא מודה ומשבח כל היום על זה שנותנו לו רגע אחד להידבק בו. וזה נקרא, אלהי כסף, שהעבודה שלו היא בבחינת ימין, הנקרא, כסף, או מדת החסד, שהוא חפץ רק חסד.

ב. וקו שמאל נקרא, אלקי זהב, שפירש אאמו"ר זצ"ל, שפירושו של זהב, זה-הב, שזהו ההיפך מקו ימין, שלא רוצה שום דבר, אלא שהוא כוסף לה', ורוצה להיבטל אליו, והאדם בעצמו אינו רוצה שום דבר, וכמה שיש לו הוא שמח בחלקו, כאילו היה נותנים לו רכוש גדול.

מה שאם כן בקו שמאל הוא אומר, את זה אני רוצה ואת זה אני לא רוצה, הוא כבר עושה את חשבון הכדאיות. וזה נקרא, כאילו מורה באצבע ואומר מה שהוא רוצה. וזה דוקא ע"י הבקורת שהוא עושה, כמו שכתוב, (איוב ל"ז, כ"ב), "מצפון זהב יאתה", שצפון, הכוונה על מצפוני הלב, שהם דעות וחקירות על המעשים שלו. כלומר מהו רוצה על זה שהוא מתייגע עצמו בעוה"ז, לאיזה שכר הוא מקוה. שענין תיקונים שייך דוקא בקו שמאל.

כלומר בעת שהאדם מתחיל לברר הפרטים שישנם בעבודה, כלומר הן הבקורת למי הוא עובד, והן לשם מה הוא עובד, אז מתחיל להרגיש את היגיעה אמיתית שישנה בעבודת ה'. והאדם כבר חושב שהוא יודע מה שטוב לו ומה שרע לו, והוא חושב שזהו מה שמוטל עליו, היינו שעבודתו תהיה בדרך של קו שמאל. וזה נקרא, אלהי זהב. והגם שהקב"ה נתן לו את המחשבות האלו המכונה, קו שמאל, מכל מקום אמר הקב"ה, לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב.

ובזה יש לפרש דברי ר' יוסי, ששאל, מהו הטעם, הוא משום שכתוב, לי הכסף ולי הזהב, אף על פי שלי הכסף ולי הזהב, לא תעשון אתי, כלומר אותי. ויש לפרש, אף על פי שאני נתתי לכם את הקו ימין, הנקרא, אלהי כסף, וגם הקו שמאל נתתי לכם, שכל המחשבות מה שאתם מרגישים, אני שלחתי לכם, מכל מקום לא תעשון אותי, **כלומר שהעבודה אמיתית היא דוקא על קו האמצעי**. זאת אומרת, שהפירוש יהיה, מה שהקב"ה אמר, לי הכסף ולי הזהב", הכוונה, ש - לי, כלומר שאף על פי שאני נתתי לכם, ומכל מקום זה לא סוף פסוק, אלא צריכים ללכת בקו אמצעי, שהקו הזה הוא נכלל משניהם.

אולם מאין לוקחים כוחות שנוכל ללכת בכל אלו הדרכים. על זה אמרו, "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין", כמו שפרשנו, שהכל נמצא בתורה. כלומר, כשלומדים תורה צריכים לדרוש שכר מלימוד התורה, המובן לנו בשני אופנים כוללים:

(א) שהשכר שלנו יהיה בבחינת, "המאור שבה מחזירו למוטב", שפירושו, שיזכה לכלים דהשפעה, כי בלי עזרה מלמעלה אי אפשר לצאת מאהבה עצמית.

(ב) לזכות לבחינת תורה, כמו שכתוב בזה"ק, "מאן דלא ידע צוויא דמארי, איך יעביד ליה".

וזה השכר שהאדם צריך לבקש על ידי יגיעתו בתורה. ובטח שלימוד הקבלה, יותר מסוגל להוציא את מאור התורה. וכמו שכתוב בספר "פרי חכם" (ח"א דף קנ"ג), וזה לשונו, "מתוך שחכמת הקבלה כולה מדברת בסוד התגלות ה', מובן מאליו שאין לך חכמה חשובה ומוצלחת לסגולתה כמותה".

כלומר בזמן שהאדם לומד תורה על הכוונה בכדי לקבל את מאור התורה, לכן יש להבין, היות שחכמת הקבלה מדברת גם מהנושא של אלקות, מה שאם כן שאר חלקי התורה, התורה שם מלובש בנושאים גשמיים, לכן יותר קשה להוציא משם את המאור התורה, משום שקשה להאדם להתרכז בהמלובש בהתורה, שהוא הקב"ה, אף על פי שכל התורה כולה הם שמותיו של הקב"ה.

והנה בהקדמה לספר "אמרי יוסף" לאדמו"ר מספינקא זצ"ל, מביא שם בשם הרה"ק

מהר"ח מצאנו זצ"ל, שמפרש את הפסוק (משלי כ"ה), "כבוד אלקים הסתר דבר, וכבוד מלכים חקור דבר".

והשאלה היא, מהו ההבדל בין, כבוד אלקים, ל - כבוד מלכים. כלומר בטח שניהם הכוונה על רוחניות, אם כן מהו ההבדל בין ב' מדרגות אלו.

ופירש, דאם האדם רוצה ללמוד חכמת הקבלה, לדעת כמה עולמות וכמה ספירות יש, היינו כבוד אלקים, לדעת גודל כבודו יתברך, הסתר דבר. אבל אם רוצה ללמוד החכמה, לדעת איך להמליך את הקב"ה, ואיך לעובדו בכוונה, ולקדש רמ"ח אבריו, ולעשותם מרכבה להקדושה, שזהו כבוד מלכים, האיך להמליכו ולעבדו, **חקור דבר**. רואים אנו, שענין לימוד חכמת הקבלה, זהו סגולה מיוחדת, שיהיה כח לאדם לקדש עצמו, ושיהיה מרכבה להקב"ה.

חז"ל (אבות דרבי נתן פרק כ"ט, ז'), כתוב שם וזה לשונו, "ר' יצחק בן פנחס אומר, כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות, לא טועם טעם של חכמה. כל מי שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש, לא טועם טעם של יראת חטא".

ומפרש שם, לא טועם טעם של יראת חטא, שההגדות והמדרשים מלאים תוכחות מוסר ומשלים, שמביאים לאדם ליראת חטא. ואדרבה התלמידי חכמים העוסקים בהלכות זמנין, שגבה לבם, שסוברים שהם חכמים, וחס ושלוש יבואו לכלל גאווה, והיצה"ר רודף אותם, שעסקו (של יצה"ר) יותר בתלמידי חכמים, כמו שכתוב (בסוכה נ"ב), "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו".

ויש להבין, מדוע אין ההלכות יכולים להביא ליראת חטא, ומהו העדיפות שיש במדרשים יותר מן הלכות, הלא ידוע שכל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה. ועוד יש להבין, מדוע הלכות נקראות, חכמה, כלומר מה מרמז לנו בזה שההלכות נקראות, חכמה.

הנה מדרש נקרא, דרוש. והכתוב אומר (ירמיה ל', י"ז), "קראו לך ציון היא דורש אין לה".

ורד"ק מפרש, קראו לך אומות העולם, ואמרו כי ציון היא עיר, שאין לו דורש להשיבה לישראל. וחז"ל דרשו, "ציון דורש אין לה, מכלל דבעי דרושה".

ידוע כי מלכות נקראת, ציון. ו - דורש פירשו, דורש ומבקש. כלומר אין האדם דורש אלא מה שחסר לו, ואז הוא מבקש למלאות חסרונו. והיות כשמתחילים לעסוק בתו"מ, מתחילים שלא לשמה, כמו שאמרו חז"ל, "לעולם יעסוק אדם בתו"מ שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה באים לשמה". לכן כשהאדם מרגיל עצמו לעבוד שלא לשמה, אין הוא מרגיש חסרון בזה שלא יכול לעסוק לשמה, והיות שלא מרגיש חסרון במצבו,

וממילא אין לו צורך לתקן זה. וזה גורם לו, בזמן שנתעורר בו הרצון דלהשפיע, שצריכים לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, הוא מרגיש בעבודה זו טעם של עפר. וזה נקרא בלשון הזה"ק, שהאדם צריך להשתדל בתו"מ בכדי לאקמא שכינתא מעפרא. כלומר, בעבודה, שהאדם צריך לעבוד לטובת השכינה, הוא טועם טעם עפר, כי הוא רגיל לעבוד אך ורק לתועלת עצמו.

וע"י זה שהאדם עוסק בתורה, אז התורה מחזירו למוטב, ואז הוא מרגיש טעם חיים בעבודתו, היות שע"י הכונה דלהשפיע הוא מקבל דביקות בחיי החיים. אבל בודאי האדם צריך לבקש מה' שיקים את המלכות שמים, כלומר שתהיה בחשיבות. היות מסיבת שאין התחתונים ראויים לקבל ממנה את השפע, שמלכות צריכה להשפיע להתחתונים, כי מלכות נקראת, כנסת ישראל, שהיא הכלל של כל הנשמות, והיא מוכרחת להסתיר את עצמה שלא יראו מה שיש לה לתת לתחתונים.

וזהו לטובת ישראל. אחרת, זאת אומרת, אם תהיה מגולה את גדלותה, כולם יקבלו ממנה בעמ"נ לקבל. לכן היא מוכרחת להסתיר את עצמה, ולא מגולה ממנה רק בחינת טעם עפר. וגם זה הטעם עפר שמקבלים ממנה, הוא גם כן לטובת האדם, כלומר שהאדם צריך לדעת, שזה יגרום לו לחקור את סיבת טעם עפר שהוא מוציא בה, בעת קבלת עול מלכות שמים בעמ"נ להשפיע.

כי מה שהתורה הבטיחה לנו, שאם נלך בדרך ה', היינו שכל מעשינו יהיו על הכוונה דלהשפיע, אז נרגיש טעם חיים, כמו שכתוב, "טעמו וראו כי טוב ה'". אם כן למה אנו מרגישים טעם עפר. לכן בזה אנו רואים, אם באמת אנו הולכים בדרך האמת או לא. כי זה שאנו טועמים טעם עפר, זה מעיד על עבודתינו, שאנו צריכים לדעת, שזהו מסיבת שעוד אין לנו כלים דהשפעה, לכן מוכרחה להיות שכינתא בעפרא, ואנו צריכים לבקש מה', שיוקים לה מעפרא. וזהו ע"י שיתן לנו רוח טהרה, ויסיר מלבנו את אהבה עצמית, ובזה נזכה לראות את יופי של הקדושה.

ובזה נוכל להבין מה שכתוב, שהאדם צריך להתפלל לה' על גלות השכינה ועל צער השכינה.

ויש להבין זה, מדוע השכינה היא בצער, אין הקב"ה מקים אותה מעפרא. אלא אנחנו צריכים לבקש מה' שהוא יוקים לה, ובלי התפלה שלנו אין הוא מקים אותה, כמו שכתוב (בברכת המזון), "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת". משמע שהוא צריך שאנחנו נבקש. ומהי הסיבה.

ובהאמור נבין, היות שענין הסתרה, שהמלכות היא בעפר ובחושך, היא מסיבת התחתונים, בכדי שתהיה להם היכולת לעבוד בעמ"נ להשפיע. נמצא, שצער השכינה היא בזה שהיא צריכה להסתיר את הטוב והעונג שהיא רוצה להשפיע להנשמות, ואינה יכולה, מסיבת שזה יהיה לרעתם. כי ע"י השפע שהיא תשפיע להם בזמן שהם נמצאים

בכלים דקבלה עצמית, הם יהיו יותר מרוחקים מהקדושה, היות שהשפע תלך להקליפות. נמצא, מה נקרא צער אצל העליון, זה שלא יכול להשפיע לתחתונים, וזה נקרא, צער השכינה.

לכן אנו מתפללים לה', שיתן לנו את הכח להתגבר על כלים דקבלה לעצמו, ונוכל לעבוד רק בעמ"נ להשפיע. ואז השכינה תוכל להראות את היקר והתפארת שבה, בזה שתהיה יכולת לקבל את מה שהיא רוצה להשפיע. ויש כלל, "יותר ממה שהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק". אלא הכל תלוי בהמקבלים.

נמצא, בזמן שהאדם עוסק בתו"מ, ואינו מכוון לקבל תמורת עבודתו בחינת המאור שמחזירו למוטב, אלא שלומד הלכות, ואין שם לב למדרש, היינו לבחינת, "ציון היא דורש אין לה", שאין לו דרישה ובקשה להרמת השכינה מעפרא, וכמו שאומר הרד"ק, "כי ציון היא עיר שאין לו דורש להשיבה לישראל". ויש לפרש דברי הרד"ק, כמו שכתוב (בסליחות), "אזכרה אלקים ואהמיה, בראותי כל עיר על תלה בנויה, ועיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיה".

שהפירוש הוא, עיר אלקים נקראת ציון, ואלו שעוסקים בתו"מ, אין מי שידאג וידרוש להחזיר עיר ציון לישראל, כלומר שמלכות שמים הנקראת, שכינה, תחזור לכלל ישראל, ובאופן פרטי לכל בחינת ישראל שיש בכל אחד ואחד. ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל, "כל מי שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש, לא טעם טעם של יראת חטא". כי יראת חטא פירושו, שיש לו יראה אולי לא יכול לכוון בעמ"נ להשפיע, אלא בעמ"נ לקבל לעצמו, כמו שכתוב בהסולם (הקדמת ספר הזהר דף קצ"א, טור ב').

ויש לדעת, כי אי אפשר להאדם שיהיה לו יראה, בזה שהוא לא יכול לעבוד בעמ"נ להשפיע. אלא לאדם שיש לו דרישה לציון, כנ"ל, שהוא עוסק, "לאקמא שכינתא מעפרא", והוא רוצה, שעיר אלקים לא תהא, מושפלת עד שאול תחתיה, וזה יכול להיות דוקא ע"י זה שהוא רוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, אחרת מוכרחת המלכות להסתיר עצמה את חשיבותה, בכדי שהשפע לא ילך להקליפות.

נמצא, שדוקא הוא ירא מחטא. שאצלו נקרא, חטא, מי שלא עובד בעמ"נ להשפיע. וקבלה נקרא אצלו חטא, מטעם היות שרק זהו המפריע, שאין השכינה יכולה להיות בגלוי פנים אלא בהסתרת פנים, שזה נקרא, צער השכינה, כנ"ל, בזה שהיא לא יכולה לתת להנבראים את הטוב ועונג שיש לה עבורם.

נמצא, אם האדם משתתף בצער השכינה, יהיה פירושו, שהאדם עושה חשבון לנפשו, מה הוא גורם בזה שהוא משוקע באהבה עצמית. זאת אומרת, בשיעור שהאדם רוצה להנות מתענוגים השייכים ושיכולים להתקבל בכלים דקבלה, שהחיות הזאת נקראת, חיות דקליפות, כלומר החיות הנקראת בלשון הזה"ק, נהירו דקיק, שנמסרה לקליפות

והחיות הזאת הן משפיעות לכל אלה שאין הם עדיין מסוגלים לקבל אור דקדושה, המושפע דוקא על כלים דהשפעה. זאת אומרת, אנו צריכים להאמין, שאין שום חיות בעולם אלא מהקב"ה. היינו גם החיות שמקבלים בכלי קבלה, הוא נקרא, שמקבלים ע"י הקליפות. פירוש, שהקליפות הם המשפיעות ולא הבורא בעצמו, כי אי אפשר להיות אמונה בקביעות מטרם שמשיג את הכלים דהשפעה, כמבואר (הקדמת ספר הזהר דף קל"ח).

נמצא, החיות שמקבלים הוא ע"י הקליפות, שזה נקרא, שמסר השליטה על אומות העולם בידי שרים, ולא הוא עצמו מושל עליהם, שפרשנו, שבדרך עבודה יהיה הפירוש, שאלה אנשים שאין להם אמונה, רק אמונה חלקית, הם נבחנים לבחינת אומות העולם, והם אומרים, ששרים של מעלה, בין שחושבים שהם שרי הטבע או שאר רוחות, הם הם המשפיעים את החיים בעולם, ולא יכולים לומר, שרק הבורא הוא המושל.

נמצא, שהם נמסרים להקליפות, יהיה הפירוש, שהם אומרים כך, אבל זה נחשב לצער השכינה, בזה שהיא מוכרחת להסתיר עצמה מהנבראים. וזה דומה למשל, שהאם מוכרחת להסתיר עצמה מהילד, והיא מוסרת את הילד לאיזה מוסד של ילדים מפגרים, ששם הטיפול לא כמו טיפול האם לילד. והילד בכלל לא יודע שיש לו אם. נמצא, שהילד סובל והאם סובלת, מזה שלא יכולה לגדל את בנה ולתת לו את הכל מה שחסר לו, כדרך האם לבנה. וזה נקרא, צער השכינה, מה שהיא סובלת.

לכן נתן לנו את העבודה בתו"מ, שאנחנו נעסוק בהם על הכוונה, "לאקמא שכינתא מעפרא", שלא תסבול צער מזה שאין היא יכולה לטפל בבנה, כי לטובת הילד הוא, שהוא לא ידע שיש לו אם שהיא משתוקקת אליו.

כלומר שע"י העסק בתו"מ על כונה מטעם צער השכינה, יהיה הפירוש, היות שהסיבה שהשכינה לא יכולה להתגלות להם, הוא מטעם שינו הצורה של הרצון לקבל, והיות המאור התורה מחזיר את האדם למוטב, לכן אנחנו רוצים לחזור למוטב, היינו לזכות ע"י התו"מ לכלים דהשפעה, המוקנה לנו בזה בחינת יראה.

וע"י יראה זוכים לאמונה. אז זוכים להכיר את מי המושל על ישראל, שרק הוא לבדו הוא המושל. זאת אומרת, שהבורא יודע שהוא המושל, אבל זה לא מורגש להתחתונים מטרם שזוכים לבחינת אמונה, כנ"ל כמו שכתוב בהקדמת ספר הזהר (דף קל"ח), וזה לשונו שם, "ונמצא שאף על פי שהוא לבדו, עושה ויעשה לכל המעשים כולם, מכל מקום נשאר זה נסתר ממרגישי טוב ורע".

נמצא לפי זה, שהאדם צריך לבקש מה' שיתן לו כלים דהשפעה, בכדי שלא יהיה צער השכינה, בזה שהיא מוכרחת להיות בהסתר מהאדם. וזהו לטובת האדם כנ"ל. אבל

לטובת האדם הוא רק בכדי שהאדם לא יכנס יותר לרשות של הס"א, אבל מזה אין האדם מגיע לתכלית, כי תכלית הבריאה היא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג. לכן כל זמן שאין הנבראים מוכשרים לקבל את הטוב והעונג, נבחן זה לצער השכינה, מטעם שהיא לא יכולה להשפיע להם את מה שהנבראים צריכים לקבל ממנה.

ובהאמור נבין, מדוע אמרו חז"ל, "כל מי שיש הלכות ואין בו מדרש, לא טעם טעם של יראת חטא", שהפירוש של מדרש הוא כנ"ל, כמו שכתוב, "ציון היא דורש אין לה", שאין מי שידרוש ויבקש מה' שיחזיר את עיר ציון לעם ישראל. ואז הוא מתחיל להבין את סיבת הנפילה שיש לה, כמו שכתוב, "נפלה, לא תוסיף קום בתולת ישראל", שזה באה לנו מחמת שאנו נמצאים באהבה עצמית.

הידיעה הזו של הסיבה, מתחילים להבין מהו החטא, בכדי שנדע מה לתקן. אז באים לידי הרגשה, שכל החטא הוא מה שאנחנו משוקעים באהבה עצמית. לכן רק מזה יכולים להגיע לידי יראת חטא, כלומר לדעת מהו חטא שבסיבתו אנו סובלים, שאין אנו יכולים לקבל את הטוב והעונג.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב, "כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות, לא טעם טעם של חכמה". ידוע שאין אור בלי כלי. ובאופן כללי, אור נקרא, זה שהבורא רוצה לתת להנבראים, המכונה, רצונו להטיב לנבראיו, ששם הזה כולל האור המכונה בשם, חכמה. ויש אור שני, שהוא נקרא, אור של תיקון הבריאה, שהוא נקרא, אור דחסדים. זאת אומרת, שב' אורות הבורא צריך לתת להנבראים.

ולפי הכלל הידוע, שאין אנו מדברים מעולם אין סוף, אלא מתחילים לדבר לאחר הצמצום א', כלומר לאחר שנעשה דין שאסור להשתמש בכלים דקבלה, וצריכים לבנות כלים חדשים שיהיו מוכשרים לקבל השפע, ולא תהיה בחינת פירוד, כידוע שזה מכונה, כלים דהשפעה, וזהו כלים הבאים מבחינת תיקון הבריאה.

כלומר לאחר שכבר יש לנו בריאה, שהם כלים דקבלה, וזהו החומר של כל הנבראים, שהוא הרצון לקבל לעצמו. ועל כלי זה ניתן לנו להמשיך ב' אורות:

א) אור של תיקון הבריאה, שזה ניתן להמשיך ע"י המאור שבתורה, כמו שאמרו חז"ל, "המאור שבה מחזירו למוטב". וע"י זה משיגים את הכלי, המכונה, רצון להשפיע. וכנ"ל שזה נקרא, שכבר יש לו בחינת יראה, שפירושו, שכבר חושב על כל דבר לעשות או לא לעשות. ואם הוא רואה שלא יכול לכוון בעמ"נ להשפיע, הוא נזהר מלנגוע בזה.

והכלי זה אין בידי אדם לעשות, היות שזהו נגד טבע של הבריאה, שהיה שהנבראים יקבלו טוב ועונג. ומה שהנבראים לא יכולים לקבל לעצמם, זה בא אח"כ מצמצום א'. אלא זה מתייחסים להנבראים, לאחר שמלכות דא"ס השתוקקה להשתוות הצורה. אז

למדנו שנעשה מסך. והמסך הזה, בכח הדחיה, שהוא לא רוצה לקבל, נולד ע"י זה כלי חדש הנקרא בשם, אור חוזר. ואור חוזר הזה נולד מבי כוחות:

(א) מהמסך הנקרא, כח העיכוב, שלא רוצה להיות מקבל לעצמו.

(ב) וע"י האור, שרוצה לתת, שהתחתון כן יקבל את השפע.

מבי אלו נולד אור חוזר הזה, שיש להבינו, שהתחתון מקבל תענוג גדול בזה שהוא רוצה להשפיע להעליון. ואז התחתון באה לידי הרגשה, מה יש בידו של התחתון לתת להעליון, שהעליון יהנה מזה. כי מה חסר להעליון שהתחתון יתן לו. אז בא לידי הכרה, שכל הנאה של העליון, היא בזה שהתחתון מסייע לו להשלים מטרתו של העליון, כלומר שהתחתון נותן להעליון את ההזדמנות שהעליון יוכל למלא את רצונו. והיות שרצון העליון הוא להטיב לנבראיו, שהתחתונים יקבלו טוב ועונג, לכן התחתון הולך עתה לקבל מהעליון טוב ועונג, שזהו רצונו יתברך, כמו שכתוב באריכות בתע"ס (חלק ד' בהסתכלות פנימית, דף רנ"ח).

ובהאמור יוצא, לאחר שכבר קבל כלים חדשים, שהם כלים דהשפעה, מהעליון, שזה באה לו ע"י מדרש, לכן בא עתה הזמן לקבל את האור לתוך הכלים חדשים שהשיג.

(ב) וזהו בחינה ב', היינו להמשיך שפע מהעליון, שזה נקרא, בחינת חכמה, שהיא מטרת הבריאה, שהנבראים יקבלו טוב ועונג, שאור הזה מכונה, אור החכמה. וזה נקרא, שלומד הלכות, כנ"ל, "כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות, לא טעם טעם של חכמה".

ויש להבין, איזו שייכות יש הלכות לחכמה. אלא ידוע, שמלכות נקראת הלכה, מלשון כלה, וכלי קבלה לאור החכמה הוא מלכות. מה שאם כן כלים דהשפעה נקראים, בינה, כידוע שאור הבינה נקרא, אור דתיקון הבריאה, שהוא אור דחסדים. ולפי זה יהיה הפירוש, "מי שיש בידו מדרש", היינו שהוא זכה לכלים דהשפעה, יש לו יראת חטא, כנ"ל, שהיראה שלו, אולי לא יהא בידו כוחות להשפיע, היינו שכבר השיג כלים דהשפעה הנקרא, בינה.

ואז צריך להשתדל שיהיה בידו הלכות, היינו להשתדל להשיג בחינת הכלה, שהיא בחינת מלכות, שהיא נבחנת הכלי קבלה לאור החכמה. וזהו כמו שכתוב כנ"ל בהסולם (הקדמת ספר הזהר דף קצ"א), וזה לשונו, "כי היראה היא מצוה הכוללת כל המצות שבתורה, להיותה השער לאמונתו יתברך, שלפי התעוררות יראתו, כן שורה בו האמונה. אמנם הן היראה הראשונה, והן היראה השניה, אינן חס ושלום לתועלת עצמו, אלא מפחד שמא ימעט בעשית נחת רוח ליוצרו".

הרי אנו רואים, שמקודם צריכים לזכות לבחינת יראה, ואח"כ זוכים לאור האמונה,

כי אמונה שלימה נקראת, בזמן שמאיר אור דחסדים בהארת חכמה. וזה נקרא, הלכה, היינו כמו שכתוב, שכל מי שיש בידו הלכות, הוא טועם טעם חכמה. ומדרש, טעם של יראת חטא.

אולם מה האדם יכול לעשות, שאפילו בזמן שמרגיש שיש לו כבר יראה, היינו שרוצה להשפיע לה', והוא חושב אז שהוא יעלה בדרגה אחר דרגה לרום המעלות, אבל תיכף באות לו מחשבות שמראות לו שישתכל על העבר, כלומר שכבר היו זמנים כאלו שחשב שכבר זכה למשהו, והיה בטוח שמהיום והלאה לא יהיו לו שום ירידות, ושלא יסבול עוד מזה, שהוא לא יכול להתגבר על הרע שלו, אלא כמו שהוא מרגיש טעם עכשיו בעבודה, זה ילך לו קדימה.

ומה היה אח"כ, נפל מדרגתו, ושוב נמצא במצב של היסורים, שאין לו לא עוה"ז, כלומר שיהיה לו חיים עם סיפוק, אלא שאין לו סיפוק, וגם אין לו עוה"ב, כלומר שיהיה לו הרצון לעבוד עבודת הקודש. אם כן עתה, שהוא רוצה לתת תודה לה', שעכשיו הוא מרום קצת מהמצבים הקודמים, ורוצה לעסוק עתה בעבודת הקודש בשמחה, ומה הוא יכול לעשות, שהמחשבותיו מפריעות לו עם טענות צודקות.

לפי דעתו, אין מה להשיב להם. ומשום זה הוא לא יכול לעשות עכשיו מאומה, כאילו היה עכשיו במצב ירידה. אם כן מהי התועלת כשקבל עתה עזרה מלמעלה, ומאמין שה' קורא אותו, ורוצה לקרב אותו. אבל הטענות של המחשבות, שאומרות לו, תסתכל בעצמך, שזה קורה לך כל פעם, שאתה חושב שאתה למעלה, ואח"כ אתה יורד מטה מטה, אם כן במה אתה בטוח, שעתה לא תהיה אותו דבר.

אולם אנו צריכים ללכת בדרכי חז"ל, שהורונו לנו (סוטה מ"ח, ע"ב), וזה לשונו, "כל מי שיש לו פת בסלו ואומר, מה אוכל למחר, אינו אלא מקטני אמונה". והיינו דאמר ר' אלעזר מ"ד (זכריה ד'), "כי מי בז ליום קטנות, מי גרם לצדיקים שיבזו שלחנם לעתיד לבוא, קטנות שהיתה בהם, שלא האמינו בהקב"ה". ויש להבין מה שאומר, מי גרם לצדיקים שיבזו שולחנם לעתיד לבוא, שלא האמינו בהקב"ה. וזהו הקטנות שלהם. אם כן אם לא האמינו בהקב"ה, מדוע הם נקראים צדיקים.

ויש לפרש זה מה שכתוב, שקורא אותם צדיקים, ויחד עם זה אין להם אמונה, שהכוונה היא כנ"ל, היינו לאחר שהאדם קיבל התעוררות מלמעלה, שהוא בא לידי הרגשה, שעיקר הוא לעשות בעמ"נ להשפיע, ולצורך עצמו לא כדאי לעבוד. אם כן הוא מרגיש עכשיו שהוא צדיק, והוא צריך עכשיו לתת תודה לה' על זה שקירב אותו אליו יתברך, והסיר ממנו את ההסתרה, שמטעם זה הוא רוצה עתה להיבטל אליו יתברך.

ועתה הוא מבין ומרגיש שהקבלה לעצמו נקראת, רע, ונקרא, חוטא, מי שמשתמש עמה. ונמצא, שהוא בעת הזאת נקרא, צדיק. וזה שכתוב, "מי שיש לו פת בסלו, ואומר, מה אוכל למחר, אינו אלא מקטני אמונה".

הפירוש הוא, שאף על פי שעתה יש לו אמונה, שהוא מאמין שעיקר הוא להידבק בה', ועל עצמו לא כדאי אפילו לחשוב רגע אחד, אם כן הוא היה צריך להיות שש ושמת שזכה עכשיו להתקרבות ה', אבל תיכף בא לו מחשבות, שהאמונה הזו שיש לו עכשיו, זה קטן, היינו שלא תהיה לו יכולת להמשך גם למחר, אלא חושב, שעוד מעט האמונה הזו תסתלק ממנו, והוא יפול שוב לשליטת הרשעים שדואגים אך ורק לתועלת עצמם. נמצא, זאת השאלה ששואל, "מה אוכל למחר".

ויש כלל, כי, מחר, אין הפירוש ליום של מחר, אלא מחר נקרא, "כי יש מחר לאחר זמן". כלומר ההווה נקרא, היום, והעתיד נקרא, מחר. זאת אומרת, ברגע זו שהוא עומד נקרא, הווה, ונקרא, היום. ורגע לאחר זמן נקרא, מחר. זה גורם לו שלא יכול לתת שבח להבורא על מה שקירב אותו.

והמחשבות האלו של, "מה אוכל למחר", מרחיקים אותו מה', מטעם שהוא לא מאמין שהמצב הזה ישאר בנצחיות. נמצא, שאף על פי שעתה הוא במדרגת צדיק, אבל מזה שהוא לא מאמין שישאר לנצחיות, מזה הוא נקרא, מקטני אמונה, כלומר יש לו אמונה, אבל אמונה תהיה אצלו בזמן קטן, ואח"כ תסתלק ממנו את האמונה. זה נקרא, קטני אמונה.

ובזה נוכל לפרש דברי ר' אלעזר, מ"ד, "כי מי בז ליום קטנות", מי גרם לצדיקים שיבזו שולחנם לעתיד לבוא. יהיה הפירוש, "מי גרם לצדיקים", הכוונה על אלו אנשים שנמצאים בזמן עליה, וכל השתוקקות היא להיות דבוק בה', שנמצאים באותו זמן צדיקים שיבזו שולחנם לעתיד לבוא, כלומר השולחן הזה שהוא ערוך לסעודה, הם מבזים אותם לעתיד לבוא, היינו שהם אומרים, לאחר ההווה, כלומר לאחר המצב שבו הוא נמצא עכשיו, שהשולחן הוא בסדר, אבל, לאחר זה, היינו הזמן שעתיד לבוא אח"כ, יהיה מבוזה. זאת אומרת, שהשולחן יהיה אח"כ תחת שליטת הס"א, היינו שאח"כ הוא יפול שוב לשליטת הרצון לקבל לעצמו.

זה שכתוב, "ומי בז ליום קטנות". הקטנות שהיה בהם, שלא האמינו בהקב"ה שהוא יכול לתת מצב של התקרבות לנצחיות. היוצא מזה, שאסור לאדם לעורר שום חסרון במתנת ה', ולומר, שברור לו עכשיו, שה' לא יכול לתת דבר לנצחיות. ומה שהביא ראיה מהעבר, שהיו לו כמה פעמים מצבים טובים ואח"כ נסתלקו ממנו, ומהו ההוכחה שעכשיו יהיה המצב הזה לנצחיות. על זה בא ענין אמונה, שהאדם צריך להאמין למעלה מהדעת, ולא להסתכל מה שהדעת מחייבת, אלא להאמין באמונת חכמים. והדרך שהם קבעו, כך צריכים ללכת ולא להסתכל על הדעת, כי צריכים להאמין בזכות שהולכים באמונה, זוהי סגולה נפלאה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו השכר בעבודה דלהשפיע

מאמר כ', תשמ"ח

חז"ל אמרו (אבות פרק שני, כ"א) "אם למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר הרבה, ונאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך". הרי אנו רואים, שאנו צריכים לעבוד בשביל שכר. ולא עוד, אלא שיש ציווי מיוחד, שאנו צריכים להאמין, שהקב"ה ישלם לנו את השכר. ושם, בפרק א', אמרו ממש ההיפך, וזה לשונו "הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא היו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס". ויש להבין איך מתקיימים שני המאמרים האלו.

ידוע, שכל ענף רוצה להדמות לשורשו. והיות השורש שלנו, שהוא הבורא, הוא במצב המנוחה המוחלטת, לכן אין הנבראים מסוגלים לעשות שום תנועה, אלא שהתנועה תשבח את מצב המנוחה של האדם, אחרת האדם בוחר במנוחה. וכמו שכתוב בתע"ס (חלק א', דף כ', אות י"ט) וזה לשונו "בידוע, אשר כל ענף יהיה טבעו שיהיה לשורשו. ולכן כל הענינים, הנהוגים בשורש, יתרצה בו הענף ויחמודם. וכל הענינים, שאינם נהוגים בשורשו, גם הענף מתרחק מהם. דהיינו, אנו אוהבים את המנוחה, ואנו שונאים מאוד את ענין התנועה, עד שאין אנו עושים שום תנועה, זולת בשביל השגת המנוחה".

פירושו, שאין אנו עושים שום תנועה, אלא אם אנו יודעים, שהתנועה הזו תשבח לנו את המנוחה. כלומר, השבח הזה, שאנו מקבלים עבור המנוחה, זה נקרא "שכר". זאת אומרת, אם אנו מרויחים ע"י התנועה יותר הנאה מהמנוחה, אז אנו יכולים לעשות תנועות, אחרת אנו נשארים במצב המנוחה.

ובענין השכר, הרי יש מקרא מפורש בתורה: "אם בחקותי תלכו, ואם מצותי תשמורו, ועשיתם אותם, ונתתי גשמיכם בעתם, ונתנה הארץ יבולה". אם כן, איך אמרו חז"ל לעבוד בלי שכר, הנקרא "שלא על מנת לקבל פרס". הלא זה ממש ההיפך ממה שכתוב בתורה. וגם זהו אחד מהעיקרים, שצריכים להאמין בשכר ועונש. אם כן איך אמרו חז"ל, שאדם צריך לעבוד שלא על מנת לקבל פרס.

אולם יש להבין זה שאמרו חז"ל "הוי כעבדים המשמשין את הרב שלא עמ"נ לקבל פרס", מהו הטעם. הלא יש להבין, שזה הוא נגד מטרת הבריאה. כי מטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. ולסיבה זו ברא הקב"ה את הנבראים בכלים דקבלה. כלומר, שיהיה לו רצון והשתוקקות לקבל הנאה ותענוג.

אם כן, מדוע צריכים לוותר על השתוקקות של הנאה ותענוג, אלא להשתדל רק להשפיע לה', ולא למלאות את ההשתוקקות לתענוגים, שהוא בעצמו ברא אותנו בטבע

כזו. ואיך אח"כ אומרים לנו, לא, הגם שברא אותנו בטבע לקבלת תענוגים, ומכל מקום עכשיו אסור להשתמש בכלים האלו, המכונים "רצון לקבל לעצמו".

והתשובה היא, היות שכל ענף רוצה להדמות לשורשו כנ"ל, והיות שהבורא הוא המשפיע, לכן במקום שהאדם צריך להיות מקבל לעצמו, הוא נוהג שם ענין של בושה. ובכדי לתקן את ענין הבושה, נעשה תיקון, המכונה, "מקבל בעמ"נ להשפיע". לפי זה יוצא, זה שאמרו, שאסור לקבל לעצמו, אינו מטעם שאסור להנות, אלא שזהו תיקון. שבזמן שהאדם יקבל את ההנאה, והיות שבזמן קבלת התענוג, הוא בשינוי צורה מהמשפיע, ומשום זה הוא מרגיש אי נעימות בעת קבלת התענוג.

מה שאם כן אם הוא מקבל התענוג מטעם שהוא רוצה להנות להעליון, בזה הוא מקבל בחינת השתוות הצורה. ואז יש לו ב' דברים בעת קבלת התענוג:

(א) שהוא לא מתרחק מה' בעת קבלת התענוג.

(ב) שאינו מרגיש שום חסרון בעת קבלת התענוג.

ובהאמור יוצא, שהאיסור, שאסור לקבל לעצמו, הוא לטובת הנבראים, ולא משום שהקב"ה צריך שישפיעו לו, או לאהוב אותו. כי הכל הוא רק לטובת הנבראים, שהם מקבלים תענוג ממנו, ושיהיה בהתענוג שלימות. ומבחינת תיקון העולם נעשה ב' מערכות:

(א) הנקראת **אבי"ע דקדושה**, ששם נוהג רק סדר של קבלה בעמ"נ להשפיע.

(ב) הנקראת **אבי"ע דטומאה**, ששם נוהג קבלה בעמ"נ לקבל.

לכן מטרם שאדם מתקן מעשיו, שיהיו בעמ"נ להשפיע, הוא ניזון ממה שמשך מאבי"ע דטומאה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, הלא אנחנו צריכים להאמין בשכר ועונש, ומצד השני אומרים לנו לעבוד שלא עמ"נ לקבל פרס, כלומר, לעבוד בלי שום שכר. התשובה היא, היות מצד הבורא הוא רוצה לתת, שזו היתה מטרתו להטיב לנבראיו, אלא שנעשה תיקון "בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו", שאנחנו נעבוד שלא לקבל שכר. ורק על תיקון הזה, שלא לקבל שכר, אנו צריכים לתת עבודה ויגיעה רבה, מסיבת שזהו נגד הטבע שלנו. ורק בסגולת תו"מ אנו יכולים להגיע לזכות לכלים האלו, הנקראים "כלים דהשפעה".

וזהו השכר שלנו, שאנו צריכים להאמין בשכר ועונש. כלומר, אם אנחנו נשמור את התו"מ, נזכה לכלים דהשפעה. ואם אין אנחנו נקיים את התו"מ, אנו נשארים בכלים דקבלה, שהכלים האלו אינם מסוגלים לשום דבר שבקדושה. ומשום זה איך תהיה באפשרות לקבל את הטוב והעונג, מה שהבורא רוצה לתת להם.

אי לזאת, כאשר אנו מתחילים ללכת בדרך של השפעה, תיכף מתחיל הגוף להתנגד. ואנו צריכים להאמין באמונת חכמים, ולהאמין במה שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". ולהאמין במה שאמרו חז"ל, שהקב"ה אמר "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין", שע"י התורה, "המאור שבה מחזירו למוטב". ועל השכר הזה, אנו צריכים להאמין, שה' יתן לנו את השכר הזה תמורת עבודתנו בתו"מ. וממילא לא תהיה סתירה למה שאומרים, שצריכים להאמין בשכר ועונש, ומצד השני אומרים, שאנו צריכים להיות "כעבדים המשמשין את הרב שלא עמ"נ לקבל פרס".

התשובה היא, היות שאנו צריכים לעבוד שלא עמ"נ לקבל פרס, וזהו נגד הטבע שלנו, ואין אפשרות שאנחנו נוכל לתקן את עצמנו בתיקון זה, ועל זה אמרו "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". שרק הקב"ה יכול לעזור לו, שיתן לו הכלים דהשפעה. להשכר הזה אדם צריך להתפלל לה', שיתן לו, היות מכוחות עצמו אין יד משגת לכלים דהשפעה.

ועוד יותר מזה, שמוטל על האדם חיוב להאמין, שה' יתן לו את הכח הזה. וזהו מסיבת שיש הרבה פעמים שאדם עובד ונותן יגיעה בכדי להשיג הכלים דהשפעה. ומבחינת התיקון, שאין האדם יכול להבין, יש לפעמים, שהאדם שהתחיל בעבודה זו דלהשפיע, והוא רואה אחרת, שהוא הולך אחורה. כלומר, שעכשיו, מעת שהתחיל להכנס בעבודה דלהשפיע, הוא נעשה יותר מגושם. כלומר, שהרצון לקבל לעצמו התחיל לפעול בו ביותר מרץ.

נמצא, זה שהוא רואה, שהרצון לקבל פועל אצלו כל פעם ביותר תקיפות, עד שהאדם בא לפעמים לידי יאוש, ואומר, שהוא רואה, שאין שום סיכויים, שיוכל לבוא פעם לזכות לרצון להשפיע, ואז הוא אומר, אני עבדתי בחינם, כלומר, חשבתי שע"י היגיעה בתו"מ, אני אקבל את השכר, שזה יהיה לי מתנה עבורי, שקבלתי את אשר קיוויתי כל הזמן, שאני אזכה להגיע לעשות נחת רוח להבורא, ואני אצא משליטת האהבה עצמית.

ועכשיו אני רואה, שזה לא בשבילי, מסיבת שאני יותר מגושם משאר אנשים. ובתחילת עבודתי חשבתי, שאני לא כל כך משוקע באהבה עצמית. לכן חשבתי העבודה זו, להגיע בעמ"נ להשפיע, זה יקח בודאי זמן כמו כל מקצוע שלומדים. שלא תופסים את המקצוע בקלות, אלא שצריכים ללמוד הרבה, עד שקונים את המקצוע, מה שהוא לומד, לא חשוב איזה מקצוע, נגרות או מסגרות, או אפילו מקצוע של רופא, וכדומה. לכולם מוכרחים לתת זמן. יש מקצועות שלומדים ג' שנים, או חמש שנים. אבל יש סבלנות לחכות עד הזמן שנוהג. ושם האדם מסוגל לעבוד, מסיבת שהוא רואה, שכל יום ויום הוא הולך קדימה. אז האדם מבין מדעתו, שיגיע הזמן, היינו בסוף ג' שנים או ה' שנים, הוא יקבל תעודת גמר, שהוא כבר יכול לקבל עבודה על המקצוע שלו.

מה שאין כן בעבודה דלהשפיע, הוא רואה, שכל יום הוא הולך אחורה. ויכול לעבור שנה או שנתיים, והוא רואה שלא זז כמלוא נימא. ואז הוא בא לידי יאוש, ואומר, שאף פעם

הוא לא יכול לקבל תעודה, שהוא עובד בעמ"נ להשפיע. וממילא לא תהיה לו אפשרות לקבל בחינת תורה, ששם לא נותנים להכנס אלא אנשים נאמנים, שלא יקלקלו את בחינת תורה, שיתנו להם. והיות שהוא רואה, שהוא לא מסוגל לקבל תעודה, שהוא עובד לשמה, לכן אף פעם לא יזכה לבחינת רזי תורה, כמו שאמרו חז"ל "הלומד תורה לשמה, מגלין לו רזי תורה".

ומשום זה הוא רוצה לברוח מהמערכה. ועל מצב הזה אמרו חז"ל, שהאדם צריך להתגבר ויאמין, "שנאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך". כלומר, שאם האדם נותן יגיעה בתו"מ על הכוונה לקבל שכר, שיתנו לו את הכח דהשפעה, שאל יסתכל במה שהוא לא מתקדם, אלא הוא צריך להאמין, אם האדם נותן יגיעה, בכדי לזכות לכלים דהשפעה, בטח ה' יתן לו. נמצא, שזהו השכר שאנו מבקשים תמורת עבודתנו, שהוא, שנוכל לעבוד בלי שכר, אלא מטעם "בגין דאיהו רב ושליט".

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (בתפלה "יהי רצון", קודם תהילים) "ומאוצר מתנת חנינם חננו". זאת אומרת, אנו מתפללים ואומרים תהילים על הכוונה "שלא לבד שאנו מבקשים שכר, אלא אנו רוצים, שגם תיתן לנו מאוצר מתנת חנינם". ויש להבין, הלא ידוע שהאדם צריך לעשות הכל שלא לקבל שכר.

אלא יש לפרש כנ"ל, שאנו רוצים, שאתה תיתן לנו שפע מאוצר מתנת חנינם, מטעם, אם אנחנו נקבל שפע משם, אז אנחנו נוכל לעבוד בחינם, שלא על מנת לקבל פרס. וזהו על דרך, מי שצריך לרפואה, אז מבקשים מה', שישלח רפואה מאוצר הרפואות. או מי שצריך גבורה, הוא מבקש, שישלחו לו גבורה מאוצר הגבורות.

אי לזאת, מי שרוצה לקבל כח מלמעלה, שיוכל לעבוד בחינם בלי שום תמורה, אז הוא מבקש מה', שיתן לו שפע מאוצר "מתנת חנינם". כלומר, שיתנו לו כח, שזהו אצלו מתנה גדולה, היינו זה שיהא בידו לעשות מעשים בחינם. זה נקרא אצלו "מתנה" על דרך שכתוב "מה אני בחינם, אף אתה בחינם".

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהילים, קכ"א) "אשא עיני אל ההרים, מאין יבוא עזרי, עזרי מעם ה', עשה שמים וארץ". שיש להבין, שדוד המלך היה שואל, "מאין יבוא עזרי". ואח"כ נתוודע לו, ש"עזרי מעם ה'". הלא כל יהודי מאמין, הוא אומר, שהאדם אין לו מקום אחר לקבל עזרה, אלא מעם ה'. ומה הוא החידוש.

ובהנ"ל יש לפרש, שהוא בא להשמיענו, שלא חסר לנו שום דבר, בכדי שנקבל טוב ועונג, אלא כלים דהשפעה. כי אז תהיה לנו השתוות הצורה עם הבורא בבחינת "מה הוא רחום, אף אתה רחום". אז נהיו מוכשרים לקבל את הטוב והעונג.

לכן יש לפרש לפי הכלל הידוע, שכל הבריאה, שאנו מכנים בשם בריאה, הוא רק הרצון לקבל לעצמו, שנברא יש מאין. כלומר, אצל הבורא יש לומר, שהוא הנותן והמשפיע. אבל ענין קבלה, זהו דבר חדש, שהבורא ברא אותו מאין. כלומר "אין", אין שם בחינת קבלה.

וזה שכתוב "מאין", שהוא בחינת שיש אצל הקב"ה, שנקרא שהוא רק המשפיע. אם האדם יכול לבוא לבחינה זו, הנקרא "אין", אז "יבוא עזרי", שאז האדם יהיה מוכשר לקבל את הטוב והעונג.

וזה שכתוב "עזרי מעם ה'", עשה שמים וארץ". שכאן הוא מפרש מה זה "אין", היינו ההיפך מקבלה אלא משפיע. וזה שכתוב "עשה שמים וארץ", שפירושו, שהוא עשה שמים וארץ, שפירושו, שהוא השפיע והוליד את השמים וארץ. וכשהאדם יגיע לבחינת "אין", הנקרא, "כח השפעה", אז הוא יהיה מוכשר לקבל טוב ועונג. היות מצד הבורא לא חסר שום דבר, אלא חסר רק כלים, שהתחתון יהיה מוכשר לקבל.

זה שכתוב "מאין יבוא עזרי". וזה שכתוב, שלא יחשוב האדם, שחסר משהו דברים גדולים, בכדי לקבל את הטוב ועונג הזה, מה שהקב"ה רוצה לתת לנבראים. כלומר, אדם, כשהוא נותן כוחות בכדי להגיע לשלימות המטרה, שבשבילה נברא, וראה, שעוד לא הגיע למדרגה יותר גבוהה, מכפי שהיה ילד בן ט' שנים, אלא הוא מבין ענין עבודת ה' באותו שיעור, כפי שהיה מבין בגיל תשע, אז, כשהוא מתבונן מהי הסיבה, אז הוא אומר, בטח שאני נולדתי בלתי כשרוני, ואין לי שום כח דהתגברות, אלא אם הייתי יותר כשרוני, והיה לי יותר אביריות, אז הייתי מצליח להגיע להשלימות.

נמצא, שהוא חושב, שחסרים לו הרבה דברים. אבל האמת היא, שלא חסר לאדם רק בחינת השתוות הצורה, הנקרא "כלים דהשפעה", כמו שכתוב "מה הוא רחום אף אתה רחום", שבחינת השפעה נקראת בחינת "אין".

וזה שרוצה להשמיענו, בזה שאומר "מאין יבוא עזרי". שרק זה חסר, ולא שום כשרונות ושום אביריות, אלא "עזרי מעם ה'", שה', שהוא עשה שמים וארץ בכדי להשפיע לבריות, את זה אני צריך, שה' יעזור לי להשיג, היות שזהו הכלי. ולאחר שיש להאדם הכלי הזה, הנקרא "כלי דהשפעה", אז האור יבוא מאליו, כי כך היתה מטרת הבריאה להטיב לנבראיו.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו שהתורה נתנה מתוך החושך בעבודה

מאמר כ"א, תשמ"ח
ספר ויקרא

במדרש (ויקרא פ"ו) וזה לשונו "ורבנן אמרי, אומות העולם, שלא קבלו את התורה, שנתנה מתוך החושך", עליהם הוא אומר "כי הנה החושך יכסה ארץ" (ישעיה ס' ב'). "אבל ישראל, שקבלו את התורה, שנתנה מתוך החושך, דכתיב (דברים ה'), כשמעכם את הקול מתוך החושך, עליהם הוא אומר (ישעיה ס') "ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מדוע נתנה התורה מתוך החושך. ועוד, מהי הסיבה שאומות העולם לא רצו לקבל את התורה מתוך החושך. וזהו כאילו עשה הקב"ה בכוונה, שנתנה התורה מתוך החושך, כדי "שאומות העולם" לא יקבלו אותה. וכמו כן יש להבין, מדוע ישראל כן קבלו את התורה מתוך החושך.

קודם כל אנו צריכים לדעת מהו חושך בעבודה. והענין הוא, כי מטעם מטרת הבריאה, שהיתה בכדי "להטיב לנבראיו", לכן בזמן שהאדם שבע רצון מהחיים שלו, זה נבחן שהעולם מאיר בעבורו, כלומר שהוא נהנה מהעולם. ואם חס ושלום אין לו סיפוק מהחיים, אז האדם אומר "עולם חשך בעדי".

ידוע, שבעבודה אנו מכנים "ישראל" כלים דהשפעה, ו"אומות העולם" מכנים בשם כלים דקבלה. לכן בזמן שהאדם רוצה להתקרב לה', זאת אומרת להשתמש בכלים דהשפעה, והוא לא יכול, מסיבת שהגוף לא מסכים לזה, כי גופו נמשך מכלי קבלה. אז האדם מרגיש "שהעולם חשך בעדו", כי הוא מבין, אם אין בידו להשיג כלים דהשפעה, אף פעם לא יזכה לאור עליון, שהוא האור "דלהטיב לנבראיו".

נמצא, החושך הזה, שהוא מרגיש, בזה שאין הוא יכול להשיג כלים דהשפעה מכח עצמו, הוא מקבל צורך, שמי שהוא יעזור לו להשיג הכלים האלו. ולפי הכלל "אין אור בלי כלי, אין מלוי בלי חסרון", נמצא שעכשיו הוא קיבל צורך לאור התורה, כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין".

נמצא, שהתורה נתנה דוקא למי שיש לו חסרון. והחסרון הזה נקרא "חושך". וזה שכתוב "התורה נתנה מתוך החושך". כלומר, שמי שמרגיש חושך בחיים שלו, בזה שאין לו כלים דהשפעה, אז הוא מוכשר לקבלת התורה, בכדי שע"י התורה "המאור שבה מחזירו למוטב", אז הוא ישיג כלים דהשפעה, ועל ידם יהיה מוכשר לקבל את הטוב והעונג, שבי אלו נכללים בהתורה:

(א) הכלי, שהוא רוצה להשפיע.

(ב) אח"כ הוא מקבל את הטוב והעונג לתוך כלים דהשפעה.

מה שאם כן "אומות העולם, שלא קבלו את התורה, שנתנה מתוך החושך". "אומות העולם" בעבודה נקראים, מה שהגוף נכלל מע' אומות, שהם רוצים תורה לא מטעם שהם מרגישים חושך, בזמן שאין להם כלי השפעה, אלא כל רצונם הוא בכלי קבלה, ואין להם חשק לצאת משליטה זאת, והם רוצים תורה, בכדי להוסיף להם יותר אור, כלומר יותר תענוג, מכפי שהם מקבלים מעניני גשמיים, אלא רוצים בחינת עוה"ב גם כן, כמו שכתוב בזה"ק "דצווחין ככלבא הב הב, הב לן עותרא עלמא דין, והב לן עותרא דעלמא דאתי". כלומר, שלא מספיק להם עושר של עוה"ז, אלא שרוצים גם עושר של עוה"ב.

נמצא, שהתורה נתנה דוקא לאלו, הנמצאים במצב, שמרגישים, שהרצון לקבל שולט עליהם. והם **צועקים מתוך החושך**, שהם צריכים תורה, בכדי להוציאם מתוך החושך, שהוא שליטת הכלי קבלה, שעליהם היה צמצום והסתר, שלא יזרח במקום הזה שום אור, **והמקום הזה הוא הגורם והצורך לקבלת התורה.**

לכן, היות שהתורה באה מסיבת החושך, אז התורה עשתה ב' פעולות:

(א) "המאור שבה מחזירו למוטב". ואז הצמצום וההסתר מסתלקים מהכלי קבלה שלו, היות שבמקום, שהיה לו כלי קבלה, זכה עכשיו לכלי השפעה. וזה שכתוב "ועליך יזרח ה'", כלומר כמו שהקב"ה רצונו הוא להשפיע, גם האדם יזכה לרצון להשפיע.

(ב) כי לאחר שזכה לבחינת כלים דהשפעה, כלומר שהוא כבר זכה, שיכול לעשות מעשים לשמה, וזה נקרא "הלומד תורה לשמה", הוא זוכה אח"כ לבחינת "מגלין לו רזי תורה", כמו שאומר ר' מאיר (במשנה דאבות). וזה שכתוב "וכבודו עליך יראה", שכבודו פירושו "כבוד ה'", שהוא בחינת התגלות אלקות. "עליך יראה", שאז האדם זוכה לבחינת "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

אולם "אומות העולם", שהם לא צריכים את התורה בכדי לצאת מהחושך, שהם כלים דקבלה, אלא הם צריכים תורה, בכדי להוסיף על עושר דעוה"ז גם עושר של עוה"ב, כנ"ל "הב הב", א לו אנשים שנמצאים בבחינת "אומות העולם", והם אומרים, שהם צריכים את התורה לא מטעם להוציא אותם מהחושך, אלא כלי קבלה לעצמו הוא אצלם בבחינת אור, ורוצים האור תורה שיכנס להמקבל.

עליהם אומר הכתוב "כי הנה החושך יכסה ארץ". כלומר, שהם לא יזכו לאור תורה, מטעם כי "אור תורה נתנה מתוך החושך". היינו, מי שמרגיש עצמו בחושך כנ"ל, זה נקרא "בחינת ישראל", שהם צריכים התורה להאיר את החושך שלהם, הם זוכים "ועליך יזרח ה'", "וכבודו עליך יראה".

ובהאמור נבין מה שאמרו חז"ל (אבות פרק א' י"ז) "ולא המדרש עיקר אלא המעשה".

ובקדושין (דף מ') אמרו וזה לשונם, נשאלה שאלה זו בפניהם, תלמוד גדול או מעשה גדול. נענה ר' טרפון ואמר, מעשה גדול. נענה ר' עקיבא ואמר, תלמוד גדול. נענו כולם ואמרו, תלמוד גדול, **שהתלמוד מביא לידי מעשה**. ויש להבין דבריהם בדרך העבודה, כי בדרך הפשט יש על זה הרבה פירושים.

בדרך העבודה, היינו בדרך שרוצים להגיע בעבודה דלהשפיע ולא לקבל לעצמו, בטח שצריכים לקיים את התרי"ג מצות במעשה, כי מי שלומד תורה ולא רוצה לקיים את התרי"ג מצות במעשה, אז הוא **לומד חכמה**, כמו שלומדים חכמות חיצוניות. וזה כמו שאמרו חז"ל (איכה רבא ב' י"ז) "אם יאמר לך אדם, יש חכמה בגויים, תאמין, יש תורה בגויים, אל תאמין". כוונה, שהאדם יכול ללמוד תורה, אבל אם הוא גוי, שאינו מקיים מצות, הרי זה גוי, נמצא, שהתורה, מה שהוא לומד, נקרא זה בשם "חכמה" ולא בשם "תורה".

ומשום זה מי שרוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, בטח שמתחילים לעבוד בבחינת המעשה, ואח"כ מתחילים בבחינת הכוונה, כלומר לתת על זה כוונה דלהשפיע. אולם איך יכולים להגיע לידי כוונה דלהשפיע, כי ידוע שאדם יכול לעשות מעשה בכפיה, אף על פי "לבו בל עמו". זאת אומרת, האדם יכול לעשות מעשה בכפיה, הגם שזה שלא לרצונו, הוא יכול להתגבר על רצונו ולעשות את הדבר בלי רצון. אבל על הלב, היינו על הרצון וחשק, אין זה בידי אדם לשנות.

אם כן לאחר שהאדם נברא בטבע "אך לקבל לעצמו", איך הוא יכול לכוון בעמ"נ להשפיע, כי זה נגד טבעו. ואיך האדם יכול ללכת נגד טבעו ורצונו, שהוא אך לקבל. ואיך הוא יכול לכופ עצמו ולכוון בכונת הלב בכוונה דלהשפיע. ועוד יותר מזה, אנו צריכים לדעת, כי התורה נתנה בכדי לצרף את ישראל. כלומר, שכל המעשים, מה שנתן לנו לעשות, אינו יותר אלא להשיג את הכוונה הזו דלהשפיע. ואיך יכולים לעשות כנ"ל, הלא אינו שייך כפיה על הלב והרצון.

וזהו כמו שאמר אמו"ר זצ"ל "אשר ברא אלקים לעשות", שפירוש "אשר ברא אלקים", שעל זה צריך האדם "לעשות", היינו על מה שברא. ויש לפרש "אשר ברא", שבריאה נקראת "יש מאין", כידוע, שהכוונה על הרצון לקבל. "לעשות" שייך להנבראים, שהם צריכים לעשות עליה כוונה בעמ"נ להשפיע. זאת אומרת, **ש כל מה שיש להנבראים לעשות, הוא רק שתהיה להם היכולת לכוון בעמ"נ להשפיע**. וזה נקרא "אשר ברא אלקים לעשות", שהעשיה הזו שייכת להנבראים.

ובהאמור יש לפרש את מאמר הנ"ל בענין "תלמוד גדול או מעשה", שאין כאן המדובר בענין המעשה, מה שהתחוננים צריכים לעשות, שזה בטח בלי מעשה, אין שום דבר כנ"ל, כי תחילת הכל צריכים לקיים את התרי"ג מצות בבחינת המעשה. אלא יש לפרש בתורה עצמה, כי התורה נקראת "תלמוד". ושאלת "תלמוד גדול או מעשה גדול", יהיה הפירוש, היות שהתורה מדברת מב' בחינות:

א) מבחינת הדינים, כלומר באיזו צורה ובאיזה אופן צריכים לקיים המצות, שיש ענין שיעור של המצות. למשל, בציצית, אז יש ללמוד את הדינים, מה שמביאים את הלכה, כמה

צריך להיות גודל הטלית וגודל הציצית. וכדומה, בשאר מצות. חלק זה נקרא "הנגלה שבתורה", היות שהמצות האלו נראות לעיניים, ושם לא שייך לומר, שהאדם טועה, כי מה שנראה לעינים, אם האדם נותן תשומת לב, הוא כבר יכול לקיים את המצות כראוי. לכן נקרא זה "נגלה".

ב) חלק התורה שלא מדברים מהלכות ודינים, שמקיימים את המצות במעשה, אלא מדברים מספורי מעשיות ואגדות חז"ל, שאין להם שום קשר לתרי"ג מצות. השאלה היא, איזה חלק התורה יותר גדול, כלומר יותר חשוב לאדם, שישים תשומת לב ביותר.

ו"תלמוד" נקרא חלק התורה שהיא רק בחינת תלמוד לבד בלי מעשה, היות שלא מדברים מחלק המעשה, איך לקיים. זה נקרא "תלמוד", כלומר "תורה בלי מעשה".

ר' טרפון אומר "מעשה גדול", כלומר חלק התורה שמדברים ממעשי המצות, שזהו עיקר לדעת, איך ההלכות שנוהגים במצות. ר' עקיבא אמר "תלמוד גדול". "נענו כולם ואמרו, תלמוד גדול כמו ר"ע". ומהו הטעם, שהתלמוד מביא לידי מעשה.

וצריכים לפרש מה שאמרו "שתלמוד מביא לידי מעשה", הכוונה, נכון שהתחלת העבודה מתחילים בחלק התורה שהוא מדבר ממעשה המצות. אבל זהו רק התחלה, כי עיקר תורה ומצות נתנו בכדי "לצרף בהם את הבריות", שפירושו כמו שכתוב (בספר "פתיחה לחכמת הקבלה"), שענין "הצירוף" הוא "לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו ולעבוד רק בעמ"נ להשפיע", שזה נקרא כנ"ל בחינת "אשר ברא אלקים לעשות", שהמעשה הזה, שיתנו על בחינת "בריאה", הנקרא "קבלה לעצמו", שתהיה עליו כוונה דלהשפיע, המעשה הזה הוא העיקר מה שהתחתונים צריכים לעשות, בכדי שיוכלו לקבל את הטוב והעונג, מה שבורא רוצה לתת להם.

ובכדי להגיע לבחינת "מעשה", שפירושו, זה **שהאדם צריך לעבוד רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו**, על חלקה הנגלה שבתרי"ג מצות, האדם יכול עוד על ידי התגברות לכוף עצמו, ולקיים את התרי"ג מצות. אבל על חלק הנסתר, שהיא הכוונה, שזהו דבר המסור להלב, על זה אין ביד האדם לכוף עצמו. כלומר, אם אין הלב רוצה לעבוד ולאהוב את הזולת, אין לאדם שום עצה.

נמצא, במצב הזה, כשהאדם רוצה לעבוד לשם שמים, שאין הגוף מסכים, ואז בא אדם לידי הכרה, שהוא לא מסוגל לעבוד בכוחות עצמו לשם שמים, נמצא שעכשיו נודע לאדם דבר חידוש, מה שלא היה יודע מטרם שנכנס בעבודה דלהשפיע, שהוא רשע גמור, מטעם שלא רוצה לעבוד לשם שמים. והגם שמטרם שנכנס בעבודה דלהשפיע, גם כן היה יודע, שהוא עדיין לא עובד לשם שמים, אולם אז היה חושב, זה שלא עוסק הכל לשם שמים, זהו רק מטעם רשלנות ועצלות, אבל בו ברגע שירצה לעשות הכל לשם שמים, בטח שיעלה בידו.

לכן האדם לא היה מודאג, בזה שלא עושה עכשיו. ויכולים לומר, שזהו רק מחוסר זמן, אבל הוא בטוח, שזהו בידו לעשות הכל לשם שמים. ויש כלל, מה שבידו של אדם לעשות,

אין אדם מודאג מזה, מטעם כיון שזה בידו יש לו תמיד לעשות זה, מה שאם כן אם אין זה בידו, רק תולה בדעת אחרים.

מה שאם כן עתה, שנכנס בעבודה דלהשפיע, ונתן בזה הרבה יגיעה, ורואה שאין הוא מתקדם, ועוד יותר גרוע, שהוא בא אחר רבוי עבודה לידי יאוש, והוא רואה עתה את הרע שלו בשיעור כל כך גדול, עד שהוא בא לידי החלטה, שהעבודה דלהשפיע היא לא ניתנה בשבילו, והכרה הזו היא בחינת "רשע". כלומר, שהוא עכשיו יודע בלי שום ספק, שהגוף שלו הוא תקיף בדעתו, ואין לשנותו, שירצה לעבוד לשם שמים. ורק דברים שבגלוי, שהוא בחינת מעשה, הוא יכול לשכנע עצמו ולעשות מעשים טובים, אבל "לבו בל עמו". **לכן רק עכשיו הוא יכול לקבוע, שיש לו יצה"ר**, שהוא רע ממש נגד הקב"ה, שלא רוצה להיות עובד ה', רק עובד את עצמו.

וכשהאדם מגיע לידי מצב הזה, שהוא רואה, שיש לו יצה"ר, על זה יש להאמין, מה שאמרו לנו חז"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין", מסיבת "המאור שבה מחזירו למוטב". כלומר, מה שהיה מקודם משועבד להיצה"ר, שהיה מוכרח לעבוד לתועלת עצמו ולא לתועלת ה', עכשיו ע"י "המאור התורה" הוא "מחזירו למוטב", כלומר שיהיה בידו לעשות מעשים לשם שמים, שזה נקרא "מעשים טובים", היינו רק להשפיע לה' ולא לתועלת עצמו.

ובהאמור אנו רואים, **שאי אפשר להגיע לעשות מעשה להשפיע בלי אור התורה**. נמצא, שחלק התורה, שהאדם לומד, שלא מדברים מעניני דינים והלכות, שזה נקרא "בבחינת המעשה", וזה שכתוב "מעשה גדול", כלומר חלק התורה שמדברים מעניני מעשה המצות.

וזה שכתוב "תלמוד גדול", היינו חלק התורה שמדברים בסיפורי מעשיות, ואגדות, ומדרשות חז"ל וכדומה, שאין בחלק התורה הזאת שייכות למעשי המצות. זה נקרא "תלמוד". ונענו כולם ואמרו "תלמוד גדול", "משום שהתלמוד מביא לידי מעשה". כאן יהיה הפירוש "מעשה", כלומר **הכוונה שעל המעשה**, שהיא בחינת נגלה, תהיה לו היכולת לכוון בלב, שיהיה לשם שמים, שזה נקרא "מעשה", כמו שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות", כנ"ל לעשות הכוונה היא על "הלב", **שיהיה כח באדם לעשות, שהלב ירצה לעשות לשם שמים**.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו זכיות ועוונות אצל צדיק בעבודה

מאמר כ"ב, תשמ"ח

ספר ויקרא

הנה הזה"ק (בהר דף כ"א ובהסולם אות ס"ז) כותב שם וזו לשונו "צדיק גמור, כל זכיותיו הן למעלה, ועוונותיו למטה. רשע גמור, עוונותיו למעלה וזכיותיו למטה. פירוש. צדיק גמור כל זכיותיו שמורים לו למעלה לעולם הבא. ואינו מקבל מהם בעוה"ז כלום. ועוונותיו, דהיינו העונשים על עוונותיו, הם למטה בעוה"ז. רשע גמור, עוונותיו למעלה, דהיינו שנפרעים ממנו בגיהנום אחר פטירתו מעולם הזה. וזכיותיו שעשה, הוא למטה, שנותנים לו שכרו בעוה"ז. בינוני, זה וזה שופטו, שהן שכרו והן עונשו הם למטה בעוה"ז". עד כאן לשונו.

ובכדי להבין זה על דרך העבודה, יש להבין מהו נקרא "צדיק גמור" ומה נקרא "רשע גמור", ומהו "בינוני", ומהו "עוה"ז" בעבודה, ומהו "עוה"ב" בעבודת האדם, ומה זה "למעלה", ומהו "למטה".

ידוע שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. כלומר, שהנבראים נבראו בכדי לקבל טוב ועונג. לכן אנו רואים, שכל העולם בלי יוצא מהכלל שואפים רק לקבל הנאה ותענוג, מטעם שכך היתה מטרת הבריאה. אלא מטעם שתהיה השתוות הצורה נעשה תיקון, המכונה, שכל מה שעושים יהיה על הכוונה להשפיע נחת רוח להבורא ולא לתועלת עצמו.

ואיך האדם יכול לעשות משהו לא לתועלת עצמו, הלא הוא נגד הטבע. התשובה היא, שבזמן שהאדם מאמין בגדלות ה', בשיעור זה האדם יכול לעשות מעשים, בכדי שה' יהנה מהמעשים שלו. כי יש בטבע, שקטן, כשהוא משמש את הגדול, יש לו מזה הנאה, ואינו צריך לשום תמורה. אלא זה שיש לו זכיה לשרת אותו זה נותן לו חיים ומרגיש עצמו לאיש המאושר בעולם.

לכן אדם, שהגיע לדרגה זו, שכל כוונתו היא אך להשפיע לה', הוא נקרא "צדיק". כלומר, שבזמן שהוא יכול להשפיע לה', זהו הוא כל תקותו בחיים, ואין שום צורך לדברים אחרים שיתנו לו חיים. ואם הוא רואה, שלא נותנים לו לשמש את המלך, הוא אומר, בטח שעשה איזה עוון, שבשביל זה מענישים אותו וזורקים אותו מהיכל המלך למקום אשפתות, כלומר למקום פסולת.

זאת אומרת, ההנאות שהיו לו ממה שתועלת עצמו נהנה, לזה הוא נזרק. ואמר, שזה מתאים ל"בעלי חיים" ולא ל"בחינת מדבר", שהוא בחינת אדם. כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויין אדם ולא אומות העולם". ועתה הוא נמצא במצב שרק (הוא) יכול להנות ממה ששיך לתועלת עצמו, אז הוא אומר, שהוא קבל עונש בטח על איזה עוון, שהוא לא היה נזהר, לכן הוא קבל עונש. זהו מדרגת "צדיק גמור".

מה שאם כן רשע גמור, כל ההנאות שלו הן ממה שיכול להתקבל בכלים דקבלה, שהוא רק לתועלת עצמו. מה שאין כן אם הוא רואה שמעבודה זו לא יגע שום דבר לתועלת עצמו, אלא הכל ילך להשפיע בלי שום תמורה, מזה אין הוא מסוגל לקבל הנאה. ואומר, בטח הוא עשה איזה עוון, לכן אין הוא יכול לקבל משהו בתוך כלים דקבלה. והוא רואה ומסתכל

מדוע אינו מסוגל לתת לכלים דקבלה שיהנו.

נמצא, בזמן שהוא חושב, שהרצון לקבל לא יקבלו שום דבר, הוא מאוד מודאג. והמצב הזה, שבו הוא נמצא עכשיו, הוא אומר זה הוא ממש גיהנום, שעונשים אותו עכשיו למעלה על עוונותיו. וזו היא הסיבה שאין הרצון לקבל לעצמו (לא) יכול להנות משום דבר, כלומר שאין לו עכשיו ממה לחיות.

"ובינוני, זה וזה שופטו". פעם דעתו עם הצדיק, ופעם אומר שהצדק הוא עם רשע גמור.

ובזה נוכל לפרש מה שאומר הזה"ק "צדיק גמור כל, זכויותו שמורים לו למעלה". שזכויות נקרא אצלו "למעלה, לעוה"ב", כלומר שהוא יכול לעשות דברים שהם שייכות למעלה, היינו בעמ"נ להשפיע למעלה להבורא, שהוא למעלה בחשיבות. וזה נקרא אצלו "עוה"ב", שעוה"ב מכונה "שכר".

ואינו מקבל מהם בעוה"ז כלום. "עוה"ז" נקרא "מקבל". מה שהאדם מקבל בכלי קבלה, זה נקרא עוה"ז, שהוא בחינת **מלכות**. מה שאין כן עוה"ב נקרא **בינה**, שהיא כלי של משפעת. לכן בינה נקראת "מעלה", בחינת "עוה"ב". ומלכות נקראת "עוה"ז". לכן הצדיק אינו רוצה לקבל בכלים דקבלה לעצמו כלום, אלא הכל בעמ"נ להשפיע.

וזהו שאומר "רשע גמור עוונותיו למעלה", יהיה הפירוש, אם הוא רואה, בזמן שהוא עוסק בתו"מ, הנקרא בחינת למעלה בחשיבות, והיות שהוא רשע, כלומר שאינו רוצה לעשות בעמ"נ להשפיע לה', אלא להשפיע הנאה לעצמו, לכן כשהוא עוסק בדברים שלמעלה, היינו דברים שהוא צריך להשפיע למעלה, והוא רואה שלמטה, היינו שהרצון לקבל לא ירויח מהעבודה הזו, על מצב הזה הרשע אומר, מדוע אין הוא מוכשר לתת משהו להרצון לקבל לעצמו, הוא מחמת עוונות, לכן הרצון לקבל לא יכול להנות.

ואומר "דהיינו, שנפרעים ממנו בגיהנום אחר פטירתו מעוה"ז". פירושו "פטירתו מעוה"ז" הוא, שאומר, שאחר שכבר אין לו עכשיו חיים מעוה"ז, הנקרא "כלים דקבלה", שהם ריקים עכשיו מחיים, זה נקרא "פטירה מעוה"ז". וזהו "שנפרעים ממנו בגיהנום". ממש עכשיו, שהוא מרגיש, שאין לו ממה לקבל תענוג עבור הרצון לקבל, לכן הוא אומר שזהו עונש, ומענישים בגיהנום. בשביל זה אין לו חיים.

וזהו הפירוש "רשע גמור למעלה", בשיעור שצריך לעסוק ולהשפיע למעלה ולא לקבל למטה, זהו נקרא עונש, וזה נקרא שהוא מרגיש עכשיו שהוא אחר הפטירה, כלומר מטעם שכבר אין לו חיים.

"וזכויותיו שעשה הוא למטה, שנותנים לו שכרו בעוה"ז" פירוש, "עוה"ז" נקרא מה שהרצון לקבל מקבל תענוג, ועל זה הוא אומר, בטח זה שאני יכול לקבל טוב ועונג בכלים דקבלה, בטח שיש לי זכויות, לכן נותנים לי תענוג. וזה שאומר "וזכויותיו הוא למטה", היינו בכלי קבלה, הנקרא "למטה בחשיבות".

ובהאומר יהיה הפירוש "צדיק גמור", שכוונתו רק להשפיע נחת רוח ליוצרו. "רשע גמור" יהיה פירושו, שרוצה אך לקבל ולא להשפיע כלל. ושניהם נוהגים באדם אחד, כלומר בזמן שעובד בתו"מ ורוצה להכנס בעבודה דלשמה, אז ע"י עבודה והתגברות הוא בא לידי ידיעה זו, שהוא רשע גמור, ולא רוצה לבטל את רשות עצמו, שלא לחשוב על עצמו, במה הוא יכול להנות עצמו. אלא כל דאגותיו, שיהיו להשפיע, את זה הוא רואה, שזהו דבר קשה.

והאדם הזה הוא יכול לראות את האמת, איך שהוא רחוק מהאמת לעבוד לשם שמים. ואז הוא בא לידי החלטה, שהוא באמת רשע גמור, כיון שרואה אז מה שגופו רוצה, ורואה שאין הוא מסוגל להיות עובד ה', אלא עובד את עצמו.

מה שאם כן אלו אנשים שלא נכנסים בעבודה דלהשפיע, אף פעם האדם הזה לא יכול לראות שהוא "רשע גמור", אלא שהוא רואה לפעמים, שבאמת עדיין לא הגיע לדרגת צדקות. אבל לראות שהוא "רשע גמור" אין מציאות כזו. אלא כנ"ל, שאי אפשר לראות את האמת מטרם שנכנסים בעבודה דלהשפיע.

ועוה"ז נקרא **כלים דקבלה**, ועוה"ב **כלים דהשפעה**. וכמו כן **מטה** נקרא לתוך כלי קבלה, **למעלה** נקרא כלי השפעה, כלומר שהתחתון רוצה להשפיע למעלה. "ובינוני זה וזה שופטו", כלומר לא בבת אחת אלא בב' זמנים נפרדים. זאת אומרת, פעם הוא חושב שהוא כבר בדרגת "צדיק", ופעם הוא רואה שהוא "רשע גמור". ובהאמור יוצא, שצדיק הוא אומר "כל זכותיו שמורים לו למעלה, ועוונותיו, הם למטה בעוה"ז", שפירושו, שבזמן שהתענוגים שלו הם בכלים דקבלה זה נקרא **אצלו עונש**.

- נוכל לפרש בזה דברי הזה"ק (תרומה דף קס"ט. ובהסולם אות קכ"ב) וזו לשונו "שולחנו של אדם צריך להיות בנקיות, שלא יקרב הגוף לאכול מזונו אלא בנקיות עצמו. ועל כן צריך האדם לפנות עצמו תחילה, כי מזון ההוא שהכין לו רוצה בו הקב"ה, כדי שלא יקרב אל השולחן ההוא של קיא צואה, שהוא מסוד הס"א, לאחר שאדם אכל והתענג צריך לתת חלק, לקליפות. ומה הוא, הוא מים אחרונים, זוהמא ההיא של הידים, שצריך לתת לצד ההוא, שנצרך לו, שהוא חיוב על האדם לתת לו חלק הזה, ועל כן אין צריך לברך כלל".

- ויש להבין על דרך העבודה מהו • **נקיות** •, שאומר "ועל כן צריך האדם לפנות עצמו תחילה, מטרם שיאכל המזון של השולחן הטהור". • • • • וכמו כן יש להבין מה שאומר "לאחר שאדם אכל והתענג צריך לתת חלק, לקליפות, הוא מים אחרונים, זוהמא ההיא של הידים, שהוא חיוב על האדם לתת לו חלק הזה". אם כן יש להבין, מדוע מטרם הסעודה הוא אומר, שלא לתת להקליפות שום דבר, ואחר הסעודה הוא אומר, שכן צריכים לתת להקליפות חלק. ולא עוד • שזהו חובה לתת, רק אין צריך לברך.

- ידוע שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, אלא מטעם שלא תהיה בה בחינת בושה, לכן נעשה התיקון, שצריכים לכוון כל התענוגים, שהאדם מקבל, שיהיו בעמ"נ להשפיע ולא לתועלת עצמו. והקליפות הם נקראים, מה שהם רוצים לקבל לתועלת עצמו. וכשיתקן כל הכלי קבלה בעמ"נ להשפיע, זה נקרא "גמר התיקון". כלומר שכבר אין מה לתקן בעמ"נ להשפיע, משום שכל הכלי קבלה נכנסו לרשות דקדושה, הנקרא "בעמ"נ להשפיע לה' ולא לתועלת עצמו".

- ומסיבה זו, היינו בכדי שהאדם יוכל לכוון בעת קבלת התענוג • בעמ"נ להשפיע, • שזה נקרא שהאדם יושב על יד שולחנו, • • • • אז האדם צריך לומר "זה השלחן לפני ה'". כי • • • • "שולחן" נקרא המקום, שמשם האדם מקבל את התענוגים. • • • • כי "שולחן" פירושו מקום פרנסת אדם. נקרא • • • • שולחן, כמו שכתוב בלשון חז"ל "סמוך על שולחן אביו, סמוך על שולחן אחרים". • • • • וכמו כן • • • • אנו אומרים בברכת המזון, "הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרובה בבית הזה, ועל שולחן זה • שאכלנו עליו".

- ויש להבין מהו בית הזה, ומהו ועל שלחן זה. אלא כנ"ל "שולחן" נקרא המקום, שמשם

אדם מקבל פרנסתו. לכן אומרים "הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרובה", שהכוונה שהפרנסה, שאנו מקבלים מה', שלא תהיה בבחינת צר עין, שהיא בחינת מקבל לעצמו. כלומר, שהוא מבקש מה', שהפרנסה, שהוא מפרנס להגוף, לא תכנס בכלים דקבלה של הגוף, הנקראים "צר עין", כמאמר חז"ל "עינו צרה בשל אחרים".

אלא תהיה בבחינת ברכה מרובה •, שהם כלים דהשפעה, שזה נקרא "הרחבה" •, • שהיא בחינת חסדים, שרוצה לעשות רק חסד, מזה תהיה פרנסתו לפרנס עצמו, ולא (תהיה פרנסתו) מבחינת צר עין, הנקראים "מקבלים ולא משפיעים", שמבחינת המקבלים לעצמם לא יכול להיות קיום עולם. זאת אומרת, • **אם כל העולם היו עובדים בבחינת השפעה, אז היה •** **קיום העולם אפילו בגשמיות**, • כמו שכותב בספר "מתן תורה". זהו שאומר "ועל שולחן • זה". •

ומה שכתוב "ברכה מרובה בבית הזה". • **בית** • נקרא בחינת חכמה, כמו שכתוב "כתפארת אדם לשבת (יושבת) בית •". • • • • • וכמו שכתוב "בחכמה יבנה בית". • • • • • וזהו כמו שכתוב בזה"ק "שלשה דברים מרחיבין דעתו של אדם, אשה נאה, דירה נאה, וכלים נאים. אשה נאה דא נשמתא, כלים נאים דא איברים דליה, דירה דא לביה". כלומר, • • • • • שבית נקרא לבו של אדם, • • • • • ולבו של אדם צריך להיות בית המקדש, שזהו כמו שכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" • • • • •, • • • • • שפירושו, שיש לאדם לעבוד על ב' דברים :

א) תיקון הבריאה, שהוא בחינת חסד, שנקרא "ברכה מרובה", שהרחבה נקרא "חסד", כנ"ל • שהוא ההיפך מצר עין. וזה נקרא "שולחן ה'". וזה משיגים ע"י התורה, כדברי חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב".

ב) ואח"כ באה עבודה של מטרת הבריאה, המכונה אור החכמה או שמכונה אור החיים, • שהאור הזה נקרא "חכמת התורה", שהיא בחינת "אורייתא וקב"ה חד הוא", שבאופן כללי התורה הזאת נקראת "שמותיו של הקב"ה". וזה בא לאחר שהאדם כבר קבל כלים דחסד, שהם כלים דהשפעה מבחינת השתוות הצורה. וזהו כמו שאמרו חז"ל "ר' מאיר אומר, הלומד תורה לשמה, היינו שכבר יש לו כלי דהשפעה, שענינו הוא רק לעשות נחת רוח • ליצרו, אז מגלין לו רזי תורה, שזה נקרא שמותיו של הקב"ה".

ובהאמור יש לפרש מהו נקיות בעבודת ה'. זהו שאומר "ועל כן צריך האדם לפנות עצמו • תחילה מטרם שיאכל המזון של השלחן הטהור", • • • • • שהפירוש הוא, היות שאי אפשר לתת דברים חשובים בכלים מלוכלכים, כי יתקלקל הכל בשביל הליכלוך. כך הוא בעבודת ה', שדוקא בזמן שהאדם הוא עובד ה' ולא עובד עצמו, כלומר שרצונו הוא להשפיע לה', אז השפע יכול להכנס בכלים האלו, משום שיש השתוות בין האור לבין הכלי.

מה שאם כן אם נמצא בהכלי מעורבת קבלה לעצמו, שזה נקרא "מלוכלך" נגד האור, • שהוא כולו להשפיע, נמצא לפי זה, שהאדם, מטרם שהולך לקבל פרנסה מה', שהוא ענין הנאה ותענוג, הוא צריך לנקות עצמו מקבלה עצמית, אז השפע, שהוא התענוג, אינו הולך להקליפות, שהם בחינת מקבלים לעצמם, אלא השפע ילך להקדושה, היות שהוא יכול לכוון • בעת קבלת התענוג לשם שמים. וזה נקרא "שיאכל המזון על שלחן הטהור".

מה שאם כן אחר הסעודה הוא להיפך, הוא צריך לתת חלק להס"א, כלומר שהוא אומר, • שעדיין יש כאן ליכלוך השייך לס"א, ועלי מוטל עוד לתקן עצמי.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו שמתחילים בשלא לשמה, בעבודה

מאמר כ"ג תשמ"ח

בפסחים (דף נ') כתוב "אמר רבי יהודה, אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות, אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה, בא לשמה".

הרמב"ם (הלכות תשובה, פרק י', ה') אומר וזה לשונו "ואמרו חכמים, לעולם יעסוק אדם בתורה, ואפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. לפיכך, כשמלמדים את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותם אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתרה, מגלים רז זה מעט, ומרגילים אותם לענין זה בנחת, עד ששיגוהו, וידעוהו, ויעבדוהו מאהבה".

ובפסחים (דף נ') כתוב שם בהתוספת וזה לשונו "תימא בפרק ב' דברכות אמר, כל העוסק בתורה שלא לשמה, נח לא שלא נברא. ואומר ר' יהודה, דהתם מיירי כגון שלומד כדי להתייחר ולקנתר".

ובברכות מתרץ התוספות וזה לשונו, "ויש לשאול דהכא דמיירי, שאינו לומד אלא לקנתר חבירו, והתם מיירי שלומד ע"מ שיכבדוהו".

ובהאמור אנו רואים, שבאופן כללי יש להבחין ב' בחינות בעבודת ה' :

לשמה,

שלא לשמה.

ויש לדעת מהו בדיוק "לשמה", ומהו בדיוק "שלא לשמה". ובשלא לשמה אנו רואים, שיש להבחין ה' בחינות :

א) בחינה הא' בשלא לשמה כדברי הרמב"ם, שהוא עוסק בתו"מ, מטעם שהבורא צוה לנו, ורוצה לקיים מצות ה', וזוהי הסיבה שעוסק בתו"מ. ורק שיש להבחין כאן מהי הסיבה שמחייבת אותו לקיים מצות ה'. אומר הרמב"ם, שצריכים להגיד לו "מטעם שכר ועונש". כלומר, שאם יקיים מצות ה', ה' יתן לו שכר, שיהיה לו אריכות ימים, ועושר, ועוה"ב. ואם לא יקיים, הוא יקבל עונש, בגלל שהוא לא רוצה לקיים מצות ה'.

אולם בשכר ועונש יש להבחין ב' בחינות :

כמו שאומר הרמב"ם,

שיש שכר ועונש מתענוגי התורה ומצות. שענין זה גם כן לא יכולים לגלות למתלמדים שמתחילים בעבודה, וכמו כן לקטנים ולנשים.

ב) בחינה הב' בשלא לשמה, כמו שאומר התוספות, שהוא לומד תורה בכדי שיכבדוהו. וזה גרוע מבחינה א', שאומר הרמב"ם, היות שכאן אין הוא דורש שה' ישלם לו שכרו, ומסיבה זו הוא עובד, אלא הוא רוצה שאנשים יכבדוהו לו, בין בכסף ובין בכבוד. וזוהי הסיבה שמחייבת אותו לעסוק בתו"מ. ויכולים לומר, שזה נראה כאילו הוא מקיים תו"מ משום שאנשים מחייבים אותו, אחרת האנשים לו יתנו לו שכר, ולא משום שה' צוה לקיים את התו"מ. אולם גם זה נכנס בבחינת "שלא לשמה, המביא לשמה".

ג) בחינה הג' בשלא לשמה היא כמו שאומר התוספות, הלומד בע"מ לקנתר חביריו, זהו גרוע מבחינות הקודמות של שלא לשמה. ועל זה אמרו "כל העוסק בתורה שלא לשמה, נח לו שלא נברא".

ונבאר את בחינת "לשמה" מהי, ואת ה' בחינות בשלא לשמה, ונתחיל מלמטה למעלה:

השלא לשמה ע"מ לקנתר, שהוא הגרוע ביותר שבהם, עד שחז"ל אמרו, שמי שהולך בדרך הזה "נח לו שלא נברא". ויש להבין הטעם, מדוע ע"מ לקנתר יותר גרוע ממי שלומד עמ"נ שיכבדוהו. הלא הוא לומד בשביל הנבראים ולא עבור ה', כדוגמת ע"מ לקנתר, שהוא עבור הנבראים.

ויש לפרש את ההבדל ביניהם, היות שידוע, שניתן לנו מצוה "ואהבת לרעך כמוך". ואמר ר' עקיבא על זה, שזהו כלל גדול בתורה. וכמובא בספר "מתן תורה", **שזהו המעבר, לצאת מאהבה עצמית לאהבת הזולת שהיא אהבת חברים, לאהבת ה'.** זאת אומרת, שאי אפשר לאדם, שיוכל לעבוד לשמה, מטרם שיוצא מאהבה עצמית. לכן יש לנו להבחין בענין אהבת הזולת ב' בחינות:

שיש לו אהבת הזולת,

שאינו לו אהבת הזולת,

ויש בחינה ג', שהיא שנאת הזולת. כלומר, שעושה מעשים לצער את הזולת. וזה נקרא "המתכבד בקלון של חבירו". פירוש, הוא נהנה מזה שחבירו מתבזה וסובל יסורים, מזה הוא שואב את הנאתו. אדם הזה נקרא, שהוא עוסק בשנאת הבריות.

ובזה יש להבחין בין מי שלומד בע"מ שיכבדוהו, או שלומד ע"מ לקנתר. היות שהמטרה היא להגיע לבחינת לשמה, וניתנה לנו עצה, שע"י נוכל להגיע לשמה, שהיא ע"י אהבת הזולת. נמצא, מי שלומד ע"מ שיכבדוהו, הגם שהוא לא עוסק באהבת הזולת, אבל על כל פנים הוא לא עושה מעשים לשנאת הבריות. כי אלה אנשים, המכבדים אותו, הם נהנים

ממנו, ולכן הם מכבדים אותו. אי לזאת, יש לו עוד סיכויים להגיע לשמה, מטעם עצם עשיה, מה שהוא עוסק בתו"מ, מטעם כי התו"מ בעצמם מביאים לו רוח טהרה, שתהיה לו היכולת לעלות בסדר המדרגה, להגיע לאהבת הזולת ולאהבת ה'.

לכן על זה אמרו "מתוך שלא לשמה יבוא לשמה". מה שאין כן, מי שלומד על מנת לקנות, שזהו מעשה המביא לו לשנאת הזולת, אלא הוא רוצה להתכבד בקלון של חבירו, בודאי אף פעם לא יוכל להגיע לאהבת ה', היות שהוא עושה פעולות המעכבות לצאת מאהבה עצמית. אם כן איך יצא מאהבה עצמית לאהבת ה'.

אולם עוד בחינה אחת יש להבחין בשלא לשמה. והיא בדרך הכפיה, כמו שכתוב (מאמר י"ט, תשמ"ז). לדוגמא, אדם עובד אצל אדם דתי, ויש לו ממנו פרנסה בריווח. והבעל הבית אומר לו, שאני רוצה ממך, שאתה תהיה שומר תורה ומצות, אחרת אני לא רוצה שאתה תעבוד אצלי.

והוא בא הביתה ומספר לאשתו, שהבעל בית רוצה לפטר אותו מעבודה. ואישתו אומרת, מה פתאום לשמור תו"מ, בשביל שיש לך בעל בית דתי, הלא אנחנו לא מאמינים בזה, אם כן בשביל כסף אנחנו נמכור את המצפון שלנו. אבל כשהוא אומר לאשתו, היות שהייתי בכמה מקומות עבודה, ואין להשיג עתה מקום עבודה, לכן יוצא, אם אנחנו לא נקבל את התנאי של בעל הבית, אנחנו גוועים ברעב.

לכן, אומר הבעל, שלא כדאי לעבוד בשביל המצפון שלנו במסירת נפש, אבל אנחנו יודעים את האמת, שאין אנו מאמינים בתו"מ, אלא נקיים תו"מ לא מטעם שה' צוה לנו לקיים תו"מ, אלא מטעם שבעל בית חרושת צוה אותנו. לכן אנו מקיימים תו"מ. ובבעל הבית אין אנו צריכים להאמין. אם כן מה יש שאנחנו נקיים תו"מ, הלא **בהמעשה אין אנו עוד פוגמים בהמצפון שלנו**, שפתאום אנו נהיה מאמינים, כי **אנחנו נשארים, אפילו כשאנו עושים את המעשים, בלתי מאמינים בה'.**

ולכאורה איזה חשיבות יש בתו"מ כאלו, שהוא אומר בפירוש, שהוא נשאר בדעתו כמו כל החילוניים, ואיזה ערך יש למעשים כאלו לפי דעתנו. אולם מצד הלכה, אנו מחויבים לכוף אותו, אף על פי שהוא אומר, שאינו רוצה. משמע שבזה גם כן מקיים מצות ה', אלא שנקרא "שלא לשמה". וזהו כמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות, פרק ו') וזה לשונו "אבל בדברי שמים, אם לא חוזר בו בסתר, מכלימין אותו ברבים, ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב".

משמע מכאן, שגם באופן זה נקרא בחינת "שלא לשמה", שמתוך אותו השלא לשמה באים גם כן לשמה, יותר מכפי שלומד על מנת לקנות, ששם אמרו חז"ל "נח לו שלא נברא". וכאן יש לפרש, שמזה שהוא מקיים תו"מ שלא לשמה, הוא לא עושה פעולה, שהיא נגד אהבת הזולת, אלא מכאן יש הנאה להזולת. כלומר, **הדתיים, שרואים שהוא נעשה עכשיו שומר תו"מ, לא מסתכלים על הסיבה, אלא על המעשה**. לכן הם נהנין מזה. מה שאם כן הלומד ע"מ לקנות, שעושה פעולה הפוכה ממה שהאדם צריך לעשות, כנ"ל.

ובזה ביארנו ההבדל בין "הלומד ע"מ לקנתר", שזהו הגרוע ביותר, לבין "שעובד בכפיה", שאחרים כופים אותו שיעבוד, שזהו "שלא לשמה", העומד למעלה מזה "שלומד ע"מ לקנתר". והגם שקשה לומר כך, הלא הוא מקיים תו"מ מרצונו הטוב ולא מכפיה, אלא רצונו לקנתר, שזהו רק מחשבה ולא מעשה. מה שאם כן מי שמקיים תו"מ מטעם כפיה, שהקהל לוחצים עליו, מדוע יהיה זה יותר טוב ממי שלומד ע"מ לקנתר, שהמעשה שלו הוא לא עושה זה מרצונו הטוב.

ואולי יש לומר, מכל מקום בסגולת המעשה, שהוא עושה, הגם שהוא בכפיה, המעשה בעצמו יש לו סגולה, שיביא לו רצון ומחשבה טובה. על דרך שאמרו חז"ל על הכתוב "יקריב אותו לרצונו לפני ה'". ואמרו "יקריב אותו. מלמד שכופין אותו, יכול בעל כורחו, תלמוד לומר **לרצונו**. הא כיצד כופין אותו, עד שיאמר, רוצה אני" (ערכין כ"א). ומסיבה זו יכולים לומר, שהוא יותר חשוב ממי שלומד ע"מ לקנתר.

אולם יש לשאול, הלא סוף כל סוף הוא עושה את המעשה בשלמות. אלא שהוא חושב שע"י זה הוא יקבל כבוד, מזה שהוא מראה שהוא יודע, והשני לא. ומדוע זה יהיה כל כך קשה להגיע להמטרה, הנקראת "לשמה" עם השלא לשמה, שהוא ע"מ לקנתר, עד כדי כך שאמרו "נח לו שלא נברא".

ויכולים לומר, כי מי שלומד ע"מ לקנתר, **בטח שהוא שקוע ראשו ורובו בתורה, וממילא הוא חושב על עצמו, שהוא איש שלם בתורה**. אם כן אף פעם לא יחשוב על ענין של לשמה, היות שהוא רואה, שהוא שקוע בתורה יותר משאר חבריו, שהם אינם נותנים כל כך כמות בשעות, כמו כן באיכות. והוא מסתכל על עצמו, שהוא נותן יגיעה גדולה בתורה יותר מהחברים, בזה שהוא **מתעמק לדעת את הפירוש הנכון** שיש להבין בהתורה, ואינו לומד בשטחיות כמו אחרים, אלא הוא **נותן יגיעת המוח**. אם כן, איך יכול לחשוב על עצמו, שיש לו חסרון. אם כן אף פעם הוא לא יכול להגיע להכרת הרע, שידע, שהוא צריך להגיע לשמה. לכן הוא אבוד. לכן אמרו עליו "נח לו שלא נברא".

והיותר חשוב ב"שלא לשמה" שהוא מביא לשמה, הוא כמו שאמר הרמב"ם, כדי לקבל שכר ושלא לקבל עונש. כי השלא לשמה מה שהתוספות אומר, שהוא "כדי שיכבדוהו", הוא עושה מעשים **עבור אנשים, שהם יראו וכבדוהו**. נמצא, שנראה, כאילו הוא מקיים את מצות אנשים, שבשבילם הוא עובד. והאנשים ישלמו לו שכר.

מה שאם כן כשהוא עובד על הכוונה של שכר ועונש, הוא עובד **עבור ה'**, **אלא שהוא רוצה, שהקב"ה ישלם לו שכר**, תמורת עבודתו בתו"מ. ואין הוא רוצה, שאנשים ישלמו לו שכר. כי הוא לא עובד עבור אנשים, שהם ישלמו לו שכר. אלא הוא עובד ומקיים תו"מ, מטעם שהקב"ה נתן לנו תורה ומצות, לקיים אותם. וע"י נקבל שכר תמורת עבודתנו בתו"מ. אם כן בטח שדרגה זו יותר גבוהה ממה שהתוספות אומר, היינו שלא לשמה בע"מ שיכבדוהו.

כי שם עובד לשם אנשים, שאנשים יכבדוהו. מה שאם כן בשכר ועונש, הוא עובד בשביל הקב"ה, שזה נקרא "לשמה", כלומר בשביל ה'. רק הוא רוצה שכר תמורת עבודתו. לכן אינו נקרא עוד "לשמה ממש".

אולם יש להבחין בשכר ועונש עוד בחינה, הנקראת "שלא לשמה", כמו שאמר הרמב"ם. אלא שהשכר ועונש הוא בצורה אחרת. כי מדרך העולם הוא, מה שיש להבין בשכר ועונש, הוא מה שהוא מלובש בלבושים גשמיים, כדוגמת אכילה, ושתיה, וכדומה, שהזה"ק אומר, שזה שאנו יכולים להנות מתאוות גשמיים, הוא רק נהירו דקיק, ממה שנפלו מעולם השבירה ניצוצים קדושים לתוך הקליפות. וזהו כל התענוג שיש בהם. וכל העולם כולו רצים אחרי התענוגים האלו, מה שכתוב, עיקר האור מלובש בתורה ומצות, ולשכר ועונש כזה הוא מצפה.

ויש תמיד לתת תשומת לב, בזמן שמדברים למי שהוא יכנס לקיים תו"מ, לחשוב מקודם, לאיזו סיבה מתאים האיש הזה. כי כל אחד ואחד יש לו דבר אחר שמעניין אותו, שבשביל סיבה זו הוא מבין, שכדאי לקיים תו"מ. כי ע"י הוא יקבל דבר, שכדאי לתת יגיעה ועבודה רבה. וכל מה שדורשים ממנו, הוא יהיה מוכן לתת, בכדי להשיג את מה שהוא מבין, שכדאי הוא לו.

ומשום זה צריכים תמיד לומר לאדם את מה שיהא אצלו חשוב, בשיעור שכדאי לתת לו כל מה שדורשים ממנו. אחרת, אם לא נותנים סיבה, שיבין את הכדאיות, בטח שלא ישמע מה שמדברים אליו. והיות האדם מסתפק במה שיש לו, וקשה לשנות את הרגלו, אם לא ירויח מזה דבר, שבשביל חשיבות הדבר יש לו חומרי דלק לשנות את הרגלו, ולהתחיל לעבוד בצורה אחרת ממה שהיה רגיל, ולכן יש לפנינו ה' בחינות "שלא לשמה", הנקראות:

(א) על דרך הכפיה

(ב) הלומד ע"מ לקנתר

(ג) הלומד ע"מ שיכבדוהו (התוספות)

(ד) בשביל שכר ועונש הגשמיים (הרמב"ם)

(ה) בשביל שכר ועונש הרוחניים. לא בדברים הגשמיים, שהוא דבר מובן מאליו לכולם, אלא הוא רוצה שכר ועונש של תענוגים הרוחניים, כמו שכתוב (הקדמה לספר הזהר, אות ל"ו) וזה לשונו "והמדרגה הסופית שבחלוקה זו (בשלא לשמה), היא, שיתאהב בהקב"ה בתאוה גדולה, ובדומה לבעל תאוה, המתאהב בתאוה גשמית, עד שאין התאוה סרה מנגד עיניו כל היום וכל הלילה, עד שאמר הפייטן, בזכרי בו אינו מניח לי לישון".

אמנם בחינה ה' בשלא לשמה, לא יכולים לומר לאדם, שהוא יתחיל בשלא לשמה הזה,

כי לא כל אדם מוכשר להבין שיש דבר כזה. היינו להאמין, שיש תענוג להנות מהאור, המלוּבש בתו"מ, יותר הנאה מכפי שיכולים להנות מהתענוג, המלוּבש בתענוגים גשמיים.

זאת אומרת, אם היה תיכף מגולה אור התענוג, המלוּבש בתורה ומצות, היה נקרא זה "השגחה גלויה". ואז לא היתה יכולה להיות שום אפשרות לאדם, שתהיה לו היכולת לעבוד לשמה. כי התענוג שהיה מרגיש בתורה ומצות, היה מכריח אותו לעשות הכל, ולא מטעם שה' צוה לקיים.

וזהו כמו שאומר בהקדמה לתע"ס (אות מ"ג) וזה לשונו "ונניח למשל, אם היה הקב"ה נוהג עם בריותיו בהשגחה גלויה, באופן, אשר למשל, כל האוכל דבר איסור יחנק תיכף על מקומו, וכל העושה מצוה ימצא בה תענוג נפלא, בדומה לתענוגות המצוינים ביותר שבעולם הזה הגשמי, כי אז מי פתי היה מהרהר אפילו לטעום דבר איסור, בשעה שהיה יודע, שתיכף יאבד מחמתו את חייו, וכן מי פתי היה עוזב איזו מצוה מבלי לקיימה תיכף בכל הזריזות, כמו שאינו יכול לפרוש או להתמהמה על תענוג גדול גשמי, הבא לידו מבלי לקבלו מיד בכל הזריזות".

נמצא, אז לא היתה מציאות של בחירה, מסיבת תענוגים גדולים, המלוּבשים בתורה ומצות, הם אורות גדולים. לכן התענוג הזה הוא בהסתרה. ולהיפך, בגשמיות כן מגולה תענוג בכל עשיה, שזה מביא לנו להשתוקק, לכל מקום שרואים שיש איזה תענוג. ובין שאסור ובין שמותר, אין הגוף מבחין. ויש בגלל זה ענין של בחירה וענין שכר ועונש.

ובהאמור יוצא, שבזמן שמדברים עם מי שהוא, שיקבל עליו עול תו"מ, צריכים לשקול בדעת מיושבת, איזו בחינת שלא לשמה להגיד לו, כנ"ל, כי כל אחד ואחד יש לו שלא לשמה המתאים לאופי שלו, שהוא יבין, שעל "שלא לשמה" הזה כדאי לקבל על עצמו תו"מ. ולפי ה' בחינות הנ"ל בשלא לשמה:

(א) על דרך הכפיה

(ב) הלומד ע"מ לקנתר

(ג) הלומד ע"מ שיכבדוהו (התוספות)

(ד) בשביל שכר ועונש הגשמיים (הרמב"ם)

(ה) בשביל שכר ועונש של תענוגים הרוחניים

בחינה א (על דרך הכפיה). היא מתאימה לכל, כלומר במקרה שהאדם יכול לכופ את השני, בענין כפיה לא חשוב, אם השני מבין או לא מבין. ממילא נקרא זה "כפיה", שהאדם יכול לעשות אפילו דבר, שהוא מבין מאה אחוז שהצדק עמו, אבל אין ברירה. וזה נקרא "כפיה". מה שאם כן בשאר בחינות דשלא לשמה, אז כל יחיד ויחיד יש לו אופי אחר,

שצריכים להגיד דבר המתקבל על הלב.

בחינות ב), ג), ד) (ע"מ לקנתר, ע"מ שיכבדוהו, כדי לקבל שכר ועונש הגשמיים). זה יכולים להבין, אבל לכל אחד יש אופי אחר. לכן צריכים לתת תשומת לב מיוחדת, לדעת איזו בחינת שלא לשמה להגיד לו. כלומר, איזה שלא לשמה האדם יכול להבין, שכדאי לעבוד בגללו.

בחינה ה) (ע"מ לקבל תענוגים של אהבת ה'). מה שאם כן שלא לשמה של בחינה ה', שהוא משתוקק לאהבת ה', מטעם שהוא מרגיש הנאה בתורה ומצות. זה לא יכולים להבין, מטעם שזה תלוי בהרגשה. וכל זמן שאין האדם מתחיל להרגיש טעם, אין מה לדבר עמו. לכן נקרא זה בשם "בחינה הסופית בשלא לשמה", כלומר שאח"כ נכנסים לדרגת "לשמה".

אולם יש להבין, אם האדם מגיע לדרגה, שהוא משתוקק לתו"מ בשיעור כנ"ל "בזכרי בו איננו מניח לישון", ומדוע נקרא זה עוד "שלא לשמה", אלא היות שההנאה מתו"מ, זה מה שמחייב אותו לקיים את התו"מ. ולשמה נקרא, שגדלות ה', מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", זה גורם לו שיקיים תו"מ.

נמצא, שאין ההנאה מחייבת אותו, שזו תהיה הסיבה שלו, אלא הבורא הוא הסיבה, שגורם לו לקיים תו"מ. ובחינת לשמה מבוארת בהקדמה לספר הזהר (אות ל"ב) וזה לשונו "העבודה בתורה ומצות לשמה, דהיינו על מנת להשפיע ולא לקבל פרס, ונעשה ראוי ומוכשר לקבל ה' חלקי הנפש, הנקראות נרנח"י".

אולם לפי הכלל, ש"האדם הוא עולם קטן, הנכלל מעי אומות", כמו כן הוא כלול מכלל ישראל. כלומר, זה שאמרנו שיש ה' בחינות בשלא לשמה, שיש אנשים, ששייכים לבחינה מיוחדת של שלא לשמה, כמו כן צריכים לומר, ש **באדם אחד ישנם כל אלו ה' בחינות דשלא לשמה**. אלא שהם בזה אחר זה. שהאדם, לפעמים הוא פועל אצלו שלא לשמה על מנת לקנתר, ולפעמים הוא משמש עם השלא לשמה על מנת שיכבדוהו, ולפעמים הוא משמש עם השלא לשמה בכפיה.

כמו שאמר הרמב"ם "שמכלימין אותו ברבים, ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב". כלומר, שהאדם בא להתפלל לבית הכנסת, או שבא ללמוד תורה, בכדי שהחברים לא יסתכלו עליו בבזיון, כי כל אחד יבזוהו אותו בלבו, אף על פי שאף אחד לא יגיד לו, מדוע הוא לא בא לשיעורי תורה שישנם בבית הכנסת. אבל האדם יודע, שבטח כל אחד יסתכל עליו, כאילו הוא נחות דרגא. נמצא, שהבזיון שהוא ירגיש, זה נותן לו לבוא לבית הכנסת. נמצא, הגורם דשלא לשמה, שמחייב אותו, הוא דוגמת הכפיה, שאומר הרמב"ם כנ"ל.

ועם השלא לשמה הזה יותר קל לשמש בתור שלא לשמה המועיל. היות השלא לשמה שקשור עם יסורים, היינו בזיון, זה נותן יותר כח, שיוכל להתגבר על ההפרעות שיש לו.

לכן בזמנים, שהאדם נמצא בבחינת הירידה הכי תחתונה, הוא גם יכול לפעול אצלו את השלא לשמה מבחינת הבושה. ומשום בושה זה נקראת כפיה. כלומר, הבושה, שהיא יסורים, כופים את האדם לעשות מעשים, אף על פי שהגוף לא מסכים.

ולפעמים אדם מתחזק עצמו עם השלא לשמה של שכר ועונש, כמו שאמר הרמב"ם. ולפעמים יש לו שכר ועונש מזה שמרגיש טעם בעבודה, ואי ואם לא שומר תו"מ, שזהו סוף דשלא לשמה, כנ"ל.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו הנסתרות לה' והנגלות לנו, בעבודה

מאמר כ"ד, תשמ"ח

הנה הכתוב אומר (נצבים שלישי) "הנסתרות לה' אלקינו, והנגלות לנו ולבנינו עד עולם, לעשות את כל דברי התורה הזאת". ויש להבין, מה נותנת לנו הידיעה הזאת. וכי יעלה על דעת למי שהוא, שהנסתר שייך להאדם לדעת. ואם ניתן לנו לדעת את הנסתר, מדוע ה' הסתיר מאתנו. ועוד יש להבין, מהו הנסתרות. על איזה ענין זה מרמז לנו, שאין לנו לחקור זה, אלא שזה שייך לה' אלקינו.

הנה על הכתוב "בהעלותך הנרות", פירש רש"י וזה לשונו "בהעלותך, על שם שהלהב עולה, שצריך להדליק, עד שתהא שלהבת עולה מאליה". ויש להבין, מה מרמז לנו זה "שצריך להדליק, עד שתהא שלהבת עולה מאליה". בטח אם אין הנר דולק כמו שצריך, אלא שהוא דולק כל זמן שאדם מדליק אותו, בטח שצריך לחכות עד שידליק מאליו. אם כן, איזה חידוש משמיענו בזה שאומרים "עד ששלהבת עולה מאליה".

הנה במעשה המנורה אומר הכתוב "וזה מעשה המנורה מקשה זהב". ופירש רש"י "מקשה". וזה לשונו "עשת (חתיכה) של ככר זהב היתה. ומקיש בקורנס, וחותר בכשיל (מספריים) לפשט אבריה כתקונן. ולא נעשית איברים איברים ע"י חיבור. כן עשה את המנורה". פירש רש"י "על ידי הקב"ה, נעשית מאליה". ויש להבין, אם המנורה נעשית מאליה, למה היו צריכים להקיש בקורנס ולחתוך במספריים. אלא, בטח, אם הקב"ה עושה את המנורה, היה צריך להיות מספיק לקחת ככר זהב, ומאליה היא נעשית, ולמה היו צריכים להקיש.

הנה ידוע, שטבע של האדם הוא, שהוא רוצה אך ורק לקבל לתועלת עצמו. ואין האדם מסוגל לעשות שום דבר, אם לא יראה שיש מזה משהו לתועלת עצמו. וזהו כמו שנאמר בזה"ק על הכתוב "לעלוקה שתי בנות הב' (משלי ל', ט"ו). ומפרש הזה"ק "ולעלוקה שתי בנות, דצווחין ככלבא הב' הב'. הב' לן עושר עוה"ז, והב' לן עושר של עוה"ב". כלומר, שכל מה שאדם רואה, שיכול להוציא תענוג מאיזה דבר, על זה הוא צועק "הב' הב'", שפירושו "תן תן, אני מקבל זה בלב ונפש".

והנה ניתן לנו מצוה אהבת ה', כמו שכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". ואיך אפשר לקיים זה, הלא זה הוא נגד הטבע שלנו. חז"ל דרשו על הכתוב "וזרח משעיר למו", ש"פתח לבני עשו, שיקבלו את התורה. ולא רצו. הופיע מהר פארן, שהלך שם ופתח לבני ישמעאל, שיקבלוהו. ולא רצו, היינו שכולם שאלו "מה כתיב בה". עשו לא רצו, משום שכתוב "לא תרצח", ובעשיו כתיב "על חרבך תחיה". וכמו כן בני ישמעאל, מה כתיב "לא תנאף", לא רצו. מה שאם כן כשבא לעם ישראל אמרו "נעשה ונשמע".

ויש להבין, הכי היצה"ר שבעם ישראל כן מסכים לוותר על המידות הרעות, אם כן מהו הפירוש שאמרו "נעשה ונשמע". ויש לפרש, שעם ישראל, כשראו, שהרע שלהם מתנגד להתורה, כלומר שלא רוצים לקיים מצות התורה, אז הם אמרו "נעשה בעל כורחו", היינו בכפיה, אף על פי שאין הרע שלנו מסכים.

אבל יש להבין, איזה ערך יש למי, שנותן משהו להשני בכפיה. האם יכולים לומר, שהוא נותן לו

מחמת אהבה. הלא הוא לא אוהב אותנו. אם כן, אין זו סיבה להנתינה. כי אהבה קונים בזה שאחד נותן להשני דברים טובים, אז מדרך הטבע הוא, שהמקבל מתנה נעשה אוהב להנותן. אבל לא שהנותן נעשה אוהב להמקבל ע"י הנתינה. אם כן, איזה טעם יש בזה, שאמרו ישראל "נעשה בעל כורחו", אף על פי שהרע לא מסכים. ואיך יקוים ע"י זה "ואהבת את ה' אלקיך".

חז"ל אמרו, בשעה שאמרו ישראל "נעשה ונשמע", אמר הקב"ה "מי גילה רז זה לבני, כלי שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר "גבורי כח עושי דברו, והדר לשמוע בקול דברו". משמע מכאן, שענין "עשיה" היא בחינת גבורי כח, כלומר בחינת התגברות, אף על פי שהגוף, שיש בו הטבע של קבלה לעצמו, אינו מסכים, ואח"כ ע"י העשיה בבחינת התגברות, אף על פי שהיצה"ר לא רוצה, אלא אח"כ זוכים "לשמוע בקול דברו", שענין "שמיעה ליי" פירושו "סבירא ליי", כמו שאמרו רבותינו ז"ל "לא שמיע לי, כלומר לא סבירא ליי" (עירובין ק"ב).

ולפי זה יהיה הפשט, בזה שאמרו "נעשה" בבחינת התגברות, בכח הכפיה, ואח"כ נזכה לבחינת "נשמע", כלומר, שיהיה סביר ומקובל את הדבר. זאת אומרת, בזמן שיהיה סביר ומקובל עלינו, בטח שנוכל לעשות הכל באהבה ובשמחה, ואז יהיה הכל ברצון ולא בכפיה.

ובהאמור יש לפרש את המאמר "מי גילה רז זה לבני", שיש להבין, מהו הסוד, בזה שאמרו "נעשה ונשמע", ששואל "מי גילה את הסוד הזה". אולם יש להבין מה נקרא "סוד", בעבודה. "סוד" נקרא, שאינו מגולה. אבל אנו צריכים להאמין, שדבר הזה יש כאן. כלומר שיש כאן ענין, שאנו רוצים וצריכים לדעת את הענין, ואם אין לנו צורך לדעת זה, לא נקרא "סוד" אצל האדם.

וזה דומה, למי שרואה, ששני אנשים מדברים זה עם זה בשקט. שבטח כוונתם, שהוא לא ישמע. אבל אם הם לא מדברים ממנו, אין הוא רוצה לדעת מה שהם מדברים. וממילא מה שהם מדברים, לא נחשב שהם מדברים סוד, שהוא יהיה מעוניין לשמוע. ואפילו שיגידו לו, גם הוא לא רוצה לשמוע, היות שכל אדם יש לו עסקים משלו שמעניינים אותו. אבל בו בזמן שהוא חושב שמדברים ממנו, אז הוא מעוניין לדעת מה הם מדברים, שזה הוא סוד, שהם לא רוצים שהוא ידע.

ובענין עבודה גם כן הולך לפי הסדר הזה, שנוהג בגשמיות. לדוגמא, כשהאדם לומד תורה, בהלכות, כשאדם לומד, אפשר לומר, שהתורה אינו מדבר סוד, דבר שלא ידע, אלא אדרבה, התורה אומרת לו הדינים, איך לקיים את המצוות. אבל בזמן שהוא לומד סיפורי מעשיות שבתורה, או סתם אגדות חז"ל, ואם הוא מאמין, שהתורה מדברת ממנו, והוא לא יודע, איזה קשר יש בין דברי תורה שהוא לומד, לבחינתו, והוא רוצה לדעת מה כתוב שם, שהוא רוצה לדעת, זה נקרא שהוא לומד עכשיו "סוד". כלומר, שהדבר יקרא "סוד" יש לזה ב' תנאים:

(א) שהוא מאמין שמדברים ממנו.

(ב) שיהיה מעוניין לדעת מה התורה מדברת ממנו. היינו מה שהתורה מדברת מדבר השייך לצורכו. ורק באופן הזה נקרא "סוד" בעבודה.

ובהאמור נוכל להבין מה שאמר הקב"ה "מי גילה רז זה לבני". יהיה הפירוש, מי גילה לבני הסוד להאמין, שעל ידי העשיה בדרך הכפיה, יזכו לבחינת שמיעה לי, שמה שהיה מקודם באונס, בכפיה, יהיה אח"כ ברצון.

נמצא, עשיה נקראת "אמונה". כלומר, בזה שהאמינו שאחר העשיה יזכו לשמיעה, לכן היו בטוחים, גם בזמן הכפיה, לעשות המעשים בשמחה ובאהבה, על מה שיהיו יכולים לזכות לבחינת שמיעה.

מה שאין כן "אומות העולם", בבחינת עבודה, נקרא חלקים שבאדם, שאינם שייכים לבחינת "ישראל", אלא שהם רוצים ללכת הכל בדרך השכל החיצוני, מה שהוא מבין, מה שיכולים להגיע, שהשכל מחייב אותם, שכדאי לעשות, על זה הם מוכנים לעבוד. אבל לא למה שנוגע להאמונה למעלה מהדעת. כלומר שמצד השכל הם רואים, שאי אפשר להגיע לבטל את הרצון לקבל מצד האדם בעצמו. אלא שצריכים להאמין, שאם הבורא נתן לנו את העבודה הזאת, לעבוד בע"מ להשפיע, בטח ידע, שדבר זה כן אפשר לעשות. רק אנו מצד שכלנו הקטן, אין אנו מבינים איך יכול להיות דבר כזה, שזהו ממש נס מהשמים, אבל הבורא בטח ידע, שאנו כן יכולים להגיע לדרגה זו.

והגם שאין אנו יודעים, איך דברים כאלו, אין בידם להאמין. וזה נקרא "אומות העולם". אבל בחינת "ישראל" נקראת, שיכולים להתגבר ולהאמין למעלה מהדעת. לכן אלו השייכים לבחינת "ישראל", מאמינים, שזה הענין דלהשפיע הוא סוד בפני אנשים. כלומר שלא יודעים איך להגיע לבחינת כח דהשפעה, אבל מאמינים כנ"ל.

מה שאין כן "אומות העולם", שישנם באדם, הם אומרים, שזה דבר קשה, שזה לא בשבילנו. לכן בזמן שרואים, שדורשים מאתנו ללכת בבחינת אמונה למעלה מהדעת, אין להם ענין בזה ובורחין מהמערכה, ואומרים שזהו דבר קשה בשבילם.

לכן "אומות העולם" שבאדם לא רצו לקבל את התורה. כי לפי שלומדים, קבלת התורה היא בבחינת "אדם כי ימות באוהל", שאמרו רבותינו ז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה", שפירושו, שהאדם צריך לבטל את התועלת עצמו שלו, ורק שכל הדאגות שלו יהיו רק לתועלת ה'. ובגלל זה שלבטל את התועלת עצמו אין הגוף מסכים, וללכת על דרך הכפיה, ולהאמין שעל ידי "נעשה" נגיע ל"נשמע", אמונה הזאת אינה מתקבלת על הדעת של המקבל לעצמו, זהו כל ההבדל בין "אומות העולם" לבין "ישראל".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מה בא לרמז בזה שאמרו, ש"צריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה". והענין הוא, כי ענין הדלקה זה שייך לאדם, שהוא צריך לעשות בחינת מעשה. ועד כמה הוא צריך לעשות את "המעשה", הנקרא על דרך הכפיה, עד שתהא "השלהבת עולה מאליה".

כלומר "מאליה" נקרא "בלי פעולות התחתון", הנקרא "דרך כפיה". אלא שהוא זוכה, שה' נותן לו בחינת "שמיעה" כנ"ל. ממילא אז האדם עושה כל המעשים בשמחה, ובאהבה, ורצון, לא כבזמן שהיה עוסק בבחינת עשיה, שהיה על דרך הכפיה, שהגוף היה מתנגד, בזמן שהיה רוצה להשפיע לה'.

מה שאם כן עתה הוא בבחינת "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשתי יצריך". שגם היצר הרע אוהב את ה', משום שהוא מתבטל נגד ה' "כנר בפני אבוקה". וזה הפשט, שהאדם צריך "להדליק", לעשות מעשים עד שתהא "שלהבת עולה מאליה", ולא מכוחו של אדם, אלא "מאליה" הוא פירושו "מכוחו של ה'".

וכמו כן על דרך זה יש לפרש מה ששאלנו, מה שאמרו חז"ל על מעשה המנורה, "וזה מעשה המנורה מקשה זהב, חתיכה של ככר זהב היתה, ומקיש בקורנס, וחותך במספריים, לפשט איבריה כתקונן, ולא נעשית אברים איברים, על ידי חיבור". ושאלנו, היות שאמרו פשט, על כן עשה המנורה, על ידי הקב"ה נעשית מאליה, אם כן בשביל מה היה צריכים להקיש בקורנס, אם ה' עשה את המנורה, שזה נקרא "מאליה", ובשביל מה גם האדם צריך לעשות משהו.

אלא כנ"ל, שהאדם צריך לומר "נעשה ונשמע". כלומר, האדם צריך להתחיל בבחינת הכפיה, והוא

צריך להאמין, שיזכה לבחינת "נשמע". והיות ש"אין אור בלי כלי", כלומר אין הקב"ה נותן מילוי לאדם, אם אין לאדם חסרון לזה, שהקב"ה ימלא לו, לכן האדם צריך להתחיל, ולראות שזה קשה, ולהתפלל לה', שיעזור לו. אז האדם רואה, שהכל נעשה מאליה, כלומר בלי עזרת אדם. אם כן, מה האדם עושה במעשה מנורה, אם הכל עושה ה'.

תשובה, שצריכים המעשים של אדם, היות בלי עשית האדם לא היתה לנו הידיעה הזאת, שהכל עושה ה', אלא האדם היה אומר, שהוא בעצמו גם כן יכול לבוא לשלימות בלי עזרת ה', אלא "כוחי ועוצם ידי עשה את החיל הזה". מה שאין כן לאחר שאדם עמל, ויגע, ועשה את כל מה שביכולתו לעשות, ולא אז אפילו כמלוא נימא, אז הוא מוכרח לומר, שה' נתן לו הכח הזה, שיוכל לעשות בעמ"נ להשפיע, בתור מתנה. שפירוש, שה' נתן לאדם רשות, שישמש אותו. ורשות הזו נקראת, במה שנתן לו תענוג, בעת שהוא משפיע לה'.

ובזה נבין מה שכתוב "עשת (חתיכה) של ככר זהב היתה". "הגוף" נקרא ככר זהב, כנ"ל, כמו שכתוב בזה"ק "ולעלוקה שתי בנות דצווחין ככלבא הב-הב. הב לן עושר של עוה"ז והב לן עושר של עוה"ב. והגוף הזה הנקרא ככר ז-הב, היה מקיש בקורנס".

פירוש, כל עבודה, שהגוף עושה בדרך כפיה, נקרא, שהוא מקיש בקורנס וחוטך במספריים. כלומר, שכל כפיה וכפיה, שהאדם עושה, הרי הוא כאילו חתך חלק מז-הב, היינו מהרצון לקבל לעצמו. וזה שכתוב "לפוט איבריה כתקונן". שפירוש, לפשוט מהם, מהאברים, את הרצון לקבל לעצמו, ולתקן אותם בע"מ להשפיע. וזה נקרא "לפשוט איבריה כתקונן".

אולם לא היה כך. כלומר, שלא נעשה אבר אחד שלם, אבר אחד נגד מידה אחת בשלימות. ואח"כ מידה שניה בשלימות. אלא שלימות אחת נעשה לכולם, שהוא בעמ"נ להשפיע. ואח"כ חיבור את כל האברים לבחינה אחת שלמה. לא כך היה, אלא להיפך, כל אבר, שהיה רוצה לתקן אותו, הרע נתגלה במקומו ולא הטוב. אי לזאת, היו לו הרבה אברים, שהם לא בסדר, אלא לאחר שהגיע למצב, שראה, שאין אף אבר אחד בהמקבל שלו, שיהיה מוכן לעבוד להשפיע.

וראה אז, שכולה מקשה ז-הב. פירוש, שראה שז-הב, היינו המקבל הוא קשה להפוך אותו בע"מ להשפיע. ואז נגמר הכלי, היינו הפעולה מצד התחתון. שראה, שאין ביכולתו להתגבר עליו. וזהו על דרך שכתוב "וייאנחו בני ישראל מן העבודה, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה". ואז באה עזרה מה'. וזה שכתוב "כך עשה את המנורה", שפירש רש"י "ע"י הקב"ה נעשית מאליה".

נמצא, מי עשה המנורה. הקב"ה בעצמו. אם כן, העבודה של ישראל למה לי.

והתשובה היא, בכדי לגלות הצורך, שרק ה' הוא יכול לשנות את הטבע שברא, שיהיה בהנבראים רצון לקבל לעצמו. אחרת היה האדם חושב, שהוא בעצמו יכול להפוך את המקבל להיות משפיע.

אולם גם זה יש להבין, מה איכפת ליה להקב"ה, שהנבראים לא ידעו את האמת, ויחשבו שהם בעצמם יכולים לעשות את הפעולה הזו, להפוך את הכלי קבלה להשפעה, או נשאל השאלה בצורה אחרת, מדוע הקב"ה לא נתן כח באדם, שיוכל בעצמו להפוך את הכלי קבלה להשפעה.

והתשובה על זה, אמר אאמו"ר זצ"ל, שזהו מבחינת התיקון. כי אחרת היה האדם נשאר בדרגתו השפלה. כלומר, שלא היה צריך לאור התורה, והבורא רצה ליתן להם את התורה. לכן, בזה שהם לא יכולים בעצמם להגיע לידי כלים דהשפעה, הם יבקשו מה', שיעזור להם. והעזרה, מה שהוא נותן להם, היא דוקא ע"י התורה, כי "המאור שבה מחזירו למוטב". נמצא, שיש לאדם צורך שיקבל את התורה.

כי שלב ב', אחרי שהאדם חוזר למוטב ומקבל את הכלים דהשפעה, שזהו שלב א', אז הוא מקבל את התורה בבחינת "שמותיו של הקב"ה". כי בחינה זו, היא הנקראת "רצונו להטיב לנבראיו", המלובשת ב"שמותיו של הקב"ה", נקראת "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

ובהאמור נוכל לפרש מה שכתוב "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם, לעשות את כל דברי התורה הזאת". ושאלנו, מה זה בא ללמדנו. והתשובה היא, כי בזמן שהאדם נכנס בעבודה להשפיע, והוא רואה, שאין הוא זו קדימה מלהשיג כלים דהשפעה, אלא להיפך, האדם מתחיל אז לראות את מצבו הרע, איך שהוא משוקע באהבת עצמית. כי לפי הכלל, בשיעור שהאדם רוצה, שלבושו יהא נקי משום לכלוך, אז הוא רואה יותר את הכלוך.

כי יש כלל "מילתא דלא אתרמיא על אינשא, לאו אדעתיה", שפירושו, דבר שאדם לא שם לב לזה, אין אדם רואה מה שחסר שם. לכן כשמתחיל לעבוד בע"מ להשפיע, ונותן תשומת לב, עד כמה הוא מוכן לעבוד בע"מ להשפיע, אז הוא הזמן, שרואה, איך שהוא רחוק מבחינת השפעה, ושהוא לא מסוגל לעשות שום פעולה בלי תמורה.

לכן, מה האדם יכול לעשות, בשעה שהוא רואה, שאין לו שום התקדמות בעבודה דלהשפיע, אלא כנ"ל, אלא הוא רואה תמיד שאין הוא מסוגל לצאת מאהבה עצמית. כלומר, שבתחילת עבודה הוא חשב, שרק אם הוא יחליט ללכת בדרך של השפעה, תיכף הוא יכול. זאת אומרת, שהוא חשב, שהוא בעל בית על עצמו. כי מי יגיד לו מה לעשות. בשלמא על מעשים שהוא רוצה לעשות, יכולה לבוא הפרעה מצד אנשים מבחוץ.

אבל כאן, בענין עבודה דלהשפיע, שהיא רק הכוונה דלהשפיע, כלומר שהוא לא צריך לקיים יותר מתרי"ג מצות, אם הוא רוצה לכוון בעמ"נ להשפיע. אם כן הוא עוסק מבחוץ כמו כולם, היינו כמו הכלל כולו. ואין הוא יוצא מהכלל, שיהיה מקום לומר, שהכלל מתנגדים להדרך שלו. כי מי הוא יודע מה שיש בלבו של חבירו. אם כן הוא חושב בדעתו, שתיכף אחר כמה זמן של עבודה, הוא יכנס בעבודה דלהשפיע, ופתאום הוא רואה, שכל יום ויום שהוא מרבה בעבודה, שרוצה לקנות כלים דהשפעה, אז הוא רואה, שהם ממנו ולהלאה, שאין לו שום אפשרות לצאת פעם מאהבה עצמית.

על זה בא הכתוב להשמיענו "הנסתרות לה' אלקינו", כלומר הכוונה דלהשפיע, שזה נקרא "חלק הנסתר" כנ"ל, שאין אדם יודע מחשבותיו של חבירו. את זה האדם צריך לדעת, שאמת היא, שאין זה בידנו. אלא חלק הנסתר, הנקרא "כוונה", זה שייך לה' אלקינו. שהוא צריך לתת לנו את הכח הזה, ואין בידינו כלום לעזור לו. אלא מה שכן אנו יכולים לעזור לו, בזה שאנחנו מתחילים לעבוד בעבודה זו דלהשפיע, ואנו רואים, שאין אנו מסוגלים לצאת מאהבה עצמית שבנו, בזה אנו עוזרים לו, שנדע הידיעה הזאת, שרק הוא עזר לנו.

ובאם אנחנו לא היינו מתחילים, ולא יכולים ללכת הלאה, זהו תיקון, שנדע, שרק הוא לבדו עשה הכל. מה שאם כן אם אנחנו כן היינו יכולים לצאת לבד מאהבה עצמית.

פירוש, שאנחנו היינו חושבים כך, והיתה חסרה לנו הידיעה, ש"הוא לבדו עשה, ועושה, ויעשה לכל המעשים". מה שאם כן כשאנחנו רואים בעצמנו, שאין אנו יכולים לצאת מאהבה עצמית, אז לא צריכים להאמין, שהוא נתן לנו את הכח הזה, כי אנחנו רואים זה בידיעה.

נמצא, שהכתוב מודיע לנו, שלא להתבהל מזה, שאין אנו יכולים להתגבר ולצאת מאהבה עצמית, שזה נקרא "חלק הנסתר". וזה הוא בידו של הקב"ה, כמו שכתוב "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו

ולבנינו". כנ"ל ש"נגלה" נקרא חלק המעשה, שזה אנו יכולים לעשות בכפיה. לכן מודיע לנו הכתוב, שזה שאנו רואים, שזה קשה בשבילנו, זה אמת. אבל את זה, היינו הכוונה, לא ניתן לנו לעשות, אלא המעשה לבד. אבל בזה שאנו רואים, שאין אנו יכולים לעשות את זה בעצמנו, זה נקרא "תפלה", היינו צורך שה' יתן לנו את הכלי הזה.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (מנחות כ"ט) וזה לשונם "מעשה המנורה היה קשה לו למשה, עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, דכתיב, וזה מעשה המנורה". ויש לפרש זה על דרך העבודה, ש"מעשה המנורה" פירושו, שאור ה' יאיר. ולזה צריכים כלים דהשפעה. ומאיפוא יקחו את הכלים דהשפעה, הלא זה קשה, משום שהוא נגד הטבע. והקב"ה הראה לו באצבעו ואמר לו "וזה מעשה". כלומר, אתם תעשו את המעשה, ואני אתן את הכוונה, שזה נקרא, חלק הנגלה אתם תעשו, וחלק הנסתר אני אתן. וזה שכתוב "כן עשה את המנורה", היינו מאליה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהי ההכנה בערב שבת, בעבודה

מאמר כ"ה, תשמ"ח

הנה חז"ל (מסכת עבודה זרה דף ב') מביא שם וזה לשונו "לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה ומניח בחיקו, ואומר למי שעסק בה, יבוא וייטול שכרו. מיד מתקבצין ובאין עובדים כוכבים. אמר להם הקב"ה, במאי עסקתם. והקב"ה אמר להם, כל מה שעשיתם, לצורך עצמכם עשיתם. אמרו לפניו, רבונו של עולם, תנה לנו מראש ונעשנה. אמר להם הקב"ה, שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, ומי שלא טרח בערב שבת, מהיכן יאכל בשבת", עד כאן לשונו.

ועל דרך הפשט יש הרבה פשטים. אבל בדרך העבודה, מהי הטרחה בערב שבת, שיהיה לאכול מזה בערב שבת. שבת, אנו רואים, שנקרא "מתנה" ולא צדקה. כמו שאמרו חז"ל (ביצה ט"ז) וזה לשונם "לדעת כי אני השם מקדשכם. אמר לו הקב"ה למשה, משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה. ואני מבקש ליתנה לישראל. לך והודיע אותם".

והגמרא מביאה ראייה, מכאן, הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו. ויש להבין כאן ב' דברים:

(א) מהו הטעם, שבמתנה צריך להודיעו. ומה שאם כן בצדקה למדנו להיפך, שצדקה צריכה להיות בצנעה, כמו שכתוב "מתן בסתר יכפה אף".

(ב) מדוע נקרא שבת "מתנה". מה שאם כן אמונה נקראת "צדקה", כמו שכתוב "והאמין בה' ויחשבה לו לצדקה". ולא מתנה.

ויש להבין מה נקרא "מתנה" בדרך העבודה, ומה נקרא "צדקה" בדרך העבודה. אנו רואים, שסדר העולם הוא, שצדקה נותנין מטעם רחמנות, ולא מטעם אהבה, כמו שאמרו חז"ל (בבא בתרא ט') "אין בודקין למזונות". היות שצדקה לא נותנים מטעם אהבה, שאז יש לבדוק, אם באמת כדאי לתן לו צדקה או לא. כי צדקה, הרחמנות קובעת, אם כדאי לתת לו או לא.

והיות, מי שאומר, שאין לו מזונות, כלומר שאין לו במה להחיות את נפשו, זה גורם רחמנות. לכן אמרו שם "אין בודקין למזונות", לראות, אם הוא איש אמת או שהוא רמאי. שכך אמר שם "ורב יהודה אמר, בודקין לכסות ואין בודקין למזונות". ו"כסות" מפרש רש"י, "בא ערום, ואמר, כסוני". אז בודקין שלא יהיה רמאי. היות בכסות אין מתעוררת כל רחמנות, כי האדם יכול לחיות בלי כסות, אבל לא יכול להתקיים בלי מזונות.

מה שאם כן במתנה, נותנים דוקא למי שאוהבים. וגודל המתנה נמדדת בשיעור האהבה לאותו אדם, וגם במידת חשיבותו של האדם. כי מדרך העולם הוא, כי מי שרוצה לגלות לשני את מדת האהבה, הוא מתבטא זה בנתינת מתנה. ולפי ערך שוויה של המתנה, כך נראית את גודל האהבה.

אולם יש עוד ערך במתנה. אם השולח הוא אדם חשוב, שם לא יכולים למדוד את גודל אהבה בהמתנה, כי באדם חשוב, אפילו המתנה היא דבר קטן, הוא בעל ערך חשוב. כי באדם חשוב, נמדדת גדלות וחשיבות המתנה לפי גדלות וחשיבות הנותן.

ובהאמור נבין את ההבדל בין צדקה למתנה. כי בהמתנה, שהוא רוצה לגלות את האהבה, שיש לחבירו, או לרבו, או להורים, או להבנים, וכדומה, אם הנותן מתנה לא מודיע לו שהוא נתן לו המתנה, איך יתגלה להמקבל מתנה, את האהבה שיש להנותן אליו. נמצא, שנתינת המתנה היתה לחינם בלי שום תועלת.

אולם יש עוד תנאי במתנה. שהדבר שהוא נותן, צריך להיות דבר של מותרות ולא של הכרחיות. כי מדרך העולם הוא, שאין אומרים, ששלחתי לעני הזה מתנה לחם ודגים על שבת. ולא אומרים, ששלחתי להחתן צדקה, שעון זהב. אלא מתנה היא דוקא דבר של מותרות. מה שאם כן צדקה, היא דבר הכרחי ולא מותרות.

נמצא, זה ששלח לו מותרות, אין להשני הכרחיות לזה, ובשביל מה הוא שולח לו, אלא מטעם לגלות לו את האהבה. נמצא, אם אינו מודיע לו, שהוא שלח לו, אם כן מה התועלת של המתנה. לכן אמרו חז"ל "הנותן מתנה לחבירו, צריך להודיעו".

ובהאמור "צריך להודיעו" לאו דווקא שהוא שלח לו את המתנה, אלא גם ערך שוויה של המתנה, כנ"ל, כי כפי ערך חשיבות המתנה, בשיעור זה מתגלה האהבה ביניהם. כי המקבל את המתנה, בשיעור שהוא מתפעל מהמתנה, בשיעור הזה הוא נותן לו את התודה הנכונה, וע"י זה מתרקם קשר של אהבה ביניהם.

מה שאין כן בצדקה, שאין שם ענין של אהבה, כי צדקה הוא ענין של הנותן בלבד, ואין לו כל קשר עם המקבל. ושם להיפך, כי אם המקבל נותן תודה להנותן, כבר הנותן לא נותן בתור צדקה, אלא יש מקום להתאחז בהצדקה שלו, שהוא שלא לשמה, אלא שיקבל ממנו "תודה רבה". לכן מובן מאליו, שצדקה צריכה להיות מתן בסתר, היינו לשם צדקה לבד, ולא שהעני יחזיר לו איזו הנאה.

ובענין מתן בסתר במצות צדקה, יש להבחין ב' אופנים :

(א) אחד הוא פשוט, היינו המקבל את הצדקה לא ידע מי הוא הנותן.

(ב) גם הנותן לא ידע למי הוא נותן. וזהו מתן בסתר, הן מצד הנותן והן מצד המקבל.

ובהאמור נבין מהו ענין מתנה וצדקה בעבודה. כי ענין אמונה הוא בבחינת למעלה מהדעת. זה נבחן, שלא רואים, וזה נקרא "בסתר". ואמונה נקראת "צדקה", כנ"ל, מטעם שאין האדם הנותן צדקה, רוצה שהעני יתן לו איזו תמורה. כי האדם שאין לו שום דבר, שבשביל זה הוא עני, יכול ליתן תמורה להנותן צדקה. אלא יכול להיות, שהוא מחזיר לו "תודה רבה" על הצדקה. לכן אמרו, צדקה שהוא בסתר, נקראת "צדקה אמיתית", משום שאין העני יודע למי לתת "תודה רבה".

אי לזאת, המקבל על עצמו מלכות שמים, הנקרא "אמונה בה'", צריך להשתדל, שיהיה מתן בסתר, שהאדם לא יודע בשכל, הנקרא "שאינו רואה למי הוא עובד", אלא שהוא עובד למעלה מהדעת. אלא שכאן הוא ענין הפוך, כי אצל העני, כשמקבל צדקה, אין המקבל יודע מי שנתן לו הצדקה. אבל הנותן כן יודע.

אלא שיש גם אופן שני, שגם הנותן לא יודע למי הוא נותן. מה שאם כן כאן, אצל אמונה, שנקרא צדקה, כמו שכתוב "והאמין בה' ויחשבה לו לצדקה" (לך, חמישי), הוא ממש הפוך. היינו, מלכות שנקראת "עניה ודלה", כמו שכתוב בזה"ק, שמלכות נקראת "עניה ודלה דלית לה מגרמה ולא מידי, אלא מה דיהיב לה בעלה". פירוש, מלכות אין לה מעצמה כלום, אלא מה שנותן לה בעלה.

יוצא מצב, שהאדם הנותן צדקה לה', הנקרא "אמונה". שהנותן, היינו האדם, לא יודע למי הוא נותן. אבל ה' כן יודע מי הוא הנותן. כלומר, ממי ה' מקבל את הצדקה. זאת אומרת, העני יודע. והנותן, היינו האדם, לא יודע למי הוא נותן. זה נקרא "מלכות שמים". ועל זה נאמר "והאמין בה' ויחשבה לו לצדקה". כלומר, שהאמונה מוכרחת להיות כדוגמת צדקה, שהוא, מתן בסתר. אחרת לא נקרא זה "אמונה" אלא "ידיעה", כלומר ידיעת השכל.

ובהאמור יש לפרש, מה שהמפורשים שואלים על הכתוב "והאמין בה' ויחשבה לו לצדקה". השאלה היא, אין אנו יודעים מי חשב למי. היות לפי הכלל שאנו לומדים, "שהוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים". אם כן נשאלת השאלה, מה האדם עושה עם הבחירה שלו. כי אם הבורא עשה הכל, איפוא יש מקום לבחירה, שהיא עבודת האדם.

ואאמו"ר זצ"ל אמר בשם הבעש"ט ז"ל, שלפני המעשה אדם צריך לומר "אם אין אני לי מי לי". כי הכל תלוי בבחירת האדם. רק לאחר המעשה, הוא צריך לומר "הכול הוא בהשגחת הבורא". ואסור לומר "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". אלא, ואפילו אם הוא לא היה מתגבר, גם כן היה עושה את הדבר, מטעם שה' עשה זה, שזה מכונה, שהאדם צריך להאמין בהשגחה פרטית.

אם כן יש כאן להבחין באמונת ה', שנקראת "צדקה", ב' הבחנות:

(א) שהאדם מתגבר ומקבל עליו עול מלכות שמים, ועושה צדקה לה', בזה שהוא מאמין

בלמעלה מהדעת, הנקרא "מתן בסתר". ונקרא "צדקה", משום שלא רוצים שום תמורה מהעני, בזמן שנותנים לו צדקה, שהעני לא יודע מי נתן לו, שיהיה מקום לומר, שהנותן לעני צדקה יצפה לאיזו תמורה. כי הנותן לא יודע למי נתן. וכאן, באמונה, בזמן שהאדם מקבל מלכות שמים שלא עמ"נ לקבל פרס, הרי זה דומה לעני, כנ"ל. ולפי זה יהיה הפירוש "שאברהם בזה שהאמין בה', הוא נתן צדקה לה".

ב) יש להבחין, שה' עשה צדקה לאברהם. דהיינו כנ"ל, שלאחר המעשה דהתגברות, האדם צריך לומר, ש"ה' הוא עושה ויעשה לכל המעשים". נמצא, שה' נתן לאברהם את כח ההתגברות למעלה מהדעת, שנקרא "צדקה". הצדקה הזו, שיהיה כח לאברהם ליתן את הצדקה, זה נקרא, שה' נתן את הצדקה לאברהם.

וזה שכתוב "אין אנו יודעים מי חשב למי", יהיה הפירוש, מלכתחילה חשב אברהם, בזה שהוא האמין, שהוא נותן צדקה לה'. ואחר המעשה אמר, שה' חשב לתת את הכח האמונה, שיוכל להאמין בבחינת צדקה, ה' חשב לתת לו את הכח, לכן היה לו את הכח להאמין.

ובזה נבין, מדוע נקראת אמונה "צדקה", והצדקה נקראת על שניהם. ובהאמור יוצא, שפירושו של "מתנה" בעבודה, יהיה תורה. שנקרא "מתנה", כמו שכתוב "מתנה נחליאל". וכמו כן שבת נקראת "מתנה", כנ"ל שהקב"ה אמר, מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה, לך והודיע אותם.

ויש להבין, מדוע תורה נקרא "מתנה", וכמו כן שבת נקראת "מתנה". ידוע, שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. ומטעם הדביקות נעשה צמצום, שאין הטוב ועונג מאיר, אלא לכלים שיש להם השתוות עם האור, כלומר שהכלים יהיו בעמ"נ להשפיע. וענין זה שנעשה, שצריכה להיות השתוות הצורה. ואם לא, נעשה המקבל מרוחק מהמשפיע. עד שהנבראים, שירדו לעוה"ז מסיבת השינוי צורה, הם נתרחקו מהשורש, ואינם מכירים את מקור מוצאם. כלומר, שהנבראים צריכים להאמין, שהם באים מהבורא. אבל ידיעה מאיפוא באים, אין להם.

וזהו כמו שכתוב בספר "פתיחה לחוכמת הקבלה" (אות י') "והנך מוצא, איך שהנפש הזאת, שהוא אור החיים המלוּבש בהגוף, נמשכת יש מיש, ומעצמותו יתברך ממש. ובעוברה דרך ד' עולמות אבי"ע, כן היא הולכת ומתרחקת מאור פניו יתברך. עד שבאה בכלי המיוחד לה, הנקרא "גוף". ואז נבחן הכלי לגמר צורתו הרצוי. ואם אמנם גם האור שבה נתמעט מאוד, עד שאין ניכר בו עוד שורש מוצאו, עם כל זה על ידי העסק בתורה ומצות על מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא הולך ומזכך את הכלי שלו, שנקרא "גוף", עד שראוי לקבל השפיע".

נמצא, שע"י זה שיקיימו תו"מ בעמ"נ להשפיע, יקבלו כלים דהשפעה, ששם מקום שמוכשר לקבל את האור, המכונה "רצונו להטיב לנבראיו". וזה מכונה "מתנה". כלומר,

שאמונה נקראת, שהאדם נותן, בזה שהוא מתגבר על המחשבות שבגוף, ומאמין בה'. לכן נקרא זה, שהאדם נותן, לכן אמונה נקראת "צדקה". מה שאם כן מתנה, שהאדם לוקח מה שהבורא נותן לו. וצדקה נראה ממש להיפך, שהאדם נותן צדקה לה', וה' הוא המקבל.

וכפי שהסברנו לעיל, שמתנה נקרא "מותרות". כלומר, שגם בלי מתנות האדם יכול לחיות. מה שאם כן "צדקה לעניים" פירושה דווקא ההכרחיות, היות שבלי מזונות אי אפשר לחיות. לכן, היות שאי אפשר להיות יהודי בלי אמונה, נמצא, **שאמונה נקראת "ההכרחיות"**. מה שאם כן בלי תורה אפשר להיות יהודי, רק נקרא "עם הארץ", כלומר שעוד לא זכה לבחינת תורה, הנקראת "שמותיו של הקב"ה", ששם מלובש את הטוב והעונג, הנקרא "רצונו להטיב לנבראיו". וכמו שכתוב "גם נפש בלי דעת לא טוב". וכמו שאמרו חז"ל "אין טוב אלא תורה", וכמו שכתוב "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתני אל תעזובו" (ברכות ה' ע"א). אמנם כבר נקרא "ישראל".

ובהאמור נבין, מדוע התורה נקראת "מתנה". היות שהבורא הוא הנותן, כמו שכתוב "כי לקח טוב נתתי לכם, תורתני אל תעזובו". ועוד, שהוא בבחינת מותרות, כלומר שיכול להיות יהודי גם בלי תורה, רק אם הוא זכה לבחינת אמונה, שהוא בחינת צדקה, שבלי אמונה אי אפשר להיות יהודי. לכן אמונה נקראת "צדקה" ותורה נקראת, אשר הבורא הוא הנותן מתנה. וכן שבת גם כן נקראת "מתנה", כמו שאמרו חז"ל "שבת היא דוגמא דעלמא דאתי" (זהר בראשית מ"ח). וכן אמרו "שבת ניתנה לישראל, לקדושה, לעונג, ולמנוחה, ולא לצער" (ת' וירא א').

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהי "ההכנה בערב שבת" בעבודה. היות שמדרך העולם הוא, שרק צדקה מבקשים. ואין בודקין למזונות, אלא כל הפושט יד, נותנים. לכן הסברנו, שאמונה שנקראת קבלת עול מלכות שמים, שכל הפושט יד, נותנים. כמו שכתוב (בתפלת נעילה) "אתה נותן יד לפושעים, וימינך פשוטה לקבל שבים". וזהו כנ"ל, מטעם שעל ההכרחיות אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ז) "כל המקיים נפש אחת מישראל, כאילו קיים עולם מלא".

מה שאם כן מתנה. אין מדרך העולם לבקש מתנות. אלא את מי שאוהבים ורוצים לבטא את האהבה, שיהא מגולה אצל השני, איך שהוא אוהב אותו, לכן שולחים להשני מתנות. ועוד, ערך המתנה גם כן מתבטא בערך שיעור האהבה. כלומר, גודלה של המתנה היא כפי ערך גודלה של האהבה.

ומשום זה, בזמן שהאדם רוצה שחברו ישלח לו מתנות, הוא צריך להשתדל ולעשות מעשים, שימצאו חן בעיני חברו, שיאהב אותו. והאהבה עושה את שלו, וע"י זה הוא יקבל מתנות מחברו. אבל לבקש מתנה אינו מקובל.

ובזה נבין מה ששאלנו, מהי "הטרחה בערב שבת" בעבודה. הוא שהאדם יקבל על עצמו

מלכות שמים. ועל מלכות שמים, המכונה "צדקה", את זה האדם צריך לבקש מה'. היות שהיה צמצום והסתר, שלא מרגישים את ה' בתוך הדעת, אלא שצריכים לקבל את האמונה למעלה מהדעת. והיות שהגוף לא מסכים, לדבר שאין הדעת מחייבו, ומשום זה האדם נמצא בגלות, בתוך האהבה עצמית, ואין להאדם מציאות להבין, שיוכל לצאת מהגלות הזו.

וזה נקרא "גלות מצרים". שעל זה נאמר "אנכי ה' אלקיך, אשר הוצאתיך מארץ מצרים". שרק הבורא בעצמו יכול לשנות את הטבע, להוציא את האדם מאהבה עצמית לאהבת ה'. ורק אז יכולים לקיים "ואהבת את ה' אלקיך".

והבקשה הזו, שהאדם מבקש, שיתן לו כח האמונה, נקראת "צדקה". וזהו כמו שאנו מתפללים (מובא בתפלה "כהיום..."), שאומרים במוסף דראש השנה אחרי "היום תאמצנו" "ונאמר, וצדקה תהיה לנו, כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלקינו, כאשר צונו".

ועל "מצוה אחת" או על "מצוה זאת" אמר אאמו"ר זצ"ל, שהכונה היא על מצות האמונה. אם כן, לפי זה יהיה הפירוש, שאנו אומרים להבורא, אם יהיה לנו הכח לעשות את כל המצוה הזאת, שזה יהיה צדקה מאת ה', אם יתן לנו את כח האמונה למעלה מהדעת, המכונה "בחינת מעשה", משום שהוא בחינת למעלה מהדעת, לכן נקרא זה "מעשה".

ובהאמור נמצא, מה שהאדם צריך לעבוד ולתת טרחא בערב שבת, בכדי שיהיה לו מה לאכול בשבת, הפירוש הוא, שידוע מה שמקובל בעולם, שאין אדם נותן טרחא אלא להשיג דברים שמביאים לו הנאה ותענוג. לדוגמא, אנו רואים, שיש אנשים, שעובדים שתי משרות, או שעובדים שעות נוספות, ממה שהאדם מחויב לעבוד, לפי מה שקבעו בני המדינה כך וכך שעות וכך וכך ימים. וכל אחד לוקח שכרו לפי שיעור עבודתו, וכפי שיעור מומחיותו. ומכל מקום, יש מי שעובד יותר מהרגיל. בטח שבדעתו להגיע ע"י זה לחפץ, הנרצה לו. וזהו שכרו הנותן לו כח לעבודה.

כלומר, לפי מה שהוא מצפה לקבל שכר הגדול ביותר, זה נותן כח לעבודה. וחז"ל המשילוהו, לטרחא וסעודה. שהסעודה נקראת "שכר". לכן אמרו "מי שלא טרח בערב שבת", שהוא הזמן להכין צרכי הסעודה, ולא הכין צרכי הסעודה, "ממה יאכל". ובטח צרכי הסעודה הוא עבודה ויגיעה.

נמצא לפי זה, היות ששבת היא מתנה, המכונה "סעודה", ומדרך העולם, שמי שעושה סעודה, הוא מזמין רק את האוהבים שלו. נמצא, ש"צרכי סעודה" יהיה הפירוש, הכנה, שיזמינו להסעודה. כי מצד הקב"ה, אין האדם נותן להקב"ה שום עזרה בסעודה, **אלא מה שהאדם יכול להכין להסעודה, הוא שיזמינו אותו.** וזה הוא יכול לעשות דבר אחד, היינו שיעשה מעשים טובים, שימצא חן בעיני הקב"ה, שהקב"ה יאהב אותו.

וכמו שאנו אומרים "הבוחר בעמו ישראל באהבה". זאת אומרת, שהקב"ה בוחר בעמו
ישראל. והשאלה היא, מהו ישראל. זהו, שקבל על עצמו אמונה, זה נקרא "ישראל", וכל
ההכנה היא הטרחה להיות ישראל.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו ההבדל בין חוק למשפט, בעבודה

מאמר כ"ו, תשמ"ח

ידוע, ש"חוק" נקרא בלי שכל, היינו למעלה מהדעת. זאת אומרת, מבחינת השכל אין מה להשיב, מדוע הדבר הזה נעשה כך, או שהדבר הזה צריך להעשות כך. כלומר, באופן אופן וצורה שהתורה דורשת מאתנו כך.

דוגמא חז"ל (מנחות כ"ט, ע"ב), אמרו שם וזה לשונו "אמר רב יהודה, אמר רב, בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה, שיושב וקשר כתרים לאותיות. אמר לפניו, רבונו של עולם, מי מעכב על ידך. (ופירוש רש"י "כתרים" כגון התגין שבספר תורה. "מי מעכב על ידך" פירוש, על מה שכתבת, שאתה צריך להוסיף עוד עליהם כתרים). אמר לו, אדם אחד יש, שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו. שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר לפניו, רבונו של עולם, יש לך אדם כזה, ואתה נותן תורה על ידי. אמר לו, שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לו, רבונו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו. ראה, ששוקלין את בשרו במקולין. (ופירוש רש"י, מקום שהקצבים שוקלין בשר, כדאמר בברכות דף ס"א, שסרקו בשרו במסרקות ברזל). אמר לפניו, רבונו של עולם, זו תורה וזו שכרה. אמר לו, שתוק, כך עלה במחשבה לפני", עד כאן לשונו.

רואים אנו למעלה מהדעת של משה בשני אופנים:

(א) למעלה מהדעת, מה שהקב"ה נתן למשה, כמו שכתוב "ישמח משה במתנת חלקו, מתנת התורה שיהיה על ידו, שזה בטח הוא רק ישועת ה'". שהאדם לא יודע, מדוע מגיעה לו מתנה כל כך גדולה. כלומר, שמשא ראה, שאין זה לפי המעשים שלו, אלא לפי השכל שלו, היה שצריך להיות נתינת התורה ע"י ר' עקיבא, ולא על ידו.

(ב) למעלה מהדעת באופן הפוך. כי משה שאל, זו תורה וזה שכרה. שנדמה, כאילו שזה הוא עונש. והלמעלה מהדעת, היה צריך לומר, שזה הוא שכר, ולא עונש, כמו שחשב משה. וזה נקרא "חוק למעלה מהדעת", שאין הדעת יכול להשיג דבר זה.

ובהאמור יוצא, כשהאדם מקבל על עצמו מלכות שמים, הגוף שואל, מה תרויח עם זה. על זה יש לתת ב' תשובות:

(א) אחת, שלא לשמה. כלומר, שהאדם צריך להמציא לעצמו איזו תשובה, שהגוף יבין זה עם שכלו, את הכדאיות של המטרה, הנקרא "שלא לשמה". וזה נקרא "בתוך הדעת". וכמו שהסברנו (במאמר כ"ג, תשמ"ח), שיש להבחין ה' בחינות בשלא לשמה. והאדם צריך לברור לו את השלא לשמה, שבמצב שהוא נמצא, שהגוף יבין, שכדאי לעבוד בגלל השלא

לשמה, שהוא מבין עכשיו את הכדאיות שלו. ובאופן כזה יהיה לו חומרי דלק לעבודה, ויהיה לו תמיד מקום לעבודה.

אולם גם האדם צריך לנסות להתחיל לעבוד ולעשות תחבולות, איך להגיע לשמה. כי אין האדם יודע מהו "לשמה", הגם שפירושו הפשוט הוא "לעבוד לשם שמים". ומי לא יודע מהו לשם שמים. מכל מקום, מטרים שהאדם התחיל ללכת בעבודה בעל מנת להגיע לשם שמים, הוא לא יכול לדעת, מהו הפירוש הפשוט של "לשם שמים", היות ש**בעבודה עיקר הוא ההרגשה ולא השכל**.

ולכן, כל אדם הרוצה להגיע לשמה, הוא צריך לקחת לו זמן, חלק מיום העבודה שלו, כלומר מה"שלא לשמה" שלו, ולהתחיל לעבוד ב"לשמה". אז הוא יבין מהו הפירוש "למעלה מהדעת". כלומר, שאין הגוף מבין בשביל מה הוא צריך לעבוד לשם שמים. וגם אז הוא מתחיל להבין, מהו הפירוש, שהאדם צריך לעבוד להאמין למעלה מהדעת.

מה שאם כן בשלא לשמה, אז לא כל כך קשה להאמין בה', מטעם שהגוף מבין, שכדאי לקיים תו"מ. כמו שכתוב (במאמר כ"ג, תשמ"ח), שיש ה' בחינות בשלא לשמה. ובזמן שהגוף מוציא איזו בחינה, שבגללה כדאי לקיים תו"מ, נקרא זה שהוא "עובד בתוך הדעת". היות שהגוף מבין בתוך הדעת את הכדאיות שבדבר, שהוא ירויח יותר, מזה שהוא יהיה חילוני. כלומר, שהגוף שלו יהנה יותר, ממי שאינו מקיים תו"מ. לכן "השלא לשמה" נקרא בתוך הדעת, כלומר שהדעת מבין את הצורך בזה.

מה שאם כן אם הוא לוקח קצת זמן, מזמנו שהוא הקציב לתורה ועבודה על בסיס שלא לשמה. נגיד לדוגמא, הוא לוקח חצי שעה ביום, ומתחיל לחשוב, אולי כדאי לעבוד לשם שמים, היינו לא לתועלת עצמו. אז הגוף מתחיל לשאול את האדם את "שאלת פרעה", שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו".

ויש לשאול, מדוע מטרים שהתחיל לחשוב בעבודה דלשמה, היה מספיק לו את האמונה בה', והגוף לא שאל לו השאלות האלו. מה שאם כן עתה, שהוא חושב רק ללכת בדרך השפעה, כבר הגוף מתחיל לשאול שאלות כאלה.

התשובה היא, כי בנוהג שבעולם, אנו רואים, כשאדם עובד אצל בעל הבית, יש להסתכל מי הוא בעל הבית, ומהי המשכורת שבעל הבית נותן. אולם הגם שרוצה להכיר את בעל הבית, אבל זה לא משנה. כלומר, אפילו שלא רואה אף פעם את בעל הבית, אלא שהוא בטוח על השכר, האדם מסכים לעבוד. ועוד יותר מזה. דהיינו, שאפילו יגידו לו, שאף פעם לא יראה את בעל הבית, גם כן לא משנה, אלא עיקר הוא השכר. זהו הקובע את הכדאיות של העבודה.

מה שאם כן אם אומרים לאדם, יש כאן אדם חשוב, שצריכים לעבוד אצלו. אבל אין הוא משלם שום תמורה עבור העבודה. אז הוא כבר צריך להסתכל, למי הוא צריך לעבוד. כלומר, הוא רוצה לדעת, אם הוא באמת אדם חשוב, שיהיה כדאי לעבוד בשבילו בלי שום

תמורה. אמנם אם יש אנשים שמכבדים אותו, והוא רואה שיקבל כבוד, כלומר שהאנשים שמכירים את האדם חשוב יכבדוהו עבור עבודתו, היות שהוא משמש לאדם חשוב, גם כן יכול לעבוד, אפילו שהוא בעצמו לא יראה אותו אף פעם, ולא יכול לראות את מה שאומרים, אם הוא נכון שהוא בעצמו ישיג את גדלותו והחשיבות שיש בו.

וזהו גם כן מטעם, שהכבוד הזה, לא שהאדם חשוב מכבודו, אלא הוא מקבל הנאה, מזה שהאנשים מכבדים אותו, בגלל שהוא משמש לאדם חשוב. נמצא, שכאן מספיק לו מזה, שהוא רואה את האנשים שמכבדים אותו. וממילא אין לו צורך כל כך שיראה את המעביד, אלא מספיק לו, שהוא מכיר את האנשים, שנותנים לו את שכרו, במה שהאנשים מכבדים אותו. כלומר, שמספיק לו זה שהוא רואה את האנשים, שנותנים לו שכרו, הנקרא "כבוד".

מה שאם כן אם הוא נמצא במקום, שאין כאן אנשים, שיכבדוהו את האדם חשוב. כלומר, הוא רואה, שהאנשים שמכבדים אותו, לפי שהוא רואה את השרות, שהאנשים נותנים לו, הוא רואה, שמעריכים אותו כמו לאדם שהוא קצת חשוב, ורק שיש קומץ אנשים, שהם כן מחשיבים לאדם חשוב, אבל אנשים האלו הם אנשים בלתי חשובים בערך כלל אנשים שמחשיבים אותו מעט, אז האדם עומד בפני הדילמה, האם כדאי לשמוע לאלו אנשים, שאין להם ערך בכלל האנשים מכובדים.

כלומר, האנשים שיש להם עמדה אצל הכלל, הם אומרים, שכן כדאי לכבד אותו אדם חשוב, מסיבת חשיבותו, אבל במידה ומשקל, לא סתם להעריך אותו למעלה מהדעת, כלומר יותר ממה שהשכל מחייב. ואדם רואה, שמאלו אנשים, שהם בעלי עמדה, הם רוב מנין ורוב בנין. ואם הוא ישמע בקולם, כלומר שהוא ישמש אותו כפי מה שהם מעריכים אותו, אז אנשים האלו יכבדוהו.

או, לשמוע קצת בקולם, לאלו אנשים, שהם אינם בעלי צורה. ואפילו יותר מזה, שאפילו בזיון לומר ברחוב, שהוא התחבר לאלו אנשים שפלים, שהם אומרים, שהוא כן אדם חשוב, וכן כדאי לשמש אותו בכל לב ונפש. והיות שהכלל הוא, שהרבים שולטים על הפרט עם דעותיהם, אז כשהאדם מתחיל לעבוד בעמ"נ להשפיע ולא לקבל שום תמורה, מתעוררת כל פעם דעת רבים, אולי באמת לא כדאי לעבוד ולשמש אותו בכל לב ונפש. לכן מתעוררת כל פעם שאלת פרעה "מי ה'", אשר אשמע בקולו".

ובהאמור יוצא, מהי הסיבה, שנתעוררה שאלת "מי". הוא שאלת "מה", שהיא שאלת רשע. כמו שכתוב "רשע, מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם". פירוש, שבזמן שהאדם רוצה ללכת נגד הכלל, שהם אומרים, שמספיק לנו בזה, שאנו עובדים שלא לשמה, כי ענין לשמה שייך לאנשים, שהם יכולים ללכת למעלה מהדעת. ואנו, הכלל ישראל, מספיק לנו בזה, שאנו יכולים לקיים תו"מ על הכוונה דתועלת עצמו. אבל לעשות הכל על הכוונה דתועלת ה', זה לא עסק בשבילנו.

והוא כן רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע ולא לקבל כלל. אז הגוף שואל "מי ה'". כלומר, האם אתה בטוח, שהוא כל כך חשוב, שכדאי לעבוד בשבילו. כלומר, שענין לעבוד בשביל

כבוד, כלומר שעובד בעמ"נ שיכבדוהו, אינו נוהג כאן, מטעם שכל הכלל לא מכבדים אותו, בשביל שהוא עובד בע"מ להשפיע. אלא להיפך, שכולם משפילים אותו, ואומרים עליו, שהוא חסיד שוטה.

לכן הוא צריך לקבוע בעצמו את חשיבות הבורא. כאן מתחיל אצל האדם ענין העליות וירידות, ששני אלה, היינו **מי ו מה**, באים ביחד, ושואלים לו את שאלותיהם. ולא תמיד מצליחים להתגבר עליהם.

נמצא, שעיקר הסיבה, שהאדם מתחיל עכשיו לשאול שאלות, שלכאורה משמע שהוא שואל שאלה, כאילו הוא מוכן לעבוד עבודת הקודש, ואין לו שום בחינת שפלות בבחינתו עצמו, אלא רק קשה לו ללכת באמונה למעלה מהדעת, לכן הוא שואל שאלת "מי". אבל האמת הוא, שהשאלות באות מתוך שפלותו של אדם, היות שהוא משוקע באהבה עצמית, ולא יכול להתגבר על אהבה עצמית שלו. ומטבע של אדם הוא, שקשה לו לומר, שהוא לא בסדר, שאין לו דיעה על עצמו. אלא שהוא נמשך אחר לבו, כמו שאמרו חז"ל "שרשע הוא ביד לבו", כמו שכתוב "ויאמר המן בלבו".

ומשום זה יותר כדאי לו לומר, שאילו הוא היה יודע את ה', אז בטח שהיה עובד את ה'. אבל היות שהשכל לא מבין את כל ענין של אמונה למעלה מהדעת, לכן הוא טוען "מי ה', אשר אשמע בקולו". אבל באמת הרצון לקבל שלו, הוא טוען ורוצה רק להבין, אם זה נכון, ורוצה תשובה על "מי ה', אשר אשמע בקולו". כלומר, בזמן שאומרים להגוף, שצריכים לעבוד לשם ה' ולא לתועלת עצמו, זהו הסיבה, ששואל את השאלה של "מי ה'".

מה שאם כן, כשהיה עובד בכוונה דשלא לשמה, לא היה לו צורך לשאול את השאלה של "מי ה'", מטעם היות שהעבודה דשלא לשמה היא בתוך הדעת. לכן קבלת האמונה גם כן אצלו בתוך הדעת. זאת אומרת, ש **ענין מוחא וליבא, שניהם נבנים למעלה מהדעת. ולשניהם צריכים עזרת ה', שיזכו לבחינת מוחא וליבא.**

נמצא, ש"חוק" נקרא בחינה שהוא למעלה מהדעת. והכוונה הוא על בחינת אמונה, שעל ידי האמונה למעלה מהדעת, הוא נעשה בחינת "ישראל". מה שאם כן מטרם שזכה לבחינת אמונה למעלה מהדעת, הוא נבחן רק לבחינת "דומם דקדושה", הנקרא בחינת "עפר". כלומר, שהרוחניות מה שהוא משיג, עדיין הוא טועם בזה טעם עפר, שזה נקרא "שכינתא בעפרא". וזהו כל זמן שעדיין לא מקבל למעלה מדעת. וזהו כנ"ל, שצריכים לבקש מה', שיתן לו את הכוחות, שיוכל ללכת למעלה מהדעת, ולא יהיה משועבד להדעת שלו.

מה שאם כן בחינת תורה, נקרא "משפט", שזהו דוקא בתוך הדעת. כלומר, שהוא צריך להבין את בחינת התורה, הנקרא "שמותיו של הקב"ה". אולם אי אפשר להשיג בחינת תורה, הנקרא "בתוך הדעת", מטרם שהוא זכה לבחינת "ישראל", כמו שכתוב (חגיגה י"ג ע"א) וזה לשונו "אמר ר' אמי, אין מוסרין דברי תורה לעכו"ם, שנאמר "לא עשה כן לכל

גוי, ומשפטים בל ידעום".

מכאן אנו רואים שני דברים :

(א) תורה נקראת "משפט", כמו שכתוב "ומשפטים בל ידעום".

(ב) אסור ללמד לעכו"ם משפט, היינו תורה.

והשאלה היא, למה אם העכו"ם רוצה ללמוד תורה, אסור ללמוד עמו. השכל מחייב, אדרבה, ע"י זה שילמוד, אז יהיה קידוש ה'. כלומר, שאפילו עכו"ם מודה על חשיבות התורה, אם כן מהו האיסור.

ויש לפרש זה על דרך העבודה. שפירוש, שבאדם אחד נוהג ענין עכו"ם וענין ישראל. שפירוש, שמטרים שזכה לבחינת חוק, הנקרא, "אמונה למעלה מהדעת", הוא עוד לא נקרא "ישראל", שיהיה לו אפשרות להשיג בחינת "תורה" מבחינת "שמותיו של הקב"ה", המכונה בתוך הדעת.

שבעבודה יש כלל, שאמו"ר ז"ל אמר, איפוא שכתוב אסור, פירוש בעבודה שאי אפשר. וזהו הפירוש שהתורה נתנה דוקא לישראל. היות שבחינת ישראל הוא בחינת ישראל-אל, שפירוש "שכל מעשיו הם לשם שמים". שזה נקרא בחינת "דביקות", "השתוות הצורה". ובזמן שהאדם זכה לבחינת חוק הזה, אז בא הזמן שיכול לזכות לבחינת משפט, הנקרא "תורה". וזה שכתוב "שהתורה נתנו רק לישראל".

ובהאמור יוצא, ש"משפט" נקרא תשע ספירות הראשונות, שזהו בחינת תורה, שזה מקובל בתוך הדעת. וזהו כמו שאמרו חז"ל (בבא מציעא, נ"ט ע"ב) וזה לשונו "עמד ר' יהושע על רגליו ואמר, לא בשמים היא. אמר ר' ירמיה, שכבר נתנה תורה מהר סיני".

ובזה נבין ענין פאתי הראש, שהם דומים לפאת השדה. שצריכים להשאיר פיאה, כמו שכתב האר"י ז"ל (תע"ס, חלק י"ג, דף א' שפ"ב) וזה לשונו "מלכות דגלגלתא נקראת פיאה. זה נודע מסוד, לא תכלה פאת שדך לקצור, לעני ולגר תעזוב אותם. כי המלכות האחרונה שבכולם היא, כדמיון פאת השדה, הנשאר באחרית הקצירה. וכן על דרך זה, אחר התגלח שערות הראש, שהם דמיון קצירת השדה, צריך להניח גם כן הפיאה, שהיא בחינת המלכות דשערי. נמצא, כי לעולם פיאה היא המלכות".

ובהאמור אנו רואים בדברי האר"י ז"ל, שהוא מדמה קצירת השדה וגלוח שערות הראש לבחינה אחת. שבחינת פיאה, שהיא הרמז למלכות, אסור לאדם לקבל לעצמו. אלא הן בשדה והן בשערות הראש, צריכים להשאיר את הפיאה, המרומז על מלכות.

והפירוש הוא כנ"ל, שענין מלכות הוא בחינת אמונה למעלה מהדעת, שאין להאדם שום מושג. וזה הוא הרמז, שאין להאדם שום רשות לקבל לתוך הדעת שלו. אלא שהוא צריך

להשאיר זה לה'. כלומר, שאין יד אדם מגעת שם. שענין יד פירושו השגה, מלשון "כי תשיג יד".

וזה נקרא בחינת "חוק". מה שאם כן בחינת תורה, שהיא שייכת לט' ראשונות, היא בחינת משפט, שזה שייך דוקא לאדם. כלומר, שהוא צריך זה להשיג בתוך הדעת. כנ"ל, שנאמר על התורה "לא בשמים היא". זאת אומרת, שהשדה, חוץ מפאת השדה, נקרא ט"ר. שזה נקרא, בחינת תורה השייך להאדם. מה שאם כן פאת השדה ופיאה של ראש, הם רומזים על מלכות. זה שייך רק לה'. כלומר, למעלה מדעת האנושי, שזה נקרא "כולה לה', ואין יד אדם משגת שם כלל".

מה שאם כן "תורה" היא להיפך. שזה דוקא לאנשים, שיקבלו אותה בתוך הדעת. שזהו ההבדל בין תורה למצוה. כי מצוה, לא ניתן לנו טעמי המצות, אלא אנו מקבלים עלינו את המצות בלי שום טעם, אלא בבחינת חוקה.

והתורה, אמרו חז"ל, נקראת על שם האדם. כלומר, שהתורה שייכת להאדם. שהקושיא היא, פעם כתוב "כי אם בתורת ה' חפצו", ופעם כתוב "ובתורתו יהגה יומם ולילה". ומפרשים, בתחילה נקראת "תורת ה'". ומשלמדה וגרסה, נקראת "תורתו". לכן אמר רבא "אין תורה דיליה הוא. דכתיב, ובתורתו יהגה יומם ולילה" (קידושין לב, ע"ב).

רואים אנו, שהתורה נקראת על שם האדם. כלומר, שזהו צריך לבוא בתוך הדעת, כנ"ל. וזה נקרא "משפט", ההיפך מהחוק, שהיא בחינת אמונה. אולם עבודה זו של האמונה, שהיא בחינת צדקה ולא תורה, צריכה להיות בשמחה, כמו שכתוב "עבדו את ה' בשמחה".

כלומר, שזה שהאדם מקבל על עצמו מלכות שמים, צריך להיות בשמחה. ואל להסתכל על הטבע שיש באדם, שקשה לו ללכת נגד השכל, אלא שהוא רוצה להבין ולדעת את מה שהוא רוצה. והגם שאין האדם מסוגל לקבל תיכף את העבודה הזו, של קבלת אמונה למעלה מהדעת, שיהיה לו מזה שמחה, ולכן אנו מוכרחים להתחיל עבודה זו בדרך הכפיה, אך על פי שאין הגוף מסכים לזה, שזה נקרא "שהאדם צריך לקבל עליו עול מלכות שמים כשור לעול וכחמור למשא".

אבל האדם צריך לדעת, שהוא צריך להגיע לדרגת שמחה, בעת קבלת מלכות שמים. כמו שאנו אומרים אחרי "שמע ישראל", "ואהבת את ה'". זאת אומרת, שהגם שהאדם מתחיל בכפיה, אבל הוא צריך להגיע לבחינת שמחה. ואז כבר לא מורגש אצלו לבחינת "כשור לעול", שרוצה תמיד לזרוק את העול, מטעם שלא יכול לסבול אותו. מה שאם כן כשהוא בשמחה מזה, לא שייך לומר עוד, שזה נחשב לעול אצלו.

ובזה יש לפרש בענין "פרה אדומה, אשר לא עלה עליה עול". והיות ש"פרה אדומה" נקראת "חוק", שהוא בחינת מלכות, "לא עלה עליה עול" כתיב. כי "עול" מראה, שעדיין הוא לא בשמחה, ואינו יכול לקיים "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שהמתגאה אין הקב"ה סובלו, בעבודה

מאמר כ"ז, תשמ"ח

חז"ל אמרו (סוטה ה') "כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה, אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר, מלשני בסתר רעהו, אותו אצמית, גבה עיניים ורחב לבב, אותו לא אוכל, אל תקרי אותו, אלא אתו לא אוכל". ועל הכתוב "גבה עיניים ורחב לבב" מפרש "המצודת דוד" וזה לשונו "גבה עיניים, הוא בעל גאווה, ורחב לבב, החומד ומתאוה לכל דבר", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מדוע בשאר עבירות לא אמר הקב"ה, שלא יכול לדור עמו בעולם, ועל גאווה, אין הוא יכול לדור עמו. וכמו כן יש להבין מה שאמר שם, אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי "כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאילו עובד עבודה זרה". ור' יוחנן דידיה אמר "כאילו כפר בעיקר".

אם כן צריכים להבין, מהו חומרת של גאווה כל כך. וכמו כן יש להבין מה שכתוב "רם ה' ושפל יראה", שפירושו, שהאדם צריך לראות גדלות ה' ושפלות עצמו. בשלמא גדלות ה' צריך האדם להשתדל להשיג, היות שמטרת עבודתו של האדם צריכה להיות מטעם "שהוא רב ושליט". לכן, בשיעור שהוא מחשיב את הבורא, בשיעור זה יכולה להיות עבודתו בכל לב ונפש. אבל לאיזה צורך הוא צריך להשתדל לראות את שפלות עצמו. ומה יוסיף לו זה בעבודה.

ראשית כל אנו צריכים לדעת, מהי המטרת הבריאה. כלומר בשביל איזה צורך אנו נולדנו, בכדי שאנו נדע לאיזו מטרה אנו צריכים להגיע, שזה יהיה השלימות שלנו. ומטרה שהגיענו למטרה זו, אנו נמצאים בלתי שלמים.

הנה מטרת הבריאה, למדנו, שהיא "רצונו להטיב לנבראיו". נמצא, שמטרה שהנבראים באו לידי מצב, שהנבראים מרגישים שהם מאושרים בעולם, הם נבחנים למחוסרי השלימות, כי עוד לא הגיעו אל המנוחה והנחלה.

אולם השאלה היא, ידוע, כיון שהבורא ברא את הנבראים, בכדי לתת להם טוב ועונג, וברא בגלל זה רצון והשתוקקות בהנבראים, לקבל הנאה ותענוג, אם כן לפי זה יוצא, שיש רצון מצד המשפיע לתת, ויש רצון מצד המקבלים לקבל. אם כן מי מעכב, שאין הם באים תיכף לשלימות. אלא שניתן לנו עבודה בתו"מ, שע"י זה תהיה לנו אפשרות לקבל את הטוב ועונג, אחרת נשארים בעירום וחוסר כל, מכל הטוב אשר הבורא רוצה לתת.

וגם אחר שהאדם עוסק בתורה ומצות, לא כל אחד זוכה לקבל את הטוב, כמו שאמרו

חז"ל (ויק"ר ב' א') וזה לשונם "אלף בני אדם נכנסין למקרא, יוצא מהן מאה למשנה, עשרה לתלמוד, ואחד להוראה". נמצא לפי זה, רק אחד מאלף יכול לזכות להוראה, ש"הוראה" נקראת שלימות. אחרת הוא נקרא "תלמיד, שלא הגיע להוראה ומורה" (ע"ז י"ט ע"ב), שזה נקרא "דיין שאינו הגון". וזה כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ז' ע"ב) וזה לשונם "אמר ריש לקיש, כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשירה בישראל".

רואים אנו, שלא כל כך בנקל יכולים לזכות לבחינת הטוב והעונג. אם כן נשאלת השאלה כנ"ל, מי הוא המפריע. שכאן נראה, שהן מצד הנותן, והן מצד המקבל, אין כאן שום הפרעה. בטח, שהבורא ברא את הנבראים, שנתן להם רצון לקבל הנאה, אי אפשר לשנות ולבטל את הרצון הזה, המשתוקק לקבל תענוגים. אם כן, מהי הסיבה שלא מקבלים זה אלא ע"י יגיעה.

התשובה היא, ידוע כי בכדי שתהיה השתוות הצורה, הנקרא בחינת "דביקות", ולא יהיה ע"י זה ענין של בושה, לכן נעשה דבר חידוש, שבהכלים שהבורא ברא בהנבראים, שהם רצון לקבל לעצמו, הם נפסלו מטעם הנ"ל. אלא שהאדם צריך לעבוד ולתקן את הכלי קבלה, שיהיו בעמ"נ להשפיע. וזהו כל העיכוב שבדבר. זאת אומרת, הגם שמצד הבורא לא נעשה שינוי, אלא מצד תיקון הבריאה, נחשב זה כאילו אין לו כלים, שיהיו מוכשרים לקבל את השפע. ודבר זה נתקן בעולמות העליונים, המכונה "צמצום", וזה שורה על התחתונים, שלא יוכלו לקבל את הטוב והעונג, מטרם שיזכו לכלים דהשפעה.

ובהאמור יוצא, שעיקר המעכב, שלא נוכל לקבל את הטוב ועונג, הוא הרצון לקבל לעצמו. שפירושו, שיש שתי רשויות:

(א) הבורא,

(ב) הנבראים, שהם צריכים להוציא מרשותו של הקב"ה לרשותם.

נמצא, שיש כאן לדבר מבי' נושאים, שהם בורא ונברא. וההבדל ביניהם הוא, שהבורא הוא המשפיע, והנברא הוא המקבל. ומזה יוצא, שהשפע המושפע מהבורא, כביכול, מוכרח להיפרד מהבורא, בכדי שיכנס לרשותו של המקבל, שזה נקרא בחינת "פירוד". ועיקר הצמצום וההסתר היה, בכדי שהאור עליון לא יתפרש מהבורא. אלא, שכמו שלמדנו, שהצמצום היה מטעם, שרצתה המלכות להיות דבוקה בהשורש, שזה מכונה "ביטול הרשות של עצמה", ולהידבק בהבורא, שזה נקרא "רשות היחיד", כלומר שרשותו של המקבל תתבטל ולא ישאר רק רשות של הבורא.

רואים אנו, מה הוא המעכב מלקבל את הטוב, הוא רק הרשות שלנו, שאין אנו מוכנים לבטל את הרשות שלנו, המכונה "רצון לקבל לעצמו". כלומר, שכל מה שהאדם רוצה לקבל, הוא אך ורק לתוך רשותו, כמו שכתוב "כל אשר לאדם יתן בעד נפשו". האדם מוכן לתת כל מה שיש לו, רק שנפשו תישאר אצלו, כלומר שהוא ירגיש את ישותו. אבל לא להיפך.

היינו שאומרים לאדם, אני אתן לך כל מה שאתה רוצה וכל מה שנפשך מתאוה, אלא מקודם תן לי את נפשך. אם כן, האדם שואל, למי אתה נותן אם לא לרשותו, היינו להרצון לקבל שלו, כלומר שתהיה לו רשות בפני עצמו, ויקבל הכל לתוך רשותו, אחרת אין האדם מסוגל לעבוד. וזהו נובע מצד הטבע, שהבורא ברא בהנבראים רצון להנות, שזה יתאים להמטרה, שהיתה על הכוונה דלהטיב לנבראיו.

חז"ל (במסכת ברכות י"ז) אמרו וזה לשונם "ור' אלכסנדרי בתר דמצלי אמר, הכי רבון העולמים, גלוי וידוע לפניך, שרצוננו לעשות רצוניך, ומי מעכב, שאור שבעיסה, ושעבוד מלכיות". ופירוש רש"י "שאור שבעיסה, יצר הרע שבלבבנו, המחמיצנו".

ויש להבין, אחר שהתפלל, כמו שכתוב "בתר דמצלי", שפירושו, אחר התפלה התפלל עוד תפלה, אם כן על מה הוא התפלל, שהוא צריך לתת עוד תפלה על התפלה שכבר התפלל. ויש לפרש, שמטרים שהתפלל, עוד לא ניכר אצל האדם מה שחסר לו, אלא לאחר שהאדם כבר התפלל, אז מגלים לו מלמעלה, מהו החסרון אמיתי. זאת אומרת, **התפלה, שהאדם מתפלל על מה שהוא חושב שחסר לו, זהו רק סגולה, שע"י תפלה זו ה' ישלח לו מלמעלה תשובה, לדעת מה שחסר לו, ועל מה לבקש.**

וזהו כמו שכתוב (בתפלת מוסף דראש השנה) וזה לשונו "היה עם פיפיות, שלוחי עמך בית ישראל, העומדים לבקש תפלה ותחנונים מלפניך, על עמך בית ישראל, הורם (למדס) מה שיאמרו, הבינם מה שידברו, השיבם מה שישאלו". רואים אנו, שיש תפלה מיוחדת בעת שמתפללים, שה' ישלח לנו דעת, בכדי להבין מה שחסר לנו, ועל זה לתת תפלה מעומק הלב.

כי ידוע, בבחינת עבודה נקרא אדם, עולם מלא. נמצא, בזמן שהאדם מתפלל, המצב הזה נקרא "שליח ציבור", שהוא מתפלל עבור כל כלל ישראל, שהאדם נכלל ממנו. לכן יש תפלה מיוחדת, שהאדם צריך להתפלל, תפלה שה' יעזור לו, וליתן עזרה מלמעלה, בכדי לדעת את האמת, מה שחסר להאדם, ועל זה לבקש מה' עזרה.

ובזה יש לפרש דברי ר' אלכסנדרי, שלאחר התפלה היה מתפלל תפלה עיקרית, שאמר, שהוא רוצה, שה' יעזור לו על המפריע שלנו, שלא נותן לנו לבוא לקבל את הטוב והעונג כמו שהבורא רוצה. שהמעכב הזה מכונה "שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות". שפירושו, הרצון לקבל לעצמו, שהוא רשותו של אדם, שהוא נפרד מרשותו של הקב"ה, הבא מבחינת מלכות, הנבחנת לשורש של הרצון לקבל לעצמו, והיא שולטת על האדם, ולא נותנת לו לצאת מרשותה.

ומלכות דקדושה פירושה (עיין בתע"ס, חלק שני, לוח התשובות, תשובה ל"ט) וזה לשונו "בחינה אחרונה נקראת מלכות, על שם שממנה נמשכת בחינת הנהגה בתקיפות ובשליטה מוחלטת, כדוגמת מוראה של מלכות". וכפי שלמדנו, שמלכות נקראת "הרצון לקבל", שקבלה את הטוב והעונג, ואח"כ עשתה המלכות הזאת צמצום, כלומר שלא

תקבל רק עם התיקון, המכונה "הכוונה בע"מ להשפיע". ובשליטה זה יוצאו כל פרצופי דקדושה.

נמצא, שרק במלכות הזאת, שהיא נתנה שליטה, שלא ישפע שום קדושה על הכלי קבלה, רק מי שיכול לכוון בעמ"נ להשפיע והוא מבטל את רשות עצמו. נמצא, כל המעשים הם רק לטובת הבורא. ולצורך עצמו הוא אומר, שאין כדאי לחיות. בזה הוא עושה רשות היחיד בעולם.

נמצא, כשהוא ממשיך איזה תענוג, אין כוונת קבלת התענוג שיכנס לרשותו, אלא לרשות הבורא. כלומר, ההנאה שהוא מקבל, היא לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו. ממילא אין כאן אלא רשות אחד. וזה נקרא "רשות היחיד". והידיעה הזו, לדעת מה באמת חסר לו, זהו בא אחר התפלה, שהתפלל, שיודיעו לו את האמת, מה שחסר לו. אז הוא נותן תפלה אמיתית, שהמלכות, היינו שעבוד המלכיות, שהוא הלעומת דקדושה, שהוא הרצון לקבל לעצמו, הוא כל המעכב מלהגיע להמטרה, שהאדם צריך להגיע.

ולמה צריכים להתפלל על זה, ואין האדם בעצמו מתגבר על הכלי קבלה לעצמו. על זה אמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ואלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". היות שאין זה בידי אדם, שתהיה לו היכולת לצאת משליטת המלכות, שבטבע זה נולד האדם. ורק הבורא בעצמו, הוא יכול להוציא את האדם משליטה הזאת.

וזה נקרא "יצאת מצרים", שרק ה' בעצמו הוא הוציא את עם ישראל ממצרים, כמו שכתוב (בהגדה של פסח) "ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה, לא על ידי מלאך, ולא על ידי שרף, ולא על ידי שליח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו". והפירוש הוא כנ"ל, היות שהבורא ברא את האדם בטבע של רצון לקבל לעצמו, לכן רק הוא בעצמו יכול לתת להאדם טבע שני, שהוא רצון להשפיע.

ובהאמור אנו רואים, שיש להבחין ג' בחינות באדם, מטעם שהאדם נולד אחר השתלשלות העולמות, שיצאו קליפות מסיבת שבירת הכלים, שהיתה בעולם הנקודים. לכן אנו מוצאים באדם עצמו בדרך העבודה:

(א) אלו אנשים, שאין להם שום שייכות לתו"מ. הם נקראים בבחינת "עם הדומה לתמור", פשוט תמורים, שיותר מתאוות בהמיות אין להם שום מושג.

(ב) שהם כן מקיימים תו"מ, רק שלא לשמה. הם נקראים בחינת "אומות העולם", כמו שכתוב בזה"ק על פסוק "וחסד לאומים חטאת, מטעם שכל טובו דעבדין לגרמייהו עבדין". שפירושו, שהכל עושים רק לתועלת עצמם. כלומר, כל הטוב, הנקרא בחינת "מעשים דהשפעה", הכל הוא לתועלת עצמם. זה נקרא "בהמה", שהיא בחינת נקבה המקבלת. מה שאם כן "אדם" נקרא "זכר", כידוע שז"א, שהוא המשפיע, נקרא "אדם", גימטריא אדם, שם מ"ה. מה שאם כן מלכות, שהיא בחינה המקבלת, נקראת בשם ב"ן,

וכמו שמביא בהקדמה לתע"ס (אות ל"א) וזה לשונו "כל הבשר חציר, כלא אינון כבעירן דאכלין חציר, וכל חסדו כציץ השדה, כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין. ואפילו דמשתדלין באורייתא, כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין". רואים אנו מדברי זה"ק, שאלו שעוסקים באורייתא לתועלת עצמם ולא להשפיע, הם דומים כבהמות, כמו שכתוב "כבעירן דעכלין חציר". וזה יכולים לכנות בחינת "בהמה שבאדם", היות שהם כבר עוסקים בתו"מ, אלא שהוא שלא לשמה.

ג) זהו בחינת "אדם שבאדם". כלומר, אלו שעובדים לשמה, שהוא מטעם יראת ה' ולא לתועלת עצמם. הם נקראים "אדם", שהוא בחינת זכר כנ"ל, ש"אדם" גימטריא מ"ה, שהוא בחינת ז"א, שהוא המשפיע. וזהו כמו שכתוב (יבמות ס"א ע"א) וזה לשונו "ר' שמעון בן יוחאי אומר, קברי עכו"ם אינן מטמאין באוהל. שנאמר, ואתן את צאני צאן מרעיתי, אדם אתם. אתם קרויין אדם, ואין העכו"ם קרויין אדם".

אולם יש להבין, מהי בחינת "אדם", שדוקא בחינת "ישראל" נקרא "אדם". זה יש לפרש כמו שהסברנו על מה שדרשו חז"ל (ברכות ו' ע"ב) על פסוק "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא". ושואלת הגמרא "מאי כי זה כל אדם. אמר ר' אלעזר, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה".

זאת אומרת "את האלקים ירא" זהו "כל האדם". כלומר "האדם" נקרא מי שיש לו יראת אלקים, שהפירוש כמו שאמר ר' אלעזר, שכל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, בשביל יראת שמים. אולם יש להבין, מדוע הוא דורש על "כי זה כל האדם", ש"כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה".

הנה חז"ל אמרו (עירובין י"ג) "נח לו לאדם שלא נברא, יותר משנברא. ועכשיו שנברא, יפשפש במעשיו". ויש להבין, איך אפשר לומר, שהבורא ברא את האדם, כאילו היה שלא לצורך. היינו שהיה יותר טוב, שהבורא לא היה בורא אותו. וכי אפשר לומר, שהבורא, בשעה שהלך לברוא את האדם, לא ראה עד סוף כל הדורות, ומכל מקום ברא אותו. אם כן איך אפשר לומר "נח לו לאדם שלא נברא, יותר משנברא". ועוד, מהי העצה שאמרו "ועכשיו שנברא, יפשפש במעשיו".

לפי מה שמפרש אמו"ר זצ"ל, יש לפרש, נח לו לאדם, "שלו" פירושו **בשבילו**. כלומר, אם האדם רוצה לעבוד רק לתועלת עצמו, היה יותר טוב שלא נברא משנברא. וזהו כמו שאמרו חז"ל (ברכות י"ז, ע"א) וזה לשונם "וכל העושה שלא לשמה, נח לו שלא נברא".

אמנם יש להבין הטעם, מדוע בשלא לשמה טוב לו שלא נברא. והטעם הוא מסיבת התיקון, שהיה, שאפילו שהנבראים יקבלו טוב ועונג מהבורא, לא יחשב זה לשינוי צורה ולפירוד. לכן נעשה תיקון, שאי אפשר לקבל טוב ועונג, אלא בכלים דהשפעה. כלומר שדוקא בזמן שהאדם עובד רק בע"מ להשפיע, אז תתקיים מחשבתו יתברך, שהיא להטיב

לנבראיו. כלומר שהוא חושב רק לתועלת ה'.

זאת אומרת, כל מחשבות של האדם, הוא, איך הוא יכול לעשות נחת רוח להבורא. ואז הוא בא לידי הרגשה, בזה שהוא יקבל את הטוב והעונג, בזה הוא עושה נחת רוח ליוצרו. כי זאת היתה כל מטרת הבריאה, ובגלל זה הוא רוצה עכשיו לקבל טוב ועונג. ובזה תתקיים מטרת הבריאה.

מה שאם כן, אם הוא עובד שלא לשמה, אלא לתועלת עצמו. על כלי זה, הנקרא "מקבל לעצמו", היה צמצום והסתר. וממילא אף פעם לא יגיע להמטרה שבשבילה נברא האדם. לכן אם אין האדם עוסק לשמה, נמצא שהוא נברא בחינם, כלומר ללא תועלת. לכן אמרו חז"ל "הלומד שלא לשמה, טוב שלא נברא, משנברא". וזהו שאמרו חז"ל "נח לו לאדם שלא נברא, יותר משנברא". והיינו כנ"ל, שאם האדם עובד בשבילו, לו, בשביל עצמו, יותר טוב שלא נברא.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, וכי אפשר לומר על פעולותיו של הבורא, שהיה יותר טוב כשלא היה עושה את מעשה, היינו בריאת האדם, משעשה את המעשה של בריאת האדם. וכי יש לנו רשות לקטרג על המעשים של הבורא. וגם שאלנו, מהו הפירוש "ועכשיו, שנברא, יפשפש במעשיו".

אלא כנ"ל, שחז"ל באים לנו לפתוח את העיניים שלנו, שנראה מה מוטל עלינו לעשות, כלומר העבודה שנתנה לנו בתו"מ, לאיזה צורך היא ניתנה לנו. לכן קודם כל הם נותנים לנו להבין, זה שהאדם נברא, והאדם משתוקק לקבל תענוגים עבור הרצון לקבל שלו, מה שהבורא נתן בהטבע שלנו, לו, כלומר בשבילו, שהיה יותר טוב שלא היה נברא. אלא הבורא ברא את האדם לעשות, שענין "עשיה" הכוונה תיקון הכלים, שצריכים לתת על הרצון לקבל כוונה דלהשפיע, וע"י זה האדם יהיה מוכשר לקבל את הטוב והעונג. וזה שכתוב, ועכשיו שנברא, לכן מה עליו לעשות, יפשפש במעשיו, ויראה, שכל עשיה ועשיה, שהוא עושה, שיהיה בעמ"נ להשפיע.

ובזה נבין מה ששאלנו, מדוע אין הקב"ה יכול לדור במדור אחד עם מי שיש לו גאווה.

ידוע, כי ענין השתוות הצורה הוא מחבר אחד להשני, ושינוי צורה מחלק ומפריד אחד מהשני. לכן מי שאין לו השתוות הצורה, הוא נפרד ממנו יתברך. לכן מי שיש לו גאווה, פירושו, שאין הוא יכול לבטל את רשותו ואת ישותו. שענין "יש מאין" שנברא, הוא הרשות של עצמו, והוא רוצה שהבורא יתן לו כל טוב ועונג לרשותו של אדם, המכונה "רצון לקבל לעצמו".

נמצא, כל מי שמתגאה, אומר הקב"ה, תדעו לכם, שזה גורם פירוד וריחוק. נמצא, שאין אני והוא יכולין לדור בעולם. למה. משום שיש ריחוק ופירוד. לכן לא יכולים להיות בעולם אחד. ולכן ר' שמעון בר יוחאי אומר, כל אדם שיש בו גסות הרוח, כאילו עובד עבודה זרה. כלומר שהאדם צריך לעבוד לתועלת ה', והוא עובד לתועלת עצמו. זה נקרא "עבודה זרה".

ור' יוחנן אומר, כאילו כפר בעיקר. כלומר, כאילו כפר בעיקר מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. וזה שיש לו גסות הרוח, אף פעם לא יכול לבוא לידי דביקות, שהוא השתוות הצורה. ואם אין לו הכלים דהשפעה, אף פעם לא יכול לקבל את הטוב ועונג. נמצא, שהוא כפר בעיקר מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. כי בלי כלים דהשפעה, האדם נמצא בחושך. לכן הם מייעצים את האדם, שישפיל עצמו ויבטל את רשותו ויתן הכל להבורא.

ובזה נבין את השאלה, למה אנו צריכים לדעת את שפלות עצמנו, ולמה לא מספיק שנדע גדלות ה', ומה נותן לנו זה שנדע שפלות עצמנו. התשובה היא, ששפלות עצמנו, פירושו, שאנחנו מצדנו, אין לנו שום כח שנוכל לבטל עצמנו לגבי הבורא. אי לזאת, מטרם שאנו באים להכרת הרע, אין לנו צורך לבקש מה' שיעזור לנו. כי אנו חושבים את עצמנו, שאנחנו בעלי דיעה ובעלי שכל. ומה שאנו מבינים, יש לנו כח לעשות. ואין אנו מפחדים משום כח, שיוכל לעצור את רוחינו ומטרתנו בחיים שלנו. ואם אנו מבינים בהשכל שלנו, שהבורא הוא חשוב, תיכף אנו עושים מעשים, מה שמתאים לבעלי שכל.

ולבסוף אנו רואים, כשבאה קצת תאוה, אנו נכנעים בפניה. ובפרט בזמן שבאה לנו את העבודה למסור את עצמנו לתועלת הבורא, ואין הגוף רואה מה שהוא ירויח מזה, תיכף האדם רואה, איך שהוא רך לבב, והוא תיכף רוצה לברוח מהמערכה. לכן בעת שהוא רואה שפלות עצמו, מזה הוא מקבל צורך לרחמי שמים, שיעזרו לו:

(א) שלא יברח מהמערכה, ושתהיה לו לכל הפחות אפשרות להתפלל לה'.

(ב) שה' יעזור לו באמת לצאת משליטת הגוף.

נמצא לפי זה, שבזמן שהאדם בעל גאווה, ואין לו רצון לבטל את רשותו בפני הבורא, ואומר, שאין בו שפלות, אלא מה שהוא רוצה, הוא עושה - מזה באה לו כל מידות הרעות. היות שאור התענוג, הבא מלמעלה, המאיר בבחינת נהירו דקיק, בכדי לקיים העולם, כידוע, הוא מתלבש בג' בחינות, הנקראות **הקנאה**, **התאוה**, **הכבוד**. **וכל ג' בחינות האלו נכללים במידת הגאווה**, שלכאורה איזו שייכות יש תאוה לגאווה, הלא תאוה זוהי מידה בהמית, ומה שייך לומר כאן גאווה.

והענין הוא, שענין גאווה אין זה דוקא בין אדם לחבירו, אלא העיקר הוא בין אדם למקום. לכן בזמן שהאדם מתגאה לגבי ה', ואינו רוצה לבטל את רשותו עצמו, זוהי הסיבה לכל שליטת הרצון לקבל לעצמו. מה שאם כן שהאדם מבטל את רשותו לרשות היחיד, אז הוא זוכה לחיים נצחיים.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, השגחתו יתברך היא בהסתר ובנגלה

מאמר כ"ח, תשמ"ח

במדרש רבה רות (פ"ב, י"א) שואל וזה לשונו, "כתוב אחד אומר, כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב. וכתוב אחד אומר, כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול. אמר ר' שמואל בר נחמני, פעמים שהוא עושה בעבור עמו ונחלתו, ופעמים שהוא עושה בשביל שמו הגדול. אמר ר' איבי, כשישראל זכאין בעבור עמו ונחלתו, וכשאין ישראל זכאין, בעבור שמו הגדול. ורבנן אמרי, בארץ ישראל בשביל עמו ונחלתו, בחוצה לארץ בעבור שמו הגדול, שנאמר, למעני למעני אעשה", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו הפירוש של "שמו הגדול", ומהו הפירוש של "עמו ונחלתו", וכמו כן יש להבין, מהו ההבדל בין "חוץ לארץ", שהם מיוחסים ל"שמו הגדול", לבין "ארץ ישראל", שהוא בשביל "עמו ונחלתו".

הנה ניתן לנו להאמין בהשגחתו יתברך, שהוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, שזהו ענין שאנו צריכים להאמין, שמטרת הבריאה היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, ואנו צריכים להאמין, אפילו שאנו מרגישים יסורים, ממה שהשגחה שולחת לנו להרגיש, מכל מקום צריכים להאמין שהעונשין שאנו מקבלים, על מה שאנו לא מקיימים את מצות ה', מה שהבורא צוה לנו, אין העונשין האלו ענין של נקימה ונטירה, מה שנוהג בבשר ודם, שהוא מעניש אותו בגלל שפגענו בכבודו, ואינו שומעים לקול פקודותיו, אלא יש כאן ענין של תיקון.

פירוש, שהיסורים מה שהאדם מקבל, בזה שלא שמר את מצות ה', כי היות שענין נתינת תו"מ היא לטובת האדם, שע"י הוא יקבל כלים, שהם מוכשרים לקבל את הטוב והעונג, שה' הכין עבור הנבראים. לכן כשאין האדם מקיים תו"מ, נמצא, שהוא מחוסר מאלו הכלים, לכן הקב"ה שולח לו יסורים, בכדי שיקבל על עצמו את התו"מ. וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, שיש להאמין, שהחטא הוא העונש והעונש הוא התיקון. וזהו להיפך מדעת המקובל ברחוב.

וזהו כמו שאומר הרמב"ן ז"ל (מובא בתע"ס חלק א' בהסתכלות פנימית אות א') וזה לשונו, וכן פירש לנו הרמב"ן ז"ל על ענין אחדותו יתברך בסוד אחד, יחיד, ומיוחד. וזה לשונו, "יש הפרש מן אחד יחיד ומיוחד. שם המתפרש, כשהוא מתייחד לפעול בכח אחד נקרא "מיוחד". וכשהוא מתחלק לפעול פעולתו, כל חלק שממנו נקרא "יחיד". וכשהוא בהשואה אחת, נקרא "אחד".

פירוש, מתייחד לפעול בכח אחד, רצונו לומר, שפועל להטיב כראוי ליחודו, ואין שום שינוי בפעולותיו. וכשהוא מתחלק לפעול פעולתו, דהיינו שפעולותיו משונות זו מזו, ונראה חס ושלום כפועל טוב ופועל רע, אז נקרא "יחיד", מפני שלכל פעולותיו המשונות יש להן תוצאה יחידה, להטיב. ונמצא, שהוא יחיד בכל פעולה ופעולה,

ואינו משתנה ע"י פעולותיו המשונות. וכשהוא בהשואה אחת נקרא "אחד", כלומר "אחד" מורה על עצמותו יתברך.

עוד שם וזה לשונו, "אחד" מורה שהוא בהשואה אחת, "יחיד" מורה שגם כל אלו הריבויים, המה אצלו בצורת יחיד, כמו עצמותו יתברך. ו"מיוחד" מורה, הגם שהוא פועל ריבוי הפעולות, אמנם כח אחד פועל כל אלו וכולם חוזרות ושבות ומתייחדות בצורת יחיד.

רואים אנו, שכל ההנהגה היא בצורת תיקונים. והגם שקשה להבין זה, אבל אנו מוכרחים לקבל על עצמנו **אמונת חכמים**, שזה נקרא "תורה שבעל פה". כלומר שיש להאמין, מה שהם אומרים לנו, מה לעשות ומה להאמין, וצריכים ללכת אחר דיעותיהם בעינים עצומות בלי בקורת, משום שאין הדעת שלנו יכול להבין את דרכי השגחתו יתברך, אלא הכל צריך להיות באמונה למעלה מהדעת, שדוקא ע"י זה זוכים אח"כ להטוב והעונג, מאחר שאנחנו הולכים לפי דרכי החכמים, שהם קבעו לנו באיזה אופן וצורה ללכת, ולא כפי שהשכל שלנו מבין.

ודוקא בדרך זה של למעלה מהדעת, זוכים אח"כ להרגשה באברים, שה' מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. ואז אינו צריך להאמין, כי כבר זכה להרגיש זה. ואז הוא בעצמו מעיד על בריאת העולם, שהיה על הכוונה בכדי להטיב לנבראיו.

ואנו צריכים להאמין, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת "אלקים", הנקרא "טבע", כמו שכתוב שה **טבע** גימטריא **אלקים**, שהוא מידת הדין, שאלקים, הוא מידת הדין,

והויה הוא מידת הרחמים. לכן לכללות העולם, שאינם מאמינים בה', הם אומרים שההשגחת העולם היא לפי מידת הטבע, שהטבע קובע את ענין הנהגת העולם. אולם אין הם אומרים שהטבע הוא אלקים, אלא שהוא טבע בלי שום מנהיג. והטבע הזו, שהבורא ברא במידת הדין, אנו רואים, שאין רחום בדין, היות שהטבע אינו בעל שכל, שתהיה היכולת לבקש ממנו רחמים, שלא יעניש אותנו כל כך, מסיבת שאנו כל כך חלשים, שאין כח בידנו לשמור את פקודותיו.

ועל זה באה התשובה, "אין רחום בדין". נגיד למשל, מי שזרק את חבירו לתוך המים, והמים רוצים להטביעו, הוא אומר להמים, מה אני אשם שחבירי זרק אותי לתוך הרשות שלך. לכן אני מבקש ממך, שתרחם עלי, היות שאני בעל משפחה גדולה ברוכת ילדים, ואין מי שידאג עבורם, לכן תמחול לי על זה שנכנסתי בתחום שלך. התשובה היא, "אין רחום בדין" למי שעובר על חוקי הטבע, שהוא בחינת אלקים, שהוא בחינת דין, שזהו כמו שכתוב "יקוב דין את ההר". ורק אלו אנשים שמאמינים שהטבע הוא אלקים, כלומר שיש מי שמנהיג את הטבע, אז על ידי תפלה יכולים להיות שינוי בהטבע, משום שיש בעל בית על הטבע, וממילא הוא יכול לשנות את הטבע.

וכמו שמובא (תענית כ"ה ע"א), שר' חנינא בן דוסא ראה בערב שבת את בתו, שהיא עציבה. אמר לה, "בתי, אמאי עציבת. אמרה ליה, דאחלף לי מנא דמשחא (כלי שיש בה שמן) במנא דחלא (בכלי שיש בה חומץ) ורמאי בשרגא (ושמתי את החומץ בנר, ויכבה הנר, ויהיה חושך בשבת). אמר לה, מי שאמר לשמן וידליק, יאמר לחומץ

וידליק".

רואים אנו, שמי שמאמין שיש להטבע בעל הבית, הוא יכול לשנות הטבע. לכן אלו הצדיקים, שאצלם הטבע הוא בחינת אלקים, כלומר שהבורא הוא בעל הבית על הטבע, לכן ע"י תפלתן הבורא משנה הטבע בגללם. וזה הוא הענין שמתפללים לה', שיעזור לנו לשנות את הטבע. כלומר, שאפילו מצד הטבע כל הרופאים התייאשו מאדם הזה, שמצד הרפואה אין לו שום סיכויים שיוכל לקום מחולי זה, מכל מקום ה' יכול לרפאות ולשנות את הטבע.

וכמו שכתוב (ברכות י') "אפילו חרב חדה מונחת לו על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים". הגם שמצד הטבע היא בחינת דין ובטח שימית, מכל מקום, יהודי שמאמין, שיש מי שמנהיג את הטבע, והוא בחינת רחמים, הנקרא "הויה". לכן אמרו, אל ימנע עצמו מן הרחמים, שזהו מה שכתוב "הויה הוא אלקים". מה שאם כן אלו אנשים שאומרים, שהטבע הוא בלי בעל הבית ואין מי שינהיג אותה, אצלם בטח אין רחום בדין. לכן אין להם שום טענות להטבע, היות שאין על מי להתרעם, הלא הוא אינו בעל שכל, שיהיה מציאות לדבר אליו ולבקש ממנו רחמים. וזה דומה למנהג עתיק, שמטרים שהמציאו את התמרורים שיסדר את התנועה בכלי רכב, היה הסדר, ששוטר היה עומד וכיון את התנועה. ואז היו הרבה אנשים שהיו בכעס ומלא טענות להשוטרים, שהם אינם בסדר, שלא מסתכלים על התור, שלפעמים בא אדם לבקש מהשוטר שיעשה לו טובה, היות שיש לו איזה חולה בבית וכדומה, או פרוטקציה וכדומה, היה השוטר משנה את הסדר לפי שכלו. אז כל אחד היה חושב שהשוטר אינו בסדר, והיו הרבה אנשים, שהיו מרוצים, והרבה לא. מה שאין כן בימינו, שנעשה מסדר התנועה בחינת דומם, בלי שכל, הנה עכשיו כל אחד ואחד מקבל על עצמו גזר דינו של התמרור (רמזור), ואף אחד לא יכעס עליו ואף אחד לא יתפלל אליו, שיעשה לו טובה. דרך משל, יש לפעמים שהאמבולנס נוסע עם חולה והוא צריך לבי"ח מטעם פקוח נפש, אין הוא מדבר להתמרור הדומה לטבע, "המסדר את הנהגת הבריאה", שיתן לו לעבור, כי הוא דומה להטבע, שהוא בחינת דין, ואין רחום בדין.

ובהאמור נבין, כי הבורא, שרצה שהעולם הגשמי יתקיים, ושיהיה קיום המין, ושתהיה המשכת הדורות בזה אחר זה, ולא תהיה בחירה ביד האדם לקלקל את סדר קיום העולם, לכן ברא את העולם בבחינת טבע. והגם שאין הוא מגולה בסדר הנהגה, וכולם חושבים שאין בעל בית בעולם, אלא כל מה שעולה במחשבתו של אדם לעשות הוא עושה, כי בזמן שלא יודעים שיש בעל בית שמשגיח על העולם, לכן כל איש הישר בעיניו יעשה, ויכולים לקלקל העולם. מה עשה, הלך וגילה את השכר ועונש. כלומר, כל מי שירצה לעבור על חוקי הטבע, מה שהוא עשה, תיכף יקבלו על המקום את העונש, ואם הם יקיימו את חוקי הטבע, הם יקבלו שכר על עבודתם, שזה נקרא ש"שכר ועונש מגולים".

לכן בעולם הגשמי, בגלל תיקון המכונה "השתוות הצורה", אסור לקבל לתועלת עצמו. אלא כמו שכתוב (אבות פרק שני, י"ז) "וכל מעשיך יהיו לשם שמים". והיות שהתענוג הכי גדול, שבזמן שהאדם מרגיש שעומד בהיכל המלך ומדבר עם המלך,

והיות שכל קבלת תענוג צריכה להיות לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, כלומר שהאדם צריך לכוון בעת קבלת התענוג, שהוא מקבל שהוא מסיבת שהבורא רוצה שהנבראים יהנו, אבל הוא מבחינתו עצמו הוא מסוגל לוותר על התענוג, וידוע שכל התענוג גדול ביותר הוא יותר קשה לוותר עליו, לכן אם הבורא היה מגולה ולא היו צריכים להאמין בו, לא היתה שום מציאות שהאדם תהיה לו היכולת לכוון בעמ"נ להשפיע. כי בשום אופן אין האדם יכול לומר, שאלמלא לא היה רצון הבורא שאנחנו נהיה קרובים אליו, ולהרגיש אותו איך שאנו מדברים אליו, היינו מוותרים על התענוג מהפגישה זו.

לכן נעשתה בגלל זה הסתרה, בכדי שיהיה מקום לבחירה, כלומר שאנו צריכים להאמין ש"מלוא כל הארץ כבודו". ומטרם שהאדם זוכה לכלים דהשפעה, אין האדם מסוגל שיהיה לו אמונה בקביעות, כמו שאומר בהקדמת ספר הזהר (דף קל"ח, ד"ה "כי חוק") ומשום זה יש צמצום והסתרה על רוחניות. ובכדי שלא יהיה קלקול בעולם, לכן השכר וענש מגולה.

מה שאם כן אם היה מגולה השכר ועונש ברוחניות, לא היה אז צורך לקיים תו"מ לשם שמים, אלא הסיבה המחייבת לקיים תו"מ היתה נשאר בשלא לשמה. כלומר, במקום ששכר ועונש מגולה, שנקרא "השגחה גלויה", אין צורך לקיים תו"מ מסיבת שהבורא צוה לנו כך, ואנו רוצים לעשות רצונו, ולא מטעם שכר ועונש. היות שיש לקיים תו"מ מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", לכן לזכיה גדולה הוא אם אנחנו יכולים לעשות רצונו ולקיים מצותיו.

מה שאם כן אם השכר ועונש היה מגולה, לא חשוב לנו מי נותן לנו השכר או העונש. נמצא, אם היה כך, לא היתה שום בחירה מצד אדם להגיע לידי דביקות בה', היות שאין לו צורך לזה, כי השכר ועונש הם מדריכים את האדם לשמור את החוקים כנ"ל, כי השכר ועונש נבחנים לשני רגלי אדם, שע"י האדם הולך ומתקדם להמטרה שהרגלים מובילים אותו. כי ממקום שמרגיש יסורים, שהוא בחינת עונש, הוא בורח, ובמקום שהוא מרגיש, שיכול לקבל הנאה ותענוג, לשם הוא רץ.

וממילא אין לו שום צורך לדעת מי הוא הבעל בית של העולם, כי מה יוסיף לו זה שידע שיש מנהיג העולם, כי האדם אינו מעניין לו רק בירורים של תענוג ויסורים. וממה שהאדם יכול להוציא יותר תענוג, בזה הוא שקוע ראשו ורובו, וכל השיקולים שבחיים שלו הם רק בדברים האלו. לכן ה' הסתיר עצמו בתורה, שפירושו, שע"י זה שהאדם יעסוק בתורה, הוא יכול למצוא אותו יתברך, אחרת הוא מוסתר.

נמצא, **לכלל העולם**, שאין להם שייכות לרוחניות והוא מוסתר מהם, הוא מוכרח להנהיג את העולם בהשגחה גלויה, היינו שהשכר ועונש יהיה מגולה. וממילא לא יקלקלו את סדרי הבריאה, שהקב"ה ברא את העולם בטבע, שהם אומרים, שאין כאן שום בעל בית אלא הטבע, שהוא כעין דומם, הוא המנהיג העולם. ובזמן שאין לפחד מן בעל בית, אז "איש הישר בעיניו יעשה" ויכולים לקלקל את הבריאה, (אלא מפני שה') הוא מנהיג (את כל העולם) בהשגחה גלויה, וממילא יקיימו את כל

התנאים מה שהטבע מבקש, אחרת הטבע מעניש אותם. נמצא, שהוא יכול להיות מוסתר והכל עושים רצונו, מה שהוא סידר את העולם בבחינת הטבע, הנקרא "אלקים", "מידת הדין". נמצא, שהוא מוסתר והשכר ועונש מגולה.

מה שאין כן ברוחניות, שהוא רוצה להיות מגולה אצל התחתונים, אז ההשגחה היא מכוסה, כלומר שאין השכר ועונש מגולה. רק שהאדם צריך להאמין, שיש שכר ועונש. ומדוע מוסתר השכר ועונש. הוא מסיבה, שרוצה שהם יחפשו אותו, כלומר שבחינת "רב ושליט" תחייב אותם לעסוק בתורה ומצות ולא השכר, אלא שיהיה הכל לשמה, היינו שהבורא הוא הסיבה שיעסוק בתורה ומצות, משום שזהו רצונו יתברך.

מה שאם כן באם שמרגישים שכר ועונש בעשיית המצות, זה נקרא שלא לשמה, כמו שכתוב "במצותיו חפץ מאוד" (תהילים קי"ב, א'), שדרשו "במצותיו" ולא בשכר מצותיו, אלא לקיים מסיבת שהבורא צוה לעשות, והאדם רוצה לעשות נחת רוח להבורא, לכן הוא מקיים את מצותיו. וכמו שאומר שם הרד"ק "במצותיו חפץ מאוד", מצות עשה, עושה אותה בחפץ לבבו, באהבת האל יתברך, שצוהו לעשותם. לפיכך אומר "מאוד", כלומר שרודף אחר המצוה, ומתאמץ לעשותה בכל כוחו, בגופו וממונו.

ובהאמור, במקום שרוצים שהבורא בעצמו יהיה מגולה אצל האדם בבחינת הדביקות, אז השכר ועונש בהשגחה בלתי גלויה, אחרת לא יהיה צורך אליו יתברך, אלא שיקיימו תו"מ מטעם תועלת עצמו. ומזה יקבלו סיפוק בחיים שלהם. מה שאם כן במקום שאין שם האפשרות שירצו להתעניין "אם יש מנהיג או לא חס ושלום", שזהו, שהעולם מתנהג רק בדברים גשמיים, נמצא, שהבורא מכוסה שם, מטעם שאין להם שום צורך לדעת, אם יש בעל בית ומנהיג לעולם, אלא שאומרים, שהמנהיג הוא בחינת טבע, כמו דומם. ובכדי שלא יקלקלו את סדרי הטבע. מה עשה הבורא, עשה שם תיקון על הטבע, והתיקון הזה נקרא "שכר ועונש המגולה", שזו היא שמירה מעולה, שלא יקלקלו את הטבע מה שהבורא ברא.

לכן יש לומר, **במקום שהבורא נשאר מוסתר, שם השכר ועונש מגולה. ובמקום שהבורא צריך להיות מורגש אצל התחתונים, אז צריך להיות השכר ועונש מוסתר מהתחתונים.**

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מהו שאמרו על הכתוב "כי לא יטוש ה' עמו". בעבור ב' סיבות:

(א) מטעם עמו ונחלתו.

(ב) מטעם שמו הגדול.

ושאלנו, מה ההבדל ביניהם. חז"ל (מסכת סנהדרין צ"ח) דרשו על פסוק "למעני למעני אעשה", אמר ר' אלכסנדר ר' יהושע בן לוי רמי, "כתיב בעתה וכתוב אחישנה, זכו אחישנה, לא זכו בעתה". ויש לפרש מה זה "אחישנה". לפי שלומדים, שהנבראים צריכים להגיע לזכות למטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, וכל העבודה שלנו היא לתקן עצמנו עם כלים דהשפעה, שרק בכלים האלו האורות

העליונים יכולים להתלבש, מטעם שיהיה השתוות הצורה בין האור והכלי, שהוא תיקון הצמצום, בכדי שלא יהיה נהמא דכסופא, נמצא, בידי אדם לתקן זה. וזה נקרא שממהרים את קבלת המטרה, שהיא להטיב לנבראיו. וזה יכולים לעשות רק ע"י ביטול הרשות. ורק אז יש מציאות שיקבל הכל מטעם דלהשפיע. אי לזאת, כשהקב"ה משפיע את השפע, הוא משפיע ל"עמו ונחלתו". כלומר, הכל נקרא שלו, ואין להתחתון שום רשות בפני עצמו, כנ"ל, מטעם שביטל את רשות עצמו, לכן "לא יטוש", אלא הוא משפיע ל"עמו ונחלתו".

מה שאם כן "לא זכו", כלומר שהם לא רוצים לבטל את רשותם, ואין הם ראויים לקבלת השפע, זה נקרא "בעתה", שאז הקב"ה עושה למען "שמו הגדול", ששמו של הקב"ה הוא טוב ומטיב. לכן הוא משפיע להם מטעם טוב ומטיב, שזה נקרא "שמו הגדול".

וזה שכתוב "ורבנן אמרי, בארץ ישראל בשביל עמו ונחלתו, בחוץ לארץ בעבור שמו הגדול". ומהו היחס בעבודה "ארץ ישראל בשביל עמו ונחלתו". כי "ארץ ישראל" בעבודה, נקראת בזמן שהאדם כבר זכה שכל מעשיו הם **ישר-אל** ואין עושה לתועלת עצמו שום דבר. נמצא, כי לא יטוש ה', אלא הוא משפיע להם טוב ועונג, הוא בשביל שיש להם כלים דהשפעה כנ"ל, לכן הם נקראים "עמו ונחלתו", היות שאין להם רשות בפני עצמם.

מה שאם כן ב"חוצה לארץ", שעדיין אינם נמצאים ב"ארץ ישראל", כנ"ל, שהמעשים שלהם עדיין אינם לשם שמים, הנקרא "ישר-אל", הוא רק מצד אתערותא דלעילא, הנקרא "מצד רצון העליון", שמטרתו הוא רצונו להטיב לנבראיו. וזה נקרא "בעתה", כנ"ל, שזה נקרא "בעבור שמו הגדול", ששמו הגדול נקרא שמו של הקב"ה, שהוא טוב ומטיב, ו"גדול" נקרא בחינת חסד, שפירושו, היות שדרכו הוא להשפיע, לכן לא יטוש ה' רק מצד אתערותא דלעילא, היות מצד התחתונים עדיין אינם ראויים שהקב"ה ישפיע להם טוב ועונג.

ובהאמור יוצא, שבכל הירידות, שהאדם מקבל בעבודה, הוא צריך להאמין בשכר ועונש, אף על פי שהוא לא רואה. אלא הוא צריך להאמין, שהקב"ה לא עוזב אותם, אפילו שהוא נמצא בזמן ירידה. הגם שזה עונש, בזה שהקב"ה מרחק אותם מעבודה. כי זה שאין לו טעם בעבודה, הוא מסיבה שה' זרק אותם. כלומר, שהאדם לא יחשוב, שהאדם לא רוצה עכשיו להיות עובד ה', אלא ה' לא חפץ בו. ולהאמין שזהו עונש. אבל גם להאמין, שזה לא ענין נקימה ונטירה, אלא שהם תיקונים, שע"י יזכה לעלות ולהגיעה להמטרה הנרצה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו ההיכר בין עובד אלקים ללא עבדו

מאמר כ"ט, תשמ"ח

חז"ל בכתובות מסיימים וזה לשונם "אמר ר' חייא בר אשי, אמר רב, עתידין כל אילני סרק בארץ ישראל שיטענו פירות, שנאמר, כי עץ נשא פרו, תאנה וגפן נתנו חילם", עד כאן לשונו.

ומפרש המרש"א וזה לשונו "גם שהוא אילן סרק, דלפי טבעו אין ראוי לגדל בו פרי, מכל מקום ישא פרי". ויש להבין מה בא זה ללמדנו בעבודה.

הסולם, בפירושו על מאמר האותיות (בהקדמת ספר הזהר דף ל"ג) אומר וזה לשונו "היות שזה לעומת זה עשה אלקים, כמו שיש ד' עולמות אבי"ע דקדושה, כן יש ד' עולמות אבי"ע דטומאה כנגדם. ועל כן בעולם עשיה לא יוכר בין עובד אלקים ללא עבדו. ואיך נדע להבדיל בין טוב לרע. אמנם יש בירור אחד חשוב מאוד, והוא: כי "אל אחר אסתרס ולא עביד פרי". ועל כן, הנכשלים בו ללכת בדרכי אבי"ע דטומאה, מתייבש מקורם ואין להם שום פירות רוחניות לברכה. והם נובלים והולכים, עד שנסתמים לגמרי. והפוכו הם הדבקים בקדושה, שזוכים לברכה במעשי ידיהם, "כעץ שתול על פלגי מים", אשר פרו יתן בעיתו ועלהו לא יבול, וכל אשר יעשה יצליח. והוא הבירור היחיד שבעולם העשיה, לדעת אם הוא קדושה או חס ושלום להיפך".

ויש להבין, מהו פירושו "פירות ברוחניות". הנה מילת "פירות" משתמשים בלשון "רווחים". כמו שאומרים, עשיתי עסק גדול, אבל בינתים אינו עושה פירות. שפירושו, שעדיין אין לו רווחים מזה. ובעניני עבודה יש לפרש, שהאדם מתחיל להכנס בעול תו"מ, שאז כמה הבנה שיש לו בענין יראת שמים, ובענין חשיבות המצות, ובפרט בענין חשיבות התורה. כשהוא בא לגיל עשרים או שלושים, אין לו מושג יותר גדול בעבודת ה', כלומר לדעת מה זה יראת שמים, ומהי הרגשתו בתו"מ.

והגם שהוא רואה, שכבר יש לו רכוש של כמה שנים שעסק בתו"מ, אולם באותה הבנה שהיתה לו, בעת שנעשה בר חיוב בתו"מ, בענין זה לא התקדם. כלומר, שחשב, שבטח שיתבגר, יהיו לו כוונות אחרות, מכפי שנכנס בעבודת ה'. אמנם באותה כוונה הוא נשאר והוא מסכים לדעת רבים, מה שאומרים עליו, כשהם רואים, שהוא מקיים תו"מ בכל פרטיה ודקדוקיה, הם מכבדים אותו בתור מורם מעם, ונותנים לו כבוד עבור עבודתו בתו"מ.

לכן הוא נמצא במצב של "כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה". ולכן הוא אף פעם לא יכול לבוא לידי שלימות, הנקרא "עובד אלקים". והוא נשאר בבחינת "עובד את

עצמו". כלומר, שכל עבודתו מה שהוא עושה, היא לתועלת עצמו. וזה נקרא "לא עבדו". אלא הוא עובד לתועלת עצמו ולא עובד אלקים.

ובעניני עבודה, אי אפשר להגיע לבחינת "עובד אלקים", מטרם שמגיעים לבחינת "לא עבדו". כי הם שתי מדרגות. ואי אפשר לעלות למדרגה עליונה, אם הוא עדיין לא נמצא במדרגה תחתונה. אלא מקודם האדם נכנס למדרגה, המכונה "לא עבדו", כלומר, שהאדם מוכרח לבוא להרגיש, שכל זמן שהוא עובד לתועלת עצמו, זה נקרא "לא עבדו".

וגם "לא עבדו", אין הפירוש שהוא רואה, שהוא בבחינת "שלא לשמה", הנקרא בעבודה "לא עבדו". ומשלים עם המצב, ולא חשוב איזה תירוצים שיש לו על זה, כי הסיבות אינן משנות את המצב. לכן אם הוא מסכים להישאר באותו מצב, זה נקרא, כאילו עוד לא נמצא במצב של "לא עבדו".

אלא בזמן שהוא רואה, שהוא בבחינת "לא עבדו", הוא עושה תחבולות ועצות איך לצאת מזה, הן על ידי ספרים והן ע"י סופרים. וכואב לו, בזה שנמצא כך בשפלות, ושקוע באהבה עצמית, שאי אפשר לצאת משליטה זו, ומפחד שלא ישאר בבחינה זו לעולמים. זה נקרא שנמצא במצב של "לא עבדו".

אולם יש לשאול, איזה שם האדם צריך לתת על המצב, שהוא רואה, שנמצא בבחינת "לא עבדו". כלומר, היות כשהאדם בא במצב הזה, שהוא רואה, שהוא משוקע באהבה עצמית, וכמו כן מתעוררים אצלו כל התאוות הבהמיות, שאף פעם לא חלם עליהם. ובמצב של "לא עבדו" מתעוררים מחשבות ורצונות כאלו, שלפי ערך עבודתו, שהשקיע בכדי להגיע לזכות לקדושה, והיה צריך לכל הפחות לראות, הגם שעוד לא זכה לבחינת קדושה, אבל לכל הפחות היה צריך לראות עצמו, שכבר משוחרר מתאוות בהמיות.

אחרת הוא שואל, הלא חז"ל אמרו "לפום צערא אגרא". היינו, לפי היגיעה שהאדם נותן, כך הוא מקבל שכר. ועכשיו הוא רואה, שיגיעה הוא נתן, ואיזה שכר קבל, שהוא נעשה עכשיו יותר גרוע. כי מטרם שהתחיל להכנס לעבודה דלהשפיע, היה יודע שהוא עובד ה'. והגם שגם אז ידע שיש מדרגות יותר גבוהות, היינו אלו שעובדים לשמה, אבל היה יודע, שעבודה דלשמה שייך ליחידי סגולה. אז היה בטוח בעצמו, הגם שלא בא בחשבון בין יחידי סגולה, אבל הוא נחשב לעובד ה', כמו כל הסביבה שלו, שבה הוא נמצא. מה שאם כן עתה, כשרוצה לעבוד לתועלת ה', הוא הולך אחורה, כלומר שהוא מרגיש, שהוא יותר גרוע משהיה. ואז מתעוררת השאלה, איפוא הוא מה שאמרו חז"ל "לפום צערא אגרא".

והאמת היא, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שבזכות זה שהשקיע עבודה, בכדי להגיע לזכות לקצת קדושה, ע"י זה זכה והשיג את מידת האמת. כלומר, שזכה, שמן השמים נותנו לו להודיע את מצבו האמיתי, איך הרע שבתוכו, היינו הרצון לקבל לעצמו, הוא כל כך מגושם ומרוחק מה'. זאת אומרת, שמטרם שהתחיל בעבודה, לא היה יכול להבין זה, בשום אופן את שפלות מצבו.

אלא זה כמו שדברנו במאמרים הקודמים, מה שזה"ק מפרש על הכתוב "או הודע אליו חטאתו", שהקב"ה מודיע לו, שהוא חטא, או שהתורה מודיעה לו שהוא חטא. ומצד עצמו אין האדם מסוגל לראות את הרע שבו. כי אדם קרוב אצל עצמו, והוא משוחד, ו"השוחד יעוור עיני חכמים" כתיב. ועיור אינו רואה. לכן אין האדם מסוגל לראות את הרע שבו מעצמו. אלא מלמעלה מודיעין לו, שנקרא בלשון הזה"ק, התורה מודיעה לו או שהקב"ה מודיע לו. ושניהם מובנים לנו על ענין אחד, כלומר שזה בא מלמעלה ולא מעצמו, **כי הכרת הרע זוהי ידיעה מלמעלה.**

ובזה יכולים לפרש את קושית העולם, שמצד אחד אמרו חז"ל (נדה ל', ע"ב) וזה לשונם "משביעים אותו תהי צדיק, ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע". ושואלים, הלא המשנה (אבות פרק ב') אומרת "ואל תהי רשע בפני עצמך", אם כן איך אמרו "היה בעיניך כרשע".

ויש על זה הרבה תירוצים. ולפי הנ"ל, שענין הכרת הרע בא מלמעלה, ואין אדם מסוגל לבוא לידי הכרת הרע, אלא לאחר שהאדם השקיע כוחות בתו"מ, בכדי להגיע לעבוד לשם שמים, אז מודיעין לו מלמעלה את הרע, ורק אז הוא יכול לראות שהוא רשע. וממילא במצב כזה, שמודיעים לו מלמעלה שהוא רשע, והגם לפי המעשים שלו הוא נראה בפני העולם כולו שהוא צדיק, כי אין אף אחד יכול לדעת, מה שהודיעוהו להשני מלמעלה.

ועל זה אמרו "אפילו כל העולם כולו אומרים לך, צדיק אתה". זהו מטעם, שאין הם מכירים אותך. כלומר הכוונות שלך, אבל אתה צריך לדעת את האמת. לכן אמרו "היה בעיניך כרשע". "בעיניך" שפירושו, לא כמו שהעולם מסתכלים על החיצוניות שלך, אלא תסתכל "בעיניך", היינו בצורת הכוונה, שאין אף אחד יכול לראות רק אתה לבד. זה נקרא "בעיניך". ותראה, שאתה רשע. וזה שכתוב "היה בעיניך כרשע".

אולם כנ"ל, שאין אדם מסוגל לראות את האמת, שהוא רשע, אלא לאחר שהשקיע יגיעה רבה בתו"מ, בכדי להגיע להאמת. אז מגלין לו מלמעלה את האמת, שהוא נמצא במצב של "לא עבדו". אבל לבד בלי עזרה מלמעלה, אין אדם יכול לראות שהוא רשע. וזה שכתוב "ואל תהי רשע בפני עצמך". פירוש, שהאדם מצד עצמו אי אפשר להיות רשע, אלא לזה צריכים עזרה מלמעלה.

לכן על האדם מוטל לבקש מה', שיודיע לו את האמת של מצבו ברוחניות, איפוא הוא נמצא. כלומר, אם הוא נמצא בין אלו הנקראים "עובד אלקים", או בין אלו הנקראים "לא עבדו". אבל מעצמו אין האדם מסוגל לדעת. וזהו שאמרו "ואל תהי רשע בפני עצמך".

ועתה נבאר מה ששאלנו, איזה שם האדם צריך לתת להמצב שבו הוא נמצא, אם הוא רואה שהוא באמת בבחינת "לא עבדו", כלומר אם הוא לא אז משהו בעבודה, אלא שהלך אחורה, ועבודה שלו היתה לריק בלי שום רווחים. ומה שאמרו חז"ל "לפום צערא אגרא", הוא צריך להאמין בזה, אבל בחוש הוא רואה, כאילו נגיד שהיה יותר טוב, אם בכלל לא היה נכנס בעבודה זו דלהשפיע. ונמצא, שהוא רואה רק ירידה בעבודה ולא עליה. ולפי זה

היו צריכים לתת שם של מצב של "לא עבדו" בשם "ירידה".

אולם לפי מה שאמרנו, שאי אפשר להכנס למדרגה עליונה מטרם שמשיגים מדרגה התחתונה, שהיא בחינת "לא עבדו", נמצא, שאין המצב הזה נקרא "מצב של ירידה", אלא מצב של "עליה". כי כן היא הדרך, שמדרגה תחתונה היא הסיבה והגורם למדרגה עליונה. אי לזאת, הירידה הזו, שהוא מרגיש שנמצא במצב ירידה, היא הגורמת לו לעלות למדרגה עליונה.

כלומר, לפוס צערא אגרא. זאת אומרת, לפי מה שהוא סובל, בזה שהוא נמצא במצב של "לא עבדו", זה גורם לו שיעשה עצות ותחבולות, איך לצאת ממצב הזה, ולעלות למדרגה עליונה, הנקראת "עובד אלקים". לכן נקרא המצב הזה "זמן של עליה" ונקרא "מצב של התקדמות להמטרה". אולם גם בזמן של "לא עבדו" יש עליות וירידות, גם הירידות האלו נחשבות לעליות.

פירוש הדברים, כי ירידה היא מביאה להאדם לראות את מצבו של הרע שבו, למה הוא מסוגל להגיע. כלומר, לאיזו שפלות הוא מוכן להביא את האדם. זאת אומרת, שבזמן עליה, דהיינו בזמן שהיתה לו תשוקה לתורה ולתפלה, והיה חושב שעכשיו כבר נמצא בין עובדי ה', וכבר הוא לא נצרך להקב"ה, שיעזור לו מהיצה"ר שבו, היות שהוא מרגיש טעם בעבודה, ומסתכל על הזמנים שהיה נמצא בירידה, הוא מתבייש כלפי עצמו, וכואב לו מאוד, אם הוא זוכר את הירידות שלו.

ופתאום הוא נופל "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא". כלומר, הוא נופל ממצב, שהיה חושב שהוא נמצא כבר בשמים. ואח"כ הוא רואה, שהוא נמצא בבור עמוק. ועוד יותר מזה, שהוא לא זוכר, איך הוא נפל לבור עמוק, ומה היתה הסיבה. וכשנפל לתוך הבור, הוא נמצא שם מחוסר הכרה, כלומר שאינו מרגיש, שנמצא בתוך הבור. אלא לאחר כמה זמן הוא מתאושש, ומתחיל להרגיש שהוא נמצא בתוך הבור. וזמן ההתאוששות לוקח דקה, או שעה, או יום-יומיים, או חודש ימים, עד שחוזר להכרה ורואה באיזו שפלות הוא נמצא.

ואח"כ נותנים לו מלמעלה שוב רצון וחשק לעבודה. ושוב נמצא במצב עליה. ואז הזמן שהוא יכול להנות מזמן הירידה. כלומר, בזמן העליה הוא יכול לדעת, מהו הרווח מזה שקבל ירידה. היות שלפי מה שאומרים, שענין העונשים שנותנים לאדם, אין זה כדוגמת מלך בשר ודם, שהוא לוקח נקימה ונטירה על מה שלא שומר האדם את מצות המלך, אלא כאן ענין של תיקון. אם כן איזה רווח הוא יכול לומר שיש לו מהירידות.

התשובה היא, כי הירידה לא ניתנה לאדם, שילמד מהירידה בזמן שהוא נמצא בירידה. כי בזמן הירידה הוא נמצא מחוסר הכרה, כלומר שלא מרגיש, שהוא נמצא בירידה. מטעם, שאין אז בעל חי, שירגיש איזה חסרון מבחינת חיות דקדושה, כי נאבדה ממנו הידיעה, שיש רוחניות בעולם בכלל אצל מי שהוא, וכל מחשבותיו הוא רק בחיים הנמצא

כלומר, היות שידוע, בלי חיים אי אפשר לחיות, לכן כל אחד ואחד בוחר את הלבוש המתאים, שיוכל להוציא ממנו את החיים, שנקרא "תענוג". כי אין חיים בלי תענוג. כי בזמן שאין האדם מסוגל למצוא תענוג בחיים שלו, תיכף הוא בוחר לעצמו את המות, שזה נקרא "מאבד עצמו לדעת".

לכן בזמן הירידה, כשמוציא תענוג באיזה לבוש, לא חשוב לו מהו הלבוש, אלא חשוב לו כמה תענוג הוא מסוגל להוציא מהלבוש הזה. זה נקרא, שאין חושב אז על רוחניות. כי התענוג מה שהוא מקבל, משכח אותו משאר דברים. כי כל ראשו טרוד איך להמשיך בהשגת התענוגים בהלבושים הקרובים אז לרוחו. בזה הוא שקוע. ואז אין לו שום מחשבה, שיש מציאות כזו, הנקראת "עבדות ה'". היות כי ירידה נקראת בחינת "מיתה". כלומר, קצת רוחניות, שהיה דבוק במשהו בקדושה, החיים הזה נסתלק ממנו. לכן הוא נקרא אז בבחינת "מיתה", שאין בו רוח חיים דקדושה.

אלא אח"כ הוא מתעורר, ומתחיל לראות שחסר לו חיים רוחניים. וזה שנתעורר מהירידה, זה נקרא "תחיית המתים", שכבר מתחיל להרגיש שחסר לו חיים. מה שאם כן מת אינו מרגיש שחסר לו חיים, שירצה לזכות לחיים.

אבל נשאלת השאלה, מי החיה אותו. על זה באה תשובה "מלך ממית ומחיה". ולמה צריכים זה. התשובה היא "ומצמיח ישועה". הפירוש הוא, שע"י זה שהקב"ה מצד אחד נותן לו ירידה, שנקרא "ממית", ומצד השני נותן לו עליה, שנקרא "ומחיה", דוקא ע"י זה תצמיח הישועה, וזה שכתוב "ומצמיח ישועה".

ובהאמור יוצא, מתי האדם לומד ולוקח תועלת מהירידה, כנ"ל. בטח לא בזמן הירידה, כי אז הוא מת. אלא לאח"כ, שה' מחיה אותו, שפירושו, שנותן לו עליה, אז הזמן שצריך ללמוד מה שהיה לו בזמן הירידה. כלומר, באיזו שפלות הוא היה, ולאיזה דברים היתה התשוקות שלו, ולמה היה מצפה. שאם יהיה לו זה או זה, הוא ירגיש עצמו לאדם השלם. אז הוא רואה, שכל החיים שלו של זמן של ירידה, היה לא פחות אלא מהחיים של בעלי חי.

ניקח לדוגמא, אנו רואים, כשזורקים את הפסולת לפחי אשפה, כל החתולים שבסביבה, כשמרגישים שיש איזו פסולת מבעלי חי, שזרקו לתוך פח האשפה, הם מוצאים ואוכלים את זה. ובכוח האכילה הם רוצים כל אחד ואחד למקומו, בכדי להשיג שאר תענוגים וכדומה. ואם האדם יסתכל בזמן העליה, שהוא מבין, שלא כדאי להכנס את מוחו ולבו לתאוות בהמיות, וזהו בערכו עכשיו, לפי מצבו, פסולת ממש, וממש בזמן שהוא מסתכל על החיים האלו, מתעוררת בחילה עד להקיא.

נמצא, תועלת גדולה מהירידה זו, שהוא רואה שפלות עצמו, לאיזה מצב הוא יכול להגיע, ורק ה' הוציא אותו משפלות הזאת. אז הזמן לראות גדלות ה', מזה שיש בידו

להוציא את האדם מטיט היוון, שיכול שם להטבע ולהישאר ביד הס"א לעולמים. ורק ה' הוציא אותו משם.

ובהאמור רואים, שהאדם צריך לקרוא בזמן העליה את כל מה שכתוב בזמן הירידה. ואז מהקריאה הזאת הוא ידע, איך לבקש על נפשו מאת ה', שלא יזרוק אותו עוד הפעם לתוך האשפתות. וגם יודע, איך לתת תודה לה', על מה ששוב העלה אותו משאול תחתיות. וזהו כנ"ל "מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה". כלומר, **ע"י הירידות והעליות, מזה נצמח הישועה.**

ובהאמור, לאחר שעבר את שלב א', הנקרא "לא עבדו", מתחיל עכשיו הזמן להגיע לבחינת "עובד אלקים". כלומר, לאחר שעשה את העצות והתחבולות איך לצאת מבחינת "לא עבדו", אז הוא מקבל עזרה מלמעלה, כמו שכתוב בזה"ק "הבא לטהר מסייעין אותו", בזה ש"נותנין לו נשמתא קדישא", שבכח הזה הוא יוצא משליטת אהבה עצמית, ויש לו האפשרות לעבוד רק בע"מ להשפיע.

נמצא, איך האדם יכול לבוא לבחינת עובד אלקים, זהו דוקא ע"י זה שזוכה לבחינת נשמה מלמעלה. וזה נקרא, שעכשיו הוא "עושה פירות". ומהו הפירות. זה שזכה לבחינת נשמה, זה הפירות. כלומר, שהאדם צריך לדעת, כי מטרם שזכה לבחינת "פירות", הנקרא "נשמה", הוא לא יכול להיות עובד אלקים, אלא הוא מוכרח להיות עובד את עצמו, שזה נקרא "לא עבדו", מטעם כנ"ל, שאין האדם יכול ללכת נגד הטבע שבו הוא נולד, שהוא אהבה עצמית. אלא רק הבורא הוא יכול לעשות הנס הזה, לשנות את הטבע.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "עתידין כל אילני סרק בארץ ישראל, שיטענו פירות". כלומר, שלאחר שהאדם זכה לבחינת "ארץ ישראל" ע"י שזכה לבחינת נשמה, אז הכל נעשה מתוקן, היינו שאפילו בחינת "אילני סרק", שאינו לגדל פירות, שהכוונה על הזמן של לא עבדו, גם זה מקבל תיקון, על דרך ש"זדונות נעשו לו כזכיות".

כלומר, היות שאי אפשר להיות עובד אלקים, מטרם שנכנס להרגיש, שהוא נמצא בבחינת "לא עבדו". כלומר, שעל ידי הירידות והעליות, שהיה לו בזמן, שהיה נמצא באהבה עצמית, שהעליות והירידות האלו זה היו שלבים ומדרגות, שתהיה לו היכולת לעלות למעלה למקום השלימות. וממילא הכל נכנס לקדושה, משום שכל הדברים עזרו לו להגיע לשלימות.

ובהאמור נבין, שאילני סרק, שלפי טבעו אין ראוי לגדל בו פרי, מכל מקום ישא פרי. כלומר, כיון בזמן שהאדם נמצא בשלא לשמה, בטח זה המצב רחוק הוא מלגדל פירות, היינו שיזכה לבחינת הבנה בעבודה ובתורה, שהוא נקרא ש"זכה להכנס בהיכל המלך". ובזמן של שלא לשמה הוא להיפך, הוא מתרחק עצמו מדביקות ה'. מכל מקום לאחר שזכה להכנס ל"ארץ ישראל", כל השלא לשמה, הנקרא "אילני סרק", ישא פרי, כלומר שאור עליון, המכונה בחינת נשמה, ישכון גם על כלים אלו גם כן, מסיבת שהכל נכנס לקדושה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מה לדרוש מאסיפת חברים

מאמר ל', תשמ"ח

חז"ל (אבות פרק א', ו') אמרו "עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות". ויש להבין, מהו הסמיכות "הוי דן את כל האדם לכף זכות" ל-"קנה לך חבר". ובספר "מתן תורה" (דף ל') כתוב שם "דענין המצוה של ואהבת לרעך כמוך, הוא בכדי להגיע לאהבת ה'". שהוא הדבקות בו יתברך. וזה לשונו "הנה הסברה נותנת, אשר אותו חלק התורה, הנוהג בין אדם לחבירו, הוא היותר מסוגל בשביל האדם, להביאו למטרה הנרצית. משום שהעבודה במצות שבין אדם למקום יתברך היא קבועה ומסויימת, ואין לה תובעים, והאדם מתרגל בה בנקל. וכל שעושה מחמת הרגל, כבר אינו מסוגל להביא לו תועלת, כנודע. מה שאם כן המצות שבין אדם לחבירו הוא בלתי קבוע, ובלתי מסויים, והתובעים מסבבים אותו בכל אשר יפנה. ועל כן סגולתם יותר בטוחה, ומטרתם יותר קרובה", עד כאן לשונו.

ופירושו הוא, היות שהאדם צריך להגיע לזכות לבחינת השתוות הצורה, כלומר, שכל רצונו ומחשבתו יהיו רק לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו. וזה נמשך מסיבת תיקון הצמצום, שענינו הוא, שמצד הבורא, שברא את העולמות, היה על הכוונה, מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. כמבואר בחז"ל, שהקב"ה אמר למלאכי השרת, שבריא את העולם דומה למלך שיש לו כל טוב, ואין לו אורחים.

זאת אומרת, שיש הנאה מזה שהאורחים אוכלים אצלו. אלא מטעם שלא תהיה בחינת בושה, לכן נעשה תיקון, שצריכין לקבל הנאה ותענוג על הכוונה להנות להבורא. אולם מדרגה א' הוא, משפיע עמ"נ להשפיע. והאדם צריך להנות בעת שהוא משפיע, כדוגמת הבורא, שיש לו הנאה. כמו שאמרו חז"ל (זהר, חלק א', בראשית, דף קט"ו) וזה לשונם "לא היתה שמחה לפני הקב"ה, מיום שנברא העולם, כאותה שמחה שעתיד לשמוח עם הצדיקים לעתיד לבוא".

רואים אנו, שהיתה שמחה גדולה לפני הקב"ה ביום שנברא העולם. כלומר, בזה שרצונו להשפיע היתה לו שמחה. נמצא לפי זה, אם האדם עושה מעשים דלהשפיע, ואין לו שמחה, אין כאן השתוות הצורה. הגם שבמעשה הוא משפיע, ועסק באהבת הזולת, אבל המעשה הזה צריך להיות בשמחה, כדוגמת הבורא שיש לו שמחה. אם כן חסרה כאן ההשתוות של שמחה.

לכן צריך האדם לעשות כאן ב' דברים :

א) אפילו שהגוף לא רוצה לעבוד בעניני השפעה, צריכים ללכת עמו בדרך הכפיה. אבל

יש כלל, בזמן שהאדם עושה מעשים בכפיה, אין האדם יכול להיות בשמחה, היות שהיה יותר מאושר, אם לא היה צריך לעשות את המעשים. מכל מקום האדם מוכרח לעבוד על דרך הכפיה. וזה נקרא, שהוא כופה ומכניע את הרע שבו.

אמנם כנ"ל, כאן חסרה השמחה, מה שצריכה להיות על כל מעשה ומעשה דלהשפיע. ועל שמחה אין האדם יכול לכופ עצמו, שיהיה שמחה במקום שהוא מעשה של כפיה. כי שמחה היא תוצאה מזה שהאדם נהנה. ובמקום שיש הנאה, לא שייד לומר "כפיה". לכן מכפיה לא נולדת בחינת שמחה והנאה.

ב) בזמן שאנו אומרים, שצריכים לעבודת ה' שמחה, וכנ"ל, ששמחה היא רק תוצאה מדבר שהאדם נהנה. אי לזאת, היות שהאדם יכול רק לעשות מעשים של כפיה, שזה נקרא "מעשה". "מעשה" נקרא דבר שאין השכל מסכים לזה. וזה נקרא, בזמן שהאדם מתחיל לכופ עצמו, הוא נכנס בבחינת "הבא לטהר".

ומה חסר עוד. רק דבר שיעורר לו שמחה. על זה יש לפרש, שזה נותנים לו מלמעלה, שזה נקרא "מסייעין אותו". ומה הסיוע. אומר הזה"ק "בנשמתא קדישא". ובזמן שזכה לזה, כבר יש לו שמחה. נמצא לפי זה, מה שאומרים, שהאדם צריך לעבוד בשמחה, הכוונה, שהאדם צריך לעורר ע"י המעשים שעושה, את האתערותא דלעילא, שרק ע"י סיוע מלמעלה הוא יכול להגיע לבחינת שמחה, בזמן שהוא עוסק במעשים דלהשפיע.

ובאמת נשאלת כאן שאלה, בשביל מה צריכים לעשות מעשים דהשפעה בשמחה. ואמרנו, שהטעם הוא פשוט, שאין כאן השתוות הצורה. מטעם שהבורא, כשהוא משפיע, יש לו שמחה. מה שאם כן אם האדם כשהוא משפיע, ואין לו שמחה, חסר כאן בענין השתוות הצורה.

אולם יש כאן טעם יותר חמור מההשתוות הצורה. כי בזמן שהאדם בא במצב של עצבות, כלומר, שרואה שאין לו טעם בחיים, היות שכל מה שהוא מסתכל, הוא רואה שחור, הן בגשמיות והן ברוחניות, שזה דומה כמו האדם המרכיב לעינים שלו משקפיים שחורים, שעל כל מה שהוא מסתכל, הוא רואה רק שחור. האדם במצב הזה נמצא בבחינת כפירה להשגחת ה', היות שאין יכול לומר, שהבורא מנהיג את עולמו בבחינת טוב ומטיב.

נמצא, שהוא נמצא אז בבחינת חוסר אמונה. כבר אין כאן ענין של השתוות הצורה, אלא ענין חוסר אמונה, רק נמצא במצב של כפירה. לפי זה יוצא, שעל האדם מוכרח להיות תמיד בשמחה, ולהאמין למעלה מהדעת, שכל מה שה' עושה, הוא רק בבחינת טוב ומטיב. ורק אנו צריכים להאמין גם כן, שזה מה שאנו צריכים, להאמין למעלה מהדעת.

הלא לפי שכלנו, היה יותר טוב אם הקב"ה היה מתנהג עמנו בבחינת השגחה גלויה. אבל כבר דברנו מזה הרבה פעמים, שאאמו"ר זצ"ל אמר, שאין לומר, שאין הקב"ה יכול לתת הכל בתוך הכלים של קבלה, הנקרא "בתוך הדעת". כלומר, שגם הגוף הגשמי יבין, שהבורא מתנהג עם כל העולם כולו רק לטוב.

אם כן למה בחר דוקא בכלים של למעלה מהדעת. אלא שהבורא בחר הכלים האלו, שדוקא כלים האלו יותר מוצלחים, שעל ידיהם נגיע לשלימות האמיתית. שאז יקויים "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך". ואמרו חז"ל "בשתי יצריך. ביצר טוב וביצר הרע". שאז גם הגוף מרגיש את הטוב ועונג, מה שהבורא נותן להנבראים, ולא צריך אז להאמין על זה למעלה מהדעת. נמצא, שהעיקר הוא מה שדורשים, שהאדם יהיה בשמחה בעת עבודתו בעבודה דלהשפיע, בזמן שהוא לא רואה מה יהיה מזה לקבלה עצמית, הנקרא "בתוך הדעת", היות אחרת הוא נמצא בבחינת כפירה חס ושלוש.

ובהאמור יוצא, שהאדם מוכרח לעבוד עבודת הקודש למעלה מהדעת, כי הם כלים המוכנים להביא את האדם לשלימותו. וכנ"ל, שרק למעלה מהדעת הוא יכול לקבל שמחה מהנהגת ה', שהיא בבחינת טוב ומטיב. וזה נקרא בחינת "ימין".

וכמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להשתדל ללכת בקו ימין, שנקרא בחינת "אמונה למעלה מהדעת", ולצייר לעצמו, כאילו כבר זכה לבחינת אמונה שלימה בה', וכבר יש לו הרגשה באבריו, שהבורא מנהיג את כל העולם בבחינת טוב ומטיב.

אם כן יש לשאול, מדוע אנו צריכים ללכת גם בקו שמאל, אם העיקר הוא קו ימין. ולא יזו תועלת משתמשים עם קו שמאל. התשובה היא, בכדי שנדע בתוך הדעת, איך המצב שלנו. כלומר, מהו שיעור אמונה שיש לנו, כמה תורה רכשנו, ואיך אנו מרגישים את ה' בזמן התפלה, וכדומה.

ואז באים לידי הרגשה, איך שאנו נמצאים בתכלית השפלות, שאין למטה הימנה. זוהי הסיבה, שאח"כ, שאנו עוברים לקו ימין, יש לנו העבודה דלמעלה מהדעת. זאת אומרת, כפי שהקו שמאל מראה לנו את מצבנו בתוך הדעת, יש כאן מקום ללכת למעלה מהדעת. מה שאם כן אם היינו נמצאים תמיד בתוך קו ימין, לא היה זה נבחן לבחינת ימין, אלא לבחינת קו אחד.

כלומר, היינו חושבים, שבאמת אנו נמצאים כך. כלומר, שאנחנו היינו חושבים, שבאמת אנו נמצאים בתוך הדעת, בתכלית הגדלות. והאמת היא, שרק למעלה מהדעת אנו נמצאים בשלימות. לכן כשיש לנו ב' הקוים, אז שייך לומר, שיש ענין למעלה מהדעת, שהוא קו ימין.

נמצא לפי זה, שהקו ימין עוזר לקו שמאל. כי לאחר שהוא מצייר לעצמו, שהוא כבר בשמחה, ונהנה משלימות עבודתו, וכשהוא עובר לקו שמאל, אז הוא רואה, איך שהוא נמצא בעולם שכולו חושך. כלומר, שהוא רואה ומרגיש, איך שהוא משוקע עדיין באהבה עצמית. ואין הוא רואה שום תקוה לצאת מאהבה עצמית.

ואז יש מקום לתפלה מעומקא דליבא. היות שהמצב של הימין, שהיה מצייר לעצמו, איך שהוא נמצא, בזמן שהיה מצייר לעצמו "מהי נקראת שלימות העבודה". כלומר, מה

שהיה מאמין למעלה מהדעת במצות "אמונת רבו", שאמר לו ללכת במצב הזה, הגם שהשכל אומר לו, למה אתה מדמה את מצבך לאדם שכבר זכה לאמונה שלימה, בו בעת שהוא ידע בעצמו, שהוא נמצא בתכלית השפלות שאפשר להיות בעולם. כי הוא מרגיש, שהוא נמצא במצב של שפלות, שלא מתאים לאדם, שרוצה להיות פעם עובד ה'.

ואח"כ הוא עובר לקו ימין. וזה השמאל נותן לו מקום לעבוד בקו ימין. אבל צריכים לזכור, כל דבר שהוא דרך אמת, הוא קשה ללכת בו בלי יגיעה. לכן אחר ב' קוים האלו הוא בא לקו האמצעי, שזהו שנקרא "הקב"ה נותן לו הנשמה". ואז הוא בא לידי אמונה שלימה. ודוקא ע"י ישועת ה'. אבל האדם בעצמו אינו מסוגל מצד הטבע להגיע לזה.

ובהאמור נבין את ענין אסיפת חברים. בזמן שהם מתאספים, מאיזה ענין יש לדבר. קודם כל צריכה להיות המטרה גלויה לכולם, שהאסיפה הזו צריכה לתת תוצאה של **אהבת חברים**, שכל אחד מהחברים יתעורר לאהוב את השני, שזה נקרא "אהבת הזולת". אולם זה תוצאה. אבל כדי שייוולד הבן הנחמד הזה, צריכים לעשות פעולות, שיביאו את האהבה. ובענין האהבה יש ב' אופנים:

(א) **אהבה טבעית**. שעל זה אין אדם צריך לתת יגיעה. והוא צריך להיזהר לא לקלקל את הטבע.

(ב) שזה בא שע"י אחד עושה טובות להשני. יש בזה גם כן טבע, שהנותן מתנה להשני, הוא גורם בזה שיאהב אותו. לכן כשמתאספים קיבוץ אנשים, ורוצים ביחד לעבוד על אהבת חברים, מוטל על כל אחד מהחברים לעזור להשני, עד כמה שאפשר.

ובזה יש הרבה הבחנות, היות שלא כל אחד דומה להשני. כלומר מה שחסר לזה, אינו חסר להשני. אולם עם דבר אחד כולם שוים, שכל אחד ואחד מהחברים נצרך למצב רוח טוב. זאת אומרת, זה שאין להחברים מצב רוח, אין כולם שוים באותו חסרון, אלא כל אחד יש לו סיבה אחרת, שגורמת לו, שלא יהיה בשמחה.

אי לזאת, מוטל על כל אחד, שיחשבו עם מה הוא יכול לעשות מצב רוח טוב להשני. ולכן צריכים להיזהר, שלא ידברו דיבורים שיכולים להביא להחברה עצבות, שעם זה הוא גורם, שכל אחד מרגיש עצמו ברע. אם כן, לאחר שהוא הולך הביתה, הוא שואל לעצמו, מה הרווחתי בזה שהלכתי להחברה, בכדי לדעת, שהמצב שבו אני נמצא, הוא מצב של שפלות, ואני צריך להצטער על זה. נמצא, כאילו הלכתי להחברה, שהם יכניסו אותי למצב של עצבות. אם כן חבל הזמן. בטח יותר טוב היה, אם לא הלכתי אליהם. ובטח הוא אומר, שעוד הפעם, שאני אצטרך ללכת להחברה, אני אתן להם תירוצים, בכדי שאני אוכל להשתמט מהם.

ובהאמור יוצא, **שכל אחד צריך להשתדל להביא להחברה רוח חיים, ומלוא תקוות, ולהכניס מרץ בהחברה**, שכל אחד מהחברה, תהיה לו יכולת לומר לעצמו, עכשיו אני מתחיל דף חדש בעבודה. כלומר, שמטרים שבא להחברה, הוא היה מאוכזב מענין

התקדמות בעבודת ה'. מה שאם כן עכשיו החברה הכניסו בו רוח חיים מלא תקוה, שהשיג ע"י החברה בטחון וכח התגברות, כי מרגיש עכשיו, שיש בידו להגיע לשלימות.

וכל מה שהיה חושב, שעומד לנגדו הר גבוה, וחשב שאין בידו לכבוש אותו, אלא באמת הם הפרעות חזקות, הוא מרגיש עכשיו, שהם ממש אין ואפס. והכל קבל מכח החברה, מטעם שכל אחד ואחד השתדל להכניס מצב של עידוד וקיום אויר חדש בהחברה.

אבל מה האדם יכול לעשות, בו בזמן שהוא מרגיש, שהוא נמצא במצב של עצבות, הן מצד מצב הגשמי, והן מצד מצב הרוחני. והגיע הזמן, שהוא צריך ללכת להחברה, ועוד שחז"ל אמרו "דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים". היינו לומר להחברים שלו, אולי הם יכולים לתת איזה עזרה. ואם כן, איך אנו אומרים, שכל אחד צריך לעשות להחברה מצב רוח טוב, בזמן שאין לו. ויש כלל "כלום יש בנותן מה שאין בו". אם כן מה עליו לעשות, שיתן משהו להחברה, שזה יתן התרוממות הרוח להחברה.

אולם אין עצה אחרת, **אלא שהאדם צריך ללכת בקו ימין**. כלומר, שמטרם שהוא הולך לאהבת חברים, שיסתכל בהמאמר של אאמו"ר זצ"ל (של שנת תשי"ג), ששם הוא נותן סדר, מהו קו ימין, שהוא ענין של למעלה מהדעת. ומשם הוא יקבל כח, איך כשהוא יגיע להחברה, יהיה בידו של כל אחד ואחד, פחות יותר להכניס רוח של חיים. וע"י זה כל החברה יקבלו שמחה וחזוק ובטחון.

ואסור לעורר בזמן אסיפת חברים את הקו שמאל. שרק בזמן שהאדם נמצא ביחידות, אז מותר לו להשתמש, ולא יותר מחצי שעה ביום, עם הקו שמאל. ועיקר עבודת האדם היא ללכת דוקא בקו ימין, כנ"ל (בהמאמר של תשי"ג). ושני אנשים ביחד אסור לדבר בחינת שמאל, ורק ע"י זה יכולים לקבל עזרה מהחברה.

אולם גרוע ביותר הוא, בזמן שהאדם בא להחברה, ורואה שכל החברה הם במצב של ירידה, ואיך הוא יכול לקבל מהם חיזוק. אז הוא צריך לדון את כולם לכף זכות. ובזה נבין מה ששאלנו, מהו הסמיכות של "קנה לך חבר" ו"הוי דן את כל האדם לכף זכות". ובהנ"ל נבין, כלומר, שבזמן שרוצה לקנות משהו מן החברה, הוא צריך לדון את כולם לכף זכות. אז יש מקום, שהוא יכול לקנות מהחברים, שיעזרו לו בעבודה. משום שיש לו ממי לקבל. מה שאין כן בזמן, שהוא רואה, שהוא עומד משכמו ולמעלה מכל החברה. ממי הוא יקבל. ועל זה באו חז"ל ואמרו "הוי דן את כל האדם לכף זכות".

נמצא, שעיקר מה שהאדם צריך לבחינת "קנה לך חבר", לעבוד באהבת הזולת, שע"י זה יכולים לבוא לזכות לאהבת ה', כנ"ל. אבל החברים צריכים בעיקר לדבר ביחד על ענין רוממות ה'. כי לפי גדלות ה', שהאדם משער בעצמו, בשיעור הזה האדם מבטל את עצמו מצד הטבע לה'. כי אנו רואים בטבע, שהקטן מתבטל בפני גדול. ואין זה שייכות לרוחניות, אלא גם אצל אנשים חילוניים נוהג ענין זה.

זאת אומרת, שהקב"ה עשה כך בהטבע. נמצא, שע"י שהחברים מדברים מרוממות ה',

התעורר ע"י זה חשק ורצון להתבטל לפני הבורא, כי מתחיל להרגיש ענין תשוקה וכיסופין להתחבר להבורא. וגם יש לזכור, שעד כמה שהחברים יכולים להעריך את חשיבות וגדלות ה', מכל מקום, צריכים עוד ללכת למעלה מהדעת.

כלומר, שהבורא יותר גבוה ממה שהאדם יכול לצייר גדלות ה' בתוך השכל. ולומר, שאנו צריכים להאמין למעלה מהדעת, שהוא מנהיג את העולם בהנהגה של טוב ומטיב. שאם האדם מאמין, שהבורא רוצה אך ורק לטובת האדם, זה מביא להאדם, שיאהב את ה'. עד שיזכה לבחינת "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך". ואת זה האדם צריך לקבל מהחברים.

וענין של השגת הרוממות, יש להשיג דוקא ע"י חברה. וזהו כמו שכתוב בספר "מתן תורה" (דף קמ"א). ושם הוא מדבר בענין בין תלמיד להרב. ואותו דבר הוא בעיקר לגבי רוממות ה'. וזה לשונו "כי השגת הרוממות תלויה לגמרי בהסביבה. ואדם יחידי אי אפשר שיפעל בזה משהו. אמנם ב' תנאים פועלים בהשגת הרוממות :

(א) לשמוע תמיד ולקבל את הערכת הסביבה בשיעור הפלגתם.

(ב) שהסביבה תהיה גדולה, כמו שכתוב "ברוב עם הדרת מלך".

ולקבל תנאי הא', מחויב כל תלמיד להרגיש עצמו, שהוא הקטן שבכל החברים. ואז יכול לקבל הערכת הרוממות מכולם. כי אין גדול יכול לקבל מקטן ממנו. ומכל שכן שיתפעל מדבריו. ורק הקטן מתפעל מהערכת הגדול.

וכנגד תנאי הב', מחויב כל תלמיד להרים מעלת כל חבר, ולחבבו, כאילו היה גדול הדור. ואז תפעל עליו הסביבה, כמו שהיה סביבה גדולה כראוי, "כי ברוב בנין חשוב יותר מרוב מנין".

אולם מה על החבר לעשות אם הוא צריך לעזרה מהחברים. וכנ"ל אמרנו, שאסור לספר באסיפת החברים דברים רעים שמביאים לידי עצבות. תשובה על זה היא, שהאדם צריך לספר לאיזה חבר, שהוא יותר קרוב ללבו. והחבר הזה מדבר עם החברה, שלא בזמן הקביעות של אסיפת חברים. כלומר, הוא יכול לדבר עם כל החברה ביחד, אבל לא בזמן אסיפת חברים הקבוע. אלא יכול לעשות אסיפה מיוחדת לטובת החבר, הנצרך לעזרה.

ובענין "קנה לך חבר" יש לפרש ענין "קנה" פירושו, שצריך לשלם לו, וע"י התשלום הוא קונה אותו. ומהו משלם לו. יכולים לומר, שענין תשלום מקבלים תמורת יגיעה. כלומר, שיש לפעמים, שאדם רוצה לקנות, למשל ארון יפה, ששוא נגיד אלפיים דולר. והוא אומר להמוכר, היות שאין לי כסף לשלם, אבל שמעתי שאתה מחפש פועל, שיעבוד אצלך חצי חודש. לכן תמורת תשלום כסף עבור הארון, אני אעבוד לפי מה סכום כסף, שאני צריך לשלם לך. ובטח המוכר יסכים. רואים אנו, שתשלום יכול להיות ע"י תמורה.

כמו כן אצלנו באהבת חברים. בזמן שהאדם צריך לדון את החברים לכף זכות, זהו יגיעה גדולה, ולא כל אחד מוכן לזה. ויש לפעמים מצב יותר גרוע, היינו שיש לפעמים, שאדם רואה, שחבירו מזלזל בו. ועוד יותר מזה, כי שמע עוד לשון הרע, כלומר ששמע מחבר אחד, שהוא אמר עליו, שהחבר הזה, הנקרא, פלוני, אמר דברים, שלא יפה שחברים ידברו אחד על השני. והוא צריך להכניע את עצמו, ולדון אותו לכף זכות. וזוהי יגיעה גדולה מאוד. נמצא, ע"י היגיעה הוא נותן תשלום, שעוד יותר חשוב מתשלום של כסף.

אולם אם האדם מדבר עליו לשון הרע, מאיפוא יקח החבר שלו כח לאהוב אותו, הלא בטח שהוא שונא אותו, אחרת לא היה מדבר עליו לשון הרע. אם כן מהי התועלת, שהוא יכניע עצמו וידון אותו לכף זכות.

התשובה היא, שענין אהבת חברים, שבנויה על בסיס של אהבת הזולת, שע"י זה יכולים להגיע לאהבת ה', הוא ענין הפוך מה שמקובל באהבת חברים. שפירושו, שענין אהבת הזולת, אין הפירוש, שהחברים יאהבו אותי. **אלא, שאני צריך לאהוב את החברים.** אם כן לא משנה זה שהחבר מדבר עליו לשון הרע, שבטח יש לו עליו שנאה. אלא האדם הרוצה לקנות אהבת חברים מטעם אהבת הזולת, האדם הזה הוא צריך תיקון, שיאהב את השני.

לכן בזמן שהאדם נותן את היגיעה ודן אותו לכף זכות, זוהי סגולה, שע"י היגיעה מה שהאדם נותן, נקרא זה "אתערותא דלתתא", ונותנים לו מלמעלה כח, שתהיה לו היכולת לאהוב את כל החברים בלי יוצא מהכלל.

וזה נקרא "קנה לך חבר", שהאדם צריך לתת יגיעה בכדי להשיג אהבת הזולת. וזה נקרא "יגיעה", היות שהוא צריך לעבוד למעלה מהדעת. כי מצד השכל, איך אפשר לדון את השני לכף זכות, בו בעת שהשכל מראה לו את פרצופו האמיתי של חבירו, שהוא שונא אותו. אם כן מה יש לו להגיד להגוף על זה, מדוע הוא צריך להכניע עצמו בפני חבירו.

התשובה היא, היות שהוא רוצה להגיע לידי דביקות בה', הנקרא "השתוות הצורה", כלומר, לא לחשוב על תועלת עצמו, אם כן מהו ענין של הכנעה, שזה דבר קשה. הסיבה היא, משום שצריך לבטל את ערך עצמו, וכל החיים שלו, שהוא רוצה לחיות, יהיה רק על חשבון, בזה שהוא יכול לעבוד לתועלת הזולת, החל אהבת הזולת בין אדם לחבירו עד אהבת ה'.

אם כן אדרבה, כאן המקום שהוא יכול לומר, שכל המעשה שהוא עושה, אין כאן שום נגיעה עצמית. כי השכל מחייב, שהחברים צריכים לאהוב אותו, והוא מתגבר על הדעת שלו, והולך למעלה מהדעת, ואומר, בשבילי לא כדאי לחיות. והגם שלא תמיד האדם במדרגה זו, שתהיה לו היכולת לומר כך, אבל על כל פנים זהו בהמטרה של העבודה. לכן יש לו כבר מה להשיב להגוף.

ובהאמור יוצא, שמוטל על כל חבר, מטרם שבא לאסיפת החברים, לחשוב מה הוא יכול לתת להחברה, בכדי להרים את רוח החיים שבה. ובזה אין הבדל בין "עני בדעת" ל"עשיר

בדעת". היות שהמחשבה מה שהוא חושב, הגם שאינו יודע שום דבר, עליו להתפלל לה', שיעזור לו. ולהאמין, שהי הוא שומע תפלות.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהי הפעולה שבאדם בדרך העבודה, שמיחסים לה'

מאמר ל"א, תשמ"ח

הנה הזה"ק (עקב דף א' ובהסולם אות א') אומר שם וזה לשונו "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך. מצוה זו היא לברך את הקב"ה על כל מה שאכל ושתה ונהנה בעוה"ז. ואם אינו מברך נקרא גזלן להקב"ה. שכתוב, גוזל אביו ואמו, והעמידו החברים שסובב על הקב"ה. משום שהברכות שהאדם מברך את הקב"ה באים להמשיך חיים ממקור החיים, שהוא בינה, לשמו הקדוש של הקב"ה", עד כאן לשונו.

אנו רואים כאן, שצריכים להיות ב' דברים :

(א) הנאה, מה שהאדם נהנה,

(ב) שהאדם צריך לברך על ההנאה שקבל. ואומר, אחרת, שאם אין האדם מברך, הוא נקרא "גזלן להקב"ה". ואומר, הסיבה היא, שע"י הברכה הוא ממשיך שפע לשמו של הקב"ה. ויש להבין, מדוע אם אין האדם מברך, אינו נמשך שפע לשמו של הקב"ה. כלומר, אם בכוחו של הקב"ה ליתן שפע, למה הוא צריך להתעוררות על ידי הברכה.

ומפרש שם בהסולם, שאביו זה הקב"ה, ואמו זו היא השכינה, שע"י הברכה נמשך שפע לקודשא בריך הוא ושכינתא. אבל יש להבין, מהי החשיבות של הברכה, שתגרום המשכת השפע מלמעלה. ואם אינו מברך, הוא גוזל את השפע, מה שאביו ואמו צריכים לקבל.

המאמר חז"ל הנ"ל מובא גם כן בתלמוד (ברכות דף ל"ה ע"ב) וזה לשונו "כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה, כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל, שנאמר, גוזל אביו ואמו. ואומר, אין פשע, חבר הוא לאיש משחית. ואין אביו אלא הקב"ה, שנאמר, הלא הוא אביך קונך. ואין אמו אלא כנסת ישראל, שנאמר, שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמתך. מאי, חבר הוא לאיש משחית, אמר ר' חנינא בר פפא, חבר הוא לירבעם בן נבט, שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים".

גם המאמר הזה קשה להבין, שמי שלא עושה ברכה על הנאה שהוא נהנה, הוא חבר לירבעם בן נבט, שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים. ויש להבין, מה אנו מוצאים את חומר הברכה. ולמה זה יותר גרוע ממי שעובר איזו עבירה, שמגיע לו עונש על העבירה שהוא עשה. וכאן, כאילו העבירה של מניעת ברכה דומה כאילו השחית את כל העולם.

ידוע, שכל העולם לא נברא אלא בשביל יראת שמים, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ו' ע"ב) וזה לשונם "כל אדם שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעים, שנאמר, סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא. ושואל, מאי כי זה כל האדם. אמר ר' אלעזר, אמר הקב"ה, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה". ופרש"י, בשביל זה, שיברא זה.

ויש להבין, מהו הפירוש "כי כל העולם לא נברא אלא בשביל יראת שמים". וזה נראה לכאורה לסתירה להכלל הידוע, שברירת העולם, כמו שכתוב (מ"ר בראשית), שהקב"ה אמר למלאכי השרת, שהוא רוצה לברוא העולם, מטעם שזה דומה למלך, שיש לו מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים, לכן

הוא ברא את האדם, בכדי לתת לו טוב ועונג. וכאן הוא אומר, שהעולם לא נברא אלא בשביל יראת שמים. כאילו שהבורא צריך שיראו מלפניו, לכן ברא את העולם.

ובכדי להבין את זה, צריכים מקודם להבין, מה נקרא "עולם", ומה נקרא "יראה". ולפי הכלל שלמדנו, שסיבת בריאת העולמות היתה מטעם להטיב לנבראיו, ולסיבה זו ברא בהנבראים רצון והשתוקקות לקבל הנאה ותענוג, ובחינה זו נקראת בשם "מלכות דאין סוף", מטעם שאז עדיין מלכות לא עשתה סוף על התפשטות השפע, אלא קבלה בהרצון להנות את עצמה.

אלא אח"כ, לאחר שקבלה את האור, למדנו, שאז מלכות השתוקקה להשוואת הצורה, מטעם שכל ענף רוצה להדמות לשורשה. לכן לא רצתה לקבל מטעם תועלת עצמה, אלא מטעם להשפיע נחת רוח להבורא. כלומר, היות שהבורא רוצה להטיב לנבראיו, לכן מסיבה זו הוא רוצה לקבל.

וזה נקרא בדברי האר"י הקדוש בשם "צמצום, והעלם, והסתרה", כמו שאומר בספר "עץ חיים", שמטרים שנבראו העולמות, היה אור העליון ממלא את כל המציאות. ולא היה לא ראש ולא סוף, אלא הכל היה בהשוואה אחד. אלא, כשעלה ברצונו להאציל הנאצלים, ולברוא את הנבראים, אז צמצם את עצמו, ואז נשאר מקום פנוי. ואומר שם וזה לשונו "והנה אחר הצמצום הנ"ל, הנה כבר היה מקום, שיוכלו להיות שם נאצלים, והנבראים, והיצורים, והנעשים".

רואים אנו, שמטרים הצמצום לא היה ענין של העולמות, שעולם נקרא מלשון "העלם והסתרה". וההעלם וההסתרה שנעשה אז, היו כמו שכתוב "בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו". ומסביר שם באור פנימי, שהפירוש הוא, בכדי שתהיה השתוות הצורה, הנקרא "מקבל בעמ"נ להשפיע", אחרת לא יקבלו שום שפע, כדי שלא יהיה שינוי צורה, הנקרא "פירוד". והמלכות דאין סוף חשקה לבחינת זו.

ואם היה גילוי אור בכלי קבלה, לא היה מקום עבודה, שיוכלו פעם לבוא לבחינת השתוות הצורה. לכן נעשה הסתלקות האור, שנקרא "העלם והסתרה". ואח"כ לפי כוחות התגברות, הנקרא "מסך על האור עליון", שיוכלו לקבל בעל מנת להשפיע, בשיעור זה מתגלה האור.

והיות שהכלי הזה בא מכח התחתון, היינו שהתחתון צריך לעשות את הכלי, לכן אין בכוחו של התחתון לקבל את כל האור, שהיה במטרת הבריאה, שהקב"ה נתן את האור בכלי שהוא עשה, הנקרא "רצון לקבל". אלא האור, שהיה מאיר בכלי קבלה, מתקבל עתה בבחינת שיעורים, בזה אחר זה, המכונה "לאט לאט", היות הכלים שהנבראים עושים, הנקרא "בעמ"נ להשפיע", אינם מסוגלים לעשות הכל בפעם אחת.

ומזה הטעם יצאו הרבה עולמות, כלומר הרבה מסכים, שכל מסך מצד א' הוא עושה העלם, ומצד השני נעשה על ידו גילוי. מה שאם כן לפני הצמצום, לא היה מקום לעולמות, כלומר שלא היה מקום להעלם, פשוט מטעם, כמו שכתוב "שאור העליון היה ממלא את כל המציאות".

ובהאמור יוצא שיש ב' פעולות באדם :

(א) שהוא רוצה לקבל הכל לתועלת עצמו, המכונה, שרוצה לקבל כל הנאה ותענוג שהוא רואה לתוך הכלי, הנקרא "לקבל לעצמו".

(ב) שהוא רוצה להשפיע לזולת.

וצריכים לומר לפי הנ"ל, שהפעולה, מה שהוא רוצה לקבל לתועלת עצמו, זו באה לו מהקב"ה, כלומר, שהבורא הטביע בהנבראים כלי, הנקרא "מקבל בעמ"נ לקבל". ועל הכלי הזה אין האדם צריך

לעבוד, שיקנה אותו, אלא זה בא לו עם הטבע שברא הבורא.

מה שאם כן הפעולה מה שהאדם עושה לטובת הזולת, זה בא מצד הנבראים, כלומר שהאדם צריך לתת יגיעה, בכדי שיקנה הכלי הזה, מסיבת שלא היה מצד הבורא הכוונה שהתחתונים יתנו לו, אלא שהבורא יתן להנבראים. אלא, בכדי שלא תהא בחינת בוש, בגלל זה התחתון עשה צמצום והסתר, שלא לקבל שום אור, אלא לפי מה שהוא יכול לכוון בע"מ להשפיע. לכן, היות שהפעולה הזו התחתון צריך לעשות מכח עצמו, לכן צריך התחתון לתת יגיעה רבה, שהוא יקנה את הכלי הזה, היות שהוא נגד הטבע שבה נבראו הנבראים.

נמצא, השאלה ששאלנו, איזו פעולה שהאדם עושה, שאנו מיחסים אותה להבורא, כלומר שהבורא ברא אותה. הוי אומר, זה שהאדם רוצה לקבל כל טוב לתועלת עצמו, זה בא ישר מהבורא, מה שאם כן פעולה של השפעה, זה אנו מיחסים להנברא. לכן הכלי זה, קשה לאדם לרכוש אותה, היות שזהו נגד הטבע.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מה שאמרו חז"ל, שכל העולם נברא בשביל זה, היינו בשביל יראת שמים. וכמו כן כתוב (קהלת ג' י"ד) "והאלקים עשה שיראו מלפניו". והלא זהו בסתירה למה שאמרו חז"ל, שבריאת העולם היתה בכדי להטיב לנבראיו, כנ"ל, ולא מטעם שתהיה בחינת יראה, לכן נברא העולם. כמו שאמרו חז"ל, שכל העולם לא נברא אלא בשביל זה, היינו בשביל יראת שמים, שמשמע, כאילו הבורא צריך שיראו מלפניו, לכן ברא בשביל זה נבראים.

וכפי שהסברנו, שעולם פירושו "העלם והסתר", מתעוררת השאלה, מדוע ברא הקב"ה העלם והסתר, בזמן שסיבת בריאת העולם היתה להטיב לנבראיו. אלא שיש כאן ענין תיקון, המכונה בדברי הרב בספר "עץ חיים" "בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו, צמצום את עצמו". רואים אנו, שענין העלם והסתר, הנקרא "צמצום", היה בכדי שיוכלו לקבל האור עליון, וישארו בבחינת הדביקות, המכונה "השתוות הצורה".

כלומר, הגם שמקבלים טוב ועונג, מכל מקום, היות שמקבלים בע"מ להשפיע, נקרא זה "השתוות הצורה". זאת אומרת, מצד רצון והשתוקקות שיש להם להשפע עליון, הם מוותרים על קבלת הטוב ועונג, אלא מטעם שיש מזה הנאה ותענוג להבורא, מזה שהם נהנים, שזו היתה מטרת הבריאה, לכן הם מקבלים, היות שהקב"ה רוצה שהם יהנו, ולא מצד שהם רוצים לקבל הנאה לעצמם.

והתיקון הזה הוא דוקא ע"י ההעלם וההסתר, שאז יש מקום לבחירה, לומר, אם לא על הכוונה דלהשפיע, הוא לא רוצה לקבל. מה שאם כן אם היה האור מגולה, כמו שהיה מטרם הצמצום, איך אפשר לומר, בזמן שאור העליון ממלא את כל המציאות, שיהיה מקום לבחירה, כלומר, שאם הוא לא יכול לכוון בע"מ להשפיע, הוא לא מקבל.

זה היה בלתי אפשרי, היות כי אנו רואים, שלאחר כל הצמצומים שהיו, ואינו מאיר בעולם הזה בבחינת גילוי, אומר האר"י הקדוש, אינו רק, נהירו דקיק ירד מהקדושה להחיות את הקליפות. זאת אומרת, כל התענוגים הנמצאים בעולם הגשמי, אינו יותר מאור דק מאוד בערך האורות שיש בקדושה. ואנו רואים, איך שקשה לאדם בזמן שמקבל תענוג גשמי, שהוא תענוג קטן בערך רוחניות, ששם הוא עיקר התענוג, מכל מקום קשה לו לומר, שאם אין אני יכול לכוון בע"מ להשפיע, אני מוותר על התענוג. אם כן נצייר לעצמנו, אם היה מגולה האור, למשל האור המלושב במצות ציצית, איך האדם היה מסוגל לומר, שהוא מוותר על התענוג, אם אין ביכולתו לכוון בע"מ להשפיע.

ובהאמור נבין, שענין עולם פירושו העלם. ובה נוכל לפרש מה שאמרו "אין העולם נברא אלא בשביל זה", היינו בשביל יראת שמים. אולם מה הפירוש "יראת שמים" בדרך עבודה להגיע להאמת.

הפירוש הוא, כמו שמובא בהקדמת ספר הזהר (דף קצ"א טור ב') וזה לשונו "אמנם, הן היראה הראשונה, והן היראה השנייה, אינן חס ושלוש לתועלת עצמו, אלא רק מפחד, שמא ימעט בעשיית נחת רוח ליוצרו".

ובזה נבין מה שכתוב "כל העולם נברא אלא בשביל יראת שמים". שהפירוש הוא, שכל ענין ההעלם, שנקרא "עולם", לא נברא ההעלמה הזו, אלא בכדי שיהיה מקום להגיע לבחינת השפעה. כלומר, שאם לא היה ההעלם, לא היה מקום שנוכל לעבוד בע"מ להשפיע.

ולפי זה יהיה הפירוש על מה ששאלנו, שמה שכתוב, שהעולם נברא בשביל להטיב לנבראיו, הכוונה על מטרת הבריאה, כנ"ל, במה שאמר הקב"ה, שזה דומה למלך שיש מגדול מלא כל טוב. ואח"כ בא תיקון הבריאה, שהוא לעבוד בע"מ להשפיע, שתהא בחינת דביקות, השתוות הצורה, שזה נקרא "יראה". ועל התיקון הזה נעשה בחינת עולם, שפירושו, שיהיה העלם והסתר.

נמצא, שהעולם, שהוא ההעלמה, נעשה בכדי שיראו מלפניו. זאת אומרת, שהיראה היא לטובת האדם, שתהיה לו אפשרות לעבוד לטובת הקב"ה. ואין לומר, שהקב"ה צריך שיראו מלפניו. אלא כנ"ל, שהיראה היא, שהאדם מפחד, אולי לא תהיה לו יכולת לעבוד בע"מ להשפיע. לטובת זה נעשה ההעלם. והעבודה זו שייכת להאדם, שהוא צריך לתת יגיעה גדולה עד שיקנה הכלים האלו, כנ"ל, שהוא מסיבה שהוא נגד הטבע, היות שהקב"ה נתן בהנבראים רצון לקבל הנאה ותענוג.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "והאלקים עשה שיראו מלפניו". כלומר, שבכדי שהאדם יחזיק את היראה, הנקראת "מלכות שמים", עשה תיקון. היינו, ברגע שהאדם עוזב את המלכות שמים, הנקראת "אמונה למעלה מהדעת", עשה ה' מעשה, שהוא, שהאדם תיכף יורד ממצבו, שהיה חושב על רוחניות, ונופל לתוך עולם הגשמי, שאין שום קשר בין זה לזה.

והנפילות האלו גורמות, שהאדם ישמור עצמו, שלא ישנה את סדר העבודה של האמונה למעלה מהדעת. ועיין בהקדמת ספר הזהר (דף ק"ל), דיבור המתחיל פירוש: "אולם כל עניני יראה, הוא רק ענין לטובת האדם, ולא שחסר להבורא, שהנבראים יכבדו אותו, כדוגמת מלך בשר ודם. אלא הכל מה שעשה, הוא לטובת האדם, שע"י התיקונים האלו, שהבורא עשה, הם ידריכו את האדם ללכת בדרך הישר, שהוא יגיע למטרת הבריאה, שהיא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג".

ועתה נבאר מה ששאלנו בענין הברכה, מה שכתוב "הנהנה בעוה"ז בלי ברכה, הוא דומה כירבעם בן נבט". ושאלנו, מדוע העבירה של הנהנה בלי ברכה כל כך חמורה, יותר משאר עבירות. כאילו בשאר עבירות שאדם עושה, הוא לא דומה לירבעם בן נבט, שהיה חוטא ומחטיא את הרבים. מה שאם כן הנהנה בלי ברכה, הוא דומה לירבעם, שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים.

ועל דרך העבודה יש לפרש, בזמן שהאדם נהנה מאיזה דבר, והאדם מברך עליו, יש כאן ענין חידוש האמונה, כלומר שהאדם בזמן הברכה צריך להאמין, שה' נתן לו את הנאה, שזה נכנס בבחינת רצונו להטיב לנבראיו. לכן גם בתענוגים גשמיים מלובש שם את התענוג מה שהבורא רוצה לתת להנבראים, כי רק הבורא הוא מחיה את כל, כמו שכתוב "ואתה מחיה את כולם". אלא כל זמן שאין האדם ראוי להרגיש מי הוא המפרנס שלו, אז הקב"ה מתלבש בלבושים גשמיים, כלומר שרק בלבושים הנמוכים, שגם בעלי חי מסוגלים גם כן להרגיש בהלבושים האלו הנאה, וגם לבחינת המדבר ניתן לו להרגיש בהם הנאה.

ומאלו התענוגים הגשמיים, שבהם האדם מרגיש הנאה ותענוג כמו בעלי חי, יש מקום לבחירה. כלומר, שיש כאן מקום לומר, שכל התענוגים שיש באלו הלבושים, הוא טבע. זאת אומרת, שהם אומרים, שאין שום מנהיג חס ושלוש להטבע. ומזה בא, שכל החילוניים, שלא רוצים להאמין שיש מנהיג

להטבע. כי יש להם ראיות ברורות בתוך השכל, שהוא כמו שהם אומרים.

ויש מאמינים, שאומרים, שהם הולכים למעלה מהדעת. כלומר, הגם מצד השכל יש לומר שהכל הוא רק טבע, מכל מקום הם בני מאמינים, ויש להם אמונת חכמים, שהם אומרים, שיש בורא ומנהיג את הטוב. נמצא, שזה שהבורא מתלבש בתענוגים גשמיים, והם מקבלים הנאה ותענוג, זה מספיק להם לחיות חיים מאושרים, ואין להם שום צורך לדעת, אם יש מנהיג את הטבע. כי מה יוסיף לנו בהתענוגים. אלא הם רוצים להרבות התענוגים על ידי ריבוי לבושים.

למשל, להרבות יותר כסף, ויותר כבוד, ויותר למלאות את הגוף באכילה ושתייה, וכדומה. והסיבה, שאין להם צורך לחפש, אולי יש כן מנהיג את הטבע, זהו נמשך מטעם "כי עבדא בהפקירא ניחא ליה", שפירושו, שחז"ל אמרו, שאין אדם רוצה לקבל על עצמו שום שעבוד ממי שהוא, אלא האדם רוצה לחיות בחופשיות ולא יהיה משועבד לשום אדם. נמצא, בזמן שהאדם יחפש לעשות תחבולות, בכדי לדעת שיש מנהיג את הטבע, נמצא, באם יקבל על עצמו את הדעה שיש מנהיג, הלא הוא מוכרח לקיים את פקודי המנהיג, ויהא מוכרח לומר, שיש שכר ועונש. אם כן יותר טוב לומר, שהטבע הוא בלי מנהיג חס ושלוש. ובזה הוא יכול לחיות חיי הפקר. ובהאמור יוצא, זה שמוסתר לנו הטוב ועונג בתורה ומצות, הוא בכוונה תחילה, בכדי שיהא מקום לבחירה, מטעם כי בתו"מ אי אפשר לומר שאין חס ושלוש מנהיג, כי מי הוא הנותן תו"מ.

אולם מי הוא המעורר לעשות בחירה, ולהאמין שיש מנהיג להטבע. אלא בזמן שהאדם עושה חשבון לעצמו, שאי אפשר להיות, שאדם שהוא בחינת מדבר, תהיה לו אותה רמת החיים כמו בעלי חי, כלומר, שלא יכולים להשלים עם עצמם, לומר שאין להם תפקיד יותר חשוב בהחיים שלהם יותר מבעלי חי, הם מתחילים לחפש לעצמם מטרת החיים.

כמו שאמרו חז"ל לגבי אברהם, ששאל "וכי יש בירה בלי מנהיג". מיד נתגלה לו בעל הבירה, ואמר לו "אני הוא בעל הבירה". כלומר, שראה בירה אחת דולקת, היינו שראה שכל העולם, הנקרא "בירה", כולם סובלים יסורים. על זה אמר, וכי יש בירה בלי מנהיג. בטח שאין הטבע המייסר את העולם בלי מנהיג הטבע. והתחיל לחפש את המנהיג. תיכף נתגלה לו המנהיג ואמר לו, אני הוא הבעל בית של העולם.

רואים אנו, שצריכה להיות התעוררות מצד התחתון, שירצה לדעת ולהרגיש, שיש מנהיג להטבע, ומשתוקק להידבק בו יתברך, ועושה מה שביכולתו לעשות, אף על פי שרואה, שקשה לו לראות זה בתוך הדעת, שהמנהיג את הטבע הוא בבחינת טוב ומטיב, היות שהוא רואה, איך שהוא עצמו מחוסר מטוב ועונג, וכמו כן כשמסתכל על העולם, הוא רואה, שכל העולם נמצא בסבל ועוני, הן בגשמיות והן ברוחניות, מכל מקום הוא צריך להאמין באמונה למעלה מהדעת, שהקב"ה הוא המנהיג את העולם, והוא משפיע לכל העולם רק טוב.

כמו שאומר אאמו"ר זצ"ל (ספר "שמעתי", מאמר א'), שהאדם צריך להאמין למעלה מהדעת, שהקב"ה מנהיג את העולם בהשגחה פרטית בבחינת טוב ומטיב. ואף על פי שבתוך הדעת הוא רואה להיפך, הוא צריך לומר "עיניים להם ולא יראו", שכל זמן שהאדם עוד לא זכה להכנס לרשותו של הקב"ה ולבטל את רשות עצמו, אין האדם מסוגל לראות את האמת.

ובהאמור אנו רואים, שבזמן שהאדם נהנה בעוה"ז, שפירוש, בהרצון לקבל הנאה לעצמו, הגם שהרצון הזה בא מצד הבורא, כלומר, שרק זה היה רצון הבורא, שהנבראים יהנו מכל טוב, נמצא, בזמן שהאדם נהנה, הוא מקיים רצון ה'.

אם כן מדוע הוא צריך לברך לה'. האם הכוונה דלהטיב לנבראיו היתה מטעם שחסר להקב"ה

שיברכו אותו. שענין ברכה הוא, שמברכים להנותן, שיבוא ברכה בכל מעשי ידיו.

ויש לשאול, וכי הקב"ה צריך שיתנו לו ברכה והצלחה, שזה נוהג רק אצל הנבראים, שמצד עצמם הם חלשים, לכן הם צריכים ברכה והצלחה, על מה שהם לא יכולים להשיג ע"י מעשי ידיהם, כי המה חסרי כח. ואיך אפשר לומר זה אצל הבורא.

אולם כפי שלמדנו, שמבחינת תיקון הבריאה היה ענין צמצום והעלם, בכדי שיהיה מקום לתחתונים לקבל, ולא תהיה בחינת בושה בעת קבלת התענוגים. ובענין זה ניתן לנו להבחין ב' דברים:

(א) מעשה, היינו שהאדם מקבל הנאה.

(ב) כוונה, היינו סיבה. כלומר, מי הוא המחייב לו לקבל את הנאה, הנקרא "מעשה". אז בא האדם לעשות חשבון נפש, שהאדם בא לראות, מי ומה גורם לו הנאה. מזה שהוא נהנה. ורואה, שכל הנאה תלויה בההשתוקקות להדבר. וזה אנו מיחסים להטבע שלנו. כלומר, שהבורא נתן לנו רצון והשתוקקות לקבל הנאה מאיזה דבר, שאנו מסוגלים להוציא משם הנאה. וכשהאדם עושה חשבון נפש, הוא רואה, שע"י זה הוא בא לידי פירוד מהבורא. כלומר שהוא רואה, שמקבלה זו הוא יקבל התרחקות מעבודת ה', מסיבת שינוי צורה. והוא מוכרח לקבל ע"י זה התקרבות לגשמיות, שעיקר פירוש גשמיות הוא, שמקבל על עצמו לעבוד בשביל תועלת עצמו, שהאדם נקרא "גשם", ולא לתועלת ה', שהבורא נבחן לבחינת "רוחני". ולכן מוטל על האדם לעשות כוונה על המעשה של הנאה:

(א) שיאמין, שהנאה הזו שקבל, באה מצד הבורא ולא מצד כח אחר.

(ב) שיעשה כוונה בע"מ להשפיע, ולומר, היות שהבורא רוצה שהנבראים יקבלו תענוג, לכן הוא עושה רצון הבורא, אחרת, אם לא שיכול לכוון לטובת הבורא, הוא מוכן לוותר על ההנאה זו.

אבל זוהי עבודה, שלא בפעם אחת מגיעים לזה. וזה נקרא, שמברך את ה'. כלומר, שע"י העבודה דלהשפיע, נבחן שהאדם נותן כלים להבורא, שתהיה לו האפשרות להשפיע להאדם תענוג. כי הצמצום שהיה שלא להשפיע בכלים דקבלה, תהיה עכשיו מציאות, שהקב"ה כן יכול להשפיע, משום שהצמצום עבר מהם, מסיבת שמקבל עכשיו לא לתועלת עצמו, אלא בשביל תועלת ה'.

לכן יכולים לומר עכשיו, שהאדם שהוא עושה ברכה, היינו שמכוון בעת קבלת הנאה, שהנאה שלו היא בזה, שהוא ממלא רצון ה', מה שהוא רוצה להטיב לנבראיו, זה נקרא, שנותן ברכה במעשי ידיו של הקב"ה. כלומר, היות שמעשי ידיו של הקב"ה הוא להשפיע להנבראים, ובזה שהוא מכוון בעמ"נ להשפיע, יש כח למעלה להשפיע להתחתונים, היות שעתה אין התחתונים יתרחקו ע"י הקבלה. אלא להיפך, עתה ניכר שהם דבוקים בה'. והוכחה לזה היא, שהשפע יכול להתפשט לכלים המוכשרים לקבל, כי הכלים ישארו בקדושה. נמצא, שהוא גורם ע"י הברכה התפשטות השפע לתחתונים.

ובזה נבין מה ששאלנו, מהי חומרת ענין של ברכה. כנראה, שהוא עושה יותר היזקות משאר עבירות. ובהנ"ל, ענין ברכה הוא ענין של הכשרת כלים, שהבורא תהיה לו האפשרות לתת לתחתונים טוב ועונג, והשפע הזה הוא לא יהיה לרעתם. כלומר, שלא יתרחקו ע"י קבלת טוב ועונג ממנו יתברך, מחמת שינוי צורה. כידוע, ששינוי צורה גורם התרחקות מהבורא.

נמצא, מי שאינו עושה ברכה על ההנאה, כלומר שאינו מכוון שיהיה בעמ"נ להשפיע, הוא גורם מניעת השפע מלמעלה. נמצא, כאילו הוא גורם שלהקב"ה לא תהיה לו היכולת להוציא לפועל את מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. וזהו כנ"ל, שבאדם נמצאות ב' פעולות:

(א) מה שבא מצד הבורא, שהוא הרצון וחשק להתענוגים.

(ב) היא הפעולה שאנו מיחסים אותה להנברא, שהיא הכוונה דעמ"נ להשפיע, שזה מיחסים להתחתון, שהוא צריך לכוון בע"מ להשפיע.

נמצא לפי זה, שהכלי תהיה מוכשרת לקבל את השפע, ותשאר בדביקות בעת קבלת השפע, ב' תנאים, כנ"ל, המעשה והכוונה. ויש כאן להבחין בחינת שותפות בעשיית שלימות הכלי:

(א) הבורא,

(ב) הנבראים.

וזהו כמו שכתוב בזה"ק (הקדמת ספר הזהר דף ע"ט, ובהסולם אות ס"ז) וזה לשונו, ולאמר "לציון עמי אתה". "עמי אתה" אל תקרא "עמי אתה" עם עין פתוחה (פתח), אלא עמי אתה, עם עין חרוקה (חיריק), שפירושו להיות שותף עמי. מה אני עשיתי שמים וארץ בדברי, כמו שנאמר "בדבר ה' שמים נעשו", אף אתה כך, שבדברי חכמה שלך עשית שמים וארץ חדשים, אשריהם העמלים בתורה. זאת אומרת, ע"י התורה, שהמאור שבה מחזירו למוטב, יכולים לבוא לדרגת ביטול הרשות של עצמו. וכל מה שהאדם עושה, יהיה הכל בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו.

ובהאמור יוצא, שאם אין האדם נותן את חלקו שבהכלי, שהוא חלק ה', הנקרא "רצון להשפיע", הוא גורם בזה, שהשפע מה שצריך להגיע להתחתונים, ע"י המעשה של התחתון, בזה שהוא לא נותן את הכוונה, השפע מתעכב בגללו. כלומר, בזה שלא נתן את הברכה, חסר את הקשר של עליון ותחתון, כי העליון הוא המשפיע והתחתון הוא המקבל. אם כן יש ביניהם שינוי צורה, ואין להם דביקות, אם כן איך יכול השפע לבוא להתחתון.

לכן כשיש בחינת מקשר, כלומר שגם התחתון רוצה להיות משפיע כמו העליון, כבר יכול השפע להגיע להתחתון, מסיבת הקשר שיש ביניהם. מה שאם כן אם אין הקשר הזה, דומה כאילו גזל את המזונות, מה שאביו ואמו צריכים לתת להילדים, האדם הזה גזל, ואין להילדים במה לחיות.

כלומר, זה שנהנה ולא עשה ברכה, היינו שלא נתן את הכוונה לתועלת ה', לכן לקח את ההנאה, שהיא בחינת קבלה, ומסר אותה להס"א, שהם לוקחים את כל בחינת קבלה בע"מ לקבל, ובזה הם ניזונים. זאת אומרת, במקום שע"י הברכה, אם היה מכוון בע"מ להשפיע, היתה הקדושה ניזונית מזה, כלומר שע"י היה ניתוסף שפע בעולמות דקדושה, הוא ע"י המעשה בלי כוונה, נתן כח להקליפות.

ואין לשאול, מהו הפירוש, שהשחית את העולם, הלא הוא לא קלקל את בחינתו עצמו. ואיזה שייכות יש לו לכל העולם, זה צריכים לפרש, כמו שאמרו חז"ל (קידושין מ' ע"ב) "ר' אלעזר בר ר' שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו, והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות. עבר עבירה אחת, אוי לו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה".

רואים אנו, שאיש אחד, ע"י החוב שלו, הוא גוזל את המזונות, מה שצריך להגיע לכל העולם. לכן מי שאינו עושה ברכה, הוא גוזל את אביו ואמו. כלומר, מה שהם צריכים לתת לו שפע, ומה שצריכים אביו ואמו לתת לכל העולם, הוא מונע זה מהם. נמצא, שהוא השחית את העולם לאביהם שבשמים.

זאת אומרת, מה שאביהם שבשמים היה צריך לתת שפע ומזון לכל העולם, הוא גזל את זה הכח, שהיה צריך לקבל בכדי שיתוסף קדושה בכל העולם. ומסר זה הכח להס"א. היות שע"י כל בחינת "מקבל בע"מ לקבל" שעושים התחתונים, נעשו מזה תוספות כח לס"א. וע"י כל כוונה על המעשה,

שמכוון בעמ"נ להשפיע, גורם תוספות שפע בהקדושה.

ובהאמור מובן לנו את ענין חומרת "מי שנהנה בעוה"ז ולא נתן על הנאה ברכה". היינו כנ"ל, שהיא הכוונה, שרק ע"י הברכה ניתוסף שפע בכל העולמות, ומגיע שפע לכל העולם.

ובהאמור יוצא, שאם כוונת האדם היא רק לעשות נחת רוח לה' ולא לתועלת עצמו, אז אין הוא מסתכל על גודל הנאה. ורק הוא מסתכל על גודל התשוקה, מה שהוא רוצה להנאות להבורא. היות שע"י השתוקקות להנות להבורא, הוא גורם בחינת השתוות הצורה בשורש נשמתו. וזה גורם שימשך שפע במידה יותר מרובה. היות שהעליון רוצה לתת יותר משהתחתון רוצה לקבל, רק חסר כלים דהשפעה. נמצא, בזה שהוא מתגבר בבחינת להשפיע, ממילא נמשך שפע מרובה. לכן אין לבקש, שיהיו לו אורות גדולים, רק להשתדל שיהיו לו כלים גדולים, שהם כלים דהשפעה.

וזהו כנ"ל שפירשנו, שאמרו חז"ל "מהו שכתוב "כי זה כל האדם". ומשיב, "אמר רבי, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה". היינו, בשביל יראת שמים. כמו שכתוב "מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה". וענין יראה הוא כמו שאומר בהסולם, שהוא מתיירא אולי לא יוכל להשפיע לה'. "וזהו כל האדם". זהו כל מה שיש לאדם לעשות, היינו להמציא לו כלים דהשפעה, והשאר, היינו אורות, ה' נותן. וזהו "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מה הן ה' פעולות שבזמן ירידה

מאמר ל"ב, תשמ"ח

חז"ל בחולין (דף ז' ע"ב) אמרו וזה לשונם "ואמר ר' חנינא, אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר, מה' מצעדי גבר כוננו, ואדם מה יבין דרכו".

ויש להבין, מה רמזו לנו חז"ל בזה, בעבודה, שנדע, שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה.

ובכדי לבאר זה, צריכים לזכור תמיד את מטרת הבריאה ותיקון הבריאה, שהם ב' דברים מנוגדים זה לזה. כי מטרת הבריאה היא, שהנבראים יקבלו מה' טוב ועונג, כמו שנאמר, שרצונו להטיב לנבראיו. ותיקון הבריאה הוא ממש להיפך, היינו להטיב להבורא. זאת אומרת, שמטרת הבריאה היא לתועלת הנבראים, מה שאם כן תיקון הבריאה הוא, שהנבראים יחשבו תמיד אך ורק לתועלת הבורא. וכל זמן שאין הנבראים הגיעו למדרגה זו, כלומר, שאין הם צריכים לצורך עצמם שום דבר, אלא כל מה שהם רוצים לחיות, הוא בכדי שיהיה ע"י המעשים שלהם לתועלת הבורא, אלא שרוצים לחיות לתועלת עצמם, אין הנבראים מסוגלים לקבל את הטוב והעונג, מה שה' חשב לתת להם.

ובבחינת העבודה לשמה, נבחן שכר ועונש לפי שיעור שהם רוצים להשפיע לה'. זאת אומרת, בזמן שיש להם חשק להשפיע להבורא, זה נקרא אצלם **שכר**. ובזמן שהם רואים, שכל חשקם הוא לתועלת עצמם, ואין ברצונו שום אפשרות להשתוקק לעבוד לתועלת ה', זה נבחן אצלם **עונש**. ובהאמור יוצא, כשהאדם מרגיש, שהוא נמצא במצב של ירידה, כלומר שאין לו שום רצון וחשק להשפיע לה', יש אז ב' אופנים:

(א) שהוא לא מרגיש מהמצב הזה שום יסורים וכאב, מזה שבא למצב של שפלות, אלא משלים עם המצב, ומתחיל לחפש סיפוק מדברים, שכבר אמר עליהם שהם פסולת, שאין זה מאכל אדם. מה שאם כן עתה, שהוא רואה, שאין הוא מסוגל לקבל חיות מדברים רוחניים, כי נפגם אצלו הטעם של רוחניות, ורוצה בינתיים לחיות ולקבל סיפוק מגשמיות, ואמר, אני מחכה להזמן, שאני אוכל לעבוד בלי התגברות, כלומר מתי שיתנו לי התעוררות מלמעלה, אז אני אחזור לעבודה, ובינתיים אני רוצה להמצא במצב הזה, שאני נמצא בו כעת.

(ב) בזמן שהוא מרגיש במצב של ירידה, הוא מרגיש כאב וחסרון, בזה שנפל ממצב, שהיה חושב, שכבר זכה להיות כמו בן אדם. כלומר, שהמזונות שהיה מפרנסו, ומזה קבל כל חיותו, היו רק מדברים, שאין להם שייכות לבעלי חי. וחשב, שעוד מעט הוא יזכה לכנס להיכל המלך, ויזכה לטעמי תורה ומצות. ובלי שום ידיעה והכנה, הוא רואה, שהוא נמצא בשאול תחתיות, שאף פעם לא עלה בדעתו שיש דבר כזה.

כלומר, לאחר שהוא בא לידי ידיעה ברורה, שהוא כבר יודע מה היא מטרתו בחיים, הוא רואה עכשיו את עצמו בחבורת חתולים, שעומדים על יד פחי זבל ואוכלים את

הפסולת, מה שבני אדם השליכו, שאין בני אדם יכולים להנות מזה, היות שזה אינו ראוי למאכל אדם. ועכשיו הוא בעצמו נהנה מזה הפסולת, שהוא בעצמו, כשהיה בבחינת אדם, היה אומר על החיים האלו, שהם פסולת. ועכשיו הוא בעצמו אוכל את הפסולת שהוא זרק. ולכן כשהוא מסתכל על שפלותו, מתעורר בו כאב ויסורים, לאיזה מצב הוא הגיע. אולם גם אז יש לפעמים, שהאדם מוסיף חטא על פשע. כלומר, שלא די שהוא במצב השפלות, אלא הוא בא אז לידי יאוש, שאומר, שאין הוא מסוגל להאמין, שהבורא הוא שומע תפלת כל פה. אלא שהוא אומר אז, היות שכבר הייתי ברום המעלות כמה פעמים, וכמה פעמים ירדתי למצב הזה, אם כן אני מוכרח לומר, שהעבודה הזו אינה בשבילי. כי לפי שאני רואה, אין לדבר סוף, אלא המצב הזה יכול להיות כל ימי חיי. אם כן מה לי להצטער בחינם, שאני חושב, אולי סוף כל סוף ה' ישמע בקולי, הלא כל אדם לומד מהעבר, ממה שהאדם נרשם, ממה שעבר עליו. נמצא, היאוש הזה דוחף אותו מהעבודה, ורוצה לברוח מהמערכה.

אולם האדם צריך להאמין בבי' דברים, שרק ע"י זה הוא יכול להתקדם בעבודה: (א) שכל הירידות והמחשבות זרות שיש לו בעבודה, הוא לא שלקח זה בעצמו, אלא הכל בא מה'. כלומר, שה' שלח לו את המצבים האלו, ואין שום כח אחר בעולם, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, **שהאדם צריך להאמין, שאין שום כח אחר בעולם, רק הכל בא מה'** (ענין "שמעתי", מאמר א', "אין עוד מלבדו").

ובאמת יש להבין, מדוע ה' שולח אלו המצבים, והלא זה הוא נגד המקובל, מה שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". וכאן אנו רואים להיפך, במקום שהיה צריך לקבל עזרה, ולראות כל יום, איך שהוא מתקדם קדימה, הוא רואה שהוא הולך אחורה. כלומר, שהוא רואה כל פעם, איך שהוא כל כך משוקע באהבה עצמית. זאת אומרת, במקום שהיה צריך להיות, שכל יום הוא מתקרב לרצון להשפיע, הוא רואה כל יום, איך שהוא מתקרב לאהבה עצמית.

היינו שמטרים שהוא התחיל בעבודה דלהשפיע, לא היה לו כל כך טעם ותענוג באהבה עצמית. והיה חושב, ברגע אחד, מתי שהוא רוצה, הוא מבטל את הרצון לקבל לעצמו, והוא יכול לעבוד בלי שום תמורה עבור עצמו. מה שאם כן עתה הוא רואה, שאין בידו להתגבר אף צעד אחד בלי רשותו של המקבל שלו, והוא בא לידי מצב, מה שאמרו חז"ל "רשע ברשות לבו". מה שאם כן "צדיק, לבו ברשותו", ש"לב" נקרא רצון. זאת אומרת, שהוא בגלות, והרצון לקבל לעצמו שולט עליו בלי גבול, ואין שום כח לאדם, שיהיה בידו ללכת נגד לבו, הנקרא "רצון לקבל". וזהו הפירוש, ש"רשע הוא ברשות לבו".

אולם השאלה היא, מי נקרא "רשע", שנגיד שהוא נמצא ברשות לבו. זהו דוקא בזמן שהאדם הגיע למצב, שהוא רואה, שהוא "מרשיע את קונו", שאין בידו היכולת לשמור תו"מ בעל מנת להשפיע, אלא הוא רואה, שהוא משוקע באהבה עצמית. ובזמן שלבו אומר לו, תעשה מה שאני אומר לך, הוא הולך בלי שום שכל, ואין לו זמן אפילו לחשוב, מה הוא עושה. וזהו נקרא בחז"ל "אין אדם חוטא, אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". רק אח"כ, לאחר המעשה, הוא מסתכל על עצמו, איזו שטות הוא עשה. ורק אז, במצב הזה, האדם

רואה מה שחז"ל אמרו "רשע הוא ברשות לבו".

והתשובה על השאלה, למה הקב"ה שולח לו זה, היינו המצבים של שפלות, הוא בכדי שהאדם יראה את האמת, כלומר מה שהרצון לקבל מוכן לעשות, בכדי שיתרבה את אהבה עצמית, שהוא לא מסתכל על שום דבר, אלא מכל דבר שהוא יכול להוציא תענוג, הוא מוכן לעשות הכל.

נמצא לפי זה, שהבורא מסייע לו כל פעם להגיע לראות את מצבו האמיתי. כלומר, מה שהיה מוסתר בלבו, ולא ראה את המחלה שלו, לכן באה עזרת הבורא, וגילה לו את חומר המחלה. כלומר, שלא צריכים להאמין, שהרצון לקבל הוא דבר רע, אלא עתה הוא רואה זה בעצמו. וזה דומה לאדם, שהוא רואה, שהוא אינו בסדר, ונכנס לבית חולים לעשות לו בדיקות וצילומים. והבדיקות מראות חס ושלוש שיש לו מחלות מסוימות, היינו חולה לב, וריאות. באו בני המשפחה להנהלת ביי"ח בטענות, אנו הביאנו אדם, שיש לו קצת חוס וכדומה, ולא חס ושלוש מחלות מסוכנות, ואתם, היינו הרופאים שלכם, והרנטגן, והצילומים, הכניסו את בנו למחלות מסוכנות.

כמו כן אצלנו, הרצון לקבל שבנו הוא לא היה כל כך רע, שיהיה מסוכן. ונכנסנו לעבוד כאן, שאמרו לנו, שתיכף אנחנו נקבל את השלימות, מה שאנו חשבנו על הרע שבנו. ופתאום, לאחר בדיקות וחקירות, מה שאתם עושים, אנחנו רואים, שהרע שבנו הוא דבר מסוכן ממש, שיכולים למות על ידו ולהפסיד את כל חיים הרוחניים. בטח שכמו בגשמיות צריכים לתת תודה לביי"ח עבור מה שגילו את המחלות שלו, היינו הרע שבגופו, כמו כן אנו צריכים לתת תודה לה', במה שגילה לנו את סכנת הרע שבנו, שזהו ממש סכנת נפשות, שיכולים לאבד את כל חיים הרוחניים.

ובטח שאנו צריכים להודות לה', במה שסייע לנו לגלות את המחלה שאנו סובלים. שחשבנו מקודם, שזה רק לא כל כך בקו הבריאות, והבורא גילה לנו את האמת. נמצא, שאנחנו כן **התקדמנו להגיע לראות את האמת**, היינו צורה אמיתית של הרע שבנו. ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש בעבודה "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה". הנה "אצבע" נקרא מה שאדם רואה בתוך הדעת, כמו שכתוב "כל אחד ואחד מראה באצבעו", או מלשון "מורה באצבע", "נוקף", פירושו חסרון מלמטה. פירוש, האדם, שהוא מרגיש עצמו בחסרון, שהוא למטה בחשיבות, כלומר שהוא מרוחק מה', הידיעה הזו אין הוא מרגיש אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה. ובענין "למעלה" יש ב' פירושים:

א) "מכריזין עליו מלמעלה", היינו שזה בא לו מההשגחה פרטית. זאת אומרת, אין לומר, היות שהוא לא שמר עצמו מלנקוף, כלומר שלא היה נזהר בשמירת הגוף. כי ניתן לנו חוקים, שהאדם צריך לשמור עצמו מהזיקות, שלא יקבל הגוף איזה היזק. והוא לא שמר. לכן קבל חסרון בהגוף שלו, המכונה "נוקף". אלא אפילו אם הוא היה שומר עצמו במאה מיני זהירות, לא היה מועיל לו שום דבר, משום שכך גזרו עליו "מלמעלה". כמו שפירש רש"י "מכריזין, ? גזרו עליו". כלומר, שזוהי גזירה מן השמים, ואין אדם אשם בזה. ? אלא יכולים לשאול, מדוע גזרו עליו מלמעלה כך. ?

ב) "מלמעלה" פירושו, שזהו בחינת "למעלה בחשיבות". כלומר, זה שאדם קבל חסרון ? בעבודה שלו, שהיה עובד בתוך הדעת, כנ"ל שזה מכונה "נוקף אצבעו מלמטה". שפירושו, שהוא רואה עכשיו, שהוא נמצא במצב של שפלות. כלומר, שהוא רואה, שהוא בערום וחוסר כל מעניני עבודה של דרך האמת. ומתעוררת השאלה, האם זה שהוא רואה, שהוא בשפלות, בא לו מחמת שהיה בחסרון מלקיים תו"מ, או להיפך, היות שהתחיל לעבוד ביותר מרץ, מזה הוא בא למצב של ירידה, הנקרא בחינת "נוקף אצבעו מלמטה". בטח צריך לומר, שזה בא מחמת שנתן עודף מרץ בעבודה. ולפי הכלל "מצוה גורר מצוה", היה צריך לראות, שהוא נמצא במצב "של מעלה". ולמה הוא נמצא במצב "של מטה".

התשובה היא, ש"מכריזין עליו מלמעלה". כלומר, גזרו עליו מלמעלה, שיכניסו אותו ? למקום למעלה בחשיבות. לכן גילו לו את מצבו האמיתי של הרע שבו, בכדי שידע על מה להתפלל. כי בטח יש הפרש, שאנו רואים בגשמיות, אם אדם בא לבקש ממישהו הלואה, להלוות לו כסף, או מי שבא להשני, שיעשה לו טובה, שימליץ עבורו, שלא יתנו אותו בבית הסוהר, או למי שמבקש, היות שהוא נידון למיתה, ויש אדם אחד, שיכול להציל אותו ממיתה. בטח שיש הפרש גדול בין בקשה לבקשה.

וברוחניות מובן הדברים בענין ? **כלי**? ? כי ברוחניות נקרא ? **תפלה, בקשה**? ? בשם "כלי". ?? ולפי ? הכלל, ש"אין אור בלי כלי", לכן יש הפרש בין שאדם מתפלל לה', שיעזור לו, שיוכל לקבל שלימות. כלומר, אליבא דאמת הוא מקיים תורה ומצוות ועוסק בגמילות חסדים, רק הוא מבין, מפי השמיעה ששמע, שיש יותר שלימות מכפי שהוא מקיים תו"מ, היינו ביותר כמות וביותר איכות. והוא מאמין במה שכתוב "אין צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא". לכן הוא מבקש מה', שיעזור לו. נמצא, שחסר לו רק דבר קטן. כדוגמת, מי שבא ללוות ממי שהוא איזו הלואה, ומדרך העולם, שאומרים לו, שאתה יכול להשיג גם מאיש אחר. כלומר שלא משימים כל כך לב בעניני הלואה. לכן מדרך העולם, שאם המלוה מסרב לתת, הוא עוזב אותו.

מה שאם כן אם האדם נידון למיתה. ויש איש אחד, שרק הוא יכול להציל אותו ? ממיתה, אין זה מדרך העולם, שאם האדם מסרב לתת לו הטובה של הצלה, שיעזוב אותו, ויגיד, שילך לאחר שיציל אותו ממיתה, היות שרק המלך בעצמו הוא יכול לתת לו חנינה. לכן אין עוזבים את המלך, ורואים כל האפשרות, שהמלך יתן לו את החנינה.

כמו כן ? **ברוחניות, שצריכים כלי אמיתי, היינו צורך אמיתי, שה' יתן לו את המילוי**? ? ? ? לכן כשמראים לו מלמעלה את מצבו האמיתי, שהוא באמת בעירום ובחוסר כל, אז יש יכולת לתת המילוי בכלי הזה, היות שהאדם בא לידי הכרה, שחסר לו חיים רוחניים, הנקרא בחינת "אמונה שלימה", ואין לו שום אחיזה ברוחניות, כלומר שאין בידו לומר, שעושה משהו לשם שמים, אלא הכל לתועלת עצמו, זאת אומרת שכל בנין דקדושה חרוב אצלו, וכל מה שהוא עושה, הכל הוא משפה ולחוץ. ? **וזה נקרא "תפלה אמיתית", היות ? ? שאין לו למי לפנות, אלא הקב"ה בעצמו יכול לעזור לו**, ?? כמו שנאמר ביציאת מצרים, שהיתה על ידי הקב"ה בעצמו, כמו שכתוב "אני ה' אלקיכם, אשר הוצאתי אתכם מארץ ? ? מצרים".

וזה דומה לאדם, שנידון למיתה, ורק המלך יכול לתת לו חנינה. נמצא, בזמן שהאדם ? מרגיש עצמו, שהוא בחינת רשע, ו"רשעים בחייהם נקראים מתיים", זה נקרא ש"נידון למיתה". אלא כשהאדם מבקש מה', שיתן לו במתנה את החיים שלו, זה נקרא, שיש לו "כלי המוכשר לקבל מילוי", כי אין האדם מבקש מה' מותרות, אלא פשוט את החיים ?הרוחניים.

ובהאמור יוצא, שמצד אחד אדם צריך לומר "אם אין אני לי מי לי". כלומר שהאדם ? צריך לעשות בחירה בעצמו. זאת אומרת, כל מה שיש בידו לעשות, כלומר כל מה שהוא חושב שזה יעזור לו לצאת מאהבה עצמית, הוא צריך לעשות. ומצד השני האדם צריך לומר, שהכל בא מלמעלה, כנ"ל "שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה". ולאחר שהאדם כבר בא לידי ? **הכרת הרע שבו**??, איך שהוא מסכן את חייו, ?זה נקרא " **מעשה**??". וגם המעשה הזה הוא צריך ליחס להבורא.

ואח"כ הוא צריך לתת ? **תפלה על המעשה**???. כלומר, שהאדם ? **צריך לייחד** ? , הן החסרון והן ? המילוי, ? **להבורא** ??. כלומר, לאחר שאדם נכנס בהעבודה דלהשפיע, ועבד במסירות, בכדי להגיע להאמת, אז הבורא שולח לו להרגיש חסרונו. וזה האדם יכול להרגיש רק לאחר שהשקיע עבודה רבה, בכדי להגיע לבחינת להשפיע. אז מודיעים לו, איך שהוא מרוחק מדביקות ה', הנקרא "חיים", כמו שכתוב "ואתם, הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום". ואז, כשהוא נותן תפלה, זה נקרא "תפלה על חסרון חיים", ולא שהוא מתפלל על דברים שאפשר לחיות בלעדס. אלא הוא מבקש פשוט ? **חיים, הנקרא בחינת "אמונה** ?? ? **שלימה בה**??.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו ההבדל בעבודת ה' בין כללי לפרטי

מאמר ל"ג, תשמ"ח

חז"ל (מכות כ"ד) אמרו וזה לשונם "בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר, וצדיק באמונתו יחיה". שהמשמעות היא, שזה שצריכים לקיים כל התורה ומצות, הוא בכדי להגיע להפרט הזה, שהוא אמונה. כלומר, מה שדורשים מהאדם, שהוא צריך להגיע לשלימותו, הוא צריך להגיע לאמונת ה'. זאת אומרת, לאחר שהגיע לאמונה, הוא כבר אדם מושלם.

ויש להבין ענין זה. הלא יש ענין, שהאדם צריך לעבוד בתיקון הבריאה, מטעם שהיות שהאדם נברא בטבע של רצון לקבל לעצמו, שהוא בהפכיות הצורה להבורא, שהבורא הוא המשפיע, וע"י שינוי צורה, האדם נעשה נפרד מהבורא, אם כן מה מועיל שיש לו אמונה, אם עדיין הוא נמצא בפרודא מה'. ואיך אמרו "בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה". שמשמע, שאם יש לו אמונה, כבר יש לו שלימות.

והתשובה היא, כי יש לדעת, שיש כאן ענין חשוב, שזהו עיקר גדול, שצריכים לתשומת לב יתירה, שנוכל לקבל זה, שזהו השער שע"י האדם יכול לזכות לבחינת אמונה שלימה. אחרת אין להאדם רק אמונה חלקית. כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות י"ד) וזה לשונו "אלא שהיא אמונה חלקית, וכך אדם אחד מקצה לו מתוך שיעור אמונתו בה' רק שעה אחת מיומו, לעסוק בתורה ועבודה, השלישי אינו מזניח אפילו רגע אחד, שרק האחרון אמונתו שלימה".

ובכדי שיזכה האדם לאמונה שלימה, מוכרח האדם מקודם לצאת מאהבה עצמית, אחרת הוא לא יכול לזכות לבחינת אמונה שלימה. אחרת לא נותנים לו מלמעלה האפשרות, שתהיה לו אמונה שלימה. אולם זהו לטובת האדם. וזהו כמו שכתוב בהסולם (הקדמת ספר הזהר דף קל"ח, ד"ה "כי...") וזה לשונו "כי חוק הוא זה, שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו יתברך בגלוי, כי הוא פגם חס ושלוש בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות, כי אין זה מתאים לפועל השלם. ועל כן, בעת שהאדם מרגיש רע, הנה באותו שיעור שורה עליו כפירה על השגחתו חס ושלוש, ונעלם ממנו הפועל יתברך".

לכן מטרם שהאדם מסוגל לקבל מהבורא את הטוב והעונג, אינו יכול להגיע לבחינת אמונה. והתנאי שיש למלאות, בכדי שיתנו לו טוב ועונג, הוא כלים דהשפעה. מה שאם כן בכלים דקבלה היה תיקון, שלא לשמש עמהם, היות שעל ידם מתרחקים מהבורא, מסיבת שינוי צורה שיש ביניהם. נמצא, שלפני אמונה, האדם צריך לזכות לבחינת תיקון הכלים, המכונה "תיקון הבריאה".

וכמו שכתוב שם בהסולם וזה לשונו "ודע שזה כל ההפרש שיש בין עוה"ז, שמלפני התיקון, אל גמר התיקון. כי מטרים גמר התיקון נקראת המלכות בשם "אילנא טוב ורע" כנ"ל, שפירושו, כי המלכות היא סוד הנהגתו יתברך שבעוה"ז, וכל עוד שהמקבלים לא באו לידי השלמה, שיוכלו לקבל שלימות הטבתו, שחשב עלינו במחשבת הבריאה (כלומר שעדיין לא נתקנו הכלים דקבלה שלנו, שיהיו בעמ"נ להשפיע, אין הוא יכול לתת לנו את הטוב והעונג, מטעם שהכל ילך להקליפות), מוכרחה הנהגה להיות בדרך טוב ורע ושכר ועונש. כי כלי קבלה שלנו מלוכלכים עוד בקבלה עצמית, המצמצמת מאוד במידתה. וגם מפרידה אותנו מהבורא יתברך, והטבה שלימה, בשיעור הגדול שחשב עלינו איננה".

ובהאמור אנו רואים, שבאמת העיקר הוא הפרט הזה, שהיא אמונה. וזה ששאלנו, איך אנו יכולים לומר, שאמונה היא השלימות. הלא צריכים גם כן לתיקון הבריאה, המכונה "להשיג כלים דהשפעה". אחרת אין השפע יכול לבוא לתחתונים, מסיבת שינוי צורה. והתשובה היא, שבאופן כללי מוכרחים לקיים תו"מ, בכדי להגיע לכלים דהשפעה. וזהו כמו שאמרו חז"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין, משום שהמאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא, שבחינה א' בסדר העבודה היא להגיע שהרע, הנקרא "רצון לקבל לעצמו", יחזור למוטב, כלומר שיהיה לו כח להשתמש הכל בע"מ להשפיע. אולם יש להבחין בזה, שצריכים בחינת תו"מ, להגיע לידי ידיעה, שהרצון לקבל נקרא "רע". ומטרים שהאדם בא לידי ידיעה זו, שהמקבל נקרא "רע", איך אפשר להחזירו למוטב. וזהו כמו שדברנו מזה במאמרים הקודמים, שחז"ל אמרו "למה נקראת התורה "תושיה", משום שמתשת כוחו של אדם". ושאלנו, הלא אמרו "חש בראשו, יעסוק בתורה. חש במעיו, יעסוק בתורה. שנאמר, ולכל בשרו מרפא" (עירובין נ"ד).

ולפי מה שאמר אמו"ר זצ"ל, התורה נקראת "סס". כלומר, שלפעמים היא סמא דחיי (סס החיים) ולפעמים היא סמא דמותא (סס המוות). ואמר, שענין סס רפואה, הוא רפואה למי שהוא חולה. מה שאם כן אדם בריא, שיקח סמי רפואה, הוא יחלה. זאת אומרת, שהתורה, שבאה למי שיש לו חסרון, הוא יכול להתרפאות מהתורה. נמצא, לפי זה יש לפרש, שקודם כל האדם צריך ללמוד תורה, בכדי שיראה שהוא חולה.

לכן אמרו, התורה מתשת כוחו של אדם. פירוש, שע"י התורה הוא יכול להגיע ולראות, שבחינת אדם שבו, הוא חלש, שאין לו שום כח התגברות. ואז הוא רואה, שהוא חולה ברוחניות. וע"י התורה הוא בא לידי הכרת הרע, כמו שאומר הזה"ק על פסוק "או הודע לו חטאתו", שפירושו, שהתורה מודיעה לו, שהוא חטא. ואם אין התורה מודיעה לו, אין האדם יכול לדעת ולהרגיש, שהמקבל לעצמו נקרא "רע", מסיבת השינוי צורה שיש בינו לבין הבורא. כי הידיעה, ששינוי הצורה גורם פירוד, זה צריכים להודיע לו מלמעלה, ע"י התורה. לכן צריכים לומר, שהסדר הוא:

(א) שמקיים תו"מ, בכדי להגיע להכרת הרע.

ב) שמקיים תו"מ, משום ש"המאור שבה מחזירו למוטב". שאז הזמן, שהוא מקבל מלמעלה כח, הנקרא "רצון להשפיע", שזהו בחינת השתוות הצורה.

ג) בחינת אמונה. שזהו הפירוש "בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה". נמצא, שכל מה שעוסקין בתו"מ באופן כללי, הוא להגיע להפרט הזה, שהוא אמונה, כנ"ל, שאז הוא יכול לקבל אמונה שלימה. נמצא, שכל עבודתו הוא אך להגיע לזה.

אולם לפני ג' בחינות הנ"ל, יש בחינה, הנוהגת באופן כללי אצל כלל ישראל. וזה ממש בחינה ראשונה, שמתחילים לחנך את האדם בתו"מ, שהוא, שכללות העולם צריכים לדעת, בשביל איזה צורך הם צריכים לשמור את התו"מ, והוא בכדי שיקבלו שכר. ואם חס ושלום לא יקיימו את התו"מ, הם יקבלו עונש. וזהו הסדר השווה לכל הנפש. וזהו כמו שאומר הרמב"ם וזה לשונו "לפיכך כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט" (רמב"ם הלכות תשובה פרק י').

ובהאמור יוצא, שהסדר של העבודה הוא :

א) כלל ישראל. מלמדין אותן לשמור תורה ומצוות בכל פרטיה ודקדוקיה על הכוונה של אהבה עצמית. ואסור לגלות להם, שצריכים לעבוד לשמה, שהוא בע"מ להשפיע, אלא שיעבדו ויתנו יגיעה הכל בע"מ לקבל לתועלת עצמו.

ויש לדעת, שהעבודה לשם אהבה עצמית, דהיינו לזכות ע"י קיום תו"מ לבחינת עוה"ב, האדם הזה, אם יש לו מרץ אמיתי לעבוד לתועלת עצמו, הוא מוכן לעשות הכל. כלומר, עבודה שהיא למעלה מהדעת, כלומר שאין דעת האדם יכולה להבין זה, הוא מוכן לעשות, אם הוא בעל מרץ ורוצה לזכות לעוה"ב. כמו שכתוב (ראה, רביעי) "ושמר לך, ופן תדרוש לאלוהיהם, לאמור, איכה יעבדו הגוים האלה את אלוהיהם, ואעשה כן גם אני, לא תעשה כן, כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש, לאלוהיהם". ומביא רש"י דרשת חז"ל "גם לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר ר' עקיבא, אני ראיתי נוכרי, שכפתו לאביו לפני כלבו ואכלו. ומפרש המחבר הספר "שפתי חכמים": "רוצה לומר העבודה זרה, ואכלו, רוצה לומר, ששרפו באש".

אולם צריכים לדעת, שהגם שהאדם מוכן לעבוד לתועלת עצמו, היינו שאם הוא מאמין, בזה שיבטיחו לו עוה"ב, לעשות עבודות הכי גדולות. אפילו שאומרים לשרוף את בניהם, ובנותיהם, ואת ההורים שלהם, יש בבעלי מרץ כח לעבודה זו, היות שזהו עדיין בתוך הכלי של אהבה עצמית. נמצא, שזה עוד לא נקרא "למעלה מהדעת". כלומר, שיכולים להבין זה בהטבע, שהאדם מוכן למען הרצון לקבל לעצמו לעשות הכל.

וכמו כן אנו מצינו, שבזמן חורבן בית המקדש, כמו שכתוב (איכה, ד', י') "נשים רחמניות בשלו ילדיהן, היו לברות למו". ומפרש האלשיך הקדוש "לברות למו", שרק הם

בעצמם אכלו בשר בניהם. וזהו אמרו "למו", רק האמהות לבדן אכלו, ולא נתנו מזה לבניהם הנותרים, אף שהם היו גם כן רעבים".

זה מראה לנו, כשאין קדושה אלא חורבן הקדושה, שאז אינו שולט אלא הרצון לקבל לעצמם, מה האדם מסוגל לעשות לטובת אהבה עצמית, "נשים רחמניות בשלו ילדיהם". ויש לנו ב' דוגמאות:

(א) בשביל רצון לקבל, תמורת שריפת ילדים והורים, עוה"ב, או בכדי לקבל עוה"ז, שמטעם זה "הנשים רחמניות בשלו ילדיהם". נמצא, בכדי למלאות את הרצון לקבל, שהאדם נולד בטבע הזה, הכל האדם מסוגל לעשות.

מה שאם כן כשמתחילים ללכת לעבוד בדרך הפרט, היינו לזכות לדביקות ה', שצריכים לצאת מאהבה עצמית, אין האדם מסוגל לעשות אפילו עבודה קטנה. זאת אומרת, שאם אומרים לאדם, עשה אותו דבר מה שאתה עושה, אלא תן על זה כוונה להשפיע לה', בלי שום תמורה, זה קשה מאוד לעשות, מטעם שזהו נגד הטבע, שנקרא "רצון לקבל לעצמו".

כלומר שאותה עשיה, היינו אותה היגיעה מעשית, שהאדם מתייגע ועושה, ולא צריך להוסיף שום יגיעה, רק לכוון שהוא עושה זה לתועלת ה', כבר אין לו כח. ונדמה בעינינו, כאילו הר גבוה עומד לעינינו, ואין בידו לזוז את ההר כמלוא נימא, ומרגיש עצמו כאילו כל העולם חרב בשבילו. והכל מסיבת שהוא נגד הטבע שלנו.

ובמצב הזה, האדם, כשרוצה להגיע להאמת, לעבודה בבחינת הפרט, כאן הוא המצב שמודיעים לו מלמעלה, איך שהוא נמצא במצב של שפלות. היות שהוא רואה, שאינו מסוגל לעשות משהו לתועלת ה'. והמצב הזה נקרא "הכרת הרע". וזה נקרא "מצב הא' בעבודת הפרט", שהוא הכרת הרע.

ואח"כ מתחיל **מצב הב'**, שהוא צריך לקיים תו"מ, בכדי ש"המאור שבה מחזירו למוטב", שעל ידי המאור יקבל כלים דהשפעה. שפירושו, שתהיה לו תשוקה להשפיע לה', ומזה הוא יהנה.

ולאח"כ הוא בא ל**מצב הג'**, שהוא בחינת אמונה שלימה, כנ"ל "שבא חבקוק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה". שזהו הפרט שאליו האדם צריך להגיע. ובזמן שתהיה לו אמונה, אז הוא זכה להטוב ועונג שבהשגחתו יתברך, בבחינת טוב ומטיב.

ועל מה שכתוב בהסולם "כי חוק הוא זה, שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו יתברך בגלוי, כי הוא פגם חס ושלוש בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות, ועל כן בעת שהאדם מרגיש רע, ונעלם ממנו הפועל יתברך", אין לשאול, מה איכפת ליה להבורא שהאדם ירגיש אותו כפועל רע חס ושלוש. האם הקב"ה מבקש כבוד מהנבראים, שיכבדו אותו לטובתו חס ושלוש. הלא הוא לא נצרך לדברים מה ששייך לבשר ודם.

אלא זהו לטובת האדם. היות שענין פגם, שמדברים ברוחניות, למשל שעושה פגם בקדושה, שם כבר שורה בחינת ס"א בשורש נשמתו של האדם, שגרם את הפגם למעלה. זאת אומרת, אנחנו צריכים להאמין, ששמו של הקב"ה הוא "טוב ומטיב".

נמצא, בו בעת שהאדם מרגיש, שהמצב שבו הוא נמצא, הוא רע, איך יכול להצדיק את ההשגחה עליונה, ולומר, שהקב"ה מתנהג עמו בבחינת טוב ומטיב. נמצא, שהאדם מקבל את הפגם, מה שפגם בשם הקדוש, שהוא שם של טוב ומטיב. ובזמן שהאדם מקבל טוב מלמעלה, אז האדם הוא בשמחה, ויכול לומר בפה מלא "ברוך שאמר והיה העולם".

מה שאין כן בו בזמן שהאדם מרגיש עצמו ברע, אין הוא יכול לומר "ברוך שאמר והיה העולם". אלא האדם אומר, כמו שאמר איוב (איוב, ג') "ויען איוב ויאמר, יאבד יום איולד בו, והלילה אמר הרה גבר, היום ההוא יהי חושך". לכן זהו תיקון, שאין האדם מאמין אז, שה' סיבב לו כל הרעות, ממילא אין הוא מדבר רע על הבורא.

ומזה נמשך בגשמיות, שאנו רואים לפעמים אדם, שבנו עובד ומקבל משכורת שאינה מספיקה לו לפרנסו, הגם בזמן שנכנס לעבוד, עדיין היה רווק, היה אז משכורת טובה. מה שאין כן עכשיו, אין הוא יכול לפרנס עצמו במשכורת זו. והאב מדבר לבנו, היות שאתה רואה, שהבעל בית אינו מוסיף לך, לכן לך ומחפש לך מקום עבודה שנותנים יותר משכורת. והבן משיב לו, כאן אני כבר רגיל עם בעל הבית ועם הפועלים, לכן אינני יכול לעזוב את המקום הזה. מה עשה האב, הלך לבעל הבית, וסיפר לו את המצב של בנו. אמר לו הבעל הבית, אני לא יכול לתת לו יותר, אבל אני שולח אותך למקום, שכן יתנו לו יותר. אז האב ביקש ממנו, תגיד לבני, שאין לך עבודה בשבילו, אז הוא ילך למקום אחר. היות שאני דברתי עמו כמה פעמים, שיעזוב את מקום עבודה, שלא משלמים משכורת טובה, וילך למקום שכן משלמים משכורת יותר גבוהה, ואני אומר לך האמת, שהוא אמר לי, שהוא אוהב אותך ואת הפועלים שלך, לכן הוא לא רוצה לעזוב את המקום הזה. לכן אם אתה תפטר אותו, לא תהיה לו ברירה, אז הוא יהיה נאלץ ללכת למקום אחר. אבל אני מבקש ממך טובה, שאל תגיד לו, שאני הייתי אצלך, ובקשתי ממך, שאתה לא תיתן לו לעבוד אצלך. אחרת מה הוא יגיד, איך אבא יש לו לב אכזרי על בנו. זאת אומרת, שאין הוא יכול להבין, בזה שאני משתדל לפטר אותו מעבודה, שזהו לטובתו. כלומר בשעה שהוא ישמע מבעל הבית שלו, שאני בקשתי לפטר אותו, מה הוא יגיד, שה' יברך את אבא שלי, שהוא משתדל עבורי רק לטובתי, ובטח הוא יתרעם אז על אביו.

וכך הוא ברוחניות, שה' שולח להאדם מצב של ירידה. כלומר מהמצב שהיה מקבל פרנסה, הגם שאביו מבין, שאין זה פרנסה מספקת, אלא הוא מסוגל להרויח יותר, אולם הבן אינו מבין זה. לכן הקב"ה שולח לו ירידה, הנקרא, שזרקו אותו מהעבודה. והוא ברוגז אז, מדוע ה' עשה לו רע. הלא הוא יודע, שהיה מקודם בזמן עליה ברוחניות, וה' זרק אותו, בטח שיהיה ברוגז על הקב"ה. וזה נקרא "המהרהר אחר השכינה, עונשו גדול מאוד". לכן כשיש תיקון, שאינו מוציא אז את הפועל רעות, וממילא אין לו על מי להתרעם. נמצא, זה שנאבד לו "מי הוא הפועל על כל דברים האלה" זהו לטובתו.

וזה לשונו שם "אולם מי שכן מתאמץ, שלא להתפרד מאמונתו יתברך, אף על פי שטועם רע בהשגחה, יש לו שכר. ואם חס ושלום לא יעלה לו להתאמץ, יש לו עונש, כי נפרד מאמונתו יתברך. ונמצא, שאף על פי שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, כולם, מכל מקום נשאר זה נסתר ממרגישי טוב ורע".

רואים אנו, שמי שיכול להתאמץ ולומר, שהי' שולח לו את הרע, וזהו לטובתו, הוא נשאר באמונה, בשיעור שיכול לומר, שהמצב שבו הוא נמצא, הקב"ה שלח לו לטובתו. אם כן אין זה נקרא בשם "פועל רעות". ממילא הוא נשאר בהאמונה. מה שאם כן אם הוא לא יכול לומר, שהקב"ה שלח זה לטובתו, אלא שזהו לרעתו, אז המצב הזה נקרא, שהקב"ה "פועל רעות". לכן הוא מוכרח לאבד ממנו את הפועל. וזה נקרא, שנאבדת ממנו את בחינת האמונה, וזה נבחן לבחינת עונש.

ובהאמור יוצא, שלולי העליות וירידות, לא היה בידי האדם להרגיש, שהוא בעל חסרון, כלומר, **שלא היה מרגיש, שהוא זקוק לרחמי שמים, שאין זה בידי אדם, היינו בכוחות של אדם, לצאת מאהבה עצמית, ושיהיה כל רצונו, לעשות נחת ליוצרו. אלא כל עשיותיו הם יכולים להיות רק לתועלת עצמו, ובתועלת עצמו יש כח לעשות מעשים, אשר האדם לא יכול לשער. או, כמו שהיה בזמן חורבן הבית, ש"נשים רחמניות בשלו ילדיהם", אז כמו שאלו שהיו עובדות לאלוהיהם, שהיו שורפות את בניהם ובנותיהם.**

אבל לעבוד לשם שמים, היינו שלא ירצו שום תמורה עבור עבודתם, אפילו סתם כוונה על מעשים של קבלה, אין האדם מסוגל לעשות. זאת אומרת, שאם האדם רוצה לאכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו, הגם בחינת המעשה הוא קבלת הנאה, אבל זה שצריך לכוון, זה אינו בידו, ורק הקב"ה בלבדו הוא יכול לעזור על זה. וזהו ההבדל בין עבודה כללי, השייך להכלל, ולעבודה פרטי.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו יום ולילה, בעבודה

מאמר ל"ד, תשמ"ח
ספר בראשית

הנה כתוב "ויקרא אלקים לאור יום, ולחושך קרא לילה". ויש להבין זה בענין עבודה, מה בא זה ללמדנו, בזה שקרא לאור יום, ולחושך קרא לילה, מה מוסיף לנו הידיעה הזו. כלומר, שמשמע, שהקב"ה נתן קריאת שם לאור ולחושך, היה לאיזה תיקון. אם כן מה אנו מבינים יותר, בזה שנתן להם שמות, שע"י זה יוסיף לנו בדבר העבודה, להגיע לדביקות ה'.

הנה, אח"כ אומר הכתוב, "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". גם זה יש להבין, לאחר שאמר שחושך נקרא לילה ולאור נקרא יום, איך נעשו שניהם יום אחד. הלא לילה אינו יום. ואיך ששניהם ביחד הם יום אחד. כלומר, במה הם נעשו אח"כ ליום אחד, כאילו שאין הבדל בין יום ללילה.

והנה בענין יום ולילה, אנו רואים שהכתוב אומר (תהילים י"ט) "יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחווה דעת". וכענין זה אנו רואים שכתוב (בהגדה בפיוט "אז רוב ניסים") "קרב יום, אשר הוא לא יום ולא לילה, רם הודע, כי לך יום אף לך לילה, תאיר כאור יום, חשכת לילה". אם כן יש לנו להבין, מה זה יום, ומה זה לילה, ומה זה אור, ומה זה חושך.

ובכדי להבין כל זה, צריכים לחזור על מה שדברנו כמה פעמים, היינו שיש לזכור תמיד, מהו מטרת הבריאה, ומהו תיקון הבריאה, בכדי שהאדם ידע מה דורשים ממנו. זאת אומרת, לאיזה מצב האדם צריך להגיע, שיכול לומר, שכבר הגיע אל הנחלה ואל המנוחה.

זה ידוע דמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, כנ"ל, מה שאמרו חז"ל, שהקב"ה אמר על מטרת הבריאה, שזה דומה למלך, שיש מגדול כל טוב, ואין לו אורחים. לכן ברא את האדם, בכדי שיתן לו את הטוב ועונג.

נמצא לפי זה, מה נקרא שהאדם בא לשלימותו, שזה דוקא לאחר שהאדם הגיע למצב, שמקבל מה' טוב ועונג, וזה נקרא שהגיע לשלימות. מה שאם כן אם עוד לא הגיע למצב, שהטוב ועונג לא נפסק ממנו, נבחן שעוד לא הגיע לשלימות. וזהו מטרת הבריאה.

ותיקון הבריאה הוא, היות שמטבע של הבריאה הוא, שהענף רוצה להדמות לשורשו, והיות שהבורא הוא המשפיע, והנברא הוא המקבל, אם כן אין כאן השתוות הצורה. לכן

אנו רואים גם בגשמיות, בין אדם לחבירו, נמשך הכלל הזה, שבזמן שהאדם מקבל משהו מחבירו, הוא מתבייש, כמו שאמרו חז"ל על הכתוב "כרום זלות לבני אדם", שבזמן שהאדם נצרך לבריות, משתנה פניו ככרום. לכן נעשה תיקון, המכונה, שנעשה צמצום בעולמות העליונים, שאין אור עליון מגיע לכלים, שהם בבחינת מקבל לעצמם.

ואין האור מאיר, אלא לכלים שיש להם תיקון המסך, המעלה אור חוזר, שפירושו, שהוא מקבל מהעליון, מטעם שיש נחת רוח להעליון, שהוא משפיע לתחתון. כלומר זה שיש לו השתוקקות גדולה לקבל הנאה ותענוג, הסיבה הזו עוד אינו מחייבו לקבל הנאה ותענוג. והטעם הוא, היות שההנאה, מזה שיש לו השתוות הצורה עם העליון, המכונה דביקות. ובכל מה דאפשר הוא משתדל על כל פנים, לא להיפרד, מסיבת שינוי צורה. לכן אינו מקבל, היות שהגם שהוא משתוקק לקבל הנאה ותענוג, אבל יחד עם זה, יש לו יותר הנאה בזה שיהיה דבוק עם הבורא. לכן הוא לא מקבל.

והאדם מסתכל אז על שני דברים :

א) שלא רוצה להיות נפרד מהבורא. כלומר, אפילו בזמן שהוא חושב, שעדיין לא זכה לדביקות, מכל מקום לכל הפחות הוא לא רוצה להיות יותר נפרד ממצבו הנוכחי, היות שבכל קבלה לעצמו האדם מתרחק מהבורא, לכן הוא לא רוצה לקבל לעצמו.

ב) שע"י העשיה שהוא עושה, שמרחק עצמו מקבלה, המעשה הזו גורמת לו, שיתדבק בהבורא. והגם שהאדם עוד לא מרגיש את ההבחנות האלו, אבל האדם אומר, שהוא מאמין באמונת חכמים, שאמרו, שכך הוא. לכן הוא סומך עליהם, והוא נזהר בענין קבלת עצמית.

לכן האדם משתדל לעשות מעשים, שיביאו לו את הכח הזה, שיהיה לו רצון לעשות מעשים, באופן שיצמח מהם כח, שיוכל לכוון לתת על כל מעשה כוונה דלהשפיע. ואז הוא מוכשר לקבל טוב ועונג, היות שעתה כל מעשיו הם לשם שמים.

ובהאמור נוכל להבין, מהו אור ומהו חושך, כי אור נקרא, "בזמן שמאיר לאדם ללכת בדרכי ה'". כי "דרכי ה'" פירושו, שהוא רוצה ללכת בדרך שה' הולך, שדרכו הוא להשפיע. ובזמן שיש לו אור וחיים, בזה שהוא עוסק עתה בעבודה דלהשפיע, ולא דואג על תועלת עצמו, זה נקרא אור.

וזה נקרא "זמן העליה". כלומר, שהאדם עלה בדרגה. זאת אומרת, במקום שהיה משמש לאדם שפל, נחות דרגה, הוא משמש עכשיו את הבורא. וזה נקרא עליה בדרגה, שהרי הוא משמש את המלך, במקום שהיה משמש מקודם אדם פשוט.

ומובן מאליו, שההיפך מהאור הוא חושך. כלומר, בזמן שאין לו טעם בעבודה דלהשפיע, כי הוא שוב התחיל לדאוג רק לתועלת עצמו, וענין עבודה דלהשפיע, לא מוצא

בזה שום טעם, ושוב אין לו שום שאיפות, אלא מספיק לו בזה שהוא ישיג אך ורק למלאות את התשוקות, מה שהגוף שלו דורש, שזה נקרא ירידה, מטעם שהוא רוצה לשמש את הגוף ולא את הבורא. וזה נקרא חושך.

ויש לדעת, שענין יום מראה על דבר שלם, שהוא מורכב מאור ויום, ומחושך ולילה. כמו שכתוב "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". ויש להבין זה, איך יכולים לומר, שערב ובוקר הוא דבר אחד. היינו, אין אנו אומרים, שערב ובוקר שניהם נקראים לילה אחד. אלא שניהם נקראים "יום אחד". מה מרמז לנו זה בעבודה, שדוקא שניהם נקראים "יום אחד". כאילו שאי אפשר להיות שלימות של יום בלי חושך.

והתשובה הוא, שבזמן שהאדם אומר "ויקרא אלקים לאור יום, ולחושך קרא לילה", כלומר שהאדם מאמין, שהן האור והן החושך נתן לו אלקים. ולמה נתן לו את החושך ועל האור שנתן לו, אפשר להאמין, היינו שאומר, שהקב"ה רוצה לקרב אותו, כמו שאמרו חז"ל, "הבא לטהר מסייעין אותו". לכן על העליות שיש לו לאדם, יכול האדם להאמין, שבאה מצד ה'. אבל על הירידות, למה לי.

לכן כשהאדם מאמין גם על החושך, כמו שכתוב, "ויקרא אלקים, ולחושך קרא לילה",

היינו שגם החושך הוא בחינת לילה, שהוא חלק מהיום. זאת אומרת, שאי אפשר להיות יום בלי לילה. אז החושך, הנקרא לילה, זה בא ללמדנו, כמו שאי אפשר להיות יום בלי לילה, כמו כן אי אפשר להיות אור בלי חושך. כי **החושך הוא הכלי, והאור הוא מילוי הכלי**. כפי הכלל, "שאין אור בלי כלי", כלומר, שאי אפשר להעריך את ישועתו יתברך, בלי הרגשת היסורים והמכאובים מהמצבים שהאדם נמצא. כי כפי שהאדם מרגיש, בין אדם לחבירו, כמה שחבירו עזר לו במצוקתו, לפי שיעור הזה האדם מרגיש את השמחה מהעזרה, שקיבל מחבירו. כלומר, שאינו דומה, שאם חבירו עזרו על דברים של מותרות, שאפשר לחיות בלעדס, למי שעזר לחבירו, שהציל אותו ממות.

והיות העזרה שבא מלמעלה, הוא בחינת אורות דקדושה, כמו שאומר הזה"ק, "הבא לטהר, מסייעין אותו". ואומר הזה"ק, במה מסייעין, "בנשמתא קדישא". ואם אין האדם יודע להעריך את הנשמה שקיבל מלמעלה, מסיבת שהוא חושב, שזהו לא כל כך חשוב, **כי היסורים שהאדם סובל מהמצבים של הירידות, זה נותן לו ההרגש להעריך את חשיבותו של העזרה מלמעלה**, אחרת הוא מאבד זה, והכל הולך לקליפות. נמצא לפי זה, שהחושך עוזר לו, כלומר, שנותן לו האפשרות לדעת, איך להעריך את חשיבות של הקדושה, שלא ילך לאיבוד, מחמת חסרון ידיעה.

וזה נקרא בלשון חז"ל, "איזהו שוטה, המאבד מה שנותנים לו". היות שאין לו דעת, להבין את חשיבות של ההתקרבות, מה שהקב"ה מקרב את האדם. וזה החושך נקרא כלי, שפירושו, "מקום", שיהיה היכולת להשפע שיוכל להתקיים. וזה כמו שכתוב, "מי יעלה בהר ה', ומי יקום". כלומר, אפילו כשהאדם עולה, ואין יודע לשמור את ערך

חשיבות של ההתקרבות, אז הס"א לוקח לו לרשותו, וממילא האור מוכרח להסתלק. לכן אין לו תקומה, אלא כל אחד ואחד לפי דרגתו, מוכרח לרדת.

ויש בזה כמה תיקונים :

(א) שהקליפות לא יקבלו את מה שיש לו, לכן אין להם מה לקבל מהאדם, כיון שכבר אין לו קדושה, שהס"א יקבל ממנו.

(ב) לאחר שהאדם בא לידי ירידה, ומתחיל להתאושש, ולראות, לאיזה מצב הוא הגיע, כלומר לאחר שהשקיע כל כך עבודה, בכדי לזכות למשהו בקדושה, ופתאום הוא רואה, שהוא נשאר בערום וחוסר כל, היינו שהוא נמצא במצב של שפלות, שמתאים לאדם שהשקיע עבודה ויגיעה, בכדי להיות בבחינת "אתם קרויים אדם", אלא שהוא הרבה יותר גרוע מאיש פשוט, כלומר שהרצון לקבל לעצמו, נעשה כל כך מפותח אצלו, בשיעור שאף פעם לא חלם על זה.

והכאב והצער שהוא מרגיש מזה, זה נותן לו צורך להעריך ולהחשיב בזמן שמקרבים אותו קצת מלמעלה, הוא יודע עתה להיזהר, ולכבד את המצב הזה, ושומר עצמו מכל דבר, שלא לערב את המצב הזה, ויודע אז, שיש לפחד, שזר לא יתערב.

ובהאמור יוצא, שהירידות, הם דברים שנקראים **תיקונים**, שהם מאפשרים, שיהיה אריכות ימים, בזמן שהם זוכים לקצת התקרבות מצד ה'. ובזה יש לפרש מה שכתוב "ויקרא אלקים לאור יום, ולחושך קרא לילה". היינו כנ"ל, שאם האדם אומר, שהן האור והן החושך בא מאלקים, וזהו, "ויקרא אלקים", אז שניהם, הן האור והן החושך, משניהם נעשה יום אחד. כלומר, כמו שאי אפשר להיות יום שלם, בלי ערב ובוקר, כך האור והחושך משמשים תפקיד אחד, ששניהם ביחד נקרא יום.

ובזה יש לפרש מה שכתוב "ברוך הוא אלקינו, שבראנו לכבודו". ויש להבין, איך אנו אומרים, "ברוך הוא אלקינו, שבראנו לכבודו", בו בזמן שאנו משוקעים באהבה עצמית, והגוף שלנו הוא יותר שבע רצון. אם אנו היינו יכולים לומר ולתת תודה רבה, על זה שברא אותנו לכבודנו. אם כן, בטח שאנו לא אומרים אמת, בזה שאנו מברכים אותו, על זה שברא לכבודו. אם כן זהו שקר מוחלט.

ולפי הנ"ל, שאנו מאמינים, ש"הבא לטהר מסייעין אותו", נמצא, שהבורא נותן לאדם כח זה, שיהיה בידו להרגיש את חשיבות הדבר. שהאדם, בזמן שהוא מרגיש, שהוא משמש את המלך, שזה שוה אצלו הון תועפות, שאין לו מילים להביע את חשיבותו, אלא הוא אומר, מרוב התענוג שהוא מרגיש, ומרוב התרגשות, הוא אומר, "ברוך אלקינו", בזה שנתן לנו להרגיש את החשיבות, שאנו משמשים את המלך, ובזה שהוציא אותנו מאהבה עצמית, שאנו היינו משוקעים בה, ולא עלה על דעתנו, שיהיה פעם יכולת, שנוכל לצאת ממנה. פתאום אנו רואים, שהוא נתן לנו את ההרגשה זו, שאנחנו מוצאים

טעם, בזה שנוכל לשמש את המלך, אז אנו אומרים, "ברוך אלקינו שבראנו לכבודו", שאנו מברכים אותו על מתנה זו, שנתן לנו, שזה דבר חשוב בעולם, שלא יכולים להשיג זה מכוחות עצמם, אלא זה הוא מתנת אלקים, לכן אנו מברכים אותו על זה. וזהו הפירוש שאנו אומרים, "ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו".

אולם, מטרם שהאדם זכה לזה, היינו להרגיש טעם בזה, שבראנו לכבודו, איך הוא אומר זה. יש לומר, שזהו כמו כל הברכות וההודאות, שאנו אומרים על שם העתיד. כמו שאמרו חז"ל על מה שכתוב "אז ישיר משה". והקשה בזה"ק, "שר לא נאמר, שמשמע בהווה, אלא כתוב "ישיר", שהוא לשון עתיד". והתשובה הוא, שצדיקים אומרים שירה לעתיד לבוא. היינו, שהם מאמינים, שהם יזכו לשלימות. לכן גם מטרם שזכו לשלימות, הם אומרים שירה. לכן על סמך זה כבר אנו אומרים, "ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו".

ובהסולם (הקדמת ספר הזהר דף ק"מ), מפרש שם את מה שכתוב "יום ליום יביע אומר, ולילה ללילה יחוה דעת". וזה לשונו, "כי מטרם גמר התיקון, דהיינו מטרם שהכשרנו את כלי קבלה שלנו, לקבל רק ע"מ להשפיע נחת רוח ליוצרנו, ולא לטובת עצמנו, נקראת המלכות בשם אילנא דטוב ורע. כי המלכות היא הנהגת העולם לפי מעשה בני אדם. וכיון שאין אנו מוכשרים לקבל כל העונג והטוב, מטעם הנ"ל, על כן מוכרחים לקבל הנהגת טוב ורע מהמלכות, שהנהגה זו מכשירה אותנו, סוף כל סוף לתקן כלי קבלה שלנו ע"מ להשפיע, ולזכות לעונג ולטוב, שחשב בעדנו. והנה הנהגת טוב ורע גורמת לנו הרבה פעמים עליות וירידות, כנ"ל, ועל כן נחשבת כל עליה ליום מיוחד, ועל דרך זה כל ירידה נחשבת ללילה מיוחד.

וזה אמרו, יום ליום יביע אומר". שבגמר התיקון יזכו לתשובה מאהבה, ואז נראה בעליל, כי כל אלו העונשים, שהיו בימי הירידה, עד שבאנו להרהורים, לתהות על הראשונות, הם היו המטהרים אותנו, וגורמים ישרים לכל האושר והטוב, כי לולא אותם העונשים הנוראים, לא באנו לעולם לעונג ולטוב הזה. ואז הזדונות האלה נמצאים נהפכים לזכיות ממש".

וזה שכתוב "יום ליום יביע אומר, כי כל הלילות האלו, שהם הירידות, היסורים והעונשים, שהפסיקו את דבקות ה', עד שנעשו ימים מרובים בזה אחר זה, הנה עתה, אחר שגם הלילות והחושך שבינתים, נעשו גם הם לזכיות ולמעשים טובים, ולילה כיום יאיר וחשכה כאורה, שוב אין הפסקות בינתיים".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מה משמיענו בזה שכתוב, "ויקרא אלקים לאור יום, ולחושך קרא לילה". הפירוש כנ"ל במה שאומר בהסולם, שכמו שאנו רואים, ש"יום אחד" הוא דוקא בחיבור יום ולילה. כמו כן אי אפשר להיות אור בלי חושך. כלומר, שה' נתן לנו את החושך, בכדי שעל ידו יתגלה האור. וזה נקרא, "ויקרא ה'". זאת אומרת, שהבורא סידר לנו את סדר עבודה, שיהיה בצורה כזו. והגם שאנו צריכים להאמין,

שהיה יכול להיות בצורה אחרת, הלא הוא כל יכול, ולמה סידר לנו דוקא הסדר הזה.

על זה אנו צריכים לומר, שאין לנו שום השגה בהבורא, להבין את מחשבותיו. אלא כל מה שאנו לומדים, הוא רק מבחינת "ממעשיך היכרנוך", היינו ממה שאנו מסתכלים על המעשים של הבורא, לאחר שברא אותם. אז אנו מתחילים לדבר. אבל לומר, שהיה יכול לעשות בצורה אחרת, על זה אמרו חז"ל, "אסור לשאול, מה למעלה ומה למטה".

ובהאמור נפרש מה שכתוב (בהגדה) "קרב יום, אשר הוא לא יום ולא לילה. הכוונה הוא על גמר התיקון, שאז יהיה יום אשר לא יהיה מורכב מיום ולילה, אלא יום בפני עצמו. וזה יהיה ע"י רם הודע, כי לך יום אף לך לילה".

כי בגמר התיקון יהיה ידוע לכל, "כי לך יום אף לך לילה". כלומר, היות שרצונו הוא להטיב לנבראיו, וטוב נקרא יום, אם כן איך אפשר לומר, שהבורא נותן חושך. הלא זהו נגד מטרתו. אלא בטח שגם החושך, היינו הלילה, הוא בחינת יום, הגם שהאדם מרגיש הפסקות בדבקות ה', שזה נקרא חושך ולילה.

אבל בגמר התיקון, שאז יש הידיעה, שגם החושך הוא נתן, בטח שגם זה הוא אור. והוכחה לזה, כיון שאז הזדונות נעשה כזכיות. אם כן יודעים אז, "כי לך יום אף לך לילה", כי שניהם שייכים לך, כלומר ששניהם אתה הוא, היינו הבורא נתן שניהם בתור יום.

מה שאם כן לפני גמר העבודה אי אפשר לייחס את הפסקות, שיש לאדם מדבקות ה', שהבורא שלח לו את זה. כיון שזהו נגד מטרת הבריאה. וזה שכתוב "תאיר כאור יום חשכת לילה". היינו, כיון הזדונות נעשו אז לזכיות, ממילא נעשה הכל יום.

ובהאמור נבין, מהו יום ולילה בעבודה. כלומר, שהאדם צריך לדעת, הגם שהוא צריך להרגיש מה זה חושך, אחרת אין הוא מסוגל להנות מהאור, כי ככל דבר שהאדם רוצה לטעום איזה טעם שהוא, אם כדאי שהוא ישתמש עמו, הוא מוכרח ללמוד אחד מהשני, כמו שכתוב "כיתרון האור מתוך החושך". כמו שאין האדם מסוגל להנות מהמנוחה, אם הוא לא יודע מה זה עייפות.

לכן מוכרח האדם לעבור תהליך של עליות וירידות. אבל לא להתפעל מהירידות, אלא הוא צריך להתאמץ, שלא יברח מהמערכה. לכן, הגם בזמן העבודה, הוא מוכרח לדעת, שהם שני דברים. אבל בסוף העבודה, הוא רואה, שהאור והחושך הם כמו שני רגליים המביאים את האדם להמטרה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהי העזרה בעבודה, שיבקש מה'

מאמר ל"ה, תשמ"ח

חז"ל (קידושין) אמרו וזה לשונם "אמר ר' יצחק, יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום. ואמר ר' שמעון בן לוי, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו, שנאמר, אלקים לא יעזבונו בידו". וכמו כן אמרו (שבת ק"ד) "הבא לטהר, מסייעין אותו".

ויש להבין, מהו הסיוע שאדם צריך לבקש מלמעלה, שיעזרו לו. זה ברור, שבמקום שאדם מרגיש חולשה, שם הוא צריך להתחזקות. כדוגמת ילד שהוא חלש בהבנה, אביו משתדל לשכור למי שהוא, ולשלם לו, בכדי שיעזור לבנו, שיהיה שוה עם כל הילדים שבבית הספר. או שיודע, שהבן שלו חלש במידות, הוא מדבר עם המשגיח של הישיבה, שיעודד אותו, ולחזקו, שלא יפול המצב רוח שלו, מזה ששאר הילדים הם יותר בעלי מידות, והוא נכשל תמיד במידות, ויש לו רגש נחיתות מזה.

לכן אנו צריכים לומר גם כן בעבודת ה', במקום שהאדם רואה שהוא חלש, על חלק הזה הוא צריך לבקש עזרה מלמעלה. כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". ומלשון חז"ל שאמרו "הבא לטהר", משמע כאילו שכל החולשה בעבודה היא דוקא על טהרה, שרק זה אינו בידי אדם, והוא נצרך לעזרה. וחז"ל הבטיחו, שמי שבא לטהר, והוא רואה שאין זה בידו להתגבר, על זה אמרו, שהאדם אל יתבהל ואל יברח מהמערכה, ואל יסתכל על מה שאיננו בידו להגיע לטהרה, אלא האדם צריך להאמין, שה' יתן לו עזרה.

אולם גם זה יש להבין, מדוע ה' עשה כך. כלומר, הלא יש כאן דבר בלתי מובן, היות שזה בסתירה לזה. היות מצד אחד אומרים לנו "הבא לטהר". משמע מכאן, שהאדם מוכרח להתחיל בעבודת הטהרה. ואח"כ אמרו "ואלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו". משמע מכאן, שאין לאדם בחירה לנצח את הרע שלו, כמו שאמרו חז"ל, שבלי עזרה מה', אין בידו של אדם להתגבר עליו.

משמע, שהקב"ה לא נתן כח לאדם, שיוכל להתגבר על הרע. אלא דוקא ה' נותן לו כח התגברות. אם כן לאיזו תועלת האדם צריך להתחיל, הלא האדם יכול לומר, בין כך ובין כך העבודה שלו לא שוה כלום, שאין בידי להתגבר, בשביל מה אני צריך להתחיל בעבודה, אלא אני אחכה, עד שה' יתן לי כח התגברות מלמעלה, אז אני אכנס בעבודה, ולמה לי לעבוד בחינם. אלא האדם מבין, או שה' יתן לו כח, שכן יוכל להתגבר על הרע, או שה' יתחיל ויגמור את העבודה. וכבר דברנו מזה במאמרים הקודמים.

והתשובה היא, היות ש"אין אור בלי כלי, אין מילוי בלי חסרון", לכן מוכרח האדם

להתחיל בעבודת הטהרה. כי ידוע כלל, ולא לשכות, שיש סדר עבודה, שהוא הפוך מדעת בעלי בתים, שהוא **דעת תורה**. כי עבודת הטהרה שייכת דוקא אצל בני תורה. ובני תורה נקראים דוקא אלו, שרוצים להגיע לדרגת תורה, המכונה בדברי חז"ל, ש"אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה".

שהסבר הוא של "ממית עצמו עליה", **שמבטל את עצמותו**, שהיא בחינת אהבה עצמית. והוא רוצה להגיע לבחינת דביקות, שענינו הוא השתוות הצורה, שזה נקרא "טהרה", שהוא מטהר עצמו מכלי קבלה לעצמו. וזה נקרא "ממית עצמו עליה".

וזה כמו שכתוב "וטהר לבנו לעבדך באמת", שטהרת הלב תהיה, שעבודה שלנו תהיה על דרך האמת, כלומר בע"מ להשפיע נחת רוח ליוצרו. שקר נקרא, שהאדם אומר, שהוא עובד ה', ובאמת הוא עובד לתועלת עצמו ולא לתועלת ה'. ו"בני תורה" נקראים, אלו שהם מבינים, שכדאי להשיג בחינת התורה. כי אין התורה יכולה להיות במקום ששורה בחינת פירוד, כידוע, שתועלת עצמו הוא עושה פירוד בין האדם להבורא. לכן הם רוצים לבטל את רשות עצמם, ולזכות לבחינת דביקות בה', ולזכות לבחינת תורה, הנקראת "שמותיו של הקב"ה", שהיא נקראת בחינת "להטיב לנבראיו", שההטבה הזו נקראת בחינת "תורה". ולשלימות הזו האדם צריך להגיע, מטעם שזו היתה מחשבתו יתברך. (ואנו אומרים כך מטעם "ממעשיך הכרונך"). לכן הם אומרו, שזוהי מטרת הבריאה "להטיב לנבראיו". וכל זמן שהאדם עוד לא הגיע לזה, נבחן שהאדם עדיין לא הגיע לשלימותו.

אולם יש להבין, מדוע משמע, שעיקר העזרה היא דוקא על בחינת טהרה. ומדוע לא אומרים על קיום המצות בכלל, ולימוד התורה בכלל. ואין הדגשה הזאת בפירוש ש"אלמלא אין הקב"ה עוזרו".

ומצד אחד משמע, במה שאמרו "יצרו של אדם", משמע, שעל קיום בכלל תורה ומצות היצר מתגבר, והקב"ה עוזרו. ומצד השני הם אומרים "הבא לטהר מסייעין אותו". משמע, שדוקא על בחינת טהרה דוקא הוא מקבל עזרה.

אמנם באמת על כל הדברים האדם צריך עזרה מה'. אבל יש להבחין בבחינת עבודה של הכלל לעבודת הפרט. כי עבודת הפרט היא, שכל המעשים שלהם יהיו רק בעמ"נ להשפיע ולא לתועלת עצמו. שזהו ממש נגד הטבע, שהבורא ברא את הבריאה, שהם ישתוקקו לקבל טוב ועונג, שהנאה תהיה בזה, שממלאים את חסרונם עם טוב ועונג.

שבעולמות עליונים נקרא זה "עולם אין סוף". שפירוש, שהרצון לקבל לא עשה סוף על השפע, כלומר, שיגיד, שאני לא רוצה לקבל מטעם השתוות הצורה. שעוד לא היה ענין זה בכלל. אלא אנו לומדים, שאח"כ נעשה תיקון זה מצד התחתון, שהתחתון רוצה בהשתוות הצורה. נעשה איסור, שאסור לקבל שפע עליון בכלים דקבלה. אלא אח"כ ע"י תיקונים מיוחדים, נעשה ענין, שגם בכלים דקבלה, גם כן יאיר אור התענוג.

ובזה יש הבחנות רבות. מצד אחד אומר הזה"ק, שיש "נהירו דקיק", שהוא אור דק

שמאיר בתוך הקליפות. ורק מצד חטא עץ הדעת נפלו לקליפות הרבה ניצוצות, שמהם נעשה אבי"ע דקליפות. ומזה נמשך לנו, שאנו מבחינים בעבודה שלנו שלוש הבחנות:

(א) מצוה

(ב) רשות

(ג) עבירה

וכל ג' בחינות אלו נוהגים בבחינת המעשה, הנקרא "מעשה המצות". וגם יש בזה בחינת תורה בבחינת "מעשה", שהוא לדעת איך לקיים מעשי מצות". וגם יש בחינת תורה שנקראת גם כן בבחינת "מעשה", שהוא קיום התורה".

אולם יש גם כן בחינת כוונה, שהיא, מהי הסיבה שהוא מקיים תורה ומצות. כלומר, מהו שמחייב אותו לקיים תו"מ. והכוונה הזו מתחלקת לבי' בחינות:

(א) לשם תמורה, המכונה "שכר ועונש". כלומר, שהשכר ועונש נאמרו על התמורה. זאת אומרת, שאם הוא יקיים תו"מ, התמורה שלו יהיה שכר, שיקבלו תמורתו דברים טובים. שהוא גם כן מתחלק בבי' הבחנות:

(א) שכר בעולם הזה, שיהיה לו טוב

(ב) שבעוה"ב, שיהיה לו טוב

ובי' אלו נקראים "שלא לשמה", מסיבת, שהסיבה המחייבו לקיים תו"מ, היא תועלת עצמו. כלומר, זה שהוא מתייגע לעסוק בתו"מ, הוא בכדי לקבל תמורת זה דבר טוב. זאת אומרת, אחרי עבודתו הוא יקבל שכר. וכל מעשה ומעשה שהוא עושה, נכנס בחשבון שלו, ומקבל אח"כ שכר על כל פעולה ופעולה שהוא עשה, ושום דבר לא הולך ריקם, אלא הכל בא בחשבון. והוא מאמין באמונת חכמים, שאמרו "ונאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולתך".

וזה נקרא "שלא לשמה", כמו שאומר בזה"ק (הקדמת הזהר דף קפ"ה, ובהסולם אות ק"צ) וזה לשונו "היראה מפורשת לשלוש בחינות. שתיים מהן, אין בהן שורש כראוי. ואחת היא שורש היראה. יש אדם שירא מהקב"ה, בשביל שיחיו בניו ולא ימותו, או ירא מעונש גופו, או מעונש כספו. ועל כן הוא ירא אותו תמיד. נמצא, שהיראה, שהוא ירא מהקב"ה, לא שם אותה לשורש, כי תועלת עצמו היא השורש. והיראה היא תולדה ממנה. ויש אדם, הירא מפני הקב"ה, משום שירא מעונש עולם ההוא ומעונש של הגיהנום. שתי מיני יראות האלו, אינן עיקר היראה ושורשה.

היראה, שהיא עיקר, הוא שאדם ירא מפני אדונו, משום שהוא רב ושליט. דהיינו,

שיירא מה' יתברך, משום שהוא גדול, ומושל בכל, שכל העולמות שברא, הן העליונים והן התחתונים, נחשבים לפניו כלא כלום, שאינם מוסיפים משהו על מהותו יתברך".

ובהאמור אנו רואים, שיש הבדל עצום בין הכלל להפרט. זאת אומרת, ש"פרט" נקרא, שהעבודה הזו לא שייכת להכלל, אלא לאנשים פרטיים, שיש להם נטיה להאמת, שהם משתוקקים להגיע לדרגת "שכל מעשיך יהיו לשם שמים", שפירושו, שהם רוצים לשמש את המלך מסיבת "דאיהו רב ושליט". ואין הם רוצים לשום תמורה, אלא זה שהם משמשים את המלך, כלומר שהם מקיימים תו"מ, מסיבת שגדלות הבורא היא המחייבת אותם לקיים תו"מ, ולא לתועלת עצמם.

נמצא, אצל אנשים האלו, שהם רוצים לעבוד רק לשמה, גם בהם שייך שכר ועונש. כי גם עליהם אמרו חז"ל, שהאדם צריך להאמין בשכר ועונש. ולפי זה, מהו ההבדל בין שכר ועונש דשלא לשמה, לשכר ועונש באלו אנשים, שרוצים ללכת בלשמה.

והתשובה היא, שאנו צריכים להבין, מה זה "שכר" ומה זה "עונש". כי כולם יודעים, ששכר הוא דבר טוב ועונש הוא דבר רע. אי לזאת יוצא, כי להאנשים שעובדים לתועלת עצמם, נקרא "טוב", אם הוא מקבל תמורת עבודתו דבר, שהרצון לקבל יהנה מזה, ושהוא אומר, שכדאי לתת עבודה תמורת הדברים טובים, שהוא יקבל. ו"עונש" נקרא פשוט מה שאומר, שחבל שלא עסקתי בתו"מ, כי הפסדתי את השכר, ועוד קבלתי עונש, היינו דבר שאני סובל מזה יסורים.

מה שאם כן אלו אנשים, שרוצים לעבוד לתועלת ה', לכן הזמן שיש להם כח לעבוד להשפיע ולא לקבל לעצמם, זה נקרא אצלם "שכר". ובזמן, שהם משוקעים באהבה עצמית, זה נקרא אצלם "עונש". אמנם השכר ועונש אינו אמור על התמורה, כמו באלו של שלא לשמה. נמצא, בעבודה דלשמה, שהיא נגד הטבע שלנו, זה נקרא "טהרה". והיות שזה אינו בידי אדם, על זה אמרו חז"ל "אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אין יכול לו".

מה שאינו כן בשלא לשמה, שהיא בבחינת הטבע, אין צורך לומר "אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו", היות שלא לשמה אינו נגד הטבע. כלומר, שהיא עבודת הכלל, הנקרא "קו אחד", שאין להם שום מושג יותר משכר של עוה"ז, או שכר של עוה"ב.

והיות שזה שייך לאהבה עצמית, כלומר שהם מבינים, שכדאי לוותר על תענוגים בעוה"ז, שהוא עולם עובר, שתמורת זה תהיה להם "היכולת לאכול את שור הבור והליתן", לכן יש הרבה אנשים, שעובדים בקו אחד, שיכולים לסגף עצמם בעוה"ז, בכדי שיקבלו תמורת זה תענוגים בעוה"ב, שהוא עולם נצחי. ולכן אין הם צריכים לעזרת ה', אלא הם רואים, שהם בעצמם בעלי עבודה. וכשהם מסתכלים על הכלל ישראל, במצב זה הם מרגישים עצמם לבחירי עם.

מה שאם כן אלו שרוצים לעבוד בע"מ להשפיע, אלו אנשים, כשהם מסתכלים על הכלל ישראל, אז מרגישים עצמם, שהם יותר גרועים ויותר שפלים מהכלל. כי הם מרגישים את

הרע שבהם, שהוא הרצון לקבל לעצמו, שהוא השולט, ואין הם מסוגלים לצאת מאהבה עצמית. ותמיד הם מסתכלים על עבודתם, עד כמה שהשקיעו עבודה, בכדי שתהיה להם היכולת לעבוד בע"מ להשפיע, ותמיד מראים להם מלמעלה, איך שהם מרוחקים מזה מצד הטבע, והם רואים, שהם מלוכלכים מכל וכל, ולטהרה הם צריכים. היות שהם הולכים בשני קוין, אז הם רואים את האמת.

לכן האדם הזה, בכדי שלא יברח מהמערכה, אומרים לו האמת, שאין זה בכוחנו לנצח את היצר הרע. אלא "אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אין יכול לו". לכן אמרו בלשון "הבא לטהר מסייעין אותו". ולא אמרו סתם שנותנים לו עזרה. וזהו מסיבת, שדוקא בטהרה האדם רואה, שאין בידו ללכת בדרך, שכל מעשיך יהיו לשם שמים. נמצא, שאין הוא צריך להאמין למעלה מהדעת בזה, ש"אלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו". היות שהוא רואה את האמת, שאין הוא מסוגל לצאת מאהבה עצמית. ולכן הרבה פעמים בא האדם לידי יאוש, והוא צריך להתגברות גדולה, להאמין למעלה מהדעת, שהקב"ה כן יכול לעזור לו לצאת מאהבה עצמית.

מה שאם כן אלו אנשים שהולכין בקו אחד, הוא ממש להיפך, האדם רואה בתוך הדעת, שהוא מתגבר על היצר הרע שלו, ולא צריך לשום עזרה מה', שיעזור לו לקיים את התו"מ. אלא היות שחז"ל אמרו "אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אין יכול לו", לכן הוא מאמין למעלה מהדעת, שהקב"ה עזר לו. אבל הוא בתוך הדעת, הוא יודע, שיש לו כח להתגבר על היצה"ר שלו. ואין הוא דומה לשאר אנשים שישנם בכלל ישראל, שהם שפלים. והוא מרגיש עצמו, שהוא מורם מעם.

ובהאמור יוצא, שבענין "הקב"ה עוזרו" יש הבחן גדול, בין אלו שהולכין בקו אחד, לאלו שהם הולכין על ב' קוים. כי אלו שהולכין בקו אחד, הם רואים, שהם עושים הכל, אלא זה שה' צריך לתת עזרה, את זה הם לא רואים, אלא שמאמינים למעלה מהדעת, שה' עזר להם.

מה שאם כן אלו שהולכין על ב' קוים, הם רואים, שאין הם מסוגלים לעשות כלום. ועל עזרה שה' נותן, הם צריכים לתת יגיעה גדולה, להתאמץ ולומר, שה' כן יכול לעזור להם. ובזמן שהם יוצאים משליטת היצר, אז הם רואים בתוך הדעת, שה' עזר להם. ואחרת הם היו תחת שליטת היצר לעולמים.